

ราชกิจจานุเบกษา

ในรัชกาลที่ ๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้พิมพ์ขึ้นใน

เล่มเมื่อสามฤทธิศก ๑๒๒๐ แด่เล่มแม่ออกศก ๑๒๒๑

ต่อกัน ๒ ปี

ได้รวบรวมฉบับพิมพ์ขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ ๒

ในรัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘

ตีพิมพ์ที่โรงอักษรพิมพ์การ

ในพระบรมมหาราชวัง

๕๐๐ ฉบับ

หนังสือ ราชกิจจานุเบกษา นี้ มี กระแส พระบรมราชโองการ
ของ พระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เป็นอัน
มาก ได้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เจ้าพนักงานพิมพ์ ฯ ขึ้นใน
ปี เมียสัม พุทธศักราช ๑๒๒๐ และ ปี เมียเอกศก ๑๒๒๑ ต่อกัน
๒ ปี เป็น หนังสือ หลายร้อยฉบับ สำหรับ พระราชทาน พระบรม
วงษานุ วงษ์ แล ข้าทูลลออง ชู้ดี พระ บาท ได้ทรงราชโองการต่าง ๆ
ครั้ง ภาดล่วง มาถึง ปี รัตนโกสินทร์ ศก ๑๐๘ นับเรียง ปี ได้ ๓๑ ปี
หนังสือ นี้ เสื่อม สดุดไปโดย มาก ยาก ที่ จะหาฉบับ ให้ครบตลอดได้

พระ เจ้า น้อง ยาเธอ พระ องค์ เจ้า ศรีเสาว ภางค์ อธิบดี
กรม อักษรร พิมพ์ การ ทรง พระดำ ริห์ เห็น ว่า หนังสือ ซึ่งเป็นคุณประโยชน์
ประโยชน์ อย่าง นี้ ไม่ควร ที่ จะให้ เสื่อม สดุด เสีย จึง ได้ ทรง รวบรวมหาฉบับ
ได้ มา แต่ พระ เจ้า น้อง ยาเธอ กรม หลวง เทวะ วงษ์ วัโร ประ การ บ้าง
พระ เจ้า น้อง ยาเธอ กรม หิ้น สม มต อมร พันธ์ บ้าง ของ พระ องค์
ท่าน ได้ ทรง รวบรวมไว้ บ้าง รวม ได้ ฉบับ ทั้ง แต่ แผ่น ที่ ๑ ถึง แผ่น
ที่ ๑๘ หมาดฉบับ ที่ จะหา ได้ ต่อ ไป ให้ เจ้า พนักงาน โรง อักษรร
พิมพ์ การ ตี พิมพ์ ขึ้น ใหม่ ๕๐๐ เล่ม ทำ นำ ขนาด เล่ม สาม ก๊ก ย่อม
ลง กว่า เก่า แต่ อักษร วิธ ที่ พิมพ์ ยัง คง อยู่ ตาม เดิม มิ ได้ แก่ ไซ
อัน ไท การ พิมพ์ ยัง ไม่ แล้วย เสร็จ พระ เจ้า น้อง ยาเธอ พระ องค์ เจ้า
ศรีเสาว ภางค์ สิ้น พระ ชนม์ เสีย ก่อน ต่อ มา พระ เจ้า น้อง ยาเธอ
พระ องค์ เจ้า ไซย นค มง คล ได้ ทรง จัด การ ให้ เจ้า พนักงาน ตี พิมพ์ ต่อ

แล้วสำเร็จลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๙
เขียนผูก เป็น เล่มนำขึ้น ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สำหรับพระราชนิพนธ์ แก่พระบรมวงษานุวงศ์ แต่ข้าทูลธองฯ
ผ่ายนำผ่ายใน แลที่เก็บหนังสือต่าง ๆ แล้ว ที่เหลือจากนั้นเข้าพนักงาน
พิมพ์ฯ จำหน่ายเป็นราคาเล่มละ ๕ บาท เพื่อให้เป็นคุณประโยชน์
ของข้าทูลธองฯ แลมหาชนทั่วไป

ฯ

รวบรวมสารบาณ

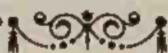
ประกาศต่าง ๆ

ประกาศที่ ๑	ว่าด้วยออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา	หน้า	๒
ประกาศที่ ๒	ว่าด้วยวันสงกรานต์ในปีมเมีย ๑๒๒๐	หน้า	๕
ประกาศที่ ๓	ว่าด้วยเรื่องบุญ	หน้า	๖
ประกาศที่ ๓	ว่าด้วยจ่ายเงินภาษีเข้าบำรุงพระนคร	หน้า	๑๒
ประกาศที่ ๔	พระราชนามคลอง	หน้า	๑๔
หมายเหตุ	ประกาศที่ ๒ ว่าด้วยผู้ซึ่งเสพยาในวันสงกรานต์	หน้า	๑๙
ประกาศที่ ๕	ทรงปฏิสังขรณ์พระราชมังคลาภิเษกที่เมืองลพบุรี แลทรงอนุญาตให้ผู้ซึ่งตามเสด็จไปเมืองลพบุรี แลที่ซึ่งหน้าแลพระราชทานนามวัดแลให้คงเรียกชื่อเมืองลพบุรี สระบุรี พรหมบุรี แทรบุรีแลชื่อเมืองพรหมบุรี อุทรบุรีตามเดิม	หน้า	๒๓
ประกาศที่ ๖	ตั้งเจ้าภาษีน้ำตาลทราย ๓ นาย	หน้า	๒๖
ประกาศที่ ๗	ไม่ให้เรียกเงินค่าหาที่รายฎรลากทางทำขึ้นใหม่ ในปีแรกทำ	หน้า	๓๕
ประกาศที่ ๘	ว่าด้วยค่าธรรมเนียมตราภูมิ	หน้า	๓๗
ประกาศที่ ๙	ค่าธรรมเนียมหนังสือคัมภีร์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก	หน้า	๓๘
ประกาศที่ ๑๐	ว่าด้วยผู้ซึ่งจะถวายเรื่องราวฎีกา	หน้า	๓๙
หมายเหตุ	ประกาศที่ ๓ โปรดให้ตั้งเลขไพร่หลวงหัวเมืองชนบท ตลอดมณฑล	หน้า	๔๒
ประกาศที่ ๑๑	พระราชพิธีจรดพระนังคัล	หน้า	๕๙

รวบรวมสารบาณ

ประกาศที่ ๑๒	ว่าด้วยผู้ใช้คำผิด	หน้า ๕๕
ประกาศที่ ๑๓	ว่าด้วยเรื่องอากร เคาสุรา กรุง เก้า	หน้า ๕๘
ประกาศที่ ๑๔	ห้ามไม่ให้ขอทำภาษีผล	หน้า ๗๑
✓ ประกาศมาให้แจ้งที่ ๑๕	ว่าด้วยชื่อพระที่นั่งใน กรุงเทพมหานคร	หน้า ๗๓
ประกาศที่ ๑๖	ว่าด้วยผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานเบี้ยหวัด	หน้า ๘๗
ประกาศที่ ๑๗	ว่าด้วยผู้ซึ่งจะถวายตัวเป็นมหาดเล็ก	หน้า ๘๘
ประกาศที่ ๑๘	ห้ามไม่ให้ผู้ซึ่งเป็นหนี้ แล เปนทนาย แลผู้ขาย นาย	
ประ กัน หนี ไป อาไศรย วัง เจ้า บ้าน ขุนนาง		หน้า ๙๔
ประกาศที่ ๑๙	ว่าด้วยผู้ซึ่ง จะ ช่วยคน แลให้กู้ยืม	หน้า ๙๕
ประกาศที่ ๒๐	ห้ามไม่ให้ เจ้า ของ วัง เจ้าของ บ้าน เกดยก ล้อม รั้ว ของ	
เขาคนไป ชัก ขวาง ไร่		หน้า ๙๖
หมาย ประ กาศ ที่ ๑	ตั้งผู้สำเร็จราชการ คัดเลข แล ยอดส่งเลข	
เข้ามา คัก	แล รับหนังสือพิมพ์ คัด คัก	หน้า ๑๐๖
ประกาศที่ ๒๑	ว่าด้วยผู้ที่มี ความ ชั่ว ความ ผิด	หน้า ๑๐๗
ประกาศที่ ๒๒	ว่าด้วย พระ ยาไชยา (กลบ)	หน้า ๑๐๘
ประกาศที่ ๒๓	ขอกนำฝนต้นเข้า แล ห้ามไม่ให้เล่าลือ การ ผิด ๆ	
		หน้า ๑๑๔
ประกาศที่ ๒๔	ยก อากร เก็บ ตลาด เรียบ เป็น ภาษี แล ข้าง จันทบุรี	
ราคา		หน้า ๑๒๓
ประกาศที่ ๒๕	เรื่อง ทาวหาง	หน้า ๑๔๗
ประกาศที่ ๒๖	ว่าด้วยผู้ซึ่ง ถวาย เรื่อง รามฎีกา	หน้า ๑๔๘
ประกาศที่ ๒๗	ว่าด้วย เรื่อง ยิง ยืน	หน้า ๑๕๔

รวบรวมสารบาณ

- ประกาศที่ ๒๘ ทรง อนุญาต จ้า ราช การ ฝ่าย ใน ใน การ ที่ จะ ออก
 นอกราชการ แล ว่าด้วยหญิงมี บันดาลศักดิ์ จะมี ผัว หน้า ๑๕๗
- ประกาศที่ ๒๙ ข้าราชการฝ่ายใน คุล ลาออกนอกราช การ หน้า ๑๖๒
- ประกาศที่ ๓๐ ณ จัตุรัส ร้าย ทั้ง ๗ หน้า ๑๗๓
- ประกาศที่ ๓๑ ว่าด้วยผู้ซึ่ง จะ เฝ้า กรมหมื่นนถาวร กรมหมื่นอลงกฎ
 หน้า ๑๗๕
- ประกาศที่ ๓๒ ว่า ด้วย วัน สง. กรานต์ ใน ปี นม ๑๒๒๑ หน้า ๑๗๘
- ประกาศที่ ๓๓ ให้ผู้คุมคน ไทย บอกลูกนายของตน เมื่อ ขณะมี
 ผู้มาชิงเอาคนไทยไป ภายใน ๗ วัน หน้า ๑๘๒
- ประกาศที่ ๓๔ ให้ผู้ซึ่ง เป็น เจ้าของบ้าน เป็น ชุระในคนบ้าน หน้า ๑๘๘
- ประกาศที่ ๓๕ ว่า ด้วย ผู้ซึ่ง เกยว ช้องด้วย ทาย ลูกหนี้ภรรยา ของ ทัว
 หมี่ไป อยู่วัง เจ้า บ้าน ชุนนาง แล ทรง อนุญาต ให้ผู้ซึ่ง เป็น ความ
 ผิด เมีย ทาย ลูกหนี้ท กรมวัง ไป เกาะมาชำระ ให้ ร้องถวายฎีกา หน้า ๒๓๘
- ประกาศที่ ๓๖ ห้ามไม่ให้ ชีมา ชูมามา เลียง ใน พระบรมมหา ราชวัง
 หน้า ๒๒๕
- ประกาศที่ ๓๗ ให้ ข้าราชการ ที่ จะ ถวาย เรื่อง รว จด ทนาย
 หวง ว่าว ลง ชื่อ ประทับตรา เป็น สำคัญ หน้า ๒๒๖
- ประกาศที่ ๒๘ ให้พนักงาน รัช พ้อง ความ มรรฎก คัด ข้อความ ให้ พระยา
 ประสิทธิ์ นำ ขึ้น ทูลเกล้าฯ ถวาย ใน ๑๕ วัน หน้า ๒๒๘
- ประกาศที่ ๓๘ บอกลนามพระที่นั่ง นาม บัอม นามท่าที่ ประทับ
 ที่ ทำราช วรดิฐ หน้า ๒๓๐

11/10/2566

รวมรวมมีสารบัญ

ตั้งตำแหน่ง

ตั้งตำแหน่ง	ข้าราชการกรมมหาดเล็ก ๑	หัวเมือง ๓	หน้า ๓๒
ตั้งตำแหน่ง	นายอากรสุรา ๑		หน้า ๕๕
ตั้งตำแหน่ง	มหาดเล็ก ๑	หัวเมือง ๗	หน้า ๗๘
ตั้งตำแหน่ง	พระสงฆ์ ๕	รูป	หน้า ๖๖
ตั้งตำแหน่ง	ข้าราชการหัวเมือง ๕	ลูกขุน ๑	หน้า ๘๙
ตั้งตำแหน่ง	ข้าราชการในกรุง	แลหัวเมืองรวม ๑๑	หน้า ๑๙๕
ตั้งตำแหน่ง	ข้าราชการกรมต่าง ๆ	รวม ๖	หน้า ๒๐๑
ตั้งตำแหน่ง	ข้าราชการในกรุง	แลหัวเมืองรวม ๘	หน้า ๓๓
ตั้งตำแหน่ง	ข้าราชการหัวเมือง	๓	หน้า ๘๐๓
ตั้งตำแหน่ง	ในกรุง	แลหัวเมืองรวม ๗	หน้า ๑๑๘
ตั้งตำแหน่ง	กรมลูกขุน	๕	ผู้กำกับอักษร ๑
			หน้า ๓๓๙
ตั้งตำแหน่ง	ในกรุง	แลหัวเมืองรวม ๘๒	หน้า ๑๘๕

แจ้งความต่าง ๆ

แจ้งความที่ ๑	บอกเมืองจันทร์บุรี	เมืองตราษ	เรื่องญวนจะมากรุงเทพฯ	หน้า ๙
แจ้งความมาที่ ๒	พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า	เล่าเรื่องสลัก	หน้า ๑๘	
แจ้งความมาที่ ๓	รับพระราชสาสน์กรุงย่ำ	วัดเส่งราชทูตไปกรุงฝรั่ง		
	เศส กรุงลอนดอน		หน้า ๑๗	
แจ้งความมาที่ ๔	บอกเมืองสมุทรปราการ	เรื่องพวกสลัก	หน้า ๒๘	

รวบรวมสารบาณ

- แจ้งความแนะนำทาง มาที่ ๕ ชนรชอกกัษรใช้หนีแทนอัญชัญ หน้า ๓๑
- แจ้งความมาที่ ๖ จะไปรคยกเขียบท่าตลาครายวัน หน้า ๔๕
- แจ้งความมาที่ ๗ ญวนเข้ามากองเทพ ๑ หน้า ๔๖
- เล่าความเก่ามาใต้แจ้งที่ ๘ เรื่องเมืองสืบสองพินนา หน้า ๕๐
- แจ้งความมาที่ ๙ ศุภอกษรเมืองหลวงพระบางว่าด้วยเรื่องเมืองสืบสองพินนา หน้า ๕๑
- แจ้งความมาที่ ๑๐ ทำหนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงเทศน์มาร์ก หน้า ๖๒
- แจ้งความมาที่ ๑๑ ขอกเมืองนครราชสีมาส่งผู้คุมทอง แดขอตั้งนายทองทำด้วยทอง หน้า ๖๓
- แจ้งความมาที่ ๑๒ ขอกเมืองตราขเรื่องสลัก แดแต่งทองจับสลักแล่มทองตราถึงเจ้าเมืองออกงมิไชย หน้า ๗๒
- แจ้งความมาที่ ๑๓ ขอกเมืองจันทรวบุรีเรื่องสลัก แดว่าด้วยผู้ซึ่งระแวงราชการ หน้า ๗๕
- แจ้งความมาใต้ทราบที่ ๑๓ ว่าด้วยจะยกอากรเก็บตลาต หน้า ๘๐๘
- แจ้งความมาที่ ๑๔ ขอกเมืองนครราชสีมา เรื่องคักเลข หน้า ๑๓๐
- แจ้งความมาที่ ๑๕ ขอกจับจันทสลักใต้ แดขแจ้งเรื่องฤค แดเรือรบอังกฤชเข้าถึงปากน้ำเจ้าพระยา หน้า ๑๓๒
- แจ้งความมาที่ ๑๖ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า ประพาศเมืองสระบุรี หน้า ๑๔๓
- แจ้งความมาที่ ๑๗ เสกัจพระราชดำเนนพระราชทานพระกระสุนหัวเมือง แดจกการรักษาวพระนคร แดการเล่าลือต ๗ หน้า ๑๖๖

11/10/2566

รวบรวมสารบาณ

แจ้งความมาให้ทราบไว้ที่ ๑๘	ทรงทำนายจันทร์ปรากฏ	หน้า ๑๗๕
แจ้งความมาที่ ๑๙	รับพระราชสาส์นกรุงไทรบุรี แด่พระราชดำรัส	
แก่ราชทูตกรุงไทรบุรี		หน้า ๑๘๐
แจ้งความมาที่ ๒๐	ศุภอักษรเมืองเขมรเรื่องจันทวดี	แสด่งจีน
จันทวดียังกรุงเทพ		หน้า ๑๘๐

เดือนลดี

เดือนให้ สติมาที่ ๑	เดือนผู้ใช้คำขยาย	หน้า ๒๐
เดือน สติมาที่ ๒	เดือนผู้ใช้คำผิด	หน้า ๓๐
เดือน สติมาที่ ๓	เดือนผู้ใช้คำผิด	หน้า ๔๕
เดือน สติมาที่ ๔	ให้ใช้ถ้อยคำที่ถูก	หน้า ๕๐
เดือน สติมาที่ ๕	เดือนผู้ใช้คำผิด	หน้า ๕๔
เดือน สติมาที่ ๖	ว่าด้วยวิธีใช้ทุ่มโมง แด่ให้ใช้คำที่ถูก	หน้า ๕๔
เดือน สติมาที่ ๗	ให้ข้าราชการทำการโดยหน้าที่	หน้า ๑๕๒

ประสูตร

ประสูตร	พระเจ้าลูกเธอในพระบรมมหาราชวัง ๒	หน้า ๖๔
ประสูตร	พระเจ้าลูกเธอในพระบรมราชวัง ๑	หม่อมเจ้า
ในเจ้าต่างกรม ๑	หม่อมเจ้าในเจ้าฟ้า ๑	หน้า ๗๑
ประสูตร	หม่อมเจ้า หม่อมราชวงษ ในพระองค์เจ้า แด่เจ้าต่างกรม	
รวม ๒๓		หน้า ๒๓๑
ประสูตร	แด่ความบังเกิด พระเจ้าลูกเธอในพระบรมมหาราชวัง ๑	
หม่อมเจ้าในพระองค์เจ้า ๑		หน้า ๑๗๑

รวบรวมสารบัญ

ข่าวตาย

นายสุกจินดา ๑ พระมหาราชครูโยหิตาจารย์ ๑	หน้า	๒๒
พระปลัดท้านุรักษ์ ๑	หน้า	๕๖
หม่อมเจ้าสัทขุขันธ์ ๑ หลวงธรรมสุภากร	หน้า	๖๕
พระราชบุตร ในพระบรมราชวัง ๑ พระมหาราชครูมหิศร ๑ หม่อม เจ้าหญิงอำพัน ๑	หน้า	๙๒
หม่อมเจ้าชายวิภา ๑	หน้า	๑๐๘
หม่อมเจ้าหญิงพิศวง ๑ หม่อมเจ้าสวาทิ ๑ มหาศิลปินเรียม ๑	หน้า	๑๗๗
หม่อมเจ้าหญิงละไม ๑	แต่งตั้งตำแหน่งข้าราชการในกรุงเทพฯ เมือง	
รวม ๙ นาย พระสงฆ์ ๑ รูป	หน้า	๑๙๗
พระญาณวิสุทธี ๑ เจ้าพระยามหาคิริธรรม ๑	หน้า	๒๐๒
พระครูโชตนาจารย์ ๑ พระอมรเมธาจารย์ ๑	หน้า	๒๓๒

ข่าวเพลิงไหม้

เกิดเพลิง	ริม ฉาง เข้าหลวง ใน พระบรมราชวัง	แฉก	พระยา
ไฟไชย		หน้า	๓๓
เกิดเพลิง	ใน พระคลัง ของ แฉก ริม สพาน ช้างโรง สี่	หน้า	๑๘๕
เกิดเพลิง	ท่า บล บ้าน คอกไม้	หน้า	๒๓๘

น้ำฝน

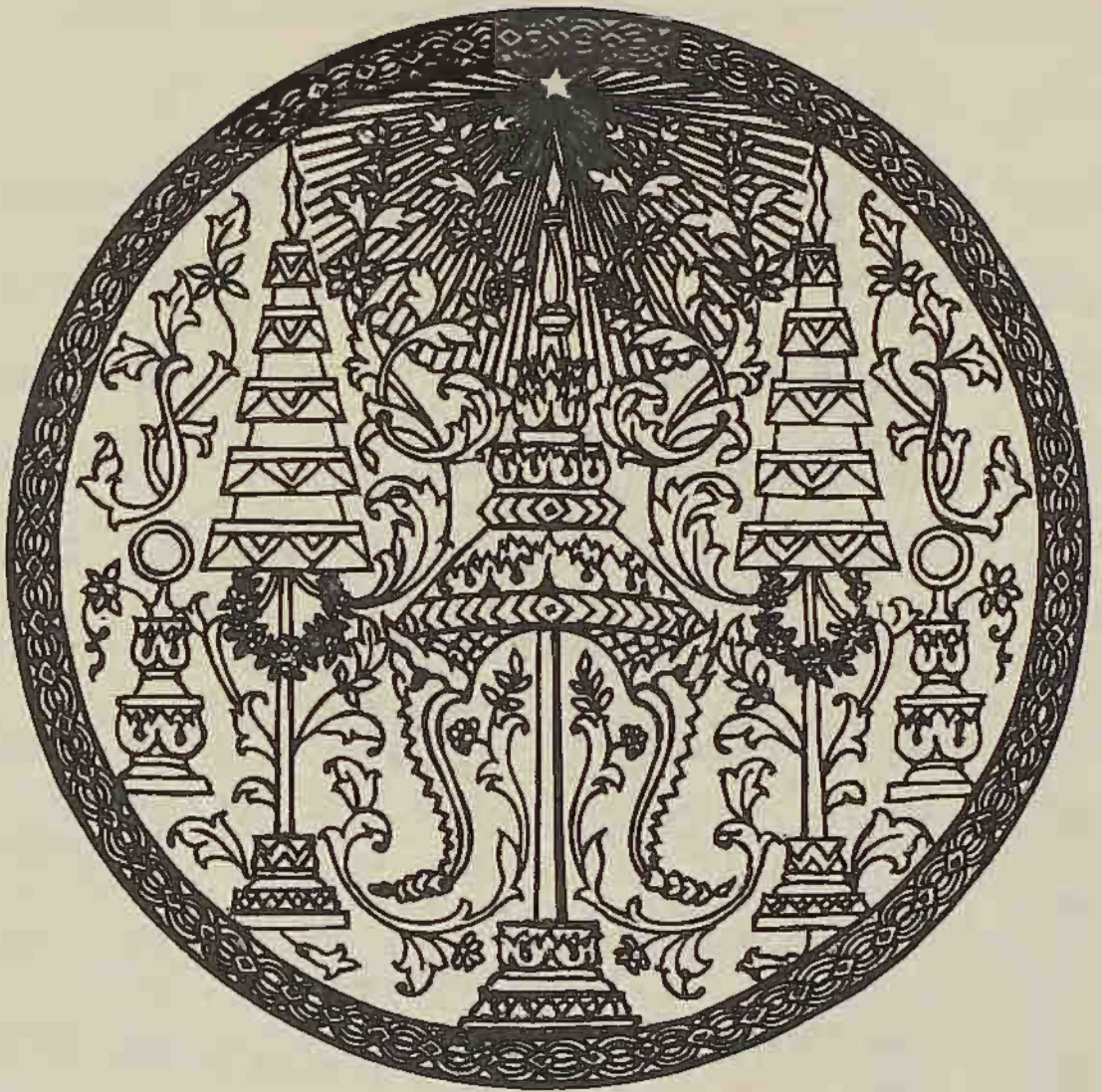
น้ำฝน	ยักข ช่าง ชน เกือบ ห้า	หน้า	๒๒
น้ำฝน	ยักข ช่าง แรม เกือบ ห้า	หน้า	๓๓

รวบรวมสารบาณ

หน้าฝน	ปักขข้าง ชน เดือน หก	หน้า	๕๖
หน้าฝน	ว่า ทวยเครื่องรองหน้าฝน แลได้หน้าฝน	ในปักข แรมเดือนหก	
		หน้า	๖๗
หน้าฝน	ปักขข้าง ชน เดือน เจ็ด	หน้า	๘๑
หน้าฝน	ปักขข้าง แรมเดือน เจ็ด	หน้า	๘๑
หน้าฝน	ปักขข้าง ชน เดือน แปด ยุธพา สาส	หน้า	๑๐๓
หน้าฝน	ปักขข้าง แรม เดือน แปด ยุธพา สาส	หน้า	๑๑๖
หน้าฝน	ปักขข้าง แรม เดือน เก้า	หน้า	๑๒๘
หน้าฝน	ปักขข้าง แรม เดือน สิบ	หน้า	๑๒๗
หน้าฝน	ปักขข้าง ชน เดือน สิบ เอ็ด	หน้า	๑๕๒
หน้าฝน	วันเสาร์ เดือน สาม ชน สาม คำ	หน้า	๑๙๗
หน้าฝน	ปักขข้าง ชน เดือน หก	หน้า	๒๑๒
หน้าฝน	วันศุกร์ เดือน แปด แรม คำ หนึ่ง	หน้า	๒๓๓

เบ็ดเตล็ด

ท้าวว่ามา	ทวยผู้ใช้คำผิด	หน้า	๓๑
จู่แจงมาให้ทราบ	ในการที่จะเสด็จ พระราชดำเนินประพาศทเลแลทรง		
มอบราชการแผ่นดินแก่ในพระบรมราชวง	แลโปรดให้ ข้าราชการทำการ		
โกยหน้าทีแลทรงตั้งเป็นหน้าทีแลทรงพยากรณ์จันทร์ปราภา		หน้า	๒๐๘

๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๖๖

คือ หนังสือลือหมายประกาศการ เลกน้อยต่าง ๆ แต่ผู้ครอง
แผ่นดินสยาม มาใน วันจันทร์ เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมะเมียขังเป็น
นพศักราช เป็นปีที่ ๘ ในราชกาลประจุบันนี้ ให้ข้าราชการ
ทุกตำแหน่งในกรุงนอกกรุง แลราษฎร ทั้งช่วงทวายทั่วกัน
แลทำตาม ประพฤติตาม แลรู้ความตามโดยสมควร เพื่อจะมี
ให้ทำ แลประกาศ ฝึกพระ ราชดำริหพระ ราชประสงค์ แลเล่าภา
ถิอการแลเข้าใจความผิด ๆ ไป ๖๖

๐ ประ กาศ ที่ ๑ ๖

พระ บาท สม เ็จ พระ ปร เหมทร มหา มกุฎ สุทท สม มติ เทพย
 พงษ์ วิชา ทิศวร ฤทธ วิย วร ชติย ราช นิกร ไกร คม จาคูร์ นค ยรม มหา
 จักร พิศ ราช สัก ภาย ยรม ธรรมิก มหา ราช ชาติ ราช ยรม นารถ
 ยพิศร พระ รอม เกลา เจ้า แผ่นดิน สยาม ทรง พระ ราช คำ วิศ ตรี ตรอง
 ใน การ จะ ทน บำ รุง แผ่นดิน ให้ เรียบร้อย สำ เรทท ประ โยชน์ ทั่ว ถึง แล
 แ่นอน ให้ คึก ชื่น ไป กว่า แต่ ก่อน จึง ทรง พระ ราช วิคกว่า ราชการ
 ต่าง ๆ ซึ่ง สืบ ด้วย บาท หมาย แต่ กรม วัง ให้ สัสดี แล ทลวง พัน
 เคน ออก ตาม หม่อม ตาม กรม ต่าง ๆ นั้น ก็ การ ที่ ยัง คับ ให้ นาย
 อำ เพล มี หมาย บำ รุง ประ ภาษ แก่ ราช ฎร ใน กรม ก็ ที่ การ ที่ มี
 ท้อง ตรา ไป ให้ เจ้า เมือง กรมการ หัว เมือง บำ กได้ ฝ่าย เหนือ มี หมาย
 ให้ กำนัน รวี แขวง อำ เพล ประ ภาษ แก่ ราช ฎร ใน แขวง นั้น ๆ ก็ ที่
 พระ ราช บัญ ญัติ ใหม่ ๆ ตั้ง ขึ้น เพื่อ จะ ห้าม การ ที่ มี ควร แล บัง คับ
 การ ที่ ควร ก็ ที่ การ เคอ น สติ ให้ ระ ฎก แล ถือ พระ ราช กำ หนด
 ฎก หมาย เก่า ก็ ที่ ตั้ง ขึ้น แล เล็ก ทั้ง อากร ภาษี ต่าง ๆ แล พิ กัก
 ภาษี นั้น ๆ แล ลด ย่อ น ลง ฎก เพิ่ม ขึ้น พิ กัก ของ ใน ภาษี นั้น ๆ
 ก็ ที่ การ กะ เณ แล ขอ แร่ง แล ขอก บัญ ฎก็ ที่ ว่า โดย สั้น โดย ย่อ เศด
 ไค ๆ การ ไค ๆ ที่ ควร ขำ ราช การ ทั้ง ปรอง ฎก ราช ฎร ทั้ง ปรอง
 จะ พัง รุ้ ทั่ว กัน นั้น แต่ ก่อน เป็น แต่ บาท หมาย แล ทำ คำ ประ ภาษ
 เขียน เส้น ดิน สอ คำ ลง กระ ภาษ ส่ง กัน ไป ส่ง กัน มา แล ให้ ลอก
 ค่อ กัน ไป ผิด ๆ ถูก ๆ แล ก็ เพราะ ฌ ษ บ ทนัง สือ นั้น น้อย

ผู้ที่จะได้ อ่าน ก็น้อยไม่ รู้ทั่วถึงกัน ว่า การ พระ ราช ประ สงค์ แล
 ประ สงค์ ของ ผู้ ใหญ่ ใน แผ่น ดิน จะ บัง คับ มา แล ตก ลง บระ การ ไค
 ข้ำ ราช การ ทั้ง ปวง แล ราช ฎร ทั้ง ปวง ก็ ไม่ ทราบ ทั่ว กัน ได้ ยิน แต่ ว่า มี
 หมาย ว่า เกณ ว่า ประ กาย ว่า บัง คับ มา เมื่อ たる นั้น เกยว ช้อง
 กับ ตัว ใคร ก็ เปน แต่ งาม กัน ต่อ ไป ผู้ ที่ จะ ได้ อ่าน คั้น หมาย คั้น ท้อง
 คราน นั้น น้อย ตัว ถึง จะ ได้ อ่าน ก็ ไม่ เข้า ใจ เพราะ ราช ฎร เมือง ไทย
 ผู้ ที่ รู้ หนึ่ง สือ นั้น น้อย กว่า ผู้ ที่ ไม่ รู้ คน ไพร ๆ ใน ประเทศ บ้าน
 นอก หนึ่ง สือ ก็ อ่าน ไม่ ออก ดวง ตรา ของ ขุน นาง ใน ตำแหน่ง ซึ่ง จะ
 บัง คับ ราชการ เรื่อง ไร จะ เปน อย่าง ไร ก็ ไม่ รู้ จัก คุ สัก แต่ ว่า เหน
 ดวง ตรา ที่ ตี มา ด้วย ชาติ แล เสน แกรง ๆ แล้ว ก็ กล้วย ผู้ ที่ ถู มา
 ว่า ะ ไร ก็ เชื้อ หมด เพราะ หนึ่ง ึ่ง มี คน โกง ๆ คค ๆ แต่ง
 หนึ่ง สือ เปน ทั้ง ทั้ง ทร แล บาท หมาย อ่าง รัช ลัง วัง หลวง แล วัง
 หน้า แล เจ้า นาย แล เสนา ยก ที่ เปน ที่ ราช ฎร นี้ ถู ยำ เยง แล้ว
 ก็ ว่า การ บัง คับ ไป ต่าง ๆ ตาม ใจ ตัว ปราด ณา ด้วย การ ที่ มี ได้
 เปน ธรรม แล ทำ ให้ ราช ฎร เดือด ร้อน แล เสีย พระ เกวีย คิย ศ
 ของ พระ เจ้า แผ่น ดิน แล พระ นาม เจ้า นาย แล ชื่อ ของ ขุน นาง ไป
 เพราะ หนึ่ง ัน นี้ ทรง พระ ราช คำ รัช จะ บำ บั ้ ไทย ต่าง ๆ ทั้ง ว่า มา
 แล้ว ัน ทุ ก ประ การ ึ่ง ไป รุก ให้ ตั้ง การ ตี พิมพ์ หนึ่ง สือ อย่าง หนึ่ง
 มี ชื่อ โดย ภา ษา สังข ฤ ษ ว่า หนึ่ง สือ ราช กิจ านุ เบก ษา แปร ว่า หนึ่ง สือ
 เปน ที่ เฟ่ง คุ ราช กิจ มี ตรา รูป พระ มตา มง ฎ ฎ แล ฉัตร ณะ หนาบ
 สอง ข้าง ควบ ใหญ่ ี่ ใน เสน ค้ำ กับ ตัว หนึ่ง สือ นำ หน้า เปน อักษร
 ตัว ใหญ่ ว่า ราช กิจ านุ เบก ษา อยู่ ะ เอง บน ัน ทั ทุ ก ญ บั ้

เป็นสำคัญแจกมาแก่คนต่าง ๆ ที่ควร จะ รู้ทุก เดือน ทุก ปี กษ
 ติง แต่ เดือนห้า ปี มี เมีย เป็น ชที่ แยกใน ราช กาล อัน เป็น ประ ะ ษันนี้ไป
 หนึ่ง สือในราช กิจ งาน เบก ษานี้ คือ การใด ๆ ซึ่ง ได้ มี ท้อง บัญ ใ
 ตรา แล ขาท หมาย แล ประ ภาศ ค้วย หนึ่ง สือ เขียน เส้น คิน สอ คำ
 ประ ทัษ ตราตาม คำ หมาย ตาม ธรรม เนียม เก่า นั้น ซึ่ง ได้ มี แล้ว ไปใน
 ปี กษ นั้น ๆ ปี กษ ที่ ล่วง แล้ว ใน เดือน นั้น ๆ เดือน ที่ ล่วง แล้ว
 ก็ จะ เกย เขา มา ว่า แต่ ย่อ ๆ ใน สิ่ง ซึ่ง เป็น สำคัญ เพื่อ จะ ให้ เป็น
 พยาน แก่ ท้อง บัญ ใ ตรา แล ขาท หมาย คำ ประ ภาศ ซึ่ง มี ไป แล้ว
 ก่อน นั้น เพื่อ จะ ให้ คน ที่ ได้ อ่าน หนึ่ง สือ ก่อน เชื่อ แท้ แน่ใจ ไม่ สง ใ สย
 ที่ ไม่ เข้าใจ ความ จะ ได้ เข้าใจ ผู้ใด ไม่ รู้ ความ ใน หนึ่ง สือ ท้อง บัญ
 ใ ตรา ขาท หมาย ก่อน ก็ จะ ได้ รู้ หนัก หนึ่ง ถ้า เหตุ แล การ ใน ราช การ
 แล คิน ประ การใด ๆ เกิด ขึ้น พระ ขาท สม เด็จ พระ เจ้า แล คิน
 แล เสนา ขติ พร้อ มกัน ยัง คับ ไป อย่างไร บาง ที่ ก็ จะ เล่า ความ นั้น ใ ส่ มา
 ใน หนึ่ง สือ ราช กิจ งาน เบก ษานี้ ยัง เพื่อ จะ ให้ รู้ ทั่ว กัน มี ให้
 เล่า ฤ กษิต ๆ ไป ต่าง ๆ จาก ๆ เกิน ๆ เช่น เหตุ
 ให้ เลียบ ราช การ แล เลียบ พระ เกียรติยศ แล คิน ได้ หนึ่ง สือ ราช กิจ งาน
 เบก ษานี้ เมื่อ ตก ไป อยู่ กับ ผู้ใด ขอให้ เกย ไว้ อย่า ให้ ฌก ทำ ลาย ล้าง เลียบ
 เมื่อ ได้ ฌบ ยอื่น ต่อ ไป ก็ ให้ เบย ต่อ ๆ เข้า เช่น สมัค เหมือน สมัค จีน
 สมัค ฝรั่ง ตาม ลำดับ ตัว เลข ที่ หมาย หนึ่ง สอง สาม ลี่ ต่อ ๆ ไป ซึ่ง มี
 อยู่ ทุก หน้า ภา ระ ภาษ นั้น เกิด ขอ ให้ มี หนึ่ง สือ ราช กิจ งาน เบก ษาน
 เกย ไว้ สำหรั บ จะ ได้ คั้น ฌ ขั ราช การ ต่าง ๆ ทุก หมู่ ทุก กรม ขั ราช การ
 แล ทุก หัว เมือง โดย ประ ภาศ นี้ เถอ ญ ๆ ประ ภาศ มา วัณ วัณ ทร

เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ยี่มเมียยังเป็นนพศก เป็นวันที่ ๒๔๙๖
ในราชกาลประจุบันนี้ ขุนปฏิภานพิจิตร ขุนมหาสิทธิโวหาร
กรมพระอาทิตย์เป็นผู้รับสั่ง

๐ ประกาศที่ ๒ ๖

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่คนทั้งปวง
ยื่นคาคน ทอดพระพุทธรูปสาสนา แล ขรรคมเนียบ ขึ้นเดือนขึ้นวัน อย่าง
เช่นใช้ในเมืองไทยไว้ทั่วกันว่า ในยี่มเมียนั้น วันอาทิตย์ เดือนห้า
แรมสิบสามค่ำ เป็นวันมหาสงกรานต์ วันจันทร์ เดือนห้า
แรมสิบสี่ค่ำ แล วันอังคาร เดือนหก ขึ้นค่ำหนึ่ง เป็นวันเนา วันพุธ
เดือนหก ขึ้นสองค่ำ เป็นวันเถลิงศกขึ้นศักราชใหม่เป็น ๑๒๒๐
ในยี่มเมียนั้น การทำบุญ แล เล่นนักขัตฤกษ์ สงกรานต์เป็น ๔ วันด้วยกัน
คือเดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ แล เดือนหก ขึ้นค่ำหนึ่ง
แล สองค่ำ เช่นนี้แล้ว คนพื้น ๆ เพื่อน ๆ เลื่อน ๆ ไหล ๆ
จำการหลังไม่ได้ อย่าคิดตามว่าทำไมสงกรานต์ จึงเป็นสี่วัน
ก็สงกรานต์สี่วันนี้ โดยยังคัมภีร์โหราศาสตร์วางปัก
เคยมีมาแต่ก่อนดอก ตั้งแต่ วันจันทร์ เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง
ไปจน วันอังคาร เดือนหก ขึ้นค่ำหนึ่ง จก หมายถึงอยู่ในที่ทั้งปวง
ให้ว่ายี่มเมียยังเป็นนพศก ถ้า จกจุลศักราช ให้คงเป็น
๑๒๑๙ อยู่ ตั้งแต่ วันพุธ เดือนหก ขึ้นสองค่ำ ไปจนถึงวัน
จนถึงวันเสาร์ เดือนสี่ แรมสิบห้าค่ำ วันตรุษศุข ยี่มเมียนั้นให้ จก
ว่ายี่มเมียนั้น เวชชีก์ ลงเลขจุลศักราชว่า ๑๒๒๐ แดเลข ๗

11/10/2566

ตาม ชั้ แผ่น ดิน ซึ่งเขียนไว้ บน ศก นั้น เมื่อ เปลี่ยน สำ เรทธิ ศก
 แล้วให้เขียน เป็น เลข ๘ ไปกว่า จะ เปลี่ยน ศก ใหม่ เกิด
 ใน ชั้ มเมีย สำ เรทธิ ศก นี้ มี อธิกะ มาศ เดือน แด่ เป็น ๒ หุน
 เป็น เดือน ถ้วน ทั้ง ๒ เดือน เมื่อ เขียน เลข ครุ เดือน
 ๘ คั้น เขียน เลข ๘ ตัวเดียว แล้วกา
 หมายไว้ข้างล่างดัง อย่างนี้ — ๘ ให้รู้ว่าเดือน แด่ หลัง จะมี
 ใน เดือน ๘ หลัง นั้น เขียน เลข ๘ เป็น สอง ซ้อนกันไว้ท้าย
 ครุ ดัง อย่างนี้ — ๘ เกิด วัน พุทธ เดือนห้า ขึ้น สาม ค่ำ ชั้ มเมีย
 ยังเป็น นพศก วันหนึ่ง วัน อังคาร เดือนสิบ แรม สิบ สาม ค่ำ
 ชั้ มเมีย สำ เรทธิ ศก วันหนึ่ง สอง วันนี้ เช่น วัน กำนค ถอน้ำ
 พระพิพัทธ์จก ประ ภาค มา วัน จันทร์ เดือนห้า ขึ้น ค่ำหนึ่ง
 ชั้ มเมีย ยังเป็น นพศก เป็น วันที่ ๒๔๘๖ ในราช กาล ประจุ ชั้ น
 พระยา ไทรา ชิบตี ทาง ทาง กรม ไทร แล พระยา ประสิทธิ์ สุภการ
 ว่าที่ พระครูพิราม เป็น ผู้รับสั่ง ๗

๐ ประ ภาค ที่ ๓ ๗

ประ ภาค มา ด้วย ท่าน เสนา ยที่ ผู้ใหญ่ พร้อม กัน ให้ ประ ภาค
 แก่ ราษฎร ไทย จีน ทั้ง ปวง ให้ ทราบ ทัก กัน ว่า ชั้ นี้ เป็น ชั้ กำนค
 ที่ จะ ได้ ผู้ ชั้ จีน เกน ช่วย การ แผ่น ดิน ตาม เคย อย่าง แด่ ก่อน บันดา จีน
 ทั้ง ปวง ที่ ไม่ ได้ ศัก ไม่มี จำนวน ใน ทเขียน ทาง ว่าว กรม พระ สัก ดินนี้
 เกน ให้ ขำ การ พระ นคร คน ละ เดือน ถ้า จะ ไม่ ทำ ให้ เสีย เงิน คน ละ
 คำ ลึง กับ คำ ฎีกา สลึง ๑ ทุก คน ถ้า จีน คน ไท จะ ไม่ ให้ ผู้ ชั้ ที่ คือ นือ

จะ ขอ แต่ฎีกาเปล่าให้เสียเงินค่าจ่ายราชการ คำสั่งถึง คำฎีกา
สอง สลึง ถ้าจีนผู้ใดผูกขี้ปลอม รัชชั คนผูก ขี้ขี้ได้ จะ
ปรับ ๑๐ ต่อเป็นเงิน ๑๐ คำสั่ง แต่ผู้ทำตราไปผิดจีนตัวให้
ฎีกาผู้แกะ ตราปลอมชำระไว้เป็นส่วย จะต้อง รัชชั พระราชธำมา
๕๐ ที่ แล้วส่งตัวเป็นศพฆ่าข้าง ๆ ไทยมิใช่จีนส่วยฝิ่น
ไว้สมเป็นจีนเพื่อจะให้พ้นขี้ขี้ แต่ก่อนได้ประกาศไว้
ว่าถ้ายังไม่ได้ศกให้เสียเงินผูกขี้ขี้ละ ๕ คำสั่ง สามขี้เป็นเงิน
๑๕ คำสั่ง คำฎีกาสาม สลึง แต่ที่ศกแล้วนั้นให้เสียแต่คนละคำสั่งถึง
คำฎีกาสลึงเพียง แลในขี้แกะ สิบศกนั้น พวกไทย ส่วยฝิ่น
ไว้เขี่ยเป็นจีนนั้นคิดเกาะเกาะเกี่ยวโยงไปเป็นอันมาก ผู้ที่ขมเงิน
ให้ ๑๕ คำสั่ง แลคำสั่งถึงตามประกายนั้นน้อยตัว เพราะฉะนั้น
ในคราวผูกขี้ครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งว่าคนไทย
ส่วยฝิ่นพวกนั้น ขี้ตรงต่อ พระราชบัญญัติ แลความที่เสนาบดี
พร้อมใจกันขี้ขี้ไปนั้นแล้วทำตามโดยง่ายไม่คิดออก ๆ แยก ๆ
คิดล่วงหน้าถือตัวว่ารู้เท่ารู้ทัน แลไม่ถือตัวว่าตัวเป็นพวกชาวสวรรค์
กินทิพย์ หากความศุขศาว์รักษาเปรียบดังคน ส่วยฝิ่นอื่น ๆ
เช่นอันมากนั้น ทรงยินดีแก่พวกนี้ที่ได้สารภาพตัวยอมไว้
เขี่ยเป็นจีน แล้วเสียเงินคราวผูกขี้ตามขี้ขี้ไปเต็มตาม
คำประกายในคราวผูกขี้จีนขี้แกะ สิบศกนั้น แลครั้งนี้โปรด
เกล้า ๆ สั่งว่าพวกคนไทยที่ไว้เขี่ยเป็นจีน เพราะ ส่วยฝิ่นที่ได้
เสียเงินเต็มสิบห้าคำสั่งโดยดีในครั้งก่อนแล้วนั้นให้เสียแต่ห้าคำสั่ง

เท่านั้น อีกสิ่งคำสั่ง ยกพระ ราช ทาน ให้เป็น ราง วัด เพราะ ความ
 ซื่อตรงในครั้งก่อน แลคน สบาย ฝันไว้ เขย เป็น จีน ที่ได้ คัก แล้ว
 ครั้งก่อน ได้เสีย เงิน คำสั่ง กิ่ง ตาม บัง คับ ไป โดย ง่าย ใน ครั้ง ก่อน
 นั้น ครั้งนี้ ให้เสีย แต่ กิ่ง คำสั่ง เท่านั้น คำสั่ง หนึ่ง ยก พระ ราช ทาน
 ให้เป็น ราง วัด ทั้ง ว่า แล้ว ถ้า คน ที่ ไบรต ใน ครั้ง นี้ เสีย แต่ หัว คำสั่ง
 นั้น ถ้า ไม่ ยอม เสีย เงิน ก็ ให้ ทำ เอง ฤ จ้าง คน แทน ตัว จ่าย ใช้
 ราชการ ๑๐๐ วัน คน ที่ สัก แล้ว จะ ต้อง เสีย กิ่ง คำสั่ง ให้ ครั้ง นั้น
 ถ้า ไม่ ยอม เสีย เงิน ก็ ไร รับ จ่าย ใช้ ราชการ แต่ เสีย วัน แล คน ไทย
 สบาย ฝันไว้ เขย เป็น จีน ครั้ง ก่อน ยัง ไม่ ได้ คัก จึง ต้อง เสีย แต่
 เสีย หัว คำสั่ง ไป แล้ว นั้น ถ้า ใน ครั้ง นี้ เป็น คน คัก แล้ว ก็ ให้ เสีย แต่
 กิ่ง คำสั่ง ฤ ทำ การ แต่ ๑๐ วัน ทั้ง คน ที่ คัก แล้ว ได้ เสีย แต่ คำสั่ง กิ่ง
 ใน ครั้ง ก่อน นั้น แล ซึ่ง ไบรต ให้ ลต สอง ส่วน เรียก แต่ ส่วน หนึ่ง นั้น
 ทรง พระ มหา ปรณา ไบรต พระ ราช ทาน เหนาะ แต่ พวก คน ไทย
 สบาย ฝันไว้ เขย เป็น จีน ซึ่ง ได้ ยอม เสีย เงิน ถ้วน ตาม พระ ราช ฤ ติกา ใน
 ครั้ง นี้ เหนาะ ลป คัก จำ พวก เขียว คน อื่น ที่ หลบ หลีก ลี หนี แล ฝัก
 เพี้ยน ออก แอศ ไป ตาม ความ ตรึก ตรอง ของ คน ที่ ถือ ตัว ว่า ไม่ เสีย
 ชาติ ที่ เกิด มา ได้ เป็น เทวดา กิน ชาติ าร ทิพย มี สติ ช้ ญญา มาก คิด
 เกย โกง ไป ต่าง ๆ นั้น ไม่ ไบรต ให้ ลต แก่ ผู้ ไค เลย อย่าง มา
 พา โล ท่ง เตียง เขา เลย ไม่ ไบรต ให้ ให้ เรียก พวก นั้น เต็ม ตาม พระ ราช
 ฤ ติกา เต็ม จง ทก คน แต่ คำ ฎีกา นั้น ก็ ให้ เสีย เหมือน กับ จีน ทั้ง ปวง
 เสีย เติค คือ ผูก ขี้ ให้ เสีย คน ละ สลึง ขอ แต่ ฎีกา ให้ เสีย คน ละ
 สอง สลึง ถ้า ต้อง จำ ของ เว้ง รัต ก็ ให้ เสีย ค่า ทิม ค่า ผู้ คุม ตาม

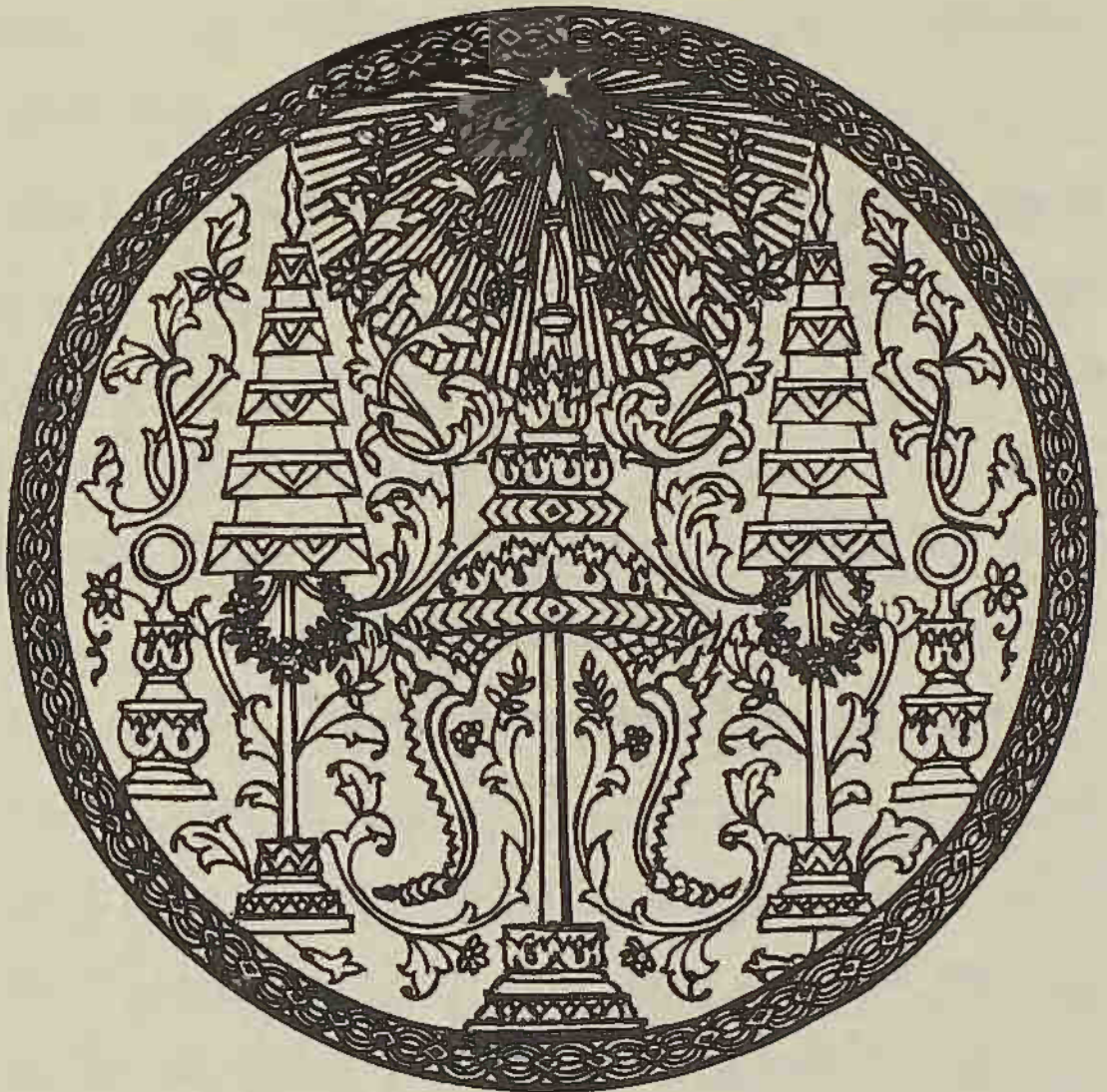
ขรรณ เนียม เกิม ให้ผู้คุม เรียก ตาม เคย มาแต่ ก่อน ครั้ง นี้การ
 ผูก ขัน จะ ได้ ลง มือ ผูก ที่ พระ คอง สิ้น ค้า นำ พระบรม มศา ราชวัง
 กำน ทวัน ทก ริม แม่น้ำ เจ้า พระ ยา ตั้ง แต่ วัน สุกร เกือน ห้า
 ชัน ห้า ค่ำ ขัน เมีย ยัง เป็น นพ ศัก ไป จัน ที่ เป็น ลู ก้าง คน มา ค้า
 ชาย แต่ ต่าง ประ เทศ ก็ คง ค้าง ผูก ขัน จะ เขา เหตุ นั้น มา เถียง ไม่ ได้
 ท้วย ผู้ ครอง ค้าง ไทย ได้ ว่า กัน กับ ทต นอก ประ เทศ ซึ่ง มา ทำ
 สัญญา แต่ แรก แล้ว เพราะ ฉนั้น ห้าม อย่า ให้ จัน ที่ ไม่ รั ช้อ สัญญา
 สำคัญ ผิด เขา เหตุ ที่ ตัว เป็น ลู ก้าง คน นอก ประ เทศ ซึ่ง มา อยู่
 ณ รุง เทพ มทาน คร นั้น มา ทุ่ม เถียง ให้ ต้อง ท้อ ว่า ท้อ ขาน จัน ทั้ง ยวง
 จง มา รั ช้อ ผูก ขัน โดย ก็ ตาม ประ กติ อย่า คลบ ลี้ คน เข้า ไป ใน บ้าน หรือ น
 คน นอก ประ เทศ ให้ ต้อง อด ตาม ตัว ว่า กล่าว กัน วุ่น วาย ไป ถ้า จัน
 ผู้ใด ก่อ เหตุ ให้ มี ความ ก็ จะ ต้อง รั ช้อ ญว เจ้า พน กงาน โดย โทษา
 น โทษ ท้วย ประ กาศ มา ตาม บัง คับ ทำน เสนา บกิ ณวัน จันทร
 เกือน ห้า ชัน ค่ำ ชัน ขัน เมีย ยัง เป็น นพ ศัก เป็น วันที่ ๒๔๘๖
 ใน ราช กาล ประ ุ บัน นี้ พระ ยา ศรี พิ พัก ณ แล พระ รัตน โภ ยา
 เป็น ผู้ รั ช้อ ญว สั่ง ให้ ขุน ประ สิทธิ อัก ษร สาศกร มา ลง พิมพ์ ข

~~~~~
 แจ้ง ความ มา ที่ ๑

วัน ๒ เกือน ๔ แรม ๒ ค่ำ ขัน เมีย ยัง เป็น นพ ศัก มี ใบ ขอก มา
 แต่ เมือง จันทรบุรี แล เมือง ตราภ ว่า มี ขุน นาง ยวน เป็น นาย มา
 คน หนึ่ง ไพร ๔๓ คน มาก บั เรือ ๓ ลำ มา แจ้ง ความ ว่า ผู้ ครอง
 ข้าง เมือง ยวน ใช้ ให้ เข้า มา เรร จาก ความ เมือง ขอร เป็น ไมตรี

กับ กรุงเทพ ๑ จึง พระ ยาท สมเด็จ พระ รอมเกล้า เจ้า อยู่หัว พร้อม
 กับ ความ คึก ทาน เสนา ขดี โปรก ให้ มี ท้อง คราวนี้ คับ ออก ไป
 ให้ เมือง จันทบุรี พา เรือ ๓ ลำ กับ ขวณ ๘๘ คนนี้ มา ส่ง ยิง เมือง
 สมุทรปราการ ด้วย ติ โดย ปรก ติ มิ ใ้ ให้ จับกุม จำ ของ ขัด นี้ เรือ
 ขวณ ยัง ไม่ มา ถึง ถ้า มา ถึง เมื่อ ใด ก็ จะ รัย ของ คล้าย กับ อย่าง รัย ทุ ก
 ขวณ แต่ ก่อน เมื่อ มา เจรจา โดย ทาง ไมตรี อ่อน น้อม เรียบ ร้อย
 ก็ จะ ชัก ชวน ขวณ ให้ ทำ สัญญา ทาง ไมตรี แล การ ค้าขาย โดย ปรก ติ
 เพื่อ จะ ได้ เช่น ประ โยชน์ แก่ ลูก ค้า วา นิช ไซร์ บ้าน พล เมือง ทั้ง ๒ ฝ่าย
 แล ถ้า ขวณ ว่า กล่าว ช่ม ชี้ เย่อ หยิ่ง ยก ตัว ขึ้น สูง ไป ก็ จะ ไม่ ยอม รัย
 เปน ไมตรี จะ ชัก ขวณ ที่ มา นั้น ให้ ไป เสีย ให้ พัน เซกตร แคน
 ถ้า ด้วย เหตุ นั้น ผู้ ครอง ฝ่าย ขวณ จะ โกรธ จะ แค้น กองทัพ มา รบ กวน
 ปลาย เขต ปลาย แคน ฝ่าย ไทย ทาง ไท ๆ ผู้ ครอง ฝ่าย ไทย ก็ ไม่ ถลัว
 จะ รบ สู้ ทุ ก ทาง ให้ แขง แรง ถ้า ทาก ว่า ไม่ ไ้ เปน ไมตรี ก็ ติ
 แล จะ เกิด ทัพ คึก ค่อ ไป ด้วย เหตุ นี้ ก็ ติ ผู้ ไท ๆ ภาจ จะ ได้ กรุง
 เปน ไมตรี กับ ขวณ ด้วย อดาก จะ ใคร ไป มา ค้าขาย กับ เมือง ขวณ
 ฤา ถลัว จะ ต้อง ไป ทัพ พวก นั้น ทั้ง ป่อง งบ ทวาย ว่า การ ซึ่ง จะ ไม่ ไ้ เปน
 ไมตรี ก็ ติ แล จะ เกิด รบ ก็ ติ จะ เปน เพราะ ขวณ ซึ่ง มา ใน ครั้ง นี้ นั้น
 กระ ท้าง กระ เคื่อง ไม่ อ่อน น้อม เรียบ ร้อย ฝ่าย เกียว จะ เปน ด้วย ผู้ ครอง
 ฝ่าย ไทย ดื้อ โทษ โกรธ ขวณ ไม่ รัย หาย นั้น หา มิ ไ้ ผู้ ครอง ฝ่าย ไทย
 ก็ อดาก จะ ใคร เปน ไมตรี กับ ขวณ เสีย ลูก ค้า วา นิช จะ ไ้ ค้า ขาย
 โดย สทวก แต่ ถ้า ขวณ พุ ต จา ยก ตัว ขึ้น สูง แล้ว จะ อ่อน น้อม
 ยอม ตาม นั้น ไม่ ไ้

๑ ราชกิจจานุเบกษา ๖๕

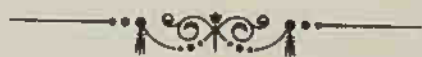
คือ หนังสือหมายขระ กาศการ เลกน้อยต่าง ๆ แต่ผู้ครอง
แผ่นดินสยามมาในวันอังคาร เดือนห้า แรมค่ำหนึ่ง ปีมะเมียขัง
เปนนพศักร เปนปีที่ ๗ ในราชกาลประจุบันนี้ ให้ข้าราชการ
ทุกตำแหน่งในกรุง นอกกรุง แลราษฎร ทั้งปวงทราบทั่วกัน แล
ทำตาม ประพฤติตาม แลรู้ความตาม โดยสมควร เพื่อจะมีให้ทำ
แลประพฤติ ผิดพระ ราช ท้าริท พระ ราช ประ สงค์ แล เล่า ฎา ติข
การ แล เข้าใจ ความ ผิด ๆ ไป ๖๕

๑) ประกาศมาที่ ๓ ๖๖

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ราษฎรในกรุง นอก
 กรุงให้ทราบทั่วกันว่าแต่ก่อนในหลวงห้ามยัดเข้าไว้ ไม่ให้เขา
 ออกไปขายนอกประเทศ ยอมให้เขาไปแต่พอเป็นเสบียงคนทั้ง
 ปวงที่มีใช้ชวาณา แลพ่อค้าเรือต่างประเทศที่มีความสบายด้วย
 เข้าถูกเอวียนละคำสั่งข้างห้าบาทข้างคำสั่งข้างข้าง แต่ชวา
 ณาไม่พอใจ เพราะขายเข้าได้น้อยไม่พอกิน ต้องทิ้งนาให้เข
 ย่างผล แลเวรนาเสียหลายหมื่นไร่ ไปหาถิ่นอย่างอื่นถึงพ่อค้า
 ก็ไม่พอใจ ด้วยอยากจะขายเข้าออกไปนอกประเทศต้องลักลอบ
 เขาไป ครั้นเจ้าพนักงานจับได้ก็ต้องปรับจึงต้องเป็นทอชร์วังคว
 คนที่ขอเข้าเคยไว้มากเกินหมดไร่เข้าเข้าก็เสียก็เหมยเสียไปใช้ไม่ได้
 จึงพากันขอไว้แต่ครั้งนั้นมีฝนแล้งเข้าสัก ๙ วัน ๑๐ วัน
 ก็ตันทันขอเข้าว่าจะเคยไว้กินเมื่อเข้าแพงชวาณาได้ที อดราคา
 เข้าได้ขึ้นไปถึงเอวียนหนึ่งสี่คำสั่งสี่สองคำสั่งเร็วที่เคียว บัดนี้
 ผู้ใหญ่ในกรุงพร้อมใจกันยอมเปิดให้ลูกค้าต่างประเทศขอเข้าไปนอก
 ประเทศได้ ราษฎรเป็นอันมากก็คืนกันค้าขายมาก ชวาณา
 ก็ทำมากไม่มีว่างทุกแห่งทุกตำบล แต่คนที่มีใช้ชวาณาที่มีใช้
 พ่อค้าเห็นจะไม่พอใจข้าง ด้วยราคาเข้าไม่ตกลงจนคำสั่ง
 หนึ่งห้าบาทคำสั่งข้างข้างแต่ก่อน ต้องเสียเงินซื้อเข้ากินมากไป
 กว่าแต่ก่อน บัดนี้จึงทรงพระมหากรุณา คักเดือนสี่ปีพวกนั้น
 มาว่า รงอย่าเสียใจแลที่เคียนว่าเพราะเปิดเข้าออกไป ราคาเข้า

แพงอยู่เสมอไม่ตกลง ต้องเสียเงินซื้อเข้ากินมากไปนั้น จึงคิด
 เมื่อไม่เบ็ดเข้าคนทำนาน้อยไป ฝนแล้งก็ต้องเสียเงินซื้อเข้า
 แพงมากชดเชยกับที่เสียน้อยเมื่อเข้าถูกเหมือนกัน ฝ่ายชาวนา
 ได้ผลประโยชน์เพราะนา น้อย ครั้นถึงนา รก ว่าง เสีย ต่อเกิด
 เข้าแพง จึงคิดทำ ก็ ต้อง ถาก ถาร มาก กว่า จะ เป็น นา ขึ้นได้ ก็ ขาก
 เหนื่อย แกรง จะ คั้น เป็น นา ได้ ก็ น้อย ไป เพราะ ฉนั้น คน พวก ที่ ซื้อ
 เข้ากิน ก็ จึง มี ใจ เอน ตุ คืด ถึง พวก ชาว นา แล พ่อ ค้า ด้วย เมตุ ตา อรุณา
 ย่าง แล ส่วน ทั่ว เมื่อ เห็น ว่า ต้อง เสีย เงิน ซื้อ เข้า กิน นั้น แกรง กว่า
 แต่ก่อนไป ก็ จึง มี อุ สาส์ คืด อ่าน หา ที่ ไร้ นา ทำ นา เอง ย่าง ฤ กิจ
 กำ ขาย ทำ มา หา กิน ต่าง ๆ ย่าง เกิด บ้าน เมือง จะ ได้ รุ่ง เรือง ด้วย
 การ ไร้ นา ค้า ขาย ที่ ท่ง นา ว่าง ว่าง อยู่ ไม่มี ไร้ นา ถม ไป ฯ เข้า ที่ คน
 ออก ปรุ เทศ ซื้อ ไป นั้น เสีย ภาษี แก่ พระ คลัง สำ รบย์ แผ่นดิน
 เกรียน ละ คำ ลัง แล เงิน ภาษี เข้า นั้น บัด นี้ ทรง พระ ราช คำ รั้ ที่ ว่า
 เพราะ เบ็ด เข้า ออก ไป ออก ปรุ เทศ จึง เกิด ขึ้น แก่ ท้อง พระ คลัง
 หลวง ก็ เพราะ คน ท่ง ปรุ ง ซื้อ เข้า กิน แกรง รา คา ไป ถว่า แต่ ก่อน
 ต้อง เสีย เงิน มาก ไป เพราะ เหตุ ที่ เบ็ด เข้า ให้ ขาย ไป ออก ปรุ เทศ นั้น
 จะ วิคต ว่า เงิน ของ ตัว ตก เข้า มา เช่น ภาษี เข้า จึง ไป รุด เกิด าร
 ให้ ง่าย เงิน ภาษี เข้า ไร้ ตอ ไร้ ขนาด ใหญ่ พัน ละ ห้า คำ ลัง แล ให้
 กรม เมือง ก่อ แล ส้อม แสม ถนน หน ทาง ใน พระ นคร แล ยัง จะ ให้
 สร้าง ตพาน ข้าม คลอง ใน พระ นคร แล รอย พระ นคร ให้ แน่นหนา
 แขง แกรง ให้ คน เติ น ไป มา สควก สบาย ด้วย กัน การ เปน ดัง นี้ คน
 ท่ง ปรุ ง จึง ยิน ตี อนุ โมท นา เขา เกิด ว่า เหมือน กัน ไร้ ไร้ กัน ส้อม แสม

ถนนหนทาง แลคพาน ข้ามคลองให้เดิน สบายด้วยกัน ทั้งพระแลคฤหบดี
 ชาววัด ชาวบ้าน ทั้ง บ่วง ประกายมา วันพฤหัสบดี เดือนห้า
 ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ยี่มเมียยังเปนนพศักร เปนวันที่ ๒๕๐๗ ในราช
 กาลประจุบันนี้ พระศรีสุนทรโวหาร พักเช่นฉั้วเหมือน ทาย
 ของท่านผู้หญิง อิ่มชื่นคาน เปนหลานพระยาศรีสังค เทพเพง
 เปนผู้รับสั่ง

๐ ประการมาที่ ๔ ๖

มีพระบรมราชโองการ มार พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้
 ประการให้ทราบทั่วกันทั้งในกรุง นอกกรุงว่า คลองขุดใหม่
 แขวงเมืองนครไชยศรี ปลายคลองอยู่ท้ายบ้านท่านา ปลายคลองจาก
 พระประทุมเจ้านั้น บัดนี้พระราชทานนามชื่อ ว่า คลองเจดีย์บูชา
 เพราะได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ ๖๐๐ ชั่งเสกจ้างเงินขุดให้
 เปนคลองขึ้น เพื่อจะให้เป้นคลองบูชาพระเจ้านั้น มีใช้คลอง
 ของผู้อื่นสร้าง เพราะฉะนั้นให้คนทั้งปวงเรียกนามตามพระราช
 ทานนี้เทอดู ประกายมาวันศุกร์ เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ
 ยี่มเมียยังเปนนพศักร เปนวันที่ ๒๕๐๘ ในราชกาลประจุบันนี้
 ขุนปฏิภาณพิจิตร เปนผู้รับสั่ง

๐ แจกความมาที่ ๒ ๖

เมื่อวันอาทิตย์ เดือนสี่แรมแปดค่ำ ยี่มเสง นพศักร พระบาท
 สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินกลับ มาแต่

ชั้ระ ภาย ทเลถึงพระยวร ราชวัง แล้ว ทรง พระ ราช คำ รัศ เล่า ความ ว่า
 เสกฯ พระ ราช คำ เนิน ลง ไป ถึง เกาะ ช้าง หน้า เมือง ทราย ^{มี ผู้}
 กราบ ทูล ว่า เมื่อ ก่อน เรือ พระ ที่ หนึ่ง ลง ไป ถึง เกาะ ช้าง สอง สาม วัน ^{มี}
 เรือ อ้าย จีน สลัก หลาย ลำ มา แล่น เทยว อยู่ หน้า เกาะ ช้าง ช้าง นอก เรือ
 เล็ก น้อย พลว ทา ยลา ทา ปลิง กลว หนี เข้า มา ผัง พาก เมือง ทราย สัน
 ครั้น ได้ ทรง ทราบ กังนี้ จึง ทรง คาค การ เหน ว่า สลัก ถ้า มา เทยว
 คำ ขล นั้น แล้ว เมื่อ หน้า ใน เรือ ทมด ก็ เหน จะ แะ มา ตัก น้ำ ใน คลอง
 สลัก คอก ที่ คำ ขล เกาะ ช้าง นั้น เอง จึง ได้ เลื่อน เรือ กำ ขน พระ ท
 ึ่ง มง คล ราช ชัก ษี กับ กำ ขน พทข สิง ทาคัน ๒ ลำ มา ทอด อยู่
 ที่ ปาก คลอง สลัก คอก คอย จับ สลัก อยู่ ถึง ๓ วัน ก็ หา พย เรือ
 สลัก มา ไม่ จึง ได้ เสกฯ พระ ราช คำ เนิน กลับ ขน มา ทอด ประ ทัย เรือ
 พระ ที่ หนึ่ง อยู่ ที่ แหลม สิง ห ปาก หน้า เมือง จีน ท บุรี วัน พุท ข เดือน ส
 แรม สี่ คำ เพลาย่า ย ๕ โมง เยน คน ใน เรือ พระ ที่ หนึ่ง สอง
 กล้อง ลง ไป ช้าง ล่าง ไต้ เหน เรือ ไย แล่น อยู่ ๓ ลำ ที่ หน้า เกาะ ชัก
 เกาะ เบ็ค โกล ท เรือ พระ ที่ หนึ่ง ทอด อยู่ ประมาณ ๒๐๐ เส้น เสค ลำ หนึ่ง
 ทอด สอง ลำ แล่น ผ่าน ไป ผ่าน มา อยู่ แล้ว ไต้ แล เหน ไฟ วาย ขน ใน เรือ
 ลำ ใหญ่ ได้ ขน เสียง ขน ใหญ่ ๓ นิก เอา ความ กราบ ทูล จึง ทรง
 คาค การ สั่ง เกค ว่า เหน จะ เปน เรือ อ้าย จีน สลัก เข้า ค เรือ สุก คำ เปน แ่น
 ขณะ นั้น เรือ พระ ที่ หนึ่ง ก็ ม้วน ไย ไร่ สัน คาค เพดาน ไร่ คลอก ลำ
 ทรง กำ หนด การ เหน ว่า กว่าจะ แก้ เพ ดาน แล้ว ชัก ไย ขน ให้ พร้อม แล้ว
 จะ แล่น ลง ไป ได้ ก็ จะ ไม่ ทัน อ้าย สลัก เวลา ก็ จะ คำ เสียง เกอน ก็ มค
 ถึง ไป ก็ จะ ไม่ เหน ลำ เรือ อ้าย สลัก จึง ได้ โปรค ไต้ งค รอ อยู่ จัก แจง

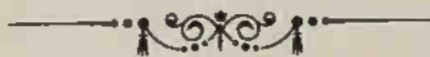
เรือกำปั่นทั้ง ๒ ลำไว้ให้พร้อมต่อเวลา ๕ ทุ่ม เตอนขึ้นสว่าง
แล้วจึงจะแล่นเรือกำปั่น ๒ ลำลงไปสืบความแลตามจับอ้าย
สลัก ครั้นเวลาเตอนขึ้นแล้วก็ได้แล่นเรือพระที่นั่งเรือพท
สิงหาศนลงไปตามเวลากำหนด ภายเรือลำซึ่งถูกสลักตเมื่อ
เพลายันวันนั้นแล่นขึ้นมา จึงโปรดให้เรือช่วงออกไปตามไ้
ความว่าเป็นเรือจีนเจ้าหัวเล่าแซ มีนายเรือลูกเรือคน ๑๕
คน ๑๖ คน อ้ายสลักแล่นไล่มาแต่เกาะช้าง หนีเข้าที่หน้าเกาะ
บึงเกาะเบ็ด อ้ายสลักเขาขึ้นยิง ๒ นัด เรือลำนั้นไ้ยิงสู้แต่ประ
ขึ้นไล่กินมากไป ขึ้นแตกกินในถึงก็ถูกขึ้นด้วย อ้ายสลักเขา
มือทั้งสองลงด้วย คนในลำถูกกินตกตายสองคน นอกนั้นช่วยเจบหมก
เหลือเป็นคนที่อยู่สี่ห้าคน อ้ายสลักร้องไห้ลตโวยแล ทอดสมอ
ลงด้วยความกลัวก็ไ้ทำตามใจอ้ายจีนสลัก แต่อ้ายจีนสลักจะ
ขึ้นบนเรือก็หาหนีไม่ ด้วยลมลำเรือพัดกล้าพัดเรืออ้ายสลัก
แล่นเลขเรือที่ทอดสมออยู่ณนั้นขึ้นมา เรืออ้ายจีนสลัก
จึงแล่นก้าวไปก้าวมา จะเข้าหาเรือที่ทอดสมออยู่ก็เข้า
ไม่คิด พวกอ้ายจีนสลักจึงลงเรือช่วงตักน้ำเขียงมา จะขึ้น
เรือลำนั้นไ้ไ้ จีนจุ่นเรือลำนั้นกลัวเขาซ่อนไม้ผูกฉับตัว
โตคน้ำลอยหนีไป คนอีก ๖ คนก็โตคน้ำหนีวายจนจมน้ำตาย
เรือช่วงอ้ายจีนสลักเข้ามาใกล้ร้องถามว่ามีสิ่งไรบนเรือ จีน
บนเรือบอกว่าจะไม่มีสิ่งไรมีแต่จากบันทกมาขายอ้ายจีนสลักก็หา
ขึ้นบนเรือไม่คิดกันเขียงกลับไปเรืออ้ายจีนสลัก ครั้นค่ำลงเรือ
อ้ายจีนสลักก็หายไปไม่ทราบว่าจะไปทางไหน เรือลำนี้แล่นขึ้นมา

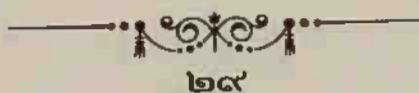
จึงได้แล่นเรือพระที่นั่งลงไปตามในกลางคืน ก็หาพบเรือย้ายสลักไม้
 พบแต่ตัวหุ่น ซึ่งผูกกับไม้ ขอนลอยน้ำอยู่ ใต้รั้วตัวหุ่นเรือ
 ใต้แต่ในกลางคืนวันนั้นแล้ว ครั้นเวลาเช้า ชมมอตรา พัดลงกล้า
 ทอดพระเนตรลงไปเห็นเรือลำหนึ่งแล่นหนีอยู่ข้างล่าง ใต้ใต้ตาม
 จันทุก สลักดี ก็ขนิยน์ว่าเรือลำนั้นเบนเรือสลักแน่แล้ว
 จึงได้แล่นเรือพระที่นั่งไล่ลงไปใกล้เรือลำนั้น ประมาณ ๕๐ เส้น
 ๖๐ เส้น ลมมอตรา ก็สงบอ่อนไปเสีย เรือพระที่นั่งแล่น
 ไม่เห็นเรือที่หนีหนีกัน ก็เข้าฝั่งข้างจันทบุรีหายไป ชาว
 อันนั้นเห็นแต่พระบาทสมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราช
 ดำรัสเล่าเมื่อเสด็จกลับมาถึงกรุงเทพฯ นคร เมืองจันทบุรี
 ก็ยังหาใครมิบอกข่าวนั้นเข้ามาไม่ จนวันหนึ่ง เป็นวันอังคาร
 เกือบห้าชนสองค่ำ ยี่มเมื่อยังเป็นนพศักราช

๐ แจ้งความมาที่ ๓ ๖๕

วันพุธเดือนห้า ชันสามค่ำ ยี่มเมื่อยังเป็นนพศักราช
 มีศเทศเฮรติเยว่าแทนที่กงสุลฝรั่งเศสมา แจ้งความว่า ใต้ที่ขึงหนึ่งส่งมา
 แต่กรุงปารีส มอบให้มีศเทศเฮรติเย ในคืนนั้นมีพระราชสาสน
 ๒ ฉบับ เพื่อจะให้ถวายในพระบรมมหาราชวัง ฉบับ ๑
 พระบรมราชวัง ฉบับ ๑ กับหนังสือเสนาบดี ถึงเจ้าพระยา
 พระคลัง ฉบับ ๑ มีศเทศเฮรติเยขอให้รับตามธรรมเนียม
 รับพระราชสาสนแต่เมืองใหญ่แต่ก่อน จึงพระบาทสมเด็จพระจอม
 เกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จัดแจงการแห่งรับพระราชสาสนมาส่งใน

พระบรมศาสดา ราช วัจ แลให้ มิคเคอ เซร ตีเย ทูล เกล้า ทูล กระหม่อม
 ถวาย แล้วใน วัน เสาธ เเคอน ห้า ชน หก คำ ได้ ยิง ยัน รัย ๒๑ นัค
 เมื่อ พระ ราช สาสณ ชน ท้า พระ แลใน พระบรมราช วัจ ได้ รัย พระ ราช
 สาสณ เมื่อ วัน ไค ยัง ไม่ กำหนด ความใน พระ ราช สาสณ แล
 คหัง สือ ถึง เจ้า พระ ยา พระ คลัง นัน ก็ ไม่ มี ความ เป็น สลัก สำคัญ ไว นัค
 เป็น แต่ กล่าว ยิน ตี มา ด้วย ที่ กรุง รัย ทำ นัค สือ สัญญา การ พระ ราช
 ไมตรี แล การ ค้า ขาย ตาม ที่ ได้ ทำ สัญญา กับ มอง ตีคิน ทูต ซึ่ง เข้า มา
 กรุง เทพ ๑ เมื่อ ยิม ไรง อัฐ ศก นั้น แต่ คอบ แก่ พระ ราช สาสณ
 แล นัค สือ เสนา ยคิ ที่ กรุง ซึ่ง มี ออก ไป กับ มอง ตีคิน เมื่อ กลับ ไป นั้น
 ว่า ได้ รัย ด้วย ความ ยิน ตี แล นัค ถือ เช่น อั้น มาก แล ว่า เครื่อง
 ราช ขรรณา การ ซึ่ง กรุง ยิน ตี ออก ไป ได้ รัย แล้ว จัก เรียบ เรียง ไว
 ใน ค้อง อั้น นัค ไว สำ รัย ชม แล เห็น เช่น ที่ รุก ดึง ทาง พระ ราช ไมตรี
 สือ ไป ภาย หน้า แล ว่า ได้ มี นัค สือ ตั้ง ให้ แม่ ทพ เรือ ฝรั่ง เสค
 ซึ่ง อยู่ ที่ เมือง จีน ให้ คุณ เรือ มา รัย ราช ทูต อยู่ ทูต กรุง ไทย ออก ไป
 เมือง ฝรั่ง เสค เหมือน อย่าง อัง กฤษ มา รัย เมื่อ ยหลัง แล รัย ว่า
 ถ้า ทูต ไป ถึง แล้ว จะ นัค ถือ รัย รอง โดย เคาร พเหมือน พระ เจ้าแผ่นดิน
 ไทย เสค ไว ไป เอง ยคิน นี้ พระ บาท สม เต็จ พระ เจ้า อยู่ หัว
 ฝ่าย เรา ทั้ง สอง พระ องค์ พร้อม กับ ความ คิค ท่าน เสนา ยคิ
 ทรง พระ ราช คำ ริห ไว ว่า เมื่อ ไค เรือ ฝรั่ง เสค เข้า มา รัย ทูต
 เมื่อนั้น จะ ไพรค เกลา ไพรค กระ หม่อม ให้ ท่าน พระ ยา ศรี พิพัค รัตน ราช
 โภยา ราช วาง พระ คลัง ลิน คำ เป็น ราช ทูต หลวง นาย ฤทธิ เป็น ยบุตร
 เจ้า พระ ยา พล เทพ เข้ม เป็น อุป ทูต แล ข้า ราช การ ใน พระ บวร

ราช วังคน หนึ่ง เป็น ตรีขุ ทูต เชิญ พระ ราช สาส์น คุม เกรียง มง คด
 ราช บรรณา การ ออกไป เจริญ ทาง พระ ราชไม ตรี กรุง ฝรั่ง เสก ใต้
 เหมื่อน อย่าง ครัง เมื่อ ส่ง ท่าน พระ ยาม นตรี สุริยวงษ เป็น ราช ทูต เจ้า ทัพ
 สรรพ เพช รัต ติ เป็น อุป ทูต จัน มณ เฑียร พิ ทัษ เป็น ตรีขุ ทูต ไป
 เจริญ ทาง พระ ราชไม ตรี ณ กรุง ลอนดอน เมือง อังกฤษ ใน ปี หลัง นั้น แล

◎ ทนาย ประ กาศ ที่ ๒ ๖ ะ

ด้วย เจ้า พระ ยา ยม ราช ชาติ เสนาง คนวินทรม หินทรา วิ ย ติ
 ศรี วิไชย ราช มโหัย ศวร วย ขวิ รัษ ภูมิ พิ ทัษ โด ภา กรณ ทัณท ฤ ธิ อร
 นคร ขาล สมุท ขติ อภัย พิริย ปรา กรมพา ศุ รัย พระ ขรม ราช โอง กำร
 ไล่ เล้า ไล่ กระ หม่อม ทรง พระ กรุณา ไปรค เล้า ไปรค กระ หม่อม
 ตั้ง ว่า เป็น เขียง อย่าง แต้ ฐู ราณ ยาม ตรีศ ยาม สง กรานต์ ผู้ ชาย
 ไทย มาก เป็น นัก เลง ข้าง มิ ไซ่ นัก เลง ข้าง พากัน เสพ สุรา เมามาย
 ไป ทั่ว หน ทุ ก แห้ง แล วั ก ก็ ออก เทียว เติ น ไป ใน ถนน แล ซุก ชน เข้า ไป
 ใน วั ท ภา ธาราม ก่อ ด้ ย ความ วิ วาท ษก ติ แทง ฝั น ทั น ตรีศ สาม วัน
 เป็น ๕ ทั ว วัน จ่าย เป็น ๕ ทั ว วัน ส่ง สง กรานต์ สาม วัน ฤ ติ วัน
 เช่น ๕ ฤ ๕ ทั ว วัน จ่าย เป็น ๕ ฤ ๖ ทั ว วัน ส่ง นั้น มัก เกิด
 ด้ ย ความ วิ วาท ทั น ฝั น แทง ทั น หลาย แห้ง หลาย คำ ขด ทั น ทั น ใน
 กำ แพร พระ นคร แล ภา ย นอก พระ นคร เกล็ด กำ ลัง ทั นาย อำ เภอ
 แล วั ร กระ เวร จะ ระ วั ง คุ แล แต้ ฆั ไป ใน เวลา ตรีศ แล สง กรานต์

ให้เจ้า ของบ้านเอาใจใส่ ระวังรักษาหน้าบ้าน ของตัว ถ้ามีคนเมาสุรา
 มาเอะอะ อ้อ ออง หน้าบ้าน ก็ให้จับเอาตัว มาส่ง กรมพระ นคร ชาติ
 หน้าหีบ แผล ให้ทันเวลาที่ผู้หนึ่งยัง เมา อยู่ อย่าให้ทัน ล้าง เมา
 แต่ห้ามไม่ให้พวกบ้านอื่น ๆ มาพลอยกลุ่ม รุม จับด้วย ถ้าคนเมา
 มีพิภพ พวกมากคือ สู้เจ้า ของบ้าน ถึงเจ้า ของ บ้าน จะ ชก ตี มี ชาติ เจบ กัก
 ถ้าเมื่อจับตัวไป ส่ง กรมพระ นคร ชาติ ๆ ชันะ สุก คุรุ ระบุว่า คนนั้น
 เมา จริง ก็ให้เจ้า ของบ้านเป็น ชะนะ ถ้าผู้จับ มา ส่ง เหน ว่า ถ้า
 จับตัวคนผู้ บุก รุก ไป ส่ง จะมีพวกของ ผู้ นั้น คอย สกัด กัน ทาง แก
 ไซตามทาง ที่ จะไป ส่ง จะเกิด วิวาท กัน ถ้า อย่าง นั้น ก็ให้ยึดเอาตัวไว้
 มา บอกเล่า กับ กรมพระ นคร ชาติ ฤๅ นายอำเภอกันใด คน หนึ่ง
 ให้ไป ชันะ สุก ว่า เมา ฤๅ ไม่ เมา อย่าให้ทัน คน เมา นั้น ล้าง เมา
 จะ เป็น คำ ได้ เถียง กัน ไป หนึ่ง ใน ยาม ตรุค ยาม ส่ง กรมพระ นั้น ผู้
 ใด จะ เสพ สุรา เมา มา ยด ก็ให้ อยู่ แต่ ใน บ้าน เรือน ของ ตัว ถึง จะมี ที่ ไป
 ก็ให้ งค รอด ต่อ ล้าง เมา แล้ว จึง ไป หมาย ประ กาศ มา วัน อาทิตย์
 เกอนคำ ชันะ สุก คำ ชันะ สุก ยัง เป็น นพศก เป็น วันที่ ๒๕๑๐ ใน รัชกาล
 ประ จุ บันนี้ ๗๖

๐ เตือนให้สติมาที่ ๑ ๗๖

ท่าน ทั้ง ปวง จง ระวัง ทุ กวาท ทุก วันนี้ คนไทย ทั้ง ปวง จะ แต่ง
 คนนี้ สือ ฤๅ จะ พุค เจรจา กัน ก็ เช่น แต่ เลียน ตาม ๆ กัน คำ ขาง

ฉันเป็นคำอธิบาย ข้าไม่ ควร จะ พุค จะ เขียน แต่ไม่ มีใคร สัก เกศ
 ก็ เขา มา พุค มา เขียน วุ่น โย เสน เป็น เพราะ ไป ใจ ทั้ง พระ ที่ คุกรู
 ทั้ง วิก ทั้ง ขาน คำนี้ คือ ทว่า ก็นิ ฤ มว่า ขยเม เื่อ เื่อ ใจ ก็ กิ
 คค เนื้อ ของ ใจ ก็ กิ ไร เื่อ เื่อ ใจ ก็ กิ ชน เื่อ ชน ใจ ก็ กิ วาง เื่อ
 วาง ใจ ก็ กิ แล คำ ชน ๆ บัน ทา ที่ จะ เขา คำ ว่า เื่อ มา พุค ครอบ
 กับ คำ ว่า ใจ นี้ ทั้ง ปวง เสน เป็น คำ ขยเม ทั้ง ชน เพราะ ว่า ที่ แท้ จิง
 ดัง ชน นอก จาก ทา ที่ จะ ให้ ว่า เป็น ผัว เมีย ก็น่า เป็น ชู้ ก็น่า ฤ ว่า ทั้ง
 ผิด โดย ขจร มเภา คค ทา ที่ เรื่อ ก็น่า ว่า เื่อ สวาท ใน ผู้ ขยเม แล ว่า
 เื่อ เื่อ ใน ผู้ ขยเม แล ว่า สิ่ง ไคร จะ ทค เื่อ เื่อ ใจ ๆ ขยเม เื่อ เื่อ ใจ
 แล อย่าง ไร ๆ ทั้ง เื่อ ทั้ง ใจ นี้ ไม่ มี เื่อ เื่อ เื่อ เื่อ คำ ทา สว
 ที่ แล สฤ ทา ขา แล พิศ ม จะ ขยเม เื่อ เื่อ ใจ นี้ ไม่ คค ใจ
 เื่อ ใจ เื่อ เพราะ ว่า ยี ก ชิ่ง เข้า ที่ จะ รุง รัง ว่า คค ใจ ไป ขา ทา
 เข้า ก็ เื่อ เื่อ ว่า คค ใจ ไป แต่ จะ ไคร หาย ไคร ก็ คค ใจ ทน เขา
 ทา ที่ ใจ จะ ทม เื่อ ชน มี แต่ ทา ที่ ว่า มาก ชน นี้ อย่าง เื่อ
 จำ พวก เื่อ เพราะ นี้ คำ อย่าง นี้ ไม่ ควร จะ ใช้ ใน หึง ดิ ขจร ม
 แล เื่อ จาก เป็น คำ ผู้ กิ เื่อ ให้ ทาน ทั้ง ปวง สัก เกศ วัน เื่อ ย่า เขา
 คำ ว่า เื่อ พุค ธร ระ ทค ครอบ กับ ใจ ถ้า คำ ว่า เื่อ ไม่ ว่า กับ ใจ เื่อ เื่อ
 หึง ว่า เื่อ เื่อ เื่อ ของ พุค ก็น่า ว่า คค เข้า เื่อ เข้า หึง กิ จะ ว่า
 ไคร เป็น ฤ ทิ กิ ว่า ก็น่า ว่า เื่อ เื่อ ใจ กิ ทั้ง นี้ ไม่ เป็น คำ ขยเม จะ

11/10/2566

- ข้าว ทาย ฯ วัน อังคาร เกือบ ห้า ชัน เก้า คำ นาย สุจิน ค
 ถึง แก่ กรรม บัวย มา สาม ชั้ แล้ว เป็น โรค ไอ ผอม แห้ง ฯ
- วัน พุ ๓ ฐ เกือบ ห้า ชัน สิบ เอก คำ พระ มหาราช ครู ๒ วิชา ทา วิ
 ถึง แก่ กรรม บัวย มา นาน แล้ว แก่ วัน นั้น ให้ ลง แล้ว แน่น เสียด
 ลม ภัย แก่ ไม่ พิน ฯ
- หน้า ๒ ฯ ใน ๒ ๕ ข้าง ชัน เกือบ ห้า ชัน ฝน ตก สอง วัน
 วัน ชัน เก้า คำ กลาง คืน ฝน ตก ร่อง ไท หน้า นว ทิ้ง กับ ๒ ทสารค์ วัน
 สิบ สี่ คำ วัน หนึ่ง ร่อง ไท หน้า สาม สิบ แยก แต่ เพลา เอย นจน รุ่ง
 ฝน ค้ง มา แต่ คี่ สะ เขา แล ทวัน ออก ทั้ง สอง วัน ฯ

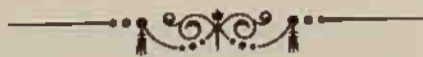
๑๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖๕

คือหนังสือประกาศการเล็กน้อยต่าง ๆ แต่ผู้ครอง
แผ่นดินสยามมาในวิหัง อังคาร เดือนหก ขึ้นค่ำหนึ่ง ขึ้นเมษายังเป็น
นพศักราช ๒๔๗๕ ในราชกาลประจุบันนี้ ให้ข้าราชการ
ทุกตำแหน่งในกรุงนอกกรุง แลราษฎรทั้งปวงทราบทั่วกัน
แลทำตาม ประพฤติตาม รั้ความตามโดยสมควร เพื่อจะมี
ให้ทำ แลประพฤติผิดพระราชดำริ้พระราชประสงค์ แลเล่าภา
ถือการ แลเข้าใจความผิด ๆ ไป

11/10/2566

ประกายมาที่ ๕

ที่ในพระ นารายณ์ เวศ วิ่ง เมือง ลพบุรี นั้น ได้มี พระบรม
 ราชโองการ ให้พระยาพิไชยสงคราม ๑ พระยาวิชิตรวงศ์ ๑
 พระนรินทรเสณี ๑ ขึ้นไปเป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์ขึ้นไว้
 เพื่อจะได้ให้เป็นที่ประทับในกาลอันควร เป็นที่สบายและ
 ให้เป็นพระเกียรติยศ ซึ่งได้เชิดชูพระเกียรติยศพระเจ้าแผ่นดิน
 แต่ก่อน ข้อพระที่นั่งเก้าในพระราชวังนั้นค้นได้ตามหนังสือ
 พระราชพงษาการโยธาสองฉบับ แลโคลงสรรเสริญ
 พระเกียรติแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราชฉบับหนึ่ง
 ได้ความเป็นแน่ว่าพระที่นั่งหลังกลาง ซึ่งมีทองพระโรงออกมา
 จากผนังด้านข้างพระมณฑปนั้น ชื่อว่าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญ
 มหาปราสาท พระที่นั่งซึ่งอยู่ข้างทิศใต้ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญ
 มหาปราสาท ทิศเหนือด้านกำแพงคั่นอยู่นั้น ชื่อพระที่นั่งสุทไธสวรรย์
 แลพระที่นั่งยาวด้านทิศเหนือ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท
 มีมุขเด็จออกเจ้านั้น ชื่อพระที่นั่งจักรพรรดิพิมลเป็นแน่แล้ว ให้เจ้า
 ราชการทั้งปวงเรียกชื่อ แลใช้บาทหมายตามชื่อทั้งสามนั้นเถิด ๗
 หนึ่งพระที่นั่งซึ่งไปสร้างลงใหม่ในระหว่างพระที่นั่งดุสิต
 สวรรค์ธัญญมหาปราสาท แลพระที่นั่งจักรพรรดิพิมลนั้นองค์ใหญ่
 สูงข้างควันอก พระราชทานนามว่าพระที่นั่งพิมานมกุ
 องค์ควันอกเป็นท้องพระโรงนั้น พระราชทานนามว่าพระที่นั่ง
 วิสุทธวิจิตรชัย พระที่นั่งย่อมสององค์ ต่อออกไปจาก

อันถูกต้องอยู่แล้ว ก็มาบัดนี้ใครเล่าเป็นเจ้าบทยเจ้าภคชน มา
 อัคริ เรือง เมือง พรหมบุรี ว่า เมือง พรหมบุรี นทร เพื่อจะให้ภคชนเกิด
 ภัย เมือง อินทรบุรี เล่าอย่างนั้นไม่ถูกเลย เพราะคำ ว่าบุรี แปลว่า
 เมือง คำ ว่าบุรี นทร แปลว่า เจ้าเมืองผู้ครองเมืองผู้ว่านั้นไม่ถูก
 ใคร ชยา เขา อย่าง คงให้เรียก ว่า เมือง พรหมบุรี เมือง อินทรบุรี
 อยู่ตามเดิม ๗๕ แต่ผู้สำเร็จราชการ เมือง พรหมบุรี นั้น มีนาม
 ว่า พระ พรหม ประสาธ คีลย์ ผู้สำเร็จราชการ เมือง อินทรบุรี นั้น
 มีนาม ว่า พระ อินทร ประสิทธิ์ สร ให้ข้าราชการทุกตำแหน่ง เรียก
 แล เชิญให้ต้อง ถิ่น เทอญ ๗๕ ประ กาศ มา วัน พททเดือนห้า
 แรม สองค่ำ ขึ้นเมษยังเป็น นพศก เป็นวันที่ ๒๕๑๒ ใน รัชกาล
 ประจุบันนี้ ขุนมหาสิทธิโวหาร เป็นผู้รับสั่ง ๗๕

ประกาศมาที่ ๖

น้ำตาลทรายทองเมืองในพระราชอาณาจักรแต่ก่อน
 มีเจ้าภาษีเก็บภาษีอยู่คนเดียว เมื่อขึ้นโรงอัฐศกนี้ น้ำตาลทราย
 ๕๕ ขอบอกมีราคาแพงกว่าแต่ก่อน สมเด็จพระบรมมหา
 พิไชยญาติ นเรนทร นารถ ราช สूरีย วงษ์ จึงกราบบังคมทูลแก่
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลี
 พระบาทว่า น้ำตาลทรายมีราคาขึ้น โรง น้ำตาลทรายตั้งขึ้นอีกเป็น
 ๕๕ หลายโรงในวงศขึ้นแสงนพศก เงินภาษีก็จะขึ้นได้ อีกมากเห็นว่ามีเจ้า
 ภาษีอยู่คนเดียวนั้นเงินจะมากนัก จะขอรับพระราชทานแยกออก
 เป็นสามเจ้าภาษีให้เก็บภาษีตามลำน้ำเจ้าพระยาภาษี ๑ เก็บตาม

หัวเมืองฝ่ายตะวันออก ๑ เกษตามเมืองฝ่ายตะวันตก ๑ จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ คำว่าชอบแล้ว ให้ไปศึกษาเสนาบดีให้พร้อมกัน
 ก่อเรื่อง จะ ออกเป็น สาม เจ้า ภาษีได้ ๓๕ สมกับเจ้าพระยา จึงไปศึกษา
 เสนาบดี เห็นพร้อมกันแล้ว จึงให้หัวเมืองฝ่ายตะวันตก
 พระกรุณาอีกครั้งหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้น
 เป็นที่ขุนพิศุทธ สนิษ ภาษีเจ้า ภาษีเก็บตามลำน้ำเจ้าพระยา ตั้ง
 แต่เมืองสมุทรปราการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ฯ ไปจนถึงเมืองพิไชย
 เมืองสวรรคโลกย์ เมืองกำแพงเพชร ๑๘ หัวเมือง ตั้งขึ้น
 เกษ ขย เป็นชนกภักดีสนยาตร เจ้า ภาษีเก็บตามหัวเมืองฝ่ายตะวันตก คือ
 เมืองฉะเชิงเทรา เมืองนครนายก เมืองบ้านจันทบุรี เมืองพนัสนิคม
 เมืองชลบุรี เมืองบางลาง เมืองรยอง เมืองตราษ เมืองจันทบุรี
 รวมกัน ๘ หัวเมือง เป็นเจ้า ภาษีหนึ่ง ตั้งขึ้นเล็กเป็น ขุนสุนทร สนิ
 พิทักษ์เจ้า ภาษี เก็บตามหัวเมืองฝ่ายตะวันตก เมืองสาครบุรี
 เมืองนครไชยศรี เมืองสุพรรณบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองราชบุรี
 เมืองกาญจนบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองบ้านบุรี รวมกัน ๘ หัวเมือง
 เจ้า ภาษีทั้งสามคนนี้ ขอรบพระราชา ทานทำ สอง ปี ถึงจะ เก็บ ภาษี
 ซากก็ไม่ฟ้องซาก จะ ส่งเงินให้ครบทั้ง สอง ปี จึงทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ พระราชา ทาน ยกเดือนอธิกมาศในจำนวนปีมเมีย
 สัมเรทธิศกนี้ ให้เดือนหนึ่ง เจ้า ภาษีทั้งสามคนนี้ ได้รับทำ ภาษี
 ตั้งแต่เดือนอังคาร เดือนอ้าย ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมเสงนพศกต่อไป
 ถึงวันอาทิตย์ เดือนสิบสอง แรมสิบห้าค่ำ ปีมเมีย สัมเรทธิศก
 ก็ครบงวดปีหนึ่ง แล้วจะได้ทำต่อไปอีกงวดหนึ่ง ตั้งแต่วันจันทร์

11/10/2566

เดือนธันวาคม ชนคำหนึ่ง ยี่ มเมียลิมเวทชัคไปจนวันพฤหัสบดีเดือนสิบสอง
 แรม สิบห้าค่ำ ยี่ มเมียเอกศก จึงครบอภังวาทหนึ่ง ตามสัญญา
 กรวยทูล เงินทั้งสองงวาทเท่ากัน เพราะเดือนอธิกมาคได้โปรดเกล้าฯ
 ยกพระราชนาเสียบแล้ว แด่ตั้งแต่วันอังคาร เดือนธันวาคม สิบห้าค่ำ
 ยี่ มเสง นพคักไปจนพฤหัส เดือนสิบสอง แรม สิบห้าค่ำ ยี่ มเมีย
 เอกศกนี้ ห้ามมิให้ผู้ใดประมุขซึ่งทำภาน้ำตาลทรายเลย ภายตั้ง
 แต่วันศุกร์ เดือนธันวาคม สิบห้าค่ำ ยี่ มเมียเอกศกไป จึงจะมีช่อง
 ถ้าใครจะประมุขซึ่งภาน้ำตาลทรายได้ฤๅถ้าไม่มี ใครยื่นเรื่องรวบรวม
 เจ้าภาน้ำตาล ๓ คนจะร้องขาดบ้างก็ได้แต่ภายในสอง ปีซึ่งกำหนดไว้
 แล้วนั้น เจ้าภาน้ำตาลทรายทั้ง ๓ คน จะร้องขาดไม่ได้ห้าม
 ได้สัญญาไว้เรื่องราวแล้ว ประภาค มาณวันพฤหัส เดือนธันวาคม
 สิบห้าค่ำ ยี่ มเมียยังเป็นนพคัก เป็นวัน ๒๕๑๓ ในรัชกาลพระ
 จุฬินัน พระยาวรพงษ์พิพัทธาง มหาดเล็กเป็นผู้รับสั่ง

แจ้งความมาที่ ๔

พระยามหาอัคฉินทรพระยาสมุทบุรานุรักษ์ บอกรับมา
 ว่าเรือศรีศะณวนยาว ๔ วา ๒ คอกเสาไม้ไผ่ใบไม้แผ่นเข้ามา
 ถึงเมืองสมทปรภาการ จึงช่วยไตักแจ้งว่าเงินออกเก่าแก่อยู่
 โรงปูนแต่งเรือยาว ๘ วา ๒ คอกรับจ้างพระยาพิสาตสภผล
 ลำเลียงเข้าสาร ๕๕ เกวียน ออกไปถ่ายขึ้นกำปั่นนอกสิ้นคอก
 เงินชดให้เงินตรา ๑๓๐ บาท เก็บเหรียญ ๑๒ เหรียญว่าส่งถ่วงเลียง
 แล้วให้เลยไปชอกระตรา คอยที่บ้าน คีตาเข้ามาด้วยครั้นเดือน ๕

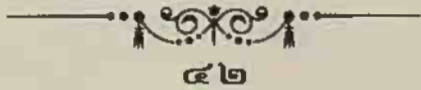
ชน ๑๕ คำใช้ ใ้โยเรือ ออก จากเมือง สมทปราชการ รวบรวมเวลา เข้า
 ๓ โมง เรือ คีระ ญวนยาว ๕ วา ๒ คอก แล่นเทียบเข้ามาที่เรือ
 จีน ชั่ว ๆ ไม่ สำคัญ ว่า เป็นเรือ ผู้ร้าย ผู้ร้าย ประมาณ ๒๕ คน ๒๖ คน
 ถอย ขนบ้าง ถอย ตายบ้าง ถอย มกบ้าง ถอย ครบบ้าง ทุกคน ภาภัน ตรู ชนไป
 บนเรือ จีน ชั่ว จีน ลูกเรือ กัดวโคตน้ำไป บ้าง อ้าย จีน ผู้ร้าย แจวเรือ
 ของอ้าย ผู้ร้าย ไป เทียว รัย เขา ชน มา บนเรือ แล้ว อ้าย จีน ผู้ร้าย จับ
 พวก จีน ชั่ว ทั้ง ๑๐ คน ไล่ คาคำ ห้าง ไร่ ช่าง หน้า เรือ อ้าย จีน ผู้ร้าย
 ถอย ตาย บั้น รักษา ประตุ อยู่ แล้ว อ้าย จีน ผู้ร้าย เขา เรือ ของ อ้าย จีน ผู้ร้าย
 ผูก กับ เรือ ลำ เลียง ใ้โยไป ถึง เข้าสามร้อยชอก แล่น ออกไป ฤก
 หนึ่ง พุทท เคื่อนห้า แรมสองคำ เวลา ขาย โมง หนึ่ง อ้าย จีน ผู้ร้าย
 ใ้ พวก จีน ชั่ว ลง เรือ อ้าย จีน ผู้ร้าย อ้าย จีน ผู้ร้าย ตอน เสา เกย เชือก
 เกย โย ชน เสีย แล้ว อ้าย จีน ผู้ร้าย ใ้แจว ๒ เล่ม กับ เข้า สวร
 เปน เสี่ยง ถึง ๑ ปล้อย ใ้มา อ้าย จีน ผู้ร้าย แล่น เรือ คั้ง หน้า ไป ช้าง
 ทวัน ออก พวก จีน ชั่ว แจว เรือ เข้ามา วัน หนึ่ง ถึง คลอง บ่ ราน
 แวะ เข้าที่ โรง ภาษี ผาง ขอไม้ ใ้ทำ เสา เพลา โย เขา ใ้ทำ โย แล่น
 เข้ามา ๒ วัน ณ วัน เสาร์ เคื่อนห้า แรมห้าคำ ถึงเมือง สมทปราชการ
 วัน อาทิตย์ เคื่อนห้า แรม หด คำ มี โย ขอก เมือง สมทปราชการ ชน มา ถึง
 กรุง ความ ใน โย ขอก นั้น พระยาพิพัช โภษา ใ้หน้า ชน ทราย บังคม ทล
 พระภรรณา จึง มี พระบรมราชโองการ ทำ รัชสัง เจ้าพระยา ศรี
 สรียวงษา ว่าที่ สมท พระกระลาโหม ใ้จัด แจง เรือ กำนบน เป็น เรือ รย
 รย เร่ง ออกไป ทิศ ทาม คั้น ควาหา เรือ ที่ จีน สลัด คัก ไป ไ้ นั้น ใน ฝั่ง
 ทเลตวัน ตก ตวัน ออก โทย เร็ว ใ้ทัน ใ้้วยทรง พระ พระ ราช คำ รัช เห็น

ว่าอายเงินผู้ร้าย ใต้เรือลำนั้นมันทุกเข้าไปถึงห้าสิบสี่เกวียน
 คงจะแฉะเข้าชายเข้าที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ข้าอยู่ภอจะตามจับได้
 ภาระนี้ จึงเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ รับพระบรมราชโองการแล้วได้
 จัดแจงหลวงศรีมหาราชาเจ้ากรมขุนวิสุทธเทชปลัดกรมอาษาจาม ๒ นาย
 กับขุนหมื่นแลไพร่หลวง กรมอาษาจามเป็นศรี ร้อยเสศลงเรือกำปั่น
 ศรีรัตนโกสินลำหนึ่ง ให้หลวงชุมพลภักดีผู้ช่วยราชการ
 เมืองชุมพรกับขุนหมื่นแลไพร่ เมืองชุมพรสี่สิบสี่คนลงเรือกำปั่น
 ตระเวนสำหรับเมืองชุมพรอีกลำหนึ่ง เรือทั้งสองลำนี้พร้อมด้วย
 เสบียงอาหารบนใหญ่น้อยกระสุนดินดำเครื่องสาตราวุธ จะไว้
 ล่องจากกรุงเทพฯ ๑ ๗ วันขึ้น เกือบห้า แรมเจดก่า ก้าวเงินที่
 เรือต้องสลักที่ บางคนที่จะจำตัวจำหน้าอายเงินสลักได้ ก็ให้ลง
 เรือสองลำนี้ไปด้วย

๐ เดือนละติมาที่ ๒ ๖

ใคร ๆ คือพระภิกษุในสงฆ์ ๙ นักปราชญ์ และคนใช้
 หนึ่งชื่อแลข้าราชการผู้จะกราบทูล จงทราบแน่เถิดว่าคำเรียกชานผี
 ว่าสพ นั้นถูกต้องแล้ว ให้ใช้เขียนหนังสือแลกราบทูลว่าสพ
 อยู่นั่นแล ใครอย่าอูฐวิคิตตามชาววัดคิคัดันไป เขียนข้างกราบทูล
 ย่าง ว่า อสุภ อสภ อาสภ อย่างใดอย่างหนึ่งเลย ถ้าใครขึ้นว่า

อสน อาสก ทั้งนั้น ในหลวงทรง แช้งไว้ว่าให้ คีตะ คนนั้น ถ้าน
เหมือนหลวงคาใน วันโกนเป็นนิจาวันกรโย ถ้าใคร เขียน แลกขายทูล
ว่าสพทรง ๆ แล้ว ทรงพระ อธิฐาน อวยพร ผู้ นั้น ว่าถ้า คีตะ ถ้านให้
ผมงออกคกถ้าไม่ ถ้านก็อย่าไป ถ้านเลย ๕๕ คำว่า สพนี้ ออกทาก
คำ มกัธว่า ฉโวเป็น แท้ ๕๕อื่น ๕๕

~~~~~
แจ้งความแนะทางมาที่ ๕

ท่าน ทั้ง ปวง ที่ควน จะ ทรง ขง ทรง อัญ ชัญ บุตร พระ ยาเวียง
ใน นฤ บาล แด่ ก่อนเป็นที่ อยู่ มาก มี เกี่ยวข้องเงิน ทองอยู่ใน พระบรมมหา
ราช วัง แลที่อื่น ๆ เช่น หลาย รายด้วย ถิ่น ชัก ค้าง อยู่ มาก บัดนี้
อัญ ชัญ ไท ชุน รุก อัก ยี่ร เสมียน ทวา กรม พระ เกษตร การ คียบ กรม นา
เป็น ผัว แล้ว ชุน รุก อัก ยี่ร รัช ๕๕ อัญ ชัญ ทั้ง สิ้น บัน คา ที่ควน จะ ใ้
ใคร เกี่ยวข้อง อยู่ อย่างไร ให้ ใ้ ใ้ ต่อ ว่า เสียให้ เป็น เสรง แล้ว ถิ่น ครั้น นี้
ไว้ จะ ล่วง กาล ถ้า เป็น ความ จะ หา พยาน ไม่ ได้ จะ ต้อง คัด สิ้น เป็น เลิก

๕๕ ค่อ ว่า มา ๕๕ บัดนี้ ข้า ราชการ แทบ ทุก ตำแหน่ง จะ แด่ง หนึ่ง ลือ
อะไรอะไรก็ ภาจใจ ที่ จะ ว่า ทะ แกล้ว ทหาร คำนี้ พระ มาท สม เก็จ พระ
จอมเกล้า เจ้า อยู่ หัว ยังไม่ ทรง ทรง แน่ ใน พระ ราช ฤ ไทย เลย ว่า อะไร
เป็น ทะ แกล้ว ทรง ทรง แด่ ทะ หาน ฤ ทหาน ว่า เป็น คน ที่ ถ้อ ฮา วุช
สาตรา เกรียม ทัว จะ ลู้ ข้า คัก แต่ ทะ แกล้ว นี้ ไม่ ทรง ว่า เป็น คน

อย่างไร เลย คนที่ไม่กลัวใครนี้ ควน จะ ว่า คนกล้า แก้วอีก ก็ คน
กล้าทาน ก็ ก็ คนแกล้ว ทาร ก็คือว่าได้ แต่ ทะแกล้วนี้ ก็คือคนจำพวก ไค
๑ ทั้ง คำแหม่ง ๗๕ ยี่มเมื่อยัง เป็น นพ คัก วัน สุกร
เกือบห้าแรม สี่ คำ ทรวง พระ กรรณา ไพรค เกด้า ๑ ทั้ง นาย พุดยี่ บุตร
เจ้าหมื่นศรี สรรักย ตัก ให้ เป็น ที่ นาย สุก จินกา หุ้ม แพร นาย ขามมหาคเส็ก
เวร สิทธ พนังงาน สาควาคม ๗๕ ๑ วัน สุกร เกือบ ห้า แรม สิบ
เอศ คำ ทรวง พระ กรรณา ไพรค เกด้า ๑ ทั้ง นัก องค์ ศรี สวัสดิ์
บุตร องค์ พระ ศรี รัถย ราม มหา อิศ รา วิ ยติ ให้ เป็น องค์ พระ ศรี
ราช คะไนย ไกร แก้วฟ้า ตาม องค์ พระ ศรี รัถย รามมหา อิศ รา วิ ยติ
บอก ให้ กรวย บังคม หลง พระ กรรณา ขอ เข้า มา พระ ราช ทาน พาน ท้อง น้อย
เต้า น้ำ ทอง ก โทน ทอง เป็น เครื่อง ยศ ๗๕ ทั้ง นาย น้อย ทน่อ คำ บุตร เจ้า
เจียงใหม่ ช้างเผือก ให้ เป็น เจ้า ราช วงษ์ เมือง เจียงใหม่ พระ
ราช ทาน พาน ถม เครื่อง โย ทอง คำ ๘ ลัง เต้า น้ำ ทอง กะ โทน ทอง
เป็น เครื่อง ยศ ทั้ง นาย น้อย แฉ่ง พิ บุตร พระ ยา ราช บุตร เมือง เจียง
ใหม่ ให้ เป็น เจ้า ราช ภา คี โธมะ เมือง เจียงใหม่ พระ ราช ทาน ฉาคคมา
กา ไหล่ ทอง คน ไทกว่า ไหล่ ทอง เป็น เครื่อง ยศ ๗๕ ทั้ง เจ้า อิศกร ชิค
บุตร เจ้า จำ ป่า ลัก นาก เป็น เจ้า ราช บุตร เมือง จำ ป่า ลัก

พระ ราชทาน ถาดทองคำเงิน   ถ้ำน้ำเงินกระโถนเงิน เข็ม เครื่องยศ
 แด่ให้ เลื่อน หลวง ขุน วิ พิทักษ์ ขก กระบัตร์กรง เก้า   เป็นพระนครศรี
 ขุนวิทักษ์ ขก กระบัตร์กรง เก้า   ถือศักดิ์นิมา ๒๐๐   ๖๐๐

๑) เกิดเพลิง ๓   วันอังคาร เดือนหกขึ้นค่ำ หวัง เกิดเพลิงไหม้ ชน
 ที่ริม ล้างเข้า หลวง ใน พระ บวร ราช วัง แลบ้านพระยาพิไชย์ ขุนวิ
 ขุนวิ   เวลาบ่าย ๕ โมง ใหม้ บ้านเรือน นอกกำแพง ๕๐ หลังคาเรือน
 ไหม้ ล้าง ข้างใต้ เพียงปากคลอง โง่ใหม่ ข้างบนเพียงบ้าน หลวงที่รบแฉด
 เมืองลาวเพลิงก็ หยด

๑) น้ำฝน ๓๖   ในที่เข้ ข้างแรมเดือนห้าขึ้น ๕ ฝน ตก ๒ วัน วันแรม เก้าค่ำ
 ฝนตก ร่องไก่อ้น้ำ ทลางค์หนึ่ง   วันแรมสิบสองค่ำตก วันหนึ่งตั้งแต่
 เวลาบ่าย รุ่ง จน ๒ โมง เข้า ร่องไก่อ้น้ำ ๓ ทลางค์

๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖

คือหนังสือประกาศการพระราชประสงค์ ฤๅพระสงฆ์
ท่านเสนาบดีซึ่งเช่นการท่อนการสำคัญ ฤๅแจ้งข่าวแจ้งความ
ที่ควนจะให้รู้ด้วยกันมากในเร็ว ๆ ก่อนแต่กำหนดในรัช
นี้ ๆ ฌบยนี้มาใน วันพฤหัส เดือนหก ชันสามค่ำ ยี่มเมษ
สำเรทธิศก เปนปีที่ ๘ ในราชกาลพระบรมชนก
๖

๐ ประกาศที่ ๗ ๖๕

พระบาทสมเด็จพระบรมนาถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระเมตตากรุณาพวกราษฎร อยู่ในพระราชอาณาจักรนี้
 ทรงเห็นว่าทุกวันนี้ เพราะไปรุดได้ถูกค้าต่างประเทศซื้อเข้า
 ออกไปท้องเมืองข้าง ราคาเข้าก็แพงขึ้นกว่าแต่ก่อน เมื่อเช่น
 อย่างไม่ถึงประโยชน์แก่ชาวเรา แลพ่อค้าวานิชซึ่งค้าขาย
 เข้าเจริญมาลก็ ก็นำราษฎรราษฎรที่ไม่ได้ทำเอาค้าขายเช่น
 แต่ซื้อเข้ากิน ต้องเสียเงินราคาเข้าเมื่อซื้อกินมากไปกว่าแต่
 ก่อน จะเกิดความระอระใจ จึงทรงพระราชดำริที่จะให้มีผู้ทำนา
 โคนสร้างถางพงทำคอ ๆ ออกไปให้ไว้ผลเมกเข้ามากขึ้นกว่า
 แต่ก่อน ทั้งนาทุ่งแลนาสวน ราคาเข้าจะค่อยลดหย่อนลง
 ผลประโยชน์แก่ผู้ทำนาแลลูกค้าขายเข้าก็คงจะมี ราษฎรที่
 ซื้อเข้ากินก็จะไม่เสียเงินมาก เพราะราคาเข้าแพงไปกว่าปรกตินั้น
 จึงได้ทรงบัญชา ท่านเสนาบดีเห็นพร้อมตามกระแสพระราช
 ดำริแล้ว ไปรุดให้มีประกาศนี้ มาให้ผู้สำเร็จราชการเมือง
 กรมการแลกำนันแลราษฎร ทุกหัวเมืองทุกแขวงทุกอำเภอ
 แลข้าหลวงเสนา ผู้ที่เจ้าพนักงานกรมการตั้งแต่งไปเรียกหา
 เข้าคำนวณทั้งปวงให้ทราบทั่วกัน แลแล้วทำตามพระราชบัญญัติ
 นี้ว่าตั้งแต่บัดนี้เมื่อสัมฤทธิ์ศึก ไปทุกปี ๆ ในภายหน้า ในที่นา
 ทุ่งนาท่ว่าน ถ้าราษฎรโคนสร้างถางพงทำนาขึ้นใหม่ในสัมฤทธิ์
 สัมฤทธิ์นี้ แลอื่น ๆ ค่อยไปภายหลัง บัดแรกทำอย่าให้ข้าหลวง

11/10/2566

เสนาเรียกค่านาแก่ราษฎรเลข ก้วยผู้ทำนาโค่นสร้างทางพง
 ดาใหม่ ใ้ความลำบากยาก เหยียดมากแล้ว ในข้แรกทำ
 เมื่อต่อไปเช่น ข้ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ นั้นผู้โค่นสร้าง
 ราษฎรกระทำก็ ผู้อื่นกระทำต่อไปก็ ให้ข้าหลวงเสนาเรียก
 ค่านาแต่ไร่ละเพียงตามที่ไ้ทำ ถ้าที่นั้นเช่นนาอื่นข้ครบ ๓ ข้
 แล้วเจ้าของนั้นทำก็ ผู้อื่นทำก็ใ้เรียกไร่ละ สลึง บวก เป็น
 นาคูโค ถ้าเจ้าของระทั้งนาเสียใ้ให้ เว้นแก่ผู้สำเรจราชการ
 เมือง แดกรมการตาม อย่าง นาคูโค แต่ฝ่ายนาสวนนาข้ก
 ฎิราษฎรโค่นสร้างทางพงทำข้แรกทำตั้ง แต่ ข้ ๒ เมื่ย สำเรจข้ก็ไป
 ก็ไปรค ยก ค่านา พระราช ทาใ้เหมือนกัน อย่าใ้ข้าหลวงเสนา
 เรียกค่านาแก่ราษฎรในข้ไหนเลข เมื่อต่อไปข้ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔
 ึงใ้ข้าหลวง สนาเรียกค่านาแต่ไร่ละ สลึง ตามที่ไ้ทำ ถ้าที่
 นั้นเช่นนาเสมอใ้สข้ อย่างนี้ แล้ว ึง เรียกไร่ละ สลึง เพียง ตาม
 ขรรณเนียมนาข้กนั้น เดิถ ถ้า นานี้ เช่นนาเก่า นาร้าง คั้นนาเก่า
 ยัง ปราบฏอยู่ ระ มาตุ้เขาว่า เช่นนาโค่น สร้าง ทาง พง นี้ไม่ได้
 ใ้คงเรียกค่านา ตามเคย อย่างแต่ก่อนนี้ เทย ๗ หนึ่ง เมื่อ
 แรกจะโค่นสร้างทางพง ลง นั้น ใ้บอกกล่าวกับผู้สำเรจราชการ
 เมือง แดกรมการใ้รู้มี บาญ จิไว้ใ้แม่ นอน อย่าใ้เป็นที่วิวาท
 ทุ่มเถียงกันเสนา ข้าหลวง แลกำ ันไปใ้ใน ภายหน้าใ้ ประกาศ
 ฃวันเสาร์ เกือน หัวนมห้าคำ ข้ ๒ เมื่ยยัง เปนพศก เช่นวันที่ ๒๕๑๕

11/10/2566

ในราชกาลประจุบันนี้ ฯ ชุมสารประเสริฐเป็นผู้รับสั่ง
 ประภาษานี้ด้วย การนา ขอให้เข้าในนาอย่าเป็นเช่นผมผู้รับสั่ง
 ให้เข้าในนาออกงามทุกแห่งทุกตำบล ท่องไปในพระราชอาณา
 เขตว เทอญ ฯ

๐ ประกาศที่ ๘ ๖

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแต่ขึ้นคาไพร่หลวง
 ที่ได้รับพระราชทานตราผูกคุ้มห้ามให้รู้ทั่วกัน ด้วยทรง
 พระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แก่หมู่ไพร่หลวงทั้งวง ทรงแคลง
 พระราชฤทัยอยู่ว่า เจ้าพนักงาน แลเจ้าหมู่มูลนาย จะเรียกค่า
 ขรรคมืดเมื่อเกิดไปจึงโปรดให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน เช่นนี้
 แยกเทียบว่าไพร่หลวงที่จะไปรับตราผูกคุ้มนี้ คงเสียค่าขรรคมืด
 เข็มคนหนึ่ง ๕๐๐ ค่ากระต่ายสีหนึ่ง ค่าพิมพ์ซองหนึ่ง
 ๑๐๐ ค่าตราพระคชสีห์สองไฟ ตราพระ
 ราชสีห์สองไฟ ตราพระคลังมหาสมบัติสองไฟ ฯ ค่าตราวงแม่
 กองสองไฟ มหาดไทยสองไฟ กลาโหมสองไฟ มหาดเล็กสองไฟ
 แล ๕๐๐ ค่าหางว่าวแม่คงสีหนึ่ง ๑๐๐ ค่าหางว่าวแม่คงสีหนึ่ง
 ๑๐๐ มหาดไทยพระราชเสนาสีหนึ่ง คลังมหาสมบัติเสมียนตรา
 สีหนึ่ง มหาดเล็กเจ้าหมู่ศรีสวัสดิ์สีหนึ่ง รวมกันตราผูกคุ้มหนึ่ง
 ต้องเสียเงินแก่สีหนึ่ง ๕๐๐ ถ้าเจ้าหมู่มูลนายแลเจ้าพนักงาน
 จะเรียกเอาเงินค่าขรรคมืดเข็มปักนี้มากขึ้นไป อย่าให้หมู่
 ไปร่หลวงยอมให้ ถ้ามีฟังก็ให้ไปร้องทุกข์หวังพระเจ้าพี่ยาเธอ

กรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ซึ่งเป็นแม่กอง ถ้าการมิคลอเคลีย
ให้มาร้องถวายฎีกาในหลวงเทอดมิ่ง จะโปรดให้ชำระเงินเก็บคืน
ให้ ประกาศมาณวันจันทร์ เดือนห้า แรมเจดก่ำ ปีมะเมียยังเป็น
นพศก เป็นวันที่ ๒๕๑๗ ในราชกาลพระจุลจอมเกล้า
ขุนสารประเสริฐ เป็นผู้รับสั่ง

ประกาศที่ ๘

มีพระบรมราชโองการมาว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
พระราชดำริเห็นว่า ข้าราชการในกรุงเทพมหานคร และผู้ซึ่งได้
รับพระราชทานหนังสือคุ้มคัก ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก
ให้รู้ทั่วกัน ด้วยทรงพระมหากรุณาแก่พวกขุนหมื่นและผู้ซึ่ง
ได้หนังสือคุ้มคัก ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก ทั้งโปรดทรงแกลง
ว่า เจ้าหม่อมมุนดา เจ้าพนักงานจะเรียกค่าธรรมเนียมเสียเกิน
จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ขุนหมื่นในกรุง
คนหนึ่งต้องเสีย ๕๐ ค่าหางว่าว ๖ หาง ๆ ละสลึง เป็น
เงิน ๖ สลึง ๗ ค่าตรา ๒ กวาง ๆ ละสลึง ค่าสอบเพง ๑
ค่ากระดาษ สลึง ๑ ค่าพิมพ์เพง ๑ รวมเงิน ๑๐ สลึง ๗
ขุนหมื่นกรมการคนหนึ่งต้องเสีย ๕๐ ค่าหางว่าว ๖ หาง ๆ ละสลึง ๗
ค่าตรา ๒ กวาง ๆ ละสลึง ๗ ค่าสอบหางว่าวขึ้นเพง ๑
ค่ากระดาษ ๒ สลึง ค่าพิมพ์เพง ๑ รวมเงิน ๑๑ สลึง ๗
คนที่ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก คนหนึ่งต้องเสีย ๕๐ ค่า

ทางว่า ๖ ทาง ๆ ละสิ่ง เป็นเงิน ๖ สิ่ง ๆ ค่าตรา ๒
 กวาง ๆ ละสิ่ง ค่าตรวจเพ็ญ ๑ ค่ากระดาษ ๒ สิ่ง ค่าพิมพ์เพ็ญ ๑
 เป็นเงิน ๕ สิ่ง ๆ รวมเงิน ๑๑ สิ่ง ๆ รวมกันหนึ่ง สือคุ้มคัก
 ไบหนึ่ง ต้องเสียค่าธรรมเนียมต่าง ๆ กันอย่างนี้ ถ้าเจ้าหม่อมขุน
 เจ้าพนักงาน จะเรียกค่าธรรมเนียมมากขึ้นไปกว่านี้ ขอให้พวก
 ขุนหมื่น แลผู้ซึ่งจะได้หนังสือคุ้มคัก ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕
 ยก ขอมให้ถ้ามีฟังให้มาฟ้องกล่าวโทษ ขึ้นฟ้องแก่พระยา
 ราชสภาวดี คณะหอพระศักดิ์ ถ้าการมีตลอดไปไม่มีผู้ชำระ
 เงินคืนให้ ก็ให้มาร้องถวายฎีกาในหลวง เเทอญ ๆ
 ประทาย มาณวันจันทร์ เดือนห้าแรมเจดค่า ขึ้นเมียยังเป็น นพศก
 เป็นวันที่ ๒๕๑๗ ในราชกาลประจุบันนี้ ๗

ขุนสาร ประเสริฐ เป็นผู้รับสั่ง

๐ ประกาศมาที่ ๑๐ ๗

ขอ ข้าราชการ แลราษฎร ในกรุง นอกกรุง ทั้งปวง จงทราบ
 ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมมหา
 ราชวัง ทรงพระเมตตากรุณา แก่ไพร่บ้านพลเมืองทั้งปวง
 อยู่เป็นนิตย ไกร ๆ มีคดีขัดขวางในโรงศาลใด ๆ ก็ให้ทำ
 เรื่องราวเขียนใส่ใน กระดาษ พับเป็นใบใบ ขอให้มิว่าน ชาวให้ทรงยาก
 ค้อง คล้ายยกยาวไป แลเขียนแต่ข้อความที่จริง อย่าเอาเท็จ
 ใส่ให้ ค้องชำระ ถ้าหากไป แลอย่าว่าเป็น สำนวน แง่งอน ค้อน คัก

อ้อมค้อม แล อย่า ว่าคำ ขยาย ซ้ำต่อ ผู้มีบัณฑิตกติกามโหฬาร แล
 ถ้าฟ้อง ว่าคำคำทำอย่างไร อย่าเขียนลง ให้ว่าแต่คำขยายซ้ำ
 ต่าง ๆ ก็ขอเข้าใจ เมื่อเรื่องราวเขียนแล้วถ้ามีคำ แทน่งเข้า
 ก็ให้กรวยทูล ฎายก ชูถวายเอง หน้าพระที่นั่ง ถ้าไม่มีคำ แทน่ง
 เข้า ก็จง ผากเรื่อง ราวนั้น แก่ข้าราช การฝ่ายหน้า ฝ่ายใน ผู้ใดผู้หนึ่ง
 ซึ่ง เป็น ญาติพี่น้อง เจ้าขุน มุลนาย เป็น นายหน้า นำเรื่อง ราวทูลเกล้า ฯ
 ถวาย ในที่ใด ที่หนึ่ง เวลาใด เวลาหนึ่ง ก็ได้ไม่ห้าม ผู้นำเรื่อง ราว
 ทูลเกล้า ฯ ถวาย ถ้าส่งตัวเจ้า ของเรื่อง ราวไว้แล้ว ก็ไม่มีความ
 ผิดออก จงเอา ชู ระ แก่ ญาติพี่น้อง ย่าวไพร่ด้วย ช่วยรับเรื่อง ราว
 มาทูลเกล้า ฯ ถวายเถิด วันใดเมื่อใดไม่ ว่าไม่ห้าม ๕๖
 ถ้าไพร่ไม่มีใคร จะอนุเคราะห์ ถวายเรื่อง ราวให้ ก็ให้คอย หน้าพระที่
 นั่ง สุกโข สวรรีย์ ใน วันใกล้ เป็น เบื้อง หน้า วันพระ วันศีล คือชั้น เจตค้ำ
 แรม เจตค้ำ แล วันที่เรียก ว่า วันโกน คือ ชั้น สิบสี่ แรม สิบสี่ ค้ำ
 ในเดือนถ้วน ฎาสืบสามค้ำ ในเดือนขาด เวลาบ่ายเย็นถ้าไม่มีราช การอื่น
 สำคัญแลฝนไม่ตก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสด็จ
 ออกบน พระที่นั่งสุทโธ สวรรีย์ข้าง ที่แทน เบญจ หน้าพระ ที่นั่ง สุกโข
 สวรรีย์ ข้าง แล้วจะให้ คีตของวินิจฉัย เภรี เรียก คน มาถวายฎีกา เมื่อนั้น
 ให้ผู้ที่ใคร่ ถวายฎีกา ถือเรื่อง ราว เข้ามาชูถวาย เทอญ ๕๗ ถ้า
 ขาง วัน ใกล้ วันพระไม่ไ้ เสด็จ ออกก็ จะไปรทให้ พระเจ้าสุภยา เวช
 กรม คมน์ มเหศวร ที่ วิวิลาศ เสด็จ ไปคอย รับ เรื่อง ราว มาทูลเกล้า ฯ

ถวาย แลให้ คัด กลอง วิณีจ ฉัย เภรี เรียก คน ถวาย ฎีกา มา เมื่อนั้น
 จึง ยืน เรือง ราว ถวาย แก่ พระ เจ้า ลูก ยา เชอ เทอญุ ทัว คน ถวาย
 ฎีกา หน้า พระ ที่นั่ง ให้ กรม พระ คำ รว รยับ ทั่วไว้ คน ที่ มา ยืน ถวาย
 เรือง ราว ร้อง ฎีกา แก่ พระ เจ้า ลูก ยา เชอ กรม ทนม นม เศศวร ศิว วิลา
 ที่ หน้า พระ ที่นั่ง สุก ไซ สว รยับ นั้น ให้ กรม ล้อม พระ ราช วัง รยับ ทั่วไว้
 อย่า ให้ ชน โรง ชน ศาล เค็ม แล เจ้า หมู มุ ล นาย ซึ่ง เป็น ฝึก ฝ้าย จำ เกลอ
 ใน ความ ฎีกา ที่ ร้อง แล นั้น เภาะ ครอบ เขา ไป เหมือน ที่ จำ ของ ใต้
 ภาะ จะ ใต้ ทรง เรือง ราว แล จะ ไป รก เกล้า ๑ ประ การ ไค
 โดย สมควร แก่ เหตุ แล การ ซึ่ง มี ใน เรือง ราว ๗๖ ถ้า ผู้ ถวาย เรือง ราว
 เลอะ เเทอะ พัน เพื่อน อ่าน เข้าใจ ยาก จะ ต้อง คิน เรือง ราว ให้ ไป
 แแต่ง ใหม่ ถ้า ผู้ จะ แแต่ง เรือง ราว ให้ ไม่ มี ก็ ให้ ผู้ จะ ร้อง ฎีกา ภาะ
 ให้ การ แก่ กรม ล้อม พระ ราช วัง ขอ ให้ ช่วย เขียน ให้ แล รยับ ไป ครว
 อ่าน คุ ถ้า ชอบใจ เห็น ว่า ถูก ความ แล ก็ พง นำ ขึ้น ทูล เกล้า
 ถวาย ฎีกา ให้ ผู้ ไค ทูล เกล้า ๑ ถวาย เติค ห้าม อย่า ให้ กรม ล้อม
 พระ ราช วัง เรียก คำ ขรรบ เนียม คำ จ้าง เขียน มาก ไป กว่า สอง สล
 หนึ่ง อย่า ให้ กัก ความ ไว้ ไม่ เขียน ให้ นาน กว่า ๑๕ วัน ถ้า กัก ไป
 ข้ำ ฎีกา เรียก คำ ขรรบ เนียม เขียน มาก ไป ให้ ผู้ ร้อง ฎีกา ร้อง กล่าว ไท
 กรม ล้อม พระ ราช วัง เอง ถ้า ทำ ดัง นั้น จริง จะ ต้อง มี เขี้ย ปรยับ ไค
 ทำ ขวั้น แก่ ผู้ ต้อง กัก ความ แล ต้อง เสี้ย คำ ขรรบ เนียม เกิน คำ ทน คน
 โดย โทษานุ โทษ ๗๖ ผู้ ที่ ถวาย ฎีกา หน้า พระ ที่นั่ง นั้น ก็ ท

พระ ราช ทาน เงิน คิน ละ สอง สลึง ทุก คน เป็น ค่า ณะ ทาย คิน สอ แล ค้ำ
 จ้าง เขียน ฑะ แต่ คดี ซึ่ง ร้อง หนึ่ง ถ้า ควร จะ จำ ระวัง จะ ไป รก ทรง เลือ ก
 ด้ระลาการที่สมควรแก่ความ เรื่อง นั้น แล สั่ง ให้ จำ ระวัง ให้ แต่ ยาง เรื่อง
 ไม่ควร จะ จำ ระวัง คือ เป็น เรื่อง รว ของ คน เลี้ย จิต ฤ ใดๆ ไร ดี จะ ต้อง
 คิน เลี้ย ย่าง ฑะ ถ้า จำ เลอ ย ความ ฎีกา นั้น เช่น จำ หลวง ใน พระ
 บวร ราช วัจ ก็ จะ ต้อง ส่ง ไป ถวาย ใน พระ บวร ราช วัจ ฑะ จะ คิน
 เรื่อง รว ให้ ไป ร้อง เหา เอง ใน พระ บวร ราช วัจ ย่าง ฑะ ว่า ได้ ได้ ก็ จะ
 ว่า ให้ ย่าง โดย สม ควร บระ กาศ มา ณ วัน อัง คาร เกือ น ห้า แรม แยก คำ
 ยืม เมีย ยัง เป็น น พ คัก เป็น วัน ที่ ๒๕๑๘ ใน ราช กาล ประ จุ บัน นี้

พระ ศรี สุนทร โวหาร เป็น ผู้ รัย สั่ง พระ คน นี้ ถลัว เมีย นี้ ก
 เหมื่อน บ่าว ถลัว นาย แต่ ได้ บิน ว่า ลัด สม คย ทาย หลึง ของ เมีย ฑะ
 ว่า เหา หน้า คำนึก เข้า ไม่ ไคร่ สบาย

๐ หมาย ประ กาศ ที่ ๓ ฑะ

ด้วย ออก ยา พระ บาราช สุ ภาว คี ศรี สัจ เทพ นา ราช ณ์ สม หมา ตยา
 มี บ คี ศรี สุ เรน ทรา เม ศวร จาง วา ง กรม พระ สุ ริ ศว คี กลาง
 รัย พระ บรม ราช โอง การ ไล่ เถ ล้า ไล่ กระจ หม่อม ทรง พระ ฤ ณา
 ไป รุก เถ ล้า ไป รค กระจ หม่อม สั่ง ว่า เมื่ อ ครั้ง แล่น คิน พระ ยาท สม เต็จ
 พระ พุ ทธ ยอก พ้า พ้า โล ถยั พระ ยาท สม เต็จ พระ พุ ทธ เลิศ หล้า นภา ไลย
 พระ ยาท สม เต็จ พระ หนึ่ง เถ ล้า เจ้า อยุ่ หัว ทัง ๓ พระ องค์ ก็ ทรง พระ
 ราช คำ รัศี การ ซึ่ง จะ รัศยา พระ ราช อาณา จักร ด้วย จะ เลข เหา

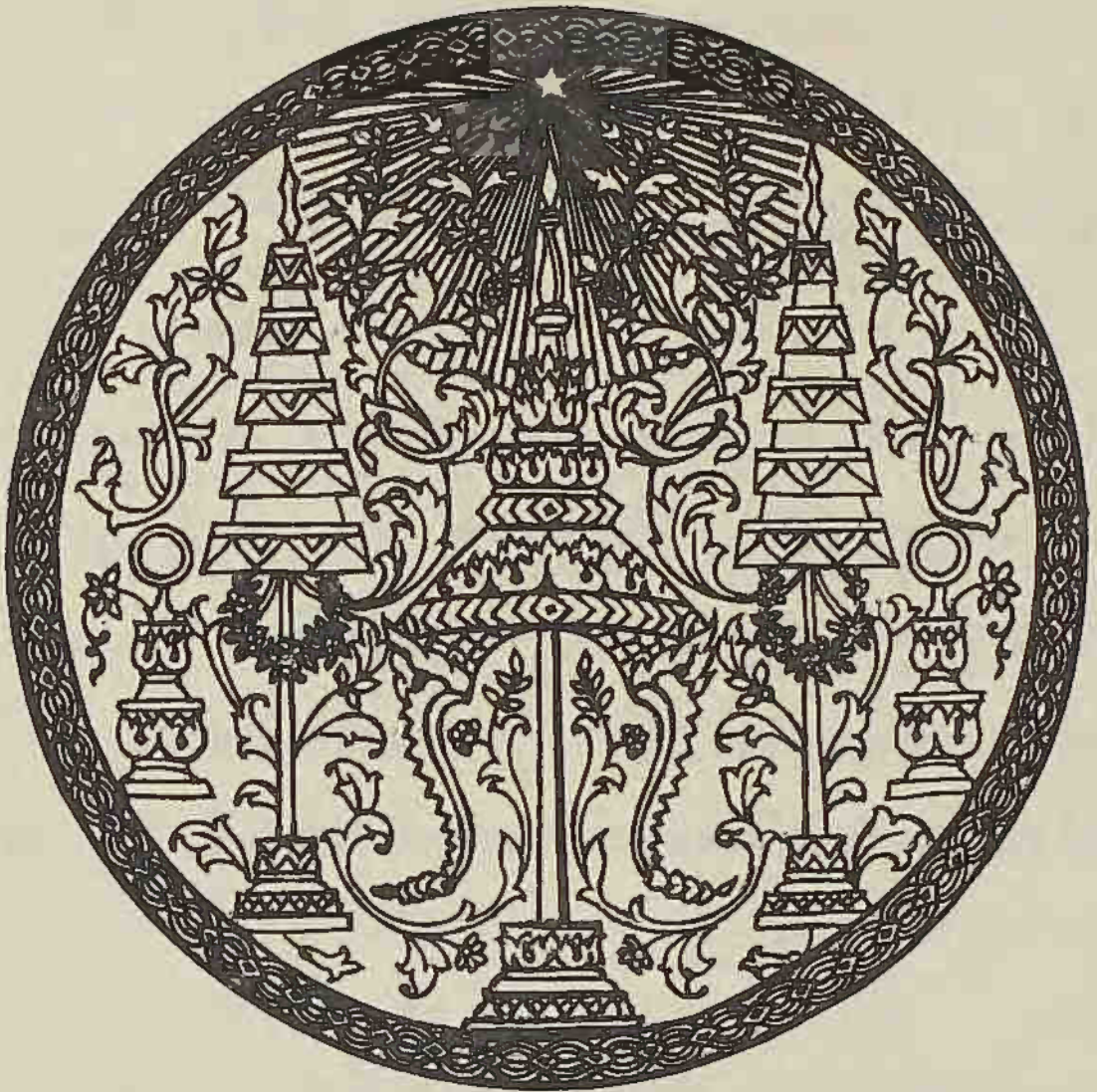

เมือง กรมการ นายบ้าน นายอำเภอ แลให้บอกส่งเข้ามา ณ กรุงเทพมหานคร ถ้าข้าราชการจะเป็นคนมากน้อยเท่าใด จะให้ลงพระราชอาญาแก่ผู้กระทำผิดตามโทษานุโทษ แต่โทษนี้ จะให้พระราชทานเงินตราเป็นบำเหน็จรางวัล ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ไม่น่ากว่าสอง ซึ่งตามมีความชอบมากแลน้อย คนที่เป็นคนผู้ผิด แลคนที่ยอมตัวให้สัก จะให้รับพระราชอาญา แลปรับโทษตามโทษานุโทษ คล้ายกับข้ออย่างซึ่งเคยไป แล้วนั้น ได้มีหนังสือพิมพ์ประกาศออกมา แต่ณวันพุทธเดือนหก ขึ้นสอง ค่ำ ยี่สิบเมื่อสำเร็จศึก เป็นวันที่ ๒๕๒๖ ในรัชกาลประจุบันนี้ ฯ

แจ้งความมาที่ ๖

บัดนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาแก่ราษฎรที่ยากจนชายของเล็กน้อย ที่เป็นของหน้าบุญในวันนั้น ต้องเสียค่าตลาดเป็นเบี้ยรายวัน โปรดขพระราชนิเทศ จะไม่ให้ราษฎรพวกนั้นต้องเสียเบี้ยค่าตลาดรายวันต่อไป ให้ราษฎรคอยฟังความหมายพระประกาศวิฤตซึ่งจะประกาศมาภายหลังเทอญ ฯ

๑ ราช กิจจา นุ เบกษา

คือ หนังสือประกาศ การเล็กน้อย ต่าง ๆ แล ผู้ครอง
 แผ่นดิน สยาม มา ในวันพุทธ เดือนหก แรม ค่ำหนึ่ง ขึ้นเมษ สัมฤทธิศก
 เป็นปีที่ ๘ ใน ราช กาล ประจุบันนี้ ให้ข้าราชการ ทุกตำแหน่ง
 ในกรุง นอกกรุง แล ราษฎร ทั้ง ปวง ทราบทั่วกัน แล ทำตาม
 ประพฤติตาม รู้ความ ตามโดยสมควร เพื่อจะมีให้ทำ แล ประพฤติ
 ผิด พระ ราช ตำ วิท พระ ราช ประสงค์ แล เล่า ฎา ถ้อ การ แล เข้าใจ
 ความผิด ๆ ไป

๗

11/10/2566

๐ แข็งความมาที่ ๗ ๖

ว่า ญวนซึ่งได้ข่าวว่าเข้ามาที่เมืองจันทบุรี ทั้งข่าวที่
 ได้แจ้งความมาแต่ก่อนในแผ่นดินที่ ๑ นั้น ได้เข้ามาถึงกรุงเทพฯ
 ในวันพฤหัสบดีที่สามค่ำนี้ มียังเป็นศพคัก ญวนตัวนาย
 ชื่อองจุกชื่อแจ้งความว่าเจ้าเมืองไต้หวัน มีหนังสือให้ถือมาส่ง
 ยังเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ ฯ ว่าที่สมุหพระกระลาโหม ความ
 ในหนังสือนี้แจ้งความว่า แต่ก่อนเจ้าพระยาบดินทรเดชาแม่ทัพ
 ได้พุกจาสัญญาไว้กับญวน ว่าเมื่อเลิกทัพกลับเข้ามาแล้ว
 จะกราบทุกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอให้จัดแพ
 ส่งไพร่ ญวนที่กองทัพจับได้มาไว้ในเมืองไทย ส่งคืนออกไปฝ่ายญวน
 ก็รับจะคืนเครื่องศาสตราวุธ ของกองทัพไทยซึ่งญวนเคยไว้ไว้
 มาให้ กาสักนานมาถึงสิบปีแล้ว หาได้ข่าวคราวไม่
 ครังนี้พวกญวนเรือต้องพยุหะศัต มาในเขตรแดนกรุงเทพฯ
 มหาดนคร ผู้ครองเมืองฝ่ายกรุงเทพฯ ได้ทูลขอร้อง
 ส่งคืนออกไป เจ้าเมืองไต้หวันได้บอกขึ้นไปยังเมืองเว
 เจ้าเวียคนามก็มีความยินดี จึงสั่งให้ส่งขึ้นของกองทัพไทย
 ซึ่งญวนเคยไว้ไว้ ๓๐ บอกเข้ามาแล้วจะขอทวงเอาญวนเสลด
 คืนตามที่ว่า เจ้าพระยาบดินทรเดชาสัญญาไว้ดังนี้ ฯ
 จึงท่านเสนาบดีปฤกษาเห็นพร้อมกันว่า ความซึ่งญวน
 กล่าวเจ้าพระยาบดินทรเดชาได้สัญญาไว้ดังนี้ ความอันนี้
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแลเสนาบดีในกรุงไม่ได้ทราบด้วย
 เลย เจ้าพระยาบดินทรเดชาเห็น พระบาทสมเด็จพระนั่ง

11/10/2566

เกล้าเจ้าอยู่หัว ไปรคให้เปนแม่ทัยคุม กองทัย ออกไป ช่วย เจมร
 ครั้งเมื่อเมือง เขมร ทำศึก รบ พุง กับญวน อยู่หลายปี ภาย หลัง
 เจ้าพระยา บดินทร เทศา ออกเข้ามา กราบ ทูล พระ กรรณา ว่า ญวน
 กับเขมร ยอม กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ว่า จะ เปนไมตรี ก็กันไม่ รบ พุง กับ
 ลี้ไป แล้ว เขมร ขอ รัย พระ ราช ทาน ให้ ทรง พระ กรรณา ไปรค
 ขอนุญาตให้เขมร เมื่อถึง ยี่ ที่ สาม ได้ แต่ง ขรรณา การ ไป คำ พย เมือง
 ญวน ครั้ง หนึ่ง ตาม อย่าง แต้ ก่อน ๗๖ จึง พระ ยาท สม เเศ
 พระ หนึ่ง เกล้า เจ้า อยู่ หัว ไ้ ทรง ทราบ ทั้ง นี้ จึง ให้ มี ท้อง ตรา ไปรค
 ออกไป ว่า ซึ่ง เขมร จะ ก็ กับ ญวน ไม่ รบ พุง กับ กัน นี้ ก็ ตาม แก่ใจ
 ผู้ ครอง ฝ่าย ช้าง เขมร เด็ด ให้ เจ้า พระ ยา บดินทร เทศา เลิก กอง ทัย
 ไทย กลับ เข้า มา เลี้ย เด็ด ๗๖ เมื่อ เจ้า พระ ยา บดินทร เทศา กลับ
 เข้า มา ถึง กรุง แล้ว ก็ ทา ได้ กราบ ทูล พระ กรรณา แต้ แจ้ง ความ
 กับ เสนา ยอื่น ไม่ ว่า ทัว ทาน ไ้ ไป ทำ สัญญา กับ ญวน ทั้ง นี้
 ๗๖ เจ้า พระ ยา บดินทร เทศา ก็ ถึง แก่ อา สัญญา กรม นาน ถึง
 ๗๖ มา แล้ว ถึง ว่า เจ้า พระ ยา บดินทร เทศา จะ ยัง มี ชีวิต อยู่
 จะ มา รัย สม กับ คำ ญวน ว่า ไ้ สัญญา ไ้ กับ ญวน จริง ทัว เจ้า พระ ยา
 บดินทร เทศา ก็ ไม่ พ้น ผิด เพราะ ที่ ไป ทำ สัญญา นั้น ด้วย ทัว
 เจ้า พระ ยา บดินทร เทศา พระ ยาท สม เเศ พระ หนึ่ง เกล้า เจ้า อยู่ หัว
 เปน แต้ ไปรคให้ เปนแม่ทัยคุม กองทัย ออกไป ช่วย เขมร รบ กับ ญวน
 อย่าง เดียว ไม่ ไ้ พระ ราช ทาน อำ นาด ให้ ไป ทำ สัญญา กับ ญวน
 ด้วย การ เอีย เอ้อม เข้า มา ใน กรุง ๗๖ เมื่อ ไป พุก เกิน ไป ก็ ไม่
 พ้น ความ ผิด ถึง จะ ไ้ ทำ สัญญา ทั้ง นี้ จริง ญวน จะ มา ที่ ๗๖

11/10/2566

เข็ญ ทางค้าขายเรือลูกค้าทั้งปวงคนหา ๆ บัระเทศเข้ามาค้าขาย
 ไทยมากไม่ได้เกียคกัน ห้ามข้อมคนต่างประเทศต่างภาษาไม่ให้เข้า
 มาค้าขาย ถ้าญวนจะ มาค้าขายบ้างก็ มาเถิด เจ้าพระยา
 ศรีสุริยวงษ์ได้ พุก จากับของ จูคือไปตั้ง
 แลขึ้นอาวชที่ญวน มาส่งก็ ไม่รับไว้ คั้นส่ง กลับไปเจ้าพระยา ศรีสุริย
 วงษ์ได้แต่หนึ่ง สือตอบ จะให้ ไปถึงเจ้าเมือง ไต้งอน จะ มอขหนึ่ง สือ
 ของ จูคือไปของ จูคือ ก็ไม่ รับไปของ จูคือก็ขึ้น กลับ ออกไปจากกรุงเทพ ฯ
 แล้ว แต่ฉวัน พุทท เกอน.ห้า ขนลยค้าแต่ หนึ่ง สือนั้น จะให้คน ถ้อออกไป
 สัระเมือง สิง กไปราฝเวส่งไปให้เจ้าเมือง ไต้งอน ต่อครั้งหลัง ฯ

๐ เดือนลติมาที่ ๓ ๖

คำ ว่า ยีตตรา บ้าง ยีตตรา บ้าง ได้ยวนี้ ภาภันพุกแลใช้เขียน
 นมากนัค แทยทุก แห่ง ทก พนักรงานคำนี้ ไม่ถูก เลย ไม่ คีเลย
 เพราะ ว่าถ้าตรา เขา คีไว้แล้ว ที่กระ ตายฎาที่ไหน ๆ ใครอยาก
 จะไม่ให้คนอื่น เห็น ตรา นั้น คัก กระ ตายไป ทาย ฝนักลง เลียบนี้
 แลควร จะเรียก ว่า ยีตตรา ถ้าทำ ตราให้ไปราฎเป็น สำ คัญควร จะ
 ว่า ,, คีตรา ,, ก็คี่ ,, บัระ ทัยตรา ,, ก็คี่ ไม่ควรจะ ว่า ยีตตราเลย
 หนึ่ง คำ ว่า ยีตรา คำนี้ เขียนไว้ ถึ ชุมแต่ อ่าณ ยังไม่ เข้าใจ คำ ว่า
 ยี ตรา นั้น จะ เหมือน ว่า แจะตราฎาเพราะ เขาตราไป แจะ เข้าฎา ๖

๐ ประกาศมาที่ ๑๑ ๖

ประ กาศ มาให้ทราบทั่วกัน ทั้ง หัวเมือง แลในกรุง ว่า
 การ พระ ราช พิธี จรดพระ อัง คัล แรกนา ได้ทำแล้ว ณกรุงเทพ

11/10/2566

มหา นคร ฅวัน พุทศ เดือนหก ขึ้นสิบค่ำ ยี่มเมียบ ส้ม เพ็ญร้อย
 เจ้าพระ ยายมราช เป็นแทนที่เจ้าพระ ยากระเขตรว ขิยคัมพู สงได
 เจ้าจอม เต้าแก ๔ คน เจ้าจอมพงษ์ บุตรเจ้าพระ ยาวัดนา ขิยเคศ ๑
 เจ้าจอมชลธิ บุตรพระ ศรีวิโรจนราช เสรีจิวิม ๑ เจ้าจอมเม
 บุตร จมื่น วิสุทธขิ สมนักเรื่อง ๑ เจ้าจอม อรุณ บุตร หลวงภักดี
 อากกร สรังข์ ๑ เป็นนางเทพีหาบเข้าปลุกทั้ง ๔ นาง เจ้าพระย
 ยมราช จับผ้าใ้ สำรยอย่าง กกลาง พระโคกนิเข้า เขล็ดอก ๑ ถัว ๑
 หญา ๑ หน้า ๑ การก็ เป็น กง ปีหลัง ๒ ปี ๓ ปี มาแล้ว ให้
 ราชฎร เริ่ม การ นาโฆ พระ ราช อาณา เขตร ตั้งแต่ ฅวัน สุกกร เดือนหก
 ขึ้นสิบ เขกค้ำ ไป เดิก ฯ ย่า คอข พระ ราช หิ ขิ แรกนาเส
 ประ กาศ มา ฅวัน พุทศ เดือนหก ขึ้นสิบค้ำ ยี่มเมียบ ส้ม ดุทธิคัก
 เปนวันที่ ๒๕๓๕ ในราช กาลประ จุ ยันนี้ พระ ศรี สุเนทร ไพร
 เปนผู้ รัยสั่ง

๐ เล่า ความ เก่า มาให้ แจ้ง ที่ ๘ ๖

ว่าเมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เจ้าเมือง แส่นหว้า แลเจ้ามหาอุปราช เมืองเชียงรุ่ง แลมหาไชย
 เมืองพงในสิบสองพันนา ซึ่ง เป็นเมือง ขึ้นเมือง หือ เลียบ ล่วงแ
 เมือง จีนแลต้อง ส่ง บรรณาการ แก่เมือง อังวะด้วย เกิดวิวาทำรบกัน
 นายหน่อคำมหาไชยงา คำ เจ้า แส่นหว้า แดกหนีไปอยู่ เมืองพม
 แต่เจ้ามหาอุปราชภา คราว มาอยู่ เมืองหลวงพระบาง มหาไชย
 ภาคร้ว มาพึ่ง เมืองน่าน เจ้านคร หลวงพระบาง แลพระ ยาน่า

11/10/2566

ฟ้าเห็น อาณาภพ ขาตมหาไชยมาก มหาไชยก็ใหญ่อยู่ในเมือง
พงทไทรหนึ่ง คงจะคิดสู้รบไปต่าง ๆ เมืองสี่สองพันนา
แทนจะไม่เป็นปรกติ

๐ ได้มีศุภอักษรกำชับขึ้นไปถึงเจ้านครหลวงพระบาง เจ้า
อนันตวรฤทธิเดช เจ้าเมืองน่าน ให้แต่งแสนท้าวมุไพรขึ้นไป
ฟังราชการอยู่ที่ปลายเขตร ปลายแดน ถ้าเจ้าแสนหัวฟ้าเจ้า
มหาอุปราชสู้รบกับมหาไชย ข้างไทร จะแพ้ชนะ ครอบครวเมือง
โตจะแตกหนีมา ให้เจ้านครหลวงพระบางเจ้าอนันตวรฤทธิเดช
เจ้าเมืองน่านคิดอ่านเกลี้ยกล่อมรับครอบครวไว้กับบ้านเมือง ให้
สองเมืองเป็นที่พึ่งแก่ครอบครวเมืองอื่นที่วันวายไม่สลาย มา
ขอพึ่งเมืองซึ่งชนแก่กรุงเทพมหานครนี้ ท้องตราทั้งนี้ให้มีไปแล้ว
ในเดือนห้า ข้างขึ้นขี้นมะเมียยังเป็นนพศักร ๑ วันพฤหัสบดีเดือนห้า
แรมสิบค่ำ มีศุภอักษรเมืองเชียงใหม่มาถึง ท้าวอินทเป็นผู้ออมา
ความในศุภอักษรนั้น ว่าพระยารัตนอาณาเขตเจ้าเมืองเชียงราย
มีหนังสือลงมาว่าเสาะแสวงค้าห้อยลงมาค้าขาย ตามข้อราชการ
ไต่ความว่ามหาไชยยกครอบครวไปตั้งอยู่สองเขียดแขวงเมืองภค
เมื่อเดือนสิบขี้นแสงนพศักร มหาไชยก็ไปตีไต่เมืองแวงเมืองเคียม
เมืองวัง หื้อเจ้าเมืองลำจังแต่งขุนนางหื้อซื้อภคเสาะแส
กุมไพร ๕๐ คนลงมาห้ามมหาไชย ๆ ก็ไม่ฟัง มหาไชยยก
ไปตีเมืองรำแตกกระจัดกระหาย พระยาน้อยเจ้าเมืองรำหนีไป
พึ่งพระจันทร์เหมืองหลวง มหาไชยจับได้อุปราช ๆ หนีว่า จะมา
เมืองหลวงพระบาง มหาไชยแต่งคนตามจับได้ถึงสามครั้ง

11/10/2566

มหาไชย วิว เขาครอบครว เสีย ล้น แล้วฆ่าอุปราชาเสีย ที่เมืองจำ
 มหาไชย ยกขึ้นไป ต่เมือง เชียง รุ่ง แดก กระจัก กระจายไป เจ้าเมือง
 เชียง รุ่ง พระยา จันท พระยา น้อย เจ้า เมือง จำ พระยา แสน เชียง ลอ
 หนี ไป พัง เมือง เชียง ตุง มหาไชย ยก ข้าม แม่น้ำ ชอง ไป ตั้ง อยู่ เมือง
 ถ้ำ ลอ มี หนังสือ ไป ถึง เจ้า เมือง เชียง ตุง ให้ ส่ง ทัว เจ้า เมือง
 เชียง รุ่ง พระยา จันท พระยา น้อย เจ้า เมือง จำ พระยา แสน เชียง ลอ
 ถ้า ไม่ ส่ง มา จะ ลง มา ขอ กอง ท้าย เมือง เชียง ใหม่ เมือง นคร ลำปาง
 เมือง ลำ พูน เมือง แพร่ เมือง น่าน ขึ้น ไป ก็ เมือง เชียง ตุง แล้ว
 พระยา เชียง รวย พระยา อุป ราชา พระยา ราชา วงษ์ แต่ง ให้ พระยา
 เชื้อ น เพชร ท้าว สร้อย คุม ไพร ๑๖ คน ขึ้น ไป ลาด ตระ เวณ
 ปะ จำ คำน ถึง โย่ง จง แขวง เมือง เดน ครั้น เมื่อ หนึ่ง วัน พุท
 เดือน สาม ขึ้น สิบ สาม ค่ำ ยี่ มะ เสง นพ ศัก พย พวก กอง ตระ เวณ
 เมือง เชียง ตุง นาย ไพร ๘ คน พระยา เชื้อ น เพชร ท้าว สร้อย
 ยก ขึ้น ขึ้น จะ ยิง พวก เมือง เชียง ตุง ค้ำ ว่า อย่า เพื่อ ยิง จง พวก กั้น ก่อน
 พวก เมือง เชียง ตุง จึง บอก ชิว ว่า ท้าว แก่น จันท ท้าว คำ แก่น
 เจ้า นาย เมือง เชียง ตุง ใจ มา ว่า ถ้า พย ประ พวก เมือง เชียง รวย ให้ พุค ท
 เช่น ทาง ไม ทวี ไป มา ตา กั้น อย่า ใ้ รย พุง กั้น ขอ ใ้ เอา คำ ไป บอก
 เจ้า เมือง เชียง รวย ขอ ใ้ เช่น ทาง ไม ทวี กั้น ใ้ เมือง เชียง รวย
 จะ คอบ ประ ภาร ไค ขอ ใ้ มา พุค จา กั้น ที่ โย่ง จง ใน เดือน ๓ วัน เพ็ญ
 ยี่ มะ เมย ยัง เช่น นพ ศัก กั ย บอก ความ ว่า มหา ชน น เจ้า เมือง เชียง
 ตุง ทาย แล้ว ทุก วัน นี้ เจ้า เมือง คาก บุตร มหา ชน น ใ้ เป็น ที่ เจ้า เมือง
 แทน

๗๕

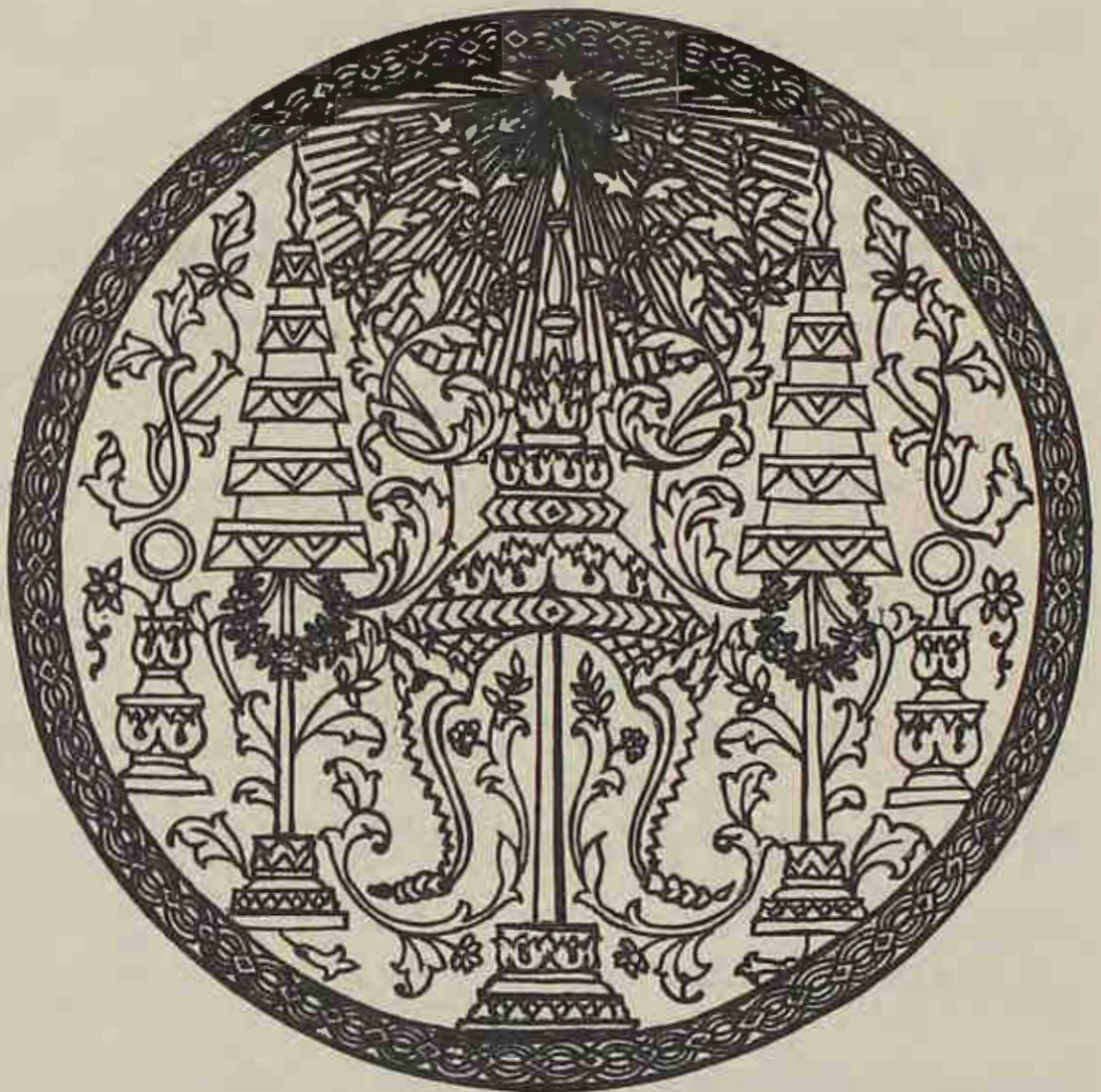
กรุง เก่า ขึ้นในพระคลัง มหา สม ยศ ตั้ง แต่ณวัน จันทร์ เดือนหกขึ้นเจดีย์
 ชั่มเมียบัณฑิต เป็น วันที่ ๒๕๓๒ ในราช กาล ประจุบันนี้ ฯ

๐ น้ำฝน ฯ ชั่มเมียบัณฑิต ผน ตก เดือนหก ขึ้น สี่
 เวลาบ่าย สองโมงได้ น้ำ สอง ทศางค์ ใน กลางคืน เวลาห้าทุ่ม
 ใต้น้ำแปด ทศางค์ ฯ วัน ขึ้น สิบ เดือนหก เวลาบ่าย สองโมง
 ใต้น้ำ ทศางค์ หนึ่ง ฯ วัน ขึ้น สิบ สอง ค่ำ เวลาทุ่ม หกใต้น้ำ
 ทศางค์ หนึ่ง ฯ วัน ขึ้น สิบ สาม ค่ำ เวลาเจดทุ่ม ใต้น้ำ ทศางค์ หนึ่ง ฯ
 วัน ขึ้น สิบ ห้า ค่ำ เวลาบ่าย เกือบ ผน ตก มาก ใต้น้ำ สี่สิบ หก ทศางค์ ฯ
 วัน ขึ้น สิบ หก ค่ำ พระ ยาม นทริสุวิษ วงษ แห่ง หนึ่ง พายุ ลง ที่ ดง
 สูง ใน พลับ พลา ประ ทุม วัน แห่ง หนึ่ง ฯ

๐ ข้าวตาย ฯ

วันพุธ เดือนหก ขึ้น สอง ค่ำ พระ พลัด คานู รัชช ปลูก
 ทางวาง มหาค เล็ก ถึง แก่ กรรม บัวย เป็นโรค บิด มา ถึง เดือน ๗
 ที่ทำ แหน่ง นั้น จะไม่ ทรง ตั้ง แล้ว ฯ มหาค เล็ก ช่วง ซึ่ง พระ พลัด
 รัชช ปลูกไว้ว่า อยู่ จะ ไปวก ให้ หลวง หัด กิจ โภ สด ใต้น้ำ สิบไป

๑๐ ราชกิจจานุเบกษา

คือ หนังสือ บังการ การเล็กน้อยต่าง ๆ แต่ผู้ครอง
 แผ่นดิน สยาม มาใน วัน พุทศ เดือน เจก ขึ้น ค่ำ เดือน ยี่ มเมีย
 สัมฤทธิศก เป็นปีที่ ๘ ในราชกาล ประจุบันนี้ ให้ข้าราชการ
 ทุกตำแหน่งในกรุง นอกกรุง แล ราษฎร ทั้งปวง ทราบทั่วกัน
 แล ทำตาม ประพฤติ ตาม ฐึ ความ ตาม โดย สมควร เพื่อ จะมี ให้ ทำ
 แล ประพฤติ ผิด พระ ราชดำริ พระ ราชประสงค์ แล เต่า ภา
 ถือ การ แล เข้าใจ ความ ผิด ๆ ไป ๑๖

11/10/2566

๑ ประกายที่ ๑๓ ๖๖

ว่า อากร เทา สุรา กรุงเก่า ชุน โส ภาณ เพชร รัตน ทำ มา
 เป็น จำนวนเงิน บั ละ สอง ร้อย ชั่ง ใน บั มเสง นพ คัก ที่ ล่วง ไป แล้ว
 คน ชาว กรุง เก่า ชาย เข้า ใ้ มาก ก็ ชอ สุรา กิน มาก ชน อากร เทา
 สุรา มี ก่า ไร จึง มี ผู้ คัก อ่า น อะ ประ มุล อากร ฝ่าย ชุน โส ภาณ
 เพชร รัตน รู้ ทั่ว ว่า จะ มี ผู้ ชิง จึง วิว ลง มา ก่อน เขา เงิน สิบ ชั่ง มา บวก
 ทูล เกลา ๑ ถวาย ว่า ทำ อากร มี ก่า ไร ถวาย ใ้ แต่ เท่า นี้ นอก จำนวน
 ส่วน ใน ทาง ว่าว ทา ชอ บวก สัก หลัง ครา ไม่ ภาย หลัง จึง ฦ ฦ มา ทำ
 เรื่อง รว ย น ประ มุล เงิน ชน ใน พระ คดัง มทว ส ม ยั ต์ สี่ สิบ เจก ชั่ง
 ชน ใน เจ้า ค่าง กรม เจ้า ชิง ไม่ ใ้ คัง กรม ต่าง ๆ สี่ สิบ สาม ชั่ง
 เป็น เงิน ชน ถึง เก้า สิบ ชั่ง รวม กับ เงิน เติม สอง ร้อย ชั่ง เป็น เงิน สอง ร้อย
 เก้า สิบ ชั่ง จึง ฦ ฦ เวจ เงิน ล่วง นำ ทัง สอง ร้อย เก้า สิบ ชั่ง แต่ แรก
 จะ วิว ครา คัง เป็น นาย อากร ไป ที่ เคียว จึง ทรง พระ ราช คำ ใ้ ที่
 เหน ว่า ชิง ชุน โส ภาณ เพชร รัตน มา ถ่า ว ก่อน ว่า อากร มี ภา ฦ
 เพียง สิบ ชั่ง เท่านั้น ก็ เป็น อัน คัก ซาค วิว แพ้ แก่ คน ใหม่ ผู้ ประ มุล
 อยู่ แล้ว แล เงิน แล ล่วง นำ งวด ของ คน ใหม่ นั้น ถึง สอง ร้อย เก้า
 สิบ ชั่ง ถ้า จะ คัก ค่า ฦ ฦ การ เงิน เป็น คัง คอก ฦ ฦ ชั่ง ละ ยาก ฦ ฦ ตาม
 เกือน กว่า จะ ถึง งวด ชิง จะ ใ้ คัง ถ้า จะ คัก แต่ ชิง ละ ยาก ทุ ก เกือน
 บั หนึ่ง ดี จะ มาก เกิน กว่า เงิน สิบ ชั่ง ชิง ชุน โส ภาณ เพชร รัตน บวก นั้น
 อีก ก็ ภา ฦ อากร ต่าง ๆ ชิง ประ มุล ชวง ชิง กัน อยู่ ทัง ฦ ฦ นั้น ที่
 จะ ชน ใน คราว เคียว ครัง เคียว นั้น ถึง ฦ ฦ สิบ ชั่ง เก้า สิบ ชั่ง ร้อย

ซึ่งตั้งขึ้นที่ต่าง ๆ นึก โดยถ้าคุณไสยภณ เพชรรัตน์ นาย อาก
 คนเก่า จะ รัย ประมุข ทำเท่านั้นก็ดี ๆ มากไป เล็กน้อยเพียง
 สิบ ซึ่งขี้ สิบ ซึ่ง กติ ความชอบในที่ อากร เจริญ ขึ้น มากตั้ง น
 กิตา เป็นความ ชอบ ของ คุณ ไสย ภณ เพชรรัตน์ ไม่ เป็นความ ชอบ ของ
 ผู้มา ประมุข ขึ้นใหม่ทั้ง สิ้น ถ้า จะให้ คุณ ไสย ภณ เพชรรัตน์ ทำไป
 ก็เป็น เหตุ จะให้ คน ซึ่ง มา ประมุข ขึ้นใหม่ นั้น ก็ เคียน ไท้ ว่า ใครมี
 ความ ชอบ เหน้ กับ แผ่นดิน ผู้ นั้น ไม่ ไ้ เป็น นาย อากร ผู้ ที่ เมื่อ
 อากร มี ภาษี คิค เขียด บัง เอา เป็น อา นา ประโยชน์ นั้น กดิ ไ้ เป็น
 นาย อากร ก็ จะ เป็น ที่ ให้ เล่า ภา ไป ว่า คุณ ไสย ภณ เพชรรัตน์
 มี ผู้ แฉง แวง ฮค ทน น อากร ราย นี้ ใคร จะ ช่วง จะ ชิง เหน้ จะ ไม่ ไ้
 เพราะ เหตุ นั้น จึง ไ้ ไป รค สั้ง ให้ ตั้ง จัน เฉียบ เป็น นาย อากร ใหม่
 มี ข้อ คำ แหน้ ง ตั้ง ว่า ชุน พิพัท มัทยากร ทำ อากร เคา สุรา กรุง เก่า
 ตั้ง แต่ มี เมียบ สัม ฤทธิ คิค นี้ ไป ชุน ไสย ภณ เพชรรัตน์ เป็น คน มี
 ความ ชอบ มา แต่ ก่อน ไป รค ให้ ยก เอา ไป ตั้ง รัย เขียด หวัด อยู่ใน
 พวก กรม การ กรุง เก่า เป็น พนักงาน ล่า รัย ช่วย ว่า ความ จัน เงิน
 สิบ ซึ่ง ที่ ชุน ไสย ภณ เพชรรัตน์ มา ขวก ทูล เกด้า ๑ ถวาย นั้น ก็ ไป รค
 พระ ราช ทาน คิน ให้ ไ้ ไม่ รัย ไ้ ก็ วิไลย อากร เคา สุรา แด ย่อน
 เมียบ นี้ ทุก แหน้ ง ทูต คำ ขด ไม่ ยั้ง ยืน อยู่ ตั้ง ภาษี อากร อื่น ๆ ขึ้น แล้ว
 ซาค เล่า เปลี่ยน กนิ มา เปลี่ยน กนิ ไป ส่วน ใน ราย ที่ ขึ้น ใน หลวง ไ้
 ก็ ไป ผ่อน ไซ้ ส่วน ใน ราย ที่ ร้อง ซาค ใน จำนวน รวม แจก เขียด หวัด นั้น ทุก บ
 ไม่มี กำไร แถ ใน หลวง ไป นึก คอก ก็ เมื่อ ชุน พิพัท มัทยากร ทำ
 อากร ไป นาน ล่วง ฤด แล้ว ก็ เห็น จะ ร้อง ซาค ลง ก็ เมื่อ ชุน พิพัท

11/10/2566

เร่งรักไม่ได้ ถ้าเกาะครองเร่งรัก นาย อากรร้องฟ้อง ว่า ช่ม เห่ง
ก็ต้อง คัดสินให้ นาย อากรร ขณะ ผู้เกาะต้อง เสีย เขี้ย ปรีย์ แล เขี้ย
ทำ ขวัน โทษ สถาน เลมิต เพราะ ไม่ใช่ นี้ ลิน เกี้ยว ค้าง เช่น
แต่ เมื่อ มี เขา ก็ ให้ กั้น เอง

(๒) ถ้า เจ้าต่าง กรม แล ชุน นาง ที่ ไ้ เงิน ชน อย่าง นี้
เป็น นี้ หลวง จะ เอา เงิน ค้าง นอก ทาง ว่า ว่า มา ที่ ไ้ ค้าง เงิน ลูก นี้ ถ้า
นาย อากรร ไม่ ยอม เสีย ก็ เร่ง ไม่ได้ ถึง เมื่อ นี้ หลวง ไม่ได้ ค้าง เลย
แต่ เมื่อ เร่ง เอง ไม่ได้ แล้ว จะ ถวาย ราย ค้าง นี้ เป็น หลวง ก็ ก็ ขอ
พระ ขาร มา ให้ ช่วย เร่ง ให้ ก็ ก็ เร่ง ไม่ได้ ทง นน ทง ลน

(๓) เงิน จำนวน นอก ท้อง ตรา เช่น นี้ เมื่อ อากรร ร้อง ขาค
ใน หลวง จะ คัด เฉลี่ย ให้ ลด ด้วย ช่วย แผ่น คิน ก็ ไม่ได้

(๔) เมื่อ นาย อากรร อน เปลี่ยน ไป นาย อากรร จะ ให้ ต่อ ไป
ก็ ไ้ จะ ให้ แต้ น้อย ก็ ไ้ ไม่ได้ เลย ก็ ไ้ ด้วย นาย อากรร เก่า ให้ กั้น
เอง นอก ท้อง ตรา นอก จำ นวน

(๕) เมื่อ เจ้าต่าง กรม ยัง แล ไม่ได้ ตั้ง กรม ฎา ชุน นาง
นี้ ไม่ มี ตัว แล้ว จำ นวน นี้ ก็ สูญ ไป ไม่ได้ เข้า มา ใน หลวง ฯ เพราะ
ฉนั้น เงิน นาย อากรร ใหม่ ซึ่ง เป็น ที่ ชน พิ พัท มัท ยา กร บอก ว่า ชน
เก่า ไร ก็ ขอ ว่า ชน เก่า นั้น ถึง จะ ชน ต่าง กรม จะ ลด น้อย ไป ก็ ก็
ควร จะ ว่า พัง ชน ครั้ง นี้ แต่ ก่อน ชน กั้น นอก ท้อง ตรา จะ เอา มา ว่า
ไม่ได้ เลย ถ้า ว่า ตั้ง นี้ ก็ จะ ต้อง มี กระ ที่ ว่า ให้ กั้น ทำ ไม นอก
ท้อง ตรา นอก จำ นวน โดย ว่า เจ้า พนักงาน จะ ไม่ รัย ทำ ไม ไม่ ร้อง

11/10/2566

ถวายในหลวง   หน้า พระที่นั่งสุทไธยสวรรย์   เข้ามาไม่ได้ ๆ
ถ้าไม่มีใคร ทูลให้ นั่น แล   ๗๖

๐   แจ้งความมาที่   ๘   ๗๖

วัน จันทร์ เกือบ หก แรม หก ค่ำ   ยี่ มเมีย สัมฤทธิ ศก
มีเรือ ถ้ำ ยี่ ไฟ   ชื่อ เย เน วิ่ง เลียม เปน ของ ห้าง บุรี ยอกุม ปณี
เข้ามาถึงกรุง เทพ   ๑   ๑

ขอน ยา เว อิศ เกวร มา กับ เรือ ลำ นี้   มี หนังสือ สำ คัญ
ของ พระ เจ้า เผลว เคอ วิท ที่ เจด เปน พระ เจ้า แผ่นดิน   ผู้ ครอง เมือง
เคน มาร์ก ทัง ให้ อำนาจ มา   ขอ ทำ สัญญา ทาง พระ ราชไมตรี
แล การ ค้า ขาย กับ กรุง เทพ   ๑   เพื่อ จะ ให้ เปน ศุข สวัสดิ์ ภัย
บ้าน เมือง แล พล เมือง ทั้ง สอง ฝ่าย   แล ขอน ยา เว อิศ เกวร คน นี้
ก็ เปน คน คัญ เคย ใน พระ บาท สม เ็จ พระ จอม เถดำ เจ้า อยู่ หัว   แล
พระ บาท สม เ็จ พระ บั้น เถดำ เจ้า อยู่ หัว   แล เจ้า พระ ยา สุริย
วงษ มา แต่ ก่อน   เคย เข้า มา ใน กรุง เทพ   ๑   นี้ สาม ครั้ง ทัง นี้
มี ถ้อย คำ ควร เปน ที่ เชอ ถือ ได้ เช่น แน่   จึง พระ บาท สม เ็จ
พระ เจ้า อยู่ หัว ทั้ง สอง พระ องค์   ทรง ปฤกษา กับ ข้าราชการ ทัง ปวง
ทรง สันนิ ชาน พร้อม กับ ความ คืด ข้าราชการ ทัง ปวง   เห็น ว่า การ
ที่ จะ ทำ สัญญา กับ ผู้ รั้ง สังก พระ เจ้า แผ่นดิน เมือง เคน มาร์ก   ครั้ง นี้
ก็ เปน เหมือน ครั้ง เมื่อ ทูต อัง ฤษ ทูต อเมริกัน   ทูต ฝรั่งเศส
เข้ามา ทำ สัญญา ทาง พระ ราชไมตรี แล การ ค้า ขาย ครั้ง ก่อน แล้ว มา นี้
จึง ไพร่ ฤค เถดำ   ๑   ให้ พระ เจ้า น้อง ยา เชน กรม หลวง วงษาธิ ราช สนิท   ๑

11/10/2566

เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ ผู้ว่าที่ สมุทพระกระลาโหม ๑ เจ้าพระยาวร
 วิวงษ์ มหาโกษาธิบดี ว่าที่พระคลัง ๑ เจ้าพระยาขมราช ๑
 พระยาวรพงษ์ พิพัทราง วังมหากเล็ก ๑ ท่านทั้ง ๕ นั้น
 เสนอประณาม ชี้ขาด ทำสัญญา ว่ากล่าวกับ ยอนยา เวอศ เกอร์ ผู้รับตั้ง
 เจ้าแผ่นดิน เคน มาร์ก ท่านทั้ง ๕ ได้จับ การปลุกยา กันแล้ว
 ในวันอังคาร เดือนหก แรม สิบสี่ค่ำ ยี่มเมีย สัมฤทธิศก การก็จะ
 เสนอเสร็จกันแล้วในเร็ว ๆ ะได้ลง คราพร้อมกัน ในข้าง ขึ้น เดือนนี้แล

๐ แข็งความมาที่ ๘ ะ

วันอาทิตย์ เดือนหก ขึ้น หก ค่ำ ยี่มเมีย สัมฤทธิศก เป็นวัน
 ที่ ๒๕๓๑ ในราชกาลปัจจุบันนี้ มีบอกเมืองนครราชสีมา
 ลงมาถึง หนังสือบอกนั้น หลวงมหาดไทยนอก ราชอาณาจักร เมืองญะเข็ว
 ดือ มา มีความในใจ บอกว่า นายพรหม นายจัน เมืองญะเข็ว ไป ร่อน
 ทอง ที่คลอง นาง ชิง แฉวง เมือง วัฒนานคร ร่อนได้ ทองคำ ก้อนหนึ่ง
 ก้อน ชึ่ง เจด คำสั่ง กิ่ง ให้ หลวงมหาดไทยนอก ราชอาณาจักร นายพรหม
 นายจัน ผู้ใด ร่อน ทอง คุม ลง มา ทูลเกล้า ฯ ถวาย ก็ ขอลวง
 มหาดไทย เมืองญะเข็ว เป็น ที่ นาย กอง ควบคุม ชุน หมัน เสมียน
 นาย เลก สกน แล ญาติ พี่น้อง ทำ ส่วย ทอง ทูลเกล้า ฯ ถวาย ต่อ ไป
 ทอง ก้อนใหญ่ นั้น ก็ ส่ง ลง มา ด้วย ฯ แล ทอง ก้อนใหญ่ มี น้ำหนัก
 มากกว่า ทอง ก้อน ทั้ง ยี่วง ชึ่ง เคย มี มา แต่ ก่อน ชิด ไท้ เนศ ๗
 น้ำ แต่ เสนอ อยู่ ด้วย เหนอ กรวค แล สี่ ลา บ้าง ถ้า จะ ดลง ออก ก็ ประมาณ
 การ เห็น ว่า จะ ไท้ เหนอ ประ มาณ ชึ่ง หนังสือ ฤฯ ะ หย่ อน เลก น้อย ึ่ง

11/10/2566

พระ ราช ทาน เสือ ผัว แด เงิน ทรา สิบ ชั่ง
มา ทูล เกล้า ๑ ถวาย

แก่ ผู้ ร่อน ใ้ มา

๑ ประสูติ ๖

วัน พุทธ เดือนหก แรม แยก ค่ำ พระ เจ้า ลูก เขอ ใน พระ
บาท สม เ็จ พระ จอม เกล้า เจ้า อยู่ หัว ประ สูติ ใหม่ อีก พระ องค์
หนึ่ง เป็น พระ ราช บุตรี นัย ไคย์ ลำ คับ พระ เจ้า ลูก เขอ ชั่ง
ประ สูติ ใน พระ ราช วัง ตั้งแต่ เสก ๕ ถึง ถวัลย ราช สม บัติ มา นั้น
พระ องค์ นี้ เป็น ที่ ๓๘ แต่ เป็น ที่ ๑ ใน เจ้า จอม มารดา นี้
เจ้า จอม มารดา เป็น พระ สนม ไท เป็น บุตร พระ ยา ราช สง คราม อื่น
มี เครื่อง ทองคำ อย่าง น้อย เป็น เครื่อง ยศ ชั้น ตาคัก กิ ๖

ครั้น วัน จันทร์ เดือนหก แรม สิบ สาม ค่ำ ปี ๕

สัมฤทธิ คัก พระ เจ้า ลูก เขอ ใน พระ บาท สม เ็จ พระ จอม เกล้า
เจ้า อยู่ หัว ประ สูติ ใหม่ อีก พระ องค์ หนึ่ง เวลา เช้า ๕ โมง ๘ บาท
เป็น พระ ราช กุมาร เป็น พระ เจ้า ลูก เขอ ที่ ๓๘ นัย ตั้งแต่ เสก ๕
ถึง ถวัลย ราช สม บัติ มา แด เป็น ที่ สาม ใน เจ้า จอม มารดา เดียวกัน
คือ เป็น พระ น้อง รอง พระ เจ้า ลูก เขอ พระ องค์ เจ้า ทวี ถวัลย ลาก
เจ้า จอม มารดา เป็น พระ สนม เอก บุตร เจ้า พระ ยา ยม ราช ใ้ รัช
พระ ราช ทาน เครื่อง ทอง คำ ใหญ่ เป็น เครื่อง ยศ ชั้น ตาคัก กิ ๖

๑ ตั้งตำแหน่ง ๖

ณ วัน พุศัศ เดือนหก แรม สอง ค่ำ ปี ๕ สัมฤทธิ คัก

ทรง พระ กรรณา โปรก เกล้า ๑ ทั้งให้ หลวง ภูภักดิ์ ส่ง ความ นาย กอง
ส่วย ทอง เมือง พนัสนิคม เป็นพระ อินทรา ศาส์ ผู้ สัม เวท ข ราช การ
เมือง พนัสนิคม ถือ ศักดิ์ นานา ๓๐๐๐ พระ ราช ทาน ถาค หมาย
คน โทภา ไหล่ ทอง คำ ประ คำ ทอง คำ กระ บั บั ง เงิน สั ย หน บั ศ คุ
เสื่อ หมวก ทรง ประ ภาศ เป็น เครื่อง ยศ ๗๕

ตั้งให้ ชุน มหาค ไทย เป็น หลวง ฌรา ฤทธิ ไกร ปลัด เมือง
พนัสนิคม ถือ ศักดิ์ นานา ๖๐๐ พระ ราช ทาน ถาค หมาย คน โทเงิน
เสื่อ เข็ม ขา ย รว คอก สั ย หน แพร เป็น เครื่อง ยศ ๗๕

ตั้งให้ หลวง สุนทร โภ ษา กรม ทา กลาง เป็น พระ สมุท
สาคร นุ รั กษ ผู้ สัม เวท ข ราช การ เมือง สาคร บรู ถือ ศักดิ์ นานา ๓๐๐๐
พระ ราช ทาน ถาค หมาย คน โทภา ไหล่ ทอง คำ ประ คำ ทอง คำ
กระ บั บั ง เงิน สั ย หน บั ศ คุ เสื่อ หมวก ทรง ประ ภาศ เป็น เครื่อง ยศ ๗๕

ตั้งให้ นาย ทาค มหาค เล็ก บุ ทร พระ สา คร บรู นุ รั กษ เป็น
ชุน อภัย สุนทร ผู้ ช่วย ราช การ เมือง สาคร บรู ถือ ศักดิ์ นานา ๖๐๐
พระ ราช ทาน เลื่อ อัก ลัก คอก เลก แพร หง หน ไก่ ลาย ผ้า เขิง ภูม
เป็น รางวัล ๗๕

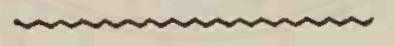
วัน ศุกร แรม สาม คำ ตั้งให้ พระ แก้ว ไกร พย ผู้ สัม เวท ข
ราช การ เมือง กระ เป็น พระ ยา อัย ภูง ค์ ทิศ รั กษา ผู้ สัม เวท ข
ราช การ เมือง กระ ถือ ศักดิ์ นานา ๓๐๐๐ พระ ราช ทาน ประ คำ ทอง
กา ไหล่ ถาค หมาย คน โทภา ไหล่ เป็น เครื่อง ยศ ๗๕

ตั้งให้ พระ ปราณ บรู เป็น พระ สิง คี คุ ณ อ คุ ลย สุ พ รรณ ภูม
มานุ รั กษ ผู้ สัม เวท ข ราช การ เมือง กำ เนค นพ คุ ณ ถือ ศักดิ์ นานา ๓๐๐๐

11/10/2566

พระ ราช ทาน ถาตหมากคนโท ถาใหญ่ สัปทนแพน เป็น เครื่อง ยศ ๕๕
 ตั้งให้ หลวง ภูว เนตร นรินทร ฤทธิ เจ้า กรม ใน พระ เจ้า พี่ยาเธอ
 กรม หลวง ภูว เนตร นรินทร ฤทธิ เป็น พระ พิ ชิต ชาญ ฌวงค์
 ผู้ สัม เวท ธิ ราช การ เมือง ปรวณ บุรี ถือ คุ้ม กิ นหา ๓๐๐๐ พระ ราช ทาน
 ถาตหมากคนโท ถาใหญ่ สัปทนแพน ประ ค่ำ ทอง ค่ำ เป็น เครื่อง ยศ ๕๕

๑ นาย รอง สนลง ราช ขรร ทาร แซ่ม เป็น โทษ เพราะ ไป รก
 เถลั่ว ๑ ใช้ ให้ ไป เขา อาก รพระ ยาร ราช สภา วิกิ ๕ ไร่ เชื้อ นแซ เสีย
 ๕ ไร่ ต้อง รัช พระ ราช ชาญา ให้ ถอด เสีย จาก ที่ ไป รก ตั้ง ให้ นาย ฟู
 ยศ พระ ศิริ สม บดี เลียง เป็น ค นาย รอง สนลง ราช ขรร ทาร ๕๕

๑ ตั้ง ตำแหน่ง ๕๕

วัน พุธ เดือน สก แรม แปด ค่ำ ๕๕ มี เมีย สัม ฤทธิ ๕๕
 ไป รก ตั้ง พระ ครู ศรี สุนทร ภาค ฆร วิ จิตร วิกิ ๕ ไร่ เป็น พระ ครู
 สัม โพิ ๕ ไร่ พระ ราช ภาค ๕ ไร่ ไป อยู่ วิกิ พระ ยา รรม มี นิตย ภัทร
 ๕ ไร่ ๕ ไร่ เดือน ละ ๓ ค่ำ ตั้ง พระ ราช ทาน ๕ ไร่ ๕ ไร่ เป็น เครื่อง ยศ ๕๕

ให้ พระ ครู พุท ๕ ไร่ สี่ ลา ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ เป็น พระ
 ครู ศรี สุนทร ภาค ฆร วิ จิตร มี นิตย ภัทร ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่
 พระ ราช ทาน ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ เป็น เครื่อง ยศ ๕๕

ให้ ปลัด ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ เป็น พระ ครู ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่
 มี นิตย ภัทร ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ พระ ราช ทาน ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่
 ๕ ไร่ เป็น เครื่อง ยศ ๕๕

ให้ เจ้า อธิการ ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ เป็น พระ ครู พุท ๕ ไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่

11/10/2566

มณฑลภัทรวรรคาเดือนละ ๒ บาท พระราชทานศาลียัตต์พุดตานเป็นเครื่องยศ ฯ
ให้ มหานุก วัคตาว ทิงษ เป็น พระครูลีล สวรรสุนทร มณฑล
ภัทรวรรคาเดือนละ ๒ บาท พระราชทานศาลียัตต์พุดตานเป็นเครื่องยศ ฯ

๐ น้ำฝน ๖

ท่านทั้ง ๒ วง จงทราบเถิดว่า เมื่อเดือนธันวาคมแสง นพศก
เชอรอ เบิก สจอม เบิก กง สุต อัง ฤกษ์ คนใหม่ สมเด็จพระนาง
ภวีน วิคตอ เวีย พระเจ้ากรุง ลอนดอน ตั้งให้เข้ามากำกับลูกค้า
ฝ่าย อัง ฤกษ์ อยู่ในกรุง เทพ ฯ เมื่อ กง สุต คนนี้ มาขึ้น ภวีน วิค
ตอ เวีย พระเจ้ากรุง ลอนดอน ได้มอบให้คุมพระราชสาสน์แลเครื่อง
มงคลราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้า ฯ แด่พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย ในเครื่องราชบรรณาการจำพวกนี้
มีเครื่องรองน้ำฝนวัดประมาณรู้ว่า น้ำฝน ตก ลง จะ มาก น้อยเท่าใด
จะรู้ได้โดยเลื่อยกว่า เครื่องมือที่จัดแจงไว้ไซ้มาแต่ก่อน คือ
นิ้วอย่าง อัง ฤกษ์ นิ้วหนึ่ง แบ่งผ่อนปรนให้เหินได้ถึงร้อยส่วน
เครื่องมือนี้คี่มาก แต่ ว่า คนที่รองน้ำฝนแต่ก่อน สิ้น ดาน
ไพร่ อยาย คาย เสวนัก รู้จัก แต่ จะ หุง เข้าต้ม แกลง คำน้ำ พริก กิน
เข้าแล้ว เกยครันที่จะล้างมือ แล หาวผ้าเช็ดมือ เขามือเช็ดหัว ด้วยเอง
จนหัวล้านไปหมดไม่รู้จักดูแลใช้ของที่ ๆ เลยไถลหนักหนาแต่ความ
รู้เลื่อยค เพราะฉะนั้นไปด้วยเครื่องมือนี้หาได้ความแน่นอนไม่
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังไม่ได้ทรงพิจารณา
สังเกตทราบโดยฉับฟังได้ ทรงตั้งแต่วันจันทร์ เดือนหก

11/10/2566

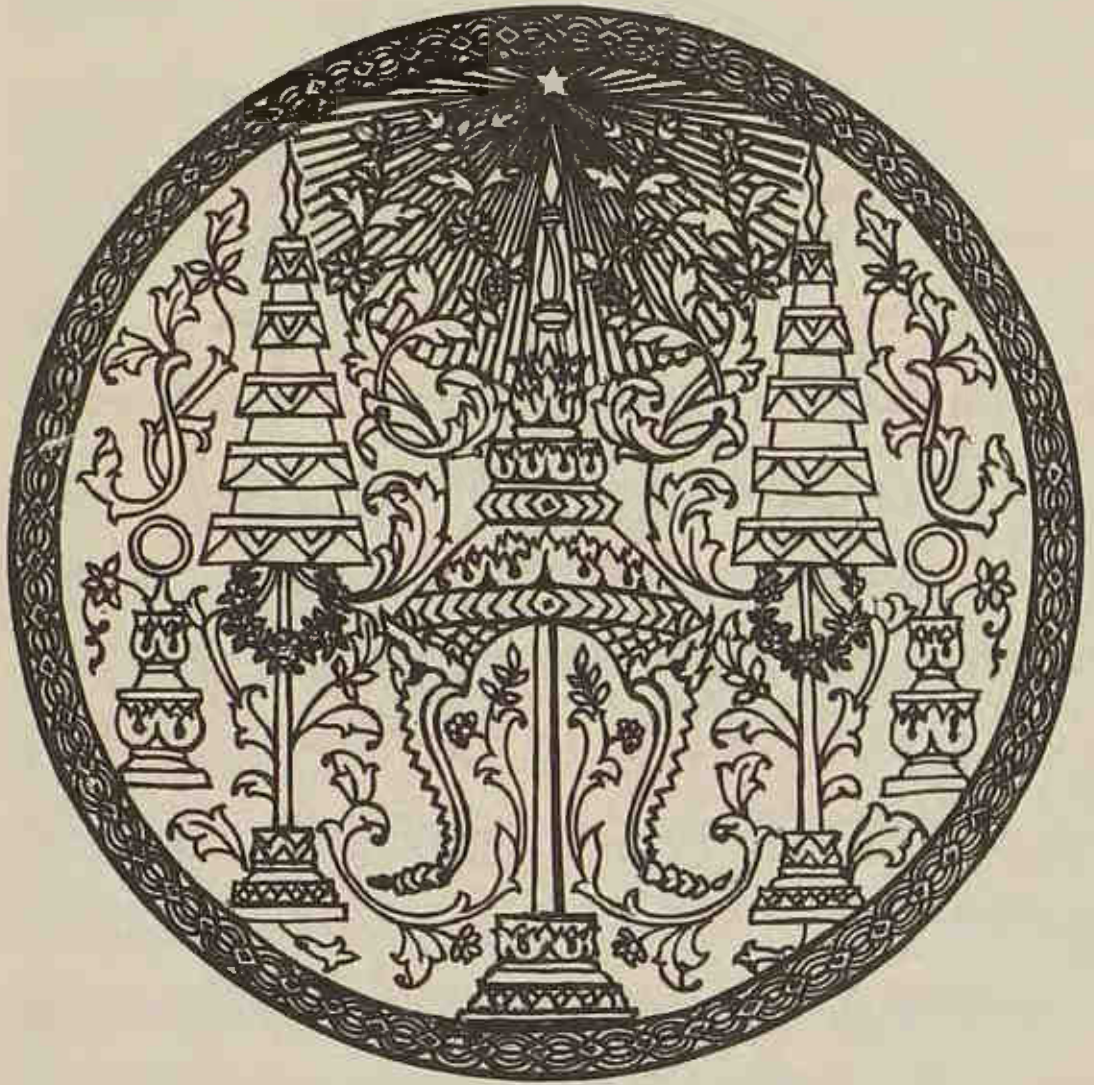

แรม หก ค่ำ มาไ้ความ เปนแน่ หนัก แล้ว   แต่ครั้น จะไปรคให้ลง
 ทิมพ์ หนึ่ง ลือข่าว ขอก มา โดยกำหนดนี้   อย่าง อิงฤกษตามเครื่องมือ
 คนไทยทั้ง ปวง เคย สังเกต แต่ นี้ อย่างไทย   ก็ จะไม่เข้าใจ
 จึง ทรงคำนวณ เปน ขนาดนี้ อย่างไทย   คือ เจตเมตเจ้า เปลือก
 คณคง เปน นี้ หนึ่ง   แต่ จะแยง เปน ลี่ กระจ เบียด ๆ แปรกระจ เบียด
 อย่างนี้ ไทย นี้ อยาย หนัก   ฝนตก น้อยไม่ ถึง กระจ เบียด ก็ไม่ มี
 จำนวน จก ขาวู ซื่อไว้   ก็ เสียด เสียดไปทุก เวลา ฝน ตก   อย่าง เก้า
 จึง ไ้ แ่ง นี้ หนึ่ง เช่น ลีบ กระจ เบียด   เรียกว่า ทสางค์ ถึง กระจ หนัก
 ทาง เวลา ฝน ตก น้อย กว่า ทสางค์ ก็ ยิง ว่า ไม่ ไ้ นี้   ๆ เครื่อง
 มือ ที่ มา แต่ เมือง อิง ฤกษ ใหม่ นี้ แ่ง นี้ หนึ่ง ไ้ ถึง   ๑๐๐ ส่วน
 เรียกว่า สตางค์   ลีบ สตางค์   จึง เปน ทสางค์   ลีบ ทสางค์
 จึง เปน นี้ ใ้ รู ตัง นี้ เกิด จำ ซื่อไว้ ไ้ นี้   ๆ ใน ฤกษ แรม เดือนหกนี้
 ไ้ ทรง สังเกต นี้ ฝน มา แต่ วัน จันทร์ เดือน หก แรม หก ค่ำ จน สิ้น เดือน
 ฝน ตก ทุก วัน   คือ วัน แรม หก ค่ำ เจต ค่ำ เก้า ค่ำ ลีบ ค่ำ ลีบ เอก ค่ำ
 ลีบ สอง ค่ำ   รวม นี้ ฝน ไ้ แปร นี้ ลีบ ลี่ สตางค์ ใน วัน ทั้ง หก วัน นี้
 วัน อาทิตย์ เดือนหก แรม ลีบ สอง ค่ำ ฝน ตก มาก กว่า ทุก วัน   รอง นี้
 ไ้ ถึง ลี่ หนัก กับ หัว ลีบ สอง สตางค์   วันอื่น ๆ นี้ ตก เล็ก น้อย
 เมื่อ ฝน ตก ลม พัด มา แต่ ทิศ ตะวัน ตก   ๆ นี้ แล สตางค์ ที่ ว่า นี้
 จึง รู ว่า คึก เช่น นี้ ไทย แล้ว   ใน วัน พุทธิศ เดือน เจต ชน ค่ำ หนึ่ง
 เวลา บ่าย สาม โมง ฝน ตก มาก รอง นี้ ไ้ นี้ หนัก กับ เก้า ลีบ หัว สตางค์ ว่า หัว
 นี้ หนัก ไ้ เพราะ ห่อน เล็ก น้อย หัว ร้อง ดัง มาก ทลาย ครั้ง อสนี ชาติ ลง ที่ เส้า
 ทง ใน ที่ ี่ ระเบิด รม ผิง หน้า แห่ง หนึ่ง ยิง จะ ลง ที่ ไ้น อิก ยิง ยัง ไม่ ทวาย เลย

๐ ข้าวดาย ๖๘

วัน พุทศัศ เดือน หก แรม สอง ค่ำ   หม่อม เจ้า สักยุด
 ใน พระ องค์ เจ้า พงษ์ อิศว เรศ   ถึง ซี่ พิ ตัก ษย์   ประ ชวร เป็น โรค
 เหนย ซา มา สาม ษั แล้ว   ชนม มา ุได้ สาม สิบ หก ษั ๗   วัน เสาร์
 เดือน หก แรม สี่ ค่ำ   ทลวง ขรรณ สาคกร ลุก ชุน ถึง แก่ กรรม
 ช้อย เป็น โรค มแรง กราม ช้าง แล เป็น ไข้ บิด ค้วย   อากรร ชัง ไม่
 ทน ถนัถ   แต่ เป็น คน ชรา อายุ โกลั เจก สิบ ษั   เป็น ลม ชัน มา
 ก็ ถึง แก่ กรรม โดย เรว ๗   ที่ ทลวง ขรรณ สาคกร นั้น เมื่อ สพ เสน แล้ว
 ๖ ทรง พระ กรุณา ไป รก เกลา   ได้ ทลวง ขรรณ บาด พิ ซาย
 พระ ยา เพชร ชญา เป็น ต่อ ไป   ๗๘

๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๖๕

คือ หนังสือประกาศ การเล็กน้อยต่าง ๆ แต่
ผู้ครอง แผ่นดิน สยาม มาใน วัน สักร เดือน เจก แรม ค่ำหนึ่ง
ปี ๒๕๒๓ ๒๕๒๓ เป็นปีที่ ๘ ใน ราชกาล ประจุบันนี้ ให้
ข้า ราชการ ทุกตำแหน่งใน นคร นอก นคร แล ราษฎร ทั้ง ปวง
ทราบ ทัก กัน แล ทำ ตาม ประ พฤติ ตาม รู้ ความ ตาม โดย สม ควร
เพื่อ จะมี ให้ ทำ แล ประ พฤติ ผิด พระ ราช คำ รั้ พระ ราช ประ สงค์ เถ่า ฎา
ถือ การ แล เข้าใจ ความ ผิด ๆ ไป ๖๕

11/10/2566

๐ ประกาศ ๑๔ ๖

มีพระบรมราชโองการดำรัสว่า มีผู้ซื้อต่าง ๆ ค้างหน้าข้าง
 ค้างในข้าง รัยเอาเรื่องราวของจีนเป็นพวกพ้องมาขึ้น ให้กราบทูล
 พระกรุณา รัยอาษาว่า จะทำภาษีพลู สดพลู แห้งพลู นาย ว่าไป
 ด้วยความคืดต่าง ๆ อย่าให้เล่าเลย คืดความเข้าก็คืดเป็น
 เหตุ จะให้ใบพลูแพ่งมีราคาขึ้นมากไปกว่าแต่ก่อน ทั้งสิ้น ทรง
 พระราชดำริเห็น ว่าพลู เป็นของต้อง การกิน อยู่ ก็แต่คนที่
 เป็นข้าขอบขัณฑ์มา ทั้งสิ้น คนนอกประเทศคือฝรั่ง อังกฤษ แหกเทศ
 แลจีน แม้ซึ่งเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ นี้ ก็ไม่มีใครกินแลใช้พลู
 มีได้เป็นสินค้าออกไป นอกพระราชอาณาจักรเลย ไม่ควรที่จะ
 ก่อเหตุให้พลูแพ่งไป กว่าแต่ก่อน แลให้ลำ ยวกร มก ชาว สวณ พลู
 ด้วย ทั้งจีนหลาย คน คืด นั้นเลย การที่เก็บ สม พิภพร สวณพลู
 ตามพิภพ อย่างเดิม นั้น ก็คืดอยู่ แล้ว เพราะทรงพระราชดำริ
 เห็นดังนี้ จึงทรงพระคุณ นีภาพ นิ่ง คืดหาได้สั่งให้ คืดไปไม่
 ถึง มี ผู้ กราบทูล ถวาย เรื่อง ราว ขอ ทำ ภาษี พลู แล้ว ๆ เล่า ๆ
 นัยมากถึว่า ๗ ครั้ง ๗ ๘ ครั้ง มา แล้ว เพราะ ฉนั้น บัดนี้
 จึงไปรอก เล่า ใ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน ว่าอย่าให้จีนผู้ใด
 ผู้หนึ่ง คืด อ่า ว่า จะ ทำ ภาษี พลู ว่า กล่าว ก่อ เหตุ ให้ ชาว สวณ พลู
 แลราษฎร ซึ่ง อด พลู ไม่ ได้ ต้อง ขอ พลู กิน ได้ ความ สติง เสท หอน ไป เลย
 แลอย่าให้ ข้ำ ราชการ ฝ่าย หน้า ฝ่าย ใน นำ เรื่อง ราว ขอ ทำ ภาษี พลู
 ถึง กว่า สม พิภพร ตาม อย่าง เก่า ขัน กราบทูล ข้ำ ทราบ ต่อ ไป เลย ไม่

11/10/2566

ไปรคแล้ว ให้มีแต่สมพักษร อยู่ตามเดิมเทอดญ ประภาค
มาวันอาทิตย์ เดือนหกแรมห้าค่ำ ยี่มเมียสัมฤทธิศักดิ์ ชุนมหา
สิทธิโหวหารผู้กินเคนพระยามหาเทพ ปลายแล้ว พระยาราชนาง
กรมอินเกล้าเป็นผู้นับสั่ง

๐ แจ้งความมาที่ ๑๐ ๖๕

ณวันอังคาร เดือนหกชนค้ำหนึ่ง ยี่มเมียยังเป็นนพคัก
มีหนังสือพระยาพิพิธฤทธิเดชวิเศษสิทธินาทผู้สำเร็จราชการ แล
กรมการเมืองตราษลงวันว่า วันจันทร์ เดือนห้า ชนเก้าค่ำ
ยี่มเมียยังเป็นนพคัก บอกเข้ามาถึงฉยบหนึ่ง ความว่า อ้าย
จีนแตกจวจนทก เกยจนแขวงเมืองตราษ เมืองจันทบุรี หนีลงไป
สมทขกัยจีนแตกจวจนทก เกยจนเมืองกำปอด เมืองกพงไสม
เข้าเช่นพวกเดียวกับจีนไทหล่าจีนมเกา ตั้งอยู่ที่ลีลาชาว
ปากอ่าวเมืองกพงไสม คนประมาณพันเศษ เป็นกองโจรคอยคัก
เรือลูกค้าในท้องทะเลนี้ ๖ ณวันหนึ่งในเดือนยี่มแสงนพคัก
อ้ายจีนผู้ร้ายพวกนั้นคักเรือจีนโตลูกค้าเมืองตราษ ที่ทำบลลีลา
ชาวปากอ่าวเมืองกพงไสมลำหนึ่ง แล้วอ้ายจีนผู้ร้ายให้เรือ
ยวนยาว ๘ วาถัยจีนโตนายเรือลูกเรือกลับมาเมืองตราษ ๖๕
ณวันหนึ่งในเดือนสามยี่มแสงนพคัก อ้ายจีนผู้ร้ายพวกนั้น
คักเรือชุนเทพอากรเตาสู่ราเมืองตราษ ที่ทำบลลีลาชาวปากอ่าว
เมืองกพงไสมลำหนึ่ง แล้วอ้ายจีนผู้ร้ายให้เรือกระเซียงอย่าง
ยุโรปยาว ๓ วาถัยนายเรือลูกเรือกลับมาเมืองตราษ ๖๕

ครั้น ฅวณ ฅนง ใน ฅตอม ส ฅย ม ฅสง นพ ฅศก อ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅพวก ฅนี้
 ฅที่ ฅเรือ ฅจัน ฅเฉียน ฅลูก ฅค้า ฅกรง ฅเทพ ๑ ฅที่ ฅซอ ฅง ฅตอง ฅมิ่ง ฅลำ ฅหนง ๓
 อ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅพวก ฅนี้ ฅที่ ฅเรือ ฅขน ฅพร ฅพิ ฅทักษ ฅนาย ฅกอง ฅส่วย ฅเมือ ฅง ฅตรา ฅย
 ฅที่ ฅปาก ฅคลอง ฅบาง ฅกระ ฅสอย ฅแขวง ฅเมือ ฅง ฅย ฅจัน ฅศ ฅกร ฅเข ฅตร ฅลำ ฅหนง ๓
 ฅที่ ฅเรือ ฅจัน ฅซ ฅลก ฅค้า ฅเมือ ฅง ฅตรา ฅย ฅที่ ฅหน้า ฅเมือ ฅง ฅย ฅจัน ฅศ ฅกร ฅเข ฅตร ฅลำ ฅหนง ๓
 ฅแต่ ฅนาย ฅเรือ ฅลูก ฅเรือ ฅนี้ ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅปล่ ฅย ฅส่ง ฅชน ฅยก ฅมา
 ฅแล้ว ฅจัน ฅพวก ฅเรือ ฅจัน ฅซ ฅแจ้ง ฅความ ฅว่า ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅพวก ฅนี้ ฅจับ ฅตัว ฅจัน ฅซ
 ฅนาย ฅเรือ ฅลูก ฅมี ฅต ฅซ ฅก ฅถาม ฅว่า ฅแต่ ฅก่อน ฅอ้าย ฅจัน ฅพวก ฅนี้ ฅได้ ฅรู้ ฅความ ฅว่า
 ฅจัน ฅเลิก ฅของ ฅจัน ฅซ ฅซอ ฅทอง ฅค้า ฅมา ฅแต่ ฅกรง ฅเทพ ๑ ฅหนัก ฅห้า ฅสิ ฅย ฅบาท
 ฅจะ ฅไป ฅจ ฅนำ ฅย ฅณ ฅเมือ ฅง ฅถ้า ฅป่ ฅอก ฅให้ ฅท ฅน ฅใน ฅตร ฅษ ฅจัน ฅจ ฅง ฅได้ ฅมา ฅค ฅอ ฅย
 ฅสัก ฅค ฅอ ฅย ฅที่ ฅเกาะ ฅหม ฅาก ฅเกาะ ฅกระ ฅต ฅาย ฅก็ ฅไม่ ฅเห็น ฅเรือ ฅออก ฅไป ฅทอง ฅค้า ฅที่ ฅซ ฅอ
 ฅมา ฅแต่ ฅกรง ฅเทพ ๑ ฅหนัก ฅห้า ฅสิ ฅย ฅบาท ฅหายไป ฅไหน ฅสาม ฅสิ ฅย ฅบาท ฅจ ฅง ฅได้ ฅทอง
 ฅค้า ฅมา ฅแต่ ฅย ฅสิ ฅย ฅบาท ฅแล้ว ฅจัน ฅซ ฅว่า ฅได้ ฅมา ฅเท่า ฅนี้ ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅไม่ ฅเช ฅอ ฅจัน ฅซ
 ฅจึง ฅเอา ฅข ฅา ฅญ ฅซ ฅอ ฅอก ฅมา ฅค ฅค ฅให้ ฅค ฅแล้ว ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅข ฅอก ฅก ฅย ฅจัน ฅซ ฅว่า ฅเรือ
 ฅของ ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅใหญ่ ฅยาว ๘ ฅวา ฅย ฅ่าง ๑๐ ฅวา ฅย ฅ่าง ฅมี ฅข ฅน ฅใหญ่ ฅน้อย
 ฅกระ ฅสุน ฅค ฅิน ฅค้า ฅเค ฅว ฅอง ฅสา ฅคร ฅว ฅว ฅข ฅพ ฅร ฅอ ฅม ฅท ฅก ฅสิ่ง ฅแล้ว ฅก็ ฅปล่ ฅย ฅจัน ฅซ ฅไป ๓
 ฅซ ฅอ ฅหนง ฅว่า ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅค ฅเรือ ฅลูก ฅค้า ฅได้ ฅท ฅร ฅพ ฅย ฅส่ง ฅของ ฅแล้ว
 ฅเอา ฅไป ฅจ ฅนำ ฅย ฅให้ ฅซ ฅา ฅว ฅเมือ ฅง ฅถ้า ฅป่ ฅอก ฅท ฅก ฅค ฅร ฅง ฅเจ้า ฅเมือ ฅง ฅถ้า ฅป่ ฅอก
 ฅท ฅซ ฅา ฅระ ฅว่า ฅถ ฅ่าว ฅป ฅราย ฅป ฅราม ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅไม่ ฅถ ฅด ฅย ฅเ ฅน ฅใจ ฅก ฅย
 ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅจ ฅง ฅจ ฅง ฅกำ ฅเว ฅ็บ ฅค ฅม ฅส ฅม ฅค ฅพ ฅร ฅค ฅพวก ฅเ ฅน ฅก ฅอง ฅใจ ฅร
 ฅเท ฅย ฅว ฅค ฅเรือ ฅลูก ฅค้า ฅมา ฅก ฅซ ฅน ฅแล้ว ฅอ้าย ฅจัน ฅผู้ ฅร้าย ฅส่ง ฅเจ้า ฅของ ฅเรือ ฅว่า
 ฅใคร ฅจะ ฅได้ ฅเรือ ฅก็ ฅให้ ฅไป ฅได้ ฅที่ ฅเมือ ฅง ฅถ้า ฅป่ ฅอก ฅเด ฅก ๓ ฅเมือ ฅได้ ฅความ

มา คึง นี้ ความ ก็ ส้ม กับ คำ นาย ชัน หุ้ม แพร มหาค เลก ซึ่ง พระบาท
 สมเด็จ พระ จอมเกล้า เจ้า อยู่หัว โปรดเกล้า ใ ให้คุมเรือ โฉน แผ่น ทเล
 ออกไป ลาด กระ เวณ ถึง เกาะ ช้าง แต่ใน เดือน ห้านั้น ทก ช้อ
 ยัดนี้ จึง โปรดเกล้า ใ ให้พระยา ราช วัจ สรร งาม งาม ทลวง ศรี
 มท่า ราช ษา เจ้า กรม ชุน วิสุทธ เกช ปลัด กรม อาษา งาม สาม นาย
 คุม กำบัง คุม สี่ เพิ่ม เติม ออกไป ลาด กระ เวณ แล สืบ สนวน เอา
 ทว อ้าย ำย ำย ำย ซึ่ง ไค ไค เรือ แล ไค ให้ มี ท้อง ทราก กรม มหาค ไทย
 ออกไป ถึง องค์ พระ ทวี รัักษ งาม มหา อิศ ภา ษิ ปถิ ผู้ เป็น ทรง ราช ฐู
 เมือง ออก มี ไซบ ให้ ว่า กล่าว ชำ ระ ค่อ ว่า เจ้า เมือง กำปอก ฌบิ บ หนึ่ง ทว

๐ แจ็ง ความ มา ที่ ๑๑ ๖๖

วัน อาทิตย์ เดือนหก แรมห้าค่ำ มีโยยอกเมือง สมทปภาการ
 ชัน มาใจ ความ ณ วันเสาร์ เดือนหก แรมสี่ค่ำ เรือ ศิศะ ญวน
 ไซ โย เข้า มา ถึง เมือง สมทปภาการ ลำ หนึ่ง จัน เท็ง นาย เรือ
 แจ็ง ว่า เป็น ลูก ค้า อยู่ เมือง ตราช บัน ทุก สิ้น ค่ำ เข้า มา ค่ำ ชาย
 ณ กรง ไซ โย มา ถึง ช่อง แส ม สาน เมื่อ ณ วัน อัง คาร เดือนหก
 ชัน สิบห้าค่ำ เวลา ๕ โมง เข้า ภาบ เรือ อ้าย ำย ำย ลำ หนึ่ง ยาว
 ประมาณ ๗ ภา จัน ใน ลำ เรือ ๑๐ คน อ้าย ำย ำย ยิง ชัน มา
 ที่ เรือ จัน เท็ง นก ๑ แล แล้ว แล่น ทน เรือ จัน เท็ง อ้าย ำย ำย
 ถอ ตาบ ถอ ถร คุม มอ กน ชัน บน เรือ จัน เท็ง อ้าย ำย ำย ถาม
 จัน เท็ง ว่า ทร พัย สิ่ง ของ อยู่ ที่ ไหน ให้ บอก โดย ที่ ถ้า ไม่ บอก
 จะ มก มอ ำย ำย รอด ชัน บน เสอ กระ ไทง จัน เท็ง จึง บอก สิ่ง ของ

11/10/2566

ในเรือ อ้ายจิ้นผู้ร้าย เกย เขาไป เงิน ครว สอง ตำลึง กง เสือ
 ค่ำ ๒ ผืน เนื้อไม้ ๒ กระจอบ ยี่น คาม สีลา ๒ ขอก
 ม้า ต่อ ๑ เข้าสาร กระจอบ ๑ อ้ายจิ้นผู้ร้าย บอกจิ้นทั้ง ว่า
 เรือพวก ของ อ้ายจิ้นผู้ร้าย มี อยู่ ที่ ร่อง กำ บันนอก ช่อง แสม สาน ๒ ถ้า
 อ้ายจิ้นผู้ร้าย ปล่อย เรือจิ้น ทั้ง แล้ว แล่นไป ข้าง นอก ช่อง แสม สาน
 จิ้นทั้ง ไซ้ ไย มา ภัย เรือ ยก ขน หมัน พระ ยาราช วัจ สรร ที่ เกตุคัก แก้ว
 ขน หมัน พระ ยาราช วัจ สรร ว่า พระ ยาราช วัจ สรร แล่น ออก ข้าง
 นอก จะ ไป หยก ที่ เกาะ ช้าง ขน หมัน พระ ยาราช วัจ สรร จะ วิช คาม ไป
 บอก พระ ยาราช วัจ สรร จิ้นทั้ง มา เรือ ยาว ห้า วา จิ้น นาย เรือ
 จิ้น ลูก เรือ ๕ คน มา จาก ช่อง แสม สาน วัน อัง คาร เกือน ทศ
 ขน สิบ ห้า ค่ำ สี่ วัน ถึง ปาก น้ำ เจ้า พระ ยา เรือ อ้ายจิ้น สลัด คำน
 ท่าน เสนา บคัก คเน ว่า เหน จะ เปน เรือ พวก อ้ายจิ้น ที่ ได้ ข้าว มา
 ว่า มัว สุม ประ ชุม กัน ทั้ง อยู่ ที่ กำ บล สีลา ขาว นั้น เอง ถ้า เรือ ยก
 ขน หมัน ใน พระ ยาราช วัจ สรร ได้ ไป บอก พระ ยาราช วัจ สรร ว่า
 ถ้า พระ ยาราช วัจ สรร ซอ สักย เหน แก่ ราช การ จึง ออก สาค สิบ
 สาว คาม การ ซึ่ง ได้ รับ พระ บรม ราช โอง การ แล ัญญา ซาท่าน เสนา บคัก
 ออก ไป ความ เรือง นี้ เหน จะ ได้ ความ ทั่วย กระจม้ง บคักนี้ เจ้า
 พระ ยาร วิ วงษ์ มหา โภ ษา ขิบคัก ว่า ที่ พระ คดัง ก็ ได้ มี ท้อง ครว สั้ง
 เมือง ขาง ลมุง เมือง รุขยง แคง เรือ ออก ลาก กระจ เวน ให้ ถวค ขัน เข้า ษะ

๐ แจ็งความมาที่ ๑๒ ๖๕

วัน พทท เกือน ทศ แรม ค่ำ หนึ่ง

ปีมเมีย สัม ฤทธิ คัก

มีใบขอก เมือง จันทบุรี เข้า มา ถึง ฅบับหนึ่ง ลง วัน พุทธ เดือนหก
 ๕ ขนเก่า คำ ๕ มเมีย สัมฤทธิศก ใน ท้ายหนังสือ บอก ความใน
 หนังสือ ว่า ฅวัน พุทธิศก เดือน สี่ แรมห้า คำ ๕ มเสง นพ ศก
 พระ วิเสศ สังคราม ทาง วาง ทหาร ขึ้น ปาก น้ำ แหล่ม ถึง บอก
 ส่งตัว จีน กิจ เชียง ไป ยัง เมือง จันทบุรี จีน กิจ เชียง แจ้ง ว่า
 จีน เล่า แซ่ซ่ง อยู่ กรุง เทพ ๑ แต่ง ให้ จีน กิจ เชียง คุม เรือ
 ศิศะ ญวน ยาว ๗ วา บ่าก ๗ ศอก ขึ้น ทุกใบ จาก แล เกลือ
 ออกไป จำหน่าย ณ เมือง ชลบุรี จีน นาย เรือ ลุก เรือ ๑๓ คน
 จีน โคย สาร ๒ คน รวม ๑๕ คน ออก จาก กรุง เทพ ๑ แต่
 ฅวัน สุก รเดือน สาม แรม เจ็ด คำ ไป ใน ทะเล ได้ ๒๖ วัน แล้ว
 ครั้น วัน พุทธ เดือน สี่ แรม สี่ คำ เวลา ย้าย ประมาณ ๕ โมง เสก
 จีน กิจ เชียง ใ้ ใบ เรือ ไป ถึง หน้า เกาะ ยี่ต เกาะ ยี่ต หน้า เมือง จันทบุรี
 แล เหน เรือ ศิศะ ญวน ยาว ประมาณ ๗ วา คน ประมาณ ๑๕ คน
 ๑๕ คน ลำหนึ่ง เรือ ฉลอม ยาว ประมาณ ๖ วา คน ประมาณ
 ๘ คน ๗ คน ลำหนึ่ง ใ้ ใบ มา แต่ ช้าง เกาะ ช้าง แขวง เมือง ตราชม
 อ้าย จีน ผู้ ร้าย เขา ขึ้น คาบ สี่ ลา ยิง มา ที่ เรือ จีน กิจ เชียง สอง นึก จีน
 ลุก เรือ ถียง ขึ้น สู้ ภัย อ้าย จีน ผู้ ร้าย ขึ้น ใน ลำ เรือ จีน กิจ เชียง
 แดก ดิน ใน ถึง ลุก ชน แล้ว อ้าย จีน ผู้ ร้าย เขา ม่อ ดิน ทง ลง ลุก
 จีน ลุก เรือ โดก หน้า ไป ๒ คน ช่วย อยู่ ใน เรือ ๕ คน อ้าย จีน ผู้ ร้าย
 ร้อง ให้ ลก ใบ ทอด สมอ จีน ลุก เรือ ถลัว ก็ ลก ใบ ทอด สมอ ลง ภา
 ลม ลำ เภา พัด ถลา เรือ อ้าย จีน ผู้ ร้าย แล่น เเลย ไป แล้ว อ้าย จีน
 ผู้ ร้าย จึง ลง เรือ ชวง ตัก ถัง เชียง เข้า มา จีน กิจ เชียง บุค ได้

ไม้ ถ้วน โคตหน้า ว่า ยมา ภายกำขั้นพระที่นั่ง พระ ยาท ส้ม เต็จ พระ
 ขันเกล้า เจ้า อยู่ หัว ๆ ตรีศคาม กราย ทูลตาม เหตุซ่ง บังเกิด
 ึ่งไปรคเกล้า ใ ให้เขาเรือรบมาส่งที่เรือจีนกิจเฉียง ๆ ก็เข้า
 ษาน้ำ เมือง จันทบุรี พระ ยา วิไชยา ขิขคิ กรม กรม ึ่งโต่แต่ง
 ใให้พระกำแหงฤทธิรงค์ผู้ช่วยกับไพร่ ๑๒ คน คุมเรือยาว ๘ วา
 ้า ๑ พระ วิเศศส่ง คราม จาง วาง ทหาร ขันกับไพร่ ๑๒ คน
 คุมเรือยาว ๘ วา ้า ๑ ออกไปช่วยกันติดตามเรืออ้ายจีนผู้ร้าย
 ึ่งเกาะเสมตเกาะช้าง ใไม่ ภายกลับเข้ามาเมือง จันทบุรี พระยา
 วิไชยา ขิขคิ ึ่ง จักให้หลวงไชยกระแวนกับไพร่ ๗ คน คุมเรือ
 ักีระฉนวน ยาว ๕ วา ไปเที่ยวติดตามอยู่ยังไม่กลับมา ัก้า
 กลับมาได้ความประ การใด จะ ขอดเข้า มาให้ ทราบครั้งหลัง ๆ
 ความเรื่อง นี้ในหนังสือ ราช กิจจานุ เบกษาในแผ่นดินที่สาม แจ้ง ความ
 ึ้นที่ สใ ใ มา แล้ว แต่ผู้ สัม เวทช ราช การ เมือง จันทบุรี
 แล กรม การ ขอด มา ครั้ง เป็นอันที่ ึ่ง เลงเล่น โยนน้ำ เรียกว่า
 ทมา ไหร่นัก เพราะ ทราบความ นาน แล้ว หา มี่ โย ขอดแจ้งความ
 เข้ามาใน เวลาอันควรไม่ รอไว้ถึง สอง เดือน ึ่ง ขอดเข้า มา ึ่งนี้
 ะเป็นเหตุไฉน ึ่ง ถือลัทธิ เป็น อย่างเก่า ัก้วย เข้าใจ ว่า จะ แต่ง
 เรือไปติดตามสืบให้ ใได้ ความเลอียด ึ่ง จัก ขัดอ้ายจีน สลัด
 ใได้ แล้ว ึ่ง จะ ขอดเข้า มา ักเดียวให้ ใได้ ความ ถ้วน ถี่ แล
 ะใได้ ราช การ เป็น จบสิ้น ะใได้ มีความ ชอบ มาก ตก อยู่กับ
 พวคนผู้รักษาเมือง จันทบุรี พวคนเคี้ยว ัก้า ึ่ง ขอดเข้า มา เสีย ก่อน
 ักไว้ใน ทรง ะติ ว่า ขอดเข้า มาไม่ ใได้ ความ ถ้วน ถี่ ะเป็น ตั้งนี้ ึ่ง

11/10/2566

ๆ จะกลัวว่าถ้าในกรุงทรวยเทศนั้นแค่แรกในเวลาใกล้ ๆ สลัก
 ก็รีบก็จะแต่งเรือลาคกระเวนให้ข้าหลวงคุมออกไปได้ทันตามสลัก
 ฝ่ายข้าหลวงคุมเรือลาคกระเวนออกไปนี้แล้ว เมื่อแล่นเรือ
 ออกไปถึงจะทันเรืออ้ายสลัก แลเห็นลำกันอยู่ก็คิดว่าขึ้น
 เสียงขึ้นอ้ายสลักยิงตเรือลูกค้าอยู่ก็คิดว่าขึ้นใหญ่ขึ้น
 สาทรวุทธแลทหารในเรือลาคกระเวนจะมีพร้อมมากกว่าคิดว่า
 ของอ้ายสลัก จะว่าเหมือนกำลังพิศงุเห่าก็โคไปว่าเพียง
 ตชายเล็กเมื่ออำนาจในเรือลาคกระเวนซึ่งจะไปรบสลักเหมือน
 กับตชายจะไปสู้กับมกกระหนอยทั้งนี้ก็คิดว่าข้าหลวงนายเรือ
 ลางคนเป็นแต่ว่าปากกล่าวอวดเขาแต่ใจนั้นยังชลาชอยู่ ถ้าไม่
 จวนตนจนตัวจะต้องจำตีแล้ว ก็จะไม่ใคร่เข้าสู่สลักจะเสียง
 เลี้ยวไว้ไว้โลเลไป ด้วยเข้าใจว่าเมื่อรบสู้กับอ้ายสลักถึงขึ้น
 ใหญ่ในเรือลาคกระเวนจะยิงไป ๆ หลายนัด คราวที่จะถูก
 เรืออ้ายสลักเข้าได้ขึ้นขึ้นขึ้นขึ้นของอ้ายสลักจะมีอยู่สักขอกหนึ่ง
 สองขอกหนึ่ง ก็เป็นมกกระหนอยถ้ามันจะยิงตอบได้มา ด้วย
 เป็นเวลาจวนตนจนตัวจำตีของมี ถ้าเกรงกลัวห้ามขามร้ายมา
 ถูกตัวเข้าที่สำคัญก็จะต้องตายเสีย จะหาได้กลับมาเห็นหน้าลูก
 เมียไม่ ถ้ามีเมียสาวหลายคนก็จะยิงวิตกห่มักเข้า ด้วยกลัว
 ว่าจะถึงคราวที่เมียสาว ๆ ของตัวจะต้องแยกย้ายกระจ่ายกระจัดไป
 เพราะเป็นดังนี้ก็จะคิดเห็นว่า ถ้าจะได้ติดตามตีอ้ายสลักนั้น
 ถึงจะตามทันจับตัวได้ถึงจะได้แต่เกียรติยศหน้าตา ก็เป็น
 เกียรติยศน้อยเหมือนตชายจนมกกระหนอย เมื่อพระเจ้าอยู่หัว

จะ พระราชทานรางวัล ก็จะเป็นแต่เสื้อผ้า สอง ผืน สาม ผืน ไม่พอ
 ที่จะเอาไปแจกนางเล็ก ๆ ให้ตกแต่งห่มผ้า แม้จะคิดว่า ทิด ตาม
 ข้ายสลักเลย ถึงแขวงเมืองใด ๆ แวะขอทะเลงขอเกนน้อย ผู้
 สัมเวทชราช การเมือง แลกรมการข้าง แลแย้งชาวบ้านเอาข้าง
 ค่าย คิวเป็น ข้า หลวงไปเรือราช การ ก็จะได้สิ่งเล็ก ของน้อย
 รวยรวมกลับเข้า มาแจกนางเล็ก ๆ สาว ๆ ก็คิดว่า
 ไปจับข้ายสลักอีก เมื่อข้าหลวงผู้ไปเรือลาคกระเวณทำดังนี้
 เมือง ๆ ผู้สัมเวทชราช การเมือง แลกรมการหัวเมืองใน
 ผังทะเลเหนือจะเคยเขคมา แลเมืองจันทร์บุรีนี้เมื่อในเรือ ๆ ก็
 เคยจำนนพวกข้าหลวงไปสลักเลข แลไปชำระความเมือง
 ข้างจังหวัดชัยเชษฐ แม้จะไปทางบกก็ภาวเมื่อยออกไปหลายคน น
 ทมกษาน แล้วมีหน้าข้าจำนนรับเสด็จครั้งหนึ่ง แล้วอีก
 ครั้งหนึ่งเล่า ขอบเขตมา ครังนี้เห็นจะกลัวเรือลาคกระเวณ
 จะออกไป ถ้าจะมีข้าหลวงผู้ใหญ่คุมเรือลาคกระเวณออกไป
 จะเป็นอย่างเช่นว่ามาแต่ก่อนนั้น ก็จะถูกเข้าอีกครั้งหนึ่ง
 ๆ จะเป็นอย่างครั้ง จะกลัวทั้งนี้กระมัง จึงอดความไว้ไม่บอก
 เข้ามาสองเดือนแล้วจึงบอกเข้ามา เพื่อจะให้ในกรุงเห็นว่าจะ
 จะให้ไปตามจับที่เห็นจะไม่ทันเป็นแท้ แต่ถ้าจะมีทองคำข้อ
 ว่าออกไปก็เห็นจะแก้ตัว ว่าคิดจะติดตามสืบให้ไ้ความถูกจับตัว
 ข้ายสลักให้ไ้ไ้ จึงจะบอกเข้ามา ๆ อย่างหนึ่งก็จะว่าเพราะวันวาย
 ทรัพย์ญวนส่งญวนอยู่ในปลายเดือนสิ้นเดือนห้า จึงหาไ้ของทำใบ
 บอกส่งเข้ามาไม่เมื่อจะแก้ตัวไปครั้งนี้ไม่พ้นจากพระแวงราชการเลย ฯ

11/10/2566

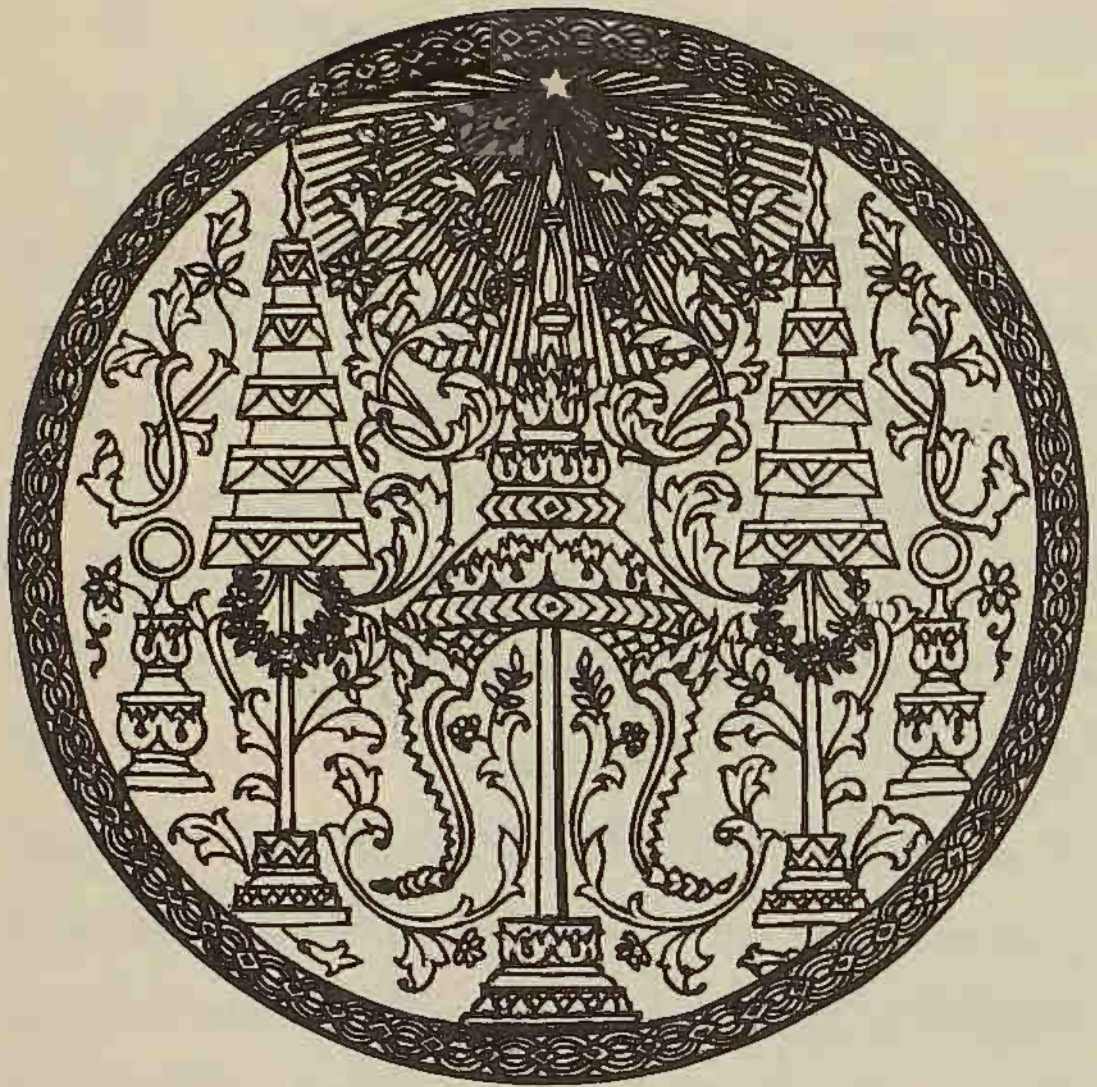
๐ เดือนสี่มาที่ ๔ ๖

คนชาว วัค ๗ หาเพื่อนหา สลึง ที่ วัค ใต้ เลกน้อย
 ก็ สำคัญตัว ว่า มี ทรัพย์ภอเปน ทุน ก็ อกออกหา กิน ค่าง บ้าน วัค การ
 แแต่ แล เขียน หนังสือ มักรัง เคะอะไม่รูจัก ขนบ ธรรม เนียมในราชการ
 แแต่ คิน ว่า ฝิด ๗ ฎุก ๗ ทำน ทั้ง ปรวงอย่า เชื้อ ดือนัก ๖
 หนังสือ ทั้ง ปรวง ที่ คำ เนิน พระราช โอง การ ไป จาก กรุง ยัง หัว เมือง
 ค่าง ๗ ถ้า เมือง เปน ปรเวศ ราช หนังสือ คำ เนิน พระ ราช โองการ นั้น
 เรียกว่า ศก อักษร ย่าง ท้อง ทราย่าง ตาม เมือง เจ้า แล เมือง ท้าว พระยา
 ถ้า เมือง หน้า พระ พิพิชม สัตยา ก็ เรียก แแต่ ว่า ท้อง ทราย ๗ ถ้า หนังสือ
 เสนา ขติ ก็ เรียก แแต่ ว่า ทราย่าง หนังสือ ย่าง ถ้า หนังสือ ขน นาง
 คำ ๗ ลงมา ก็ เรียก แแต่ ว่า หนังสือ ยัน ตา หนังสือ ซึ่ง อกไป จาก
 กรุง เทพ ๑ ยง หัว เมือง ทั้ง ปรวง แลแล้ว จะ เรียก ว่า ไบยอด ก็ ติ
 หนังสือ ยอด ก็ ติ ไม่ ไคเลย เปน อื่น ซาค ที่ เคียว ถ้า ว่า อย่าง นั้น ก็
 เหมอ กับ ว่า กรุง เทพ ๑ เปน เมือง ขน แก่ หัว เมือง หนังสือ เสนา ขติ
 ไป จาก กรุง จะ ว่า อย่าง นั้น ไค ต่อ เมื่อ พระ ยาท สม เก็จ พระ เจ้า
 อยู่ หัว เสด็จ พระ ราช คำ เนิน ไป อยู่ นอก กรุง หนังสือ เสนา ขติ
 ส่ง อกไป วาง เวน กรม ทำให้ กราย ทูล พระ กรุณานัน จะ เรียก ว่า
 ไบยอด ก็ ติ หนังสือ ยอด ก็ ติ หนังสือ ซึ่ง มา แแต่ หัว เมือง ปรเวศ ราช
 ใหญ่ วาง เวร มหาค ไทย เรียก ว่า ศก อักษร หนังสือ ถึง เสนา ขติ
 ด้วย เหตุ นอก คำ แหน่ง ใหญ่ เรียก ติ หนังสือ ยอด ถ้า มา แแต่ ปรเวศ ราช
 น้อย ๗ ฎุก หัว เมือง หน้า พระ พิพิชม สัตยา ทั้ง ปรวง ฎุก หนังสือ มา แแต่
 แม่ทัพ นาย กอง ซึ่ง อกไป จาก กรุง เทพ ๑ จะ เรียก ว่า ไบยอด ก็ ติ

หนังสือ บอกไว้ไว้ คอว หมคแต่ จะเรียก ว่า ท้อง ตระกั ตระกั ไม่
 ได้ เลย เปนอัน ซาคถ้าใครมา เรียกผิด ๆ เขียน ฉวายกั ตั กรายทุลกั
 จะต้องปรับให้ กวาค ซานหมาก ล้างน้ำหมาก ทั้ง ใน ทั้ง นอกห้อง พระโรง
 พระ บรมมหา ราชา วัง ให้ท่านทั้ง ปวง รวง ปรากฏอย่า เชื้อคน วัค ๆ
 เถร ๆ นักไม่รู้อันบราชการ ะไร ๗๖

๐ น้ำฝน ๗๖

ในรัชชนี้ฝนตกมาก ในข้างขึ้นเดือนเจก ๑๕ วัน
 นั้น เปนวันฝนตกถึง ๑๐ วัน คือขึ้นค่ำ ๑ แล ๒ ค่ำ ๕ ค่ำ
 ๖ ค่ำ ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ ๑๐ ค่ำ ๑๑ ค่ำ ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๗๖
 ตกน้อยอยู่ แต่ วันขึ้น ๒ ค่ำ วันเดียวเพียง ๒๓ สตก
 วันขึ้นค่ำ ๑ แล ขึ้น ๑๔ ค่ำ ตกมากถึง ๕ นิ้ว เกือบ ๕ นิ้ว
 วันนอกนั้นตกวันละ นิ้วบ้าง สองนิ้วบ้าง ผสมเข้าทั้ง ๒ รัชช เปนน้ำฝน
 ได้ถึง ๒๒ นิ้วกับ ๑๒ สตก ด้วยคิดอย่างนี้ไม่ไทย น้ำฝน
 ถ้า ะตั้ง อยู่ หมค ไม่แห้งไปไม่ไหลไป จะได้น้ำถึง สตกหนึ่ง
 ย่อม ๒ นิ้วหย่อน ๆ ฝนเขตรนี้ เรียกว่าฝนต้นมือมีกำหนด ๕๘
 วันล่วงไปได้ ๓๔ วันแล้ว ถึงวัน สกกร เดือนเจกแรม ค่ำ
 หนึ่ง นิ้วยัง อีก ๒๔ วัน เหนฝน จะคล้ายกันไป ต่อนี้ไปเปน
 กำหนดฝน กลางมือ ๕๘ วันกล้วจะน้อยไปกระ มัง ๗๖

๑๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖๕

คือ หนังสือประกาศ การเล็กน้อยต่าง ๆ แต่
ผู้ครองแผ่นดินสยาม มาใน วันศุกร์ เดือนแปดชุภมาสท ขึ้นค่ำหนึ่ง
ปีมะเมีย สัมฤทธิศก เช่น ปีที่ ๘ ในราชกาลพระจุลจอมเกล้า ให้
ข้าราชการทุกตำแหน่งในกรุง นอกกรุง แลราษฎร ทั้งปวง
ทราบทั่วกันแล ทำตาม ประพฤติตาม รู้ความตาม โภยสมควร
เพื่อจะมีให้ คำแล ประพฤติฝึก พระราชดำริ พระราชประสงค์แลเดำฎา
ดอกร่างแลเข้าใจความผิด ๆ ไป ฯลฯ

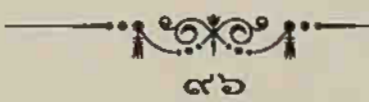
11/10/2566

๐ ประกาศมาให้แจ้งที่ ๑๕ ๖๕

ว่าด้วย ^๕ชื่อพระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ชลึงคณพิมาน ^๕เรียกได้ ^๕แต่
^๕องค์ ^๕เลกริม ^๕น้ำ ^๕หลัง ^๕เทียบ ^๕นอก ^๕นี้ ^๕ของ ^๕องค์ ^๕ใหญ่ ^๕ท่าน ^๕เหนือ ^๕แต่ ^๕องค์ ^๕ใหญ่ ^๕ท่าน ^๕ใต้
^๕องค์ ^๕สูง ^๕ยัง ^๕ไม่ ^๕มี ^๕ชื่อ ^๕ซึ่ง ^๕จะ ^๕เรียก ^๕ว่า ^๕ชลึง ^๕คณ ^๕พิ ^๕มาน ^๕ทั่วไป ^๕ทุก ^๕หลัง
^๕ทั้ง ^๕จังหวัด ^๕พระ ^๕คำ ^๕หนัก ^๕น้ำ ^๕นี้ ^๕ไม่ ^๕ได้ ^๕เปรียบ ^๕เหมือน ^๕ใน ^๕จังหวัด ^๕ทอง
^๕พระ ^๕โรง ^๕กม ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ต่าง ^๕ๆ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕สนาม ^๕จันทร์ ^๕ก็ ^๕เป็น
^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕เล็ก ^๕หลัง ^๕เทียบ ^๕ไม่ ^๕ได้ ^๕เป็น ^๕ชื่อ ^๕ทั่วไป ^๕ทั้ง ^๕จังหวัด
^๕ทอง ^๕พระ ^๕โรง ^๕ฉะ ^๕ไค ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ชลึง ^๕คณ ^๕พิ ^๕มาน ^๕ก็ ^๕เป็น ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
^๕องค์ ^๕เลกริม ^๕น้ำ ^๕หลัง ^๕เทียบ ^๕เหมือน ^๕กัน ^๕๖๕

๐ ^๕หนึ่ง ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕สร้าง ^๕ขึ้น ^๕ใหม่ ^๕บน ^๕กำแพง ^๕ตรง ^๕หน้า ^๕พระ ^๕อุ ^๕โบ ^๕สถ
^๕วัด ^๕พระ ^๕ศรี ^๕รัตน ^๕สาร ^๕คาร ^๕าม ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ไช ^๕ย ^๕ช ^๕ม ^๕พล ^๕๖ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
^๕ก ^๕ก ^๕หอ ^๕สูง ^๕สำหรับ ^๕ท ^๕ศ ^๕ค ^๕พระ ^๕เน ^๕ตร ^๕เท ^๕น ^๕ไป ^๕ไกล ^๕นี้ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ภ ^๕ว ^๕ค ^๕ล
^๕ที่ ^๕ใ ^๕ผ ^๕ย ^๕๖๕ ^๕พระ ^๕มหา ^๕ปรา ^๕สาท ^๕บน ^๕กำแพง ^๕ด้าน ^๕ท ^๕วัน ^๕ออก ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
^๕สุ ^๕ท ^๕ไร ^๕ย ^๕ส ^๕ว ^๕ร ^๕ีย ^๕๖๕ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ทอง ^๕พระ ^๕โรง ^๕ใหม่ ^๕ใน ^๕ส ^๕วน ^๕ชื่อ ^๕พระ
^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕อน ^๕ัน ^๕ค ^๕ส ^๕มา ^๕ค ^๕ม ^๕๖๕ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕สูง ^๕ท่าน ^๕หลัง ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
^๕อน ^๕ัน ^๕ค ^๕ส ^๕มา ^๕ค ^๕ม ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕บรม ^๕พิ ^๕มาน ^๕๖๕ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์
^๕ด้าน ^๕ท ^๕วัน ^๕ตก ^๕ต ^๕่อ ^๕มา ^๕ข้าง ^๕ใน ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕น ^๕ง ^๕คร ^๕า ^๕ญ ^๕ส ^๕โม ^๕ส ^๕ร ^๕๖๕
^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕ด้าน ^๕ใต้ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕จ ^๕ัน ^๕ท ^๕ร ^๕ท ^๕ิ ^๕พ ^๕โ ^๕ภ ^๕า ^๕ค ^๕๖๕
^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕ด้าน ^๕เหนือ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ภ ^๕า ^๕ณ ^๕มา ^๕ค ^๕จ ^๕ำ ^๕ร ^๕ู ^๕ญ ^๕๖๕
^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕แผ ^๕ก ^๕ซึ่ง ^๕เป็น ^๕พระ ^๕คำ ^๕หนัก ^๕เก ^๕ิม ^๕อยู่ ^๕ด้าน ^๕เหนือ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
^๕ม ^๕ล ^๕ม ^๕ถ ^๕เ ^๕ี้ย ^๕ร ^๕๖๕ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ป ^๕ริ ^๕ค ^๕อยู่ ^๕ด้าน ^๕เหนือ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕อน ^๕ัน ^๕ค

11/10/2566

สมาคม ชื่อหอเสถียรธรรมปริต ฯ ประกาศมา ณวันพุธ
 เดือนเจ็ด ขึ้นเจ็ดค่ำ ยี่สิบเมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๒
 ในรัชกาล ประจุบันนี้ พระศรีสุนทรโวหาร สันดาน มากด้วยวิถก
 เกือบ ออกหัก เป็นผู้ร้ายสั่ง

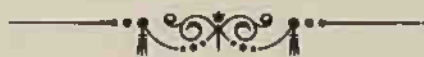
๐ เดือนลติมาที่ ๕ ๖

ว่าด้วยเจ้าพระยาผู้ใหญ่ ในกรมมหาดไทยในพระ
 บวรราชวัง ชื่อเจ้าพระยา มุขมนตรี ไม่มีตัวภินำหน้า อย่าให้
 เรียกว่าเจ้าพระยาภิรมุขมนตรี ก็ขำตำแหน่งจางวางกรมทนายเล็ดอก
 ในพระบรมมหาราชวัง ชื่อหลวงมลายโขนุโยคไม่มีตัวพิญาวิ
 นำหน้า เหมือนกัน อย่าให้เรียกว่าหลวงพิมลโยขนุโยค ญาวิมล
 โขนุโยคเป็นอันขาด สองข้อนี้ให้จำไว้ ให้แน่นนอน ฯ
 เลขไพร่หลวงที่ขึ้นกับพระยาเพชรพิไชย แลเลขไพร่หลวงที่ขึ้นกับ
 พระยาเพชรรัตน ให้เรียกว่าเลขไพร่หลวงกรมล้อมวัง กรมล้อม
 พระราชวังเหมือนกันเป็นอย่างเดียว อย่าอวดรีเรียกอย่างอื่นให้มากไป
 ถ้าจะใคร่จะให้ชัดให้ว่า เลขไพร่หลวงกรมล้อมวัง ในพระบรม
 มหาราชวัง ไพร่หลวงล้อมวังในพระบรมราชวัง ดังนี้ เทอญ ฯ

๐ เดือนลติมาที่ ๖ ๖

ว่าข้าราชการทุกวันนี้ ควรจะเพททุสๆจะเรียกอะไร
 ด้วยสำคัญว่าจะให้ถูก จะให้ควร ก็กลัวว่าผิดไปหลายสิ่งมากนัก
 ครั้นเดือนลติมาซึ่งแจ่งยาวไปก็ไม่ใคร่จะเอาใจใส่ จึงจะขอรวบรวม
 ว่ามาซึ่ง ๆ บ้าง อย่าตีว่าซ้ำทรากรไป ฯ ว่าด้วยทุมโมง

กลางวันเรียกว่าโมง กลางคืนเรียกว่าทุ่ม แต่เข้านับ โมงหนึ่ง
 ๒ โมง ไปจน ๕ โมง เรียกว่าโมง ๑ เข้า ๒ โมงเข้า
 ๓ โมงเข้า ๔ โมงเข้า ๕ โมงเข้า แต่ ๖ โมงไม่มี มีแต่ย่ำเที่ยง
 ใครอย่าเรียก ๖ โมงเข้าเลยเช่นอื่นขาด
 ทั้งแต่เที่ยงแล้วนับ ๑ ไปใหม่จน ๕ ให้เรียกว่าย้าย
 โมง ๑ ย้าย ๒ โมง ย้าย ๓ โมง ย้าย ๔ โมง ย้าย ๕ โมง
 ฤๅเรียกว่า โมง ๑ ย้าย ๒ โมงย้าย ๓ โมงย้าย ๔ โมงย้าย
 ๕ โมงย้ายก็ได้ แต่ ๖ โมงไม่มี มีแต่ย่ำค่ำ ค่ำแล้วนับเช่น
 ลำดับไปว่า ทุ่มหนึ่ง ๒ ทุ่ม ยามหนึ่ง ๔ ทุ่ม ๕ ทุ่ม สองยาม
 ๗ ทุ่ม ๘ ทุ่ม สามยาม ๑๐ ทุ่ม ๑๑ ทุ่ม ฤๅก็ ๑๑ แล้วก็
 ย่ำรุ่ง จงแน่ใจ ว่าในกลางคืนตามธรรมเนียมไทย ๓ ทุ่ม ๖ ทุ่ม
 ๙ ทุ่ม ๑๒ ทุ่ม ไม่มีเลย ใครอย่าเรียกใครอย่าเขียนเช่นอื่นขาด
 หนึ่งโมง ๑ ตามอย่างไทยแบ่ง ๑๐ ส่วนเรียกว่า ยาท นับว่าบาทที่ ๑
 บาทที่ ๒ บาทที่ ๓ บาทที่ ๔ บาทที่ ๕ บาทที่ ๖ บาทที่ ๗
 บาทที่ ๘ บาทที่ ๙ ทั้งนี้ก็ได้ถ้าพูดกระทยเข้ากับโมง คือ
 ว่าโมง ๑ กับบาท ๑ ก็ได้ กับ ๓ บาท ๔ บาท ๕ บาท จนถึง ๙ บาท
 ก็ได้ แต่คำว่า ๒ นั้น แต่โบราณ สมมติกันว่า เป็นคำอธิบายไป
 ทั้งคำใช้นับบาทนาฬิกา แล บาทเงินเพราะ ฉะนั้น ในนับนาฬิกา
 ให้ว่าโมง ๑ มีเสกถึงทุติยบาทแล้วก็โมง ๑ มีเสกถึงบาทที่ ๒ แล้วก็
 ฤๅกล่าวไม่สู้ละเอียดนัก ก็ว่าโมง ๑ เกินบาทหนึ่งไปน้อยฤๅห้อย ๓ บาทอยู่
 น้อยอย่าให้ว่า ๒ บาทก็ได้ แลสิ่งใดก็ในทีห้อยบาทโมง ค่าเมื่อนับบาทเงิน
 จึงว่าแปดสิ่งก็ได้ ถึงค่าสิ่งใดอย่าให้ว่า ๒ บาท เป็นอื่นขาดทีเดียว

๑ คำว่า ช้างไม่ใช่คำขยาย จะบรรยายทุกพระกรุณาว่าช้าง
 ไม่ผิดอะไรเลยถึงจะพูดในหลวง ทุกเจ้าช้างหน้าช้างในก็ไ้
 แต่ข้าราชการทุกวันนี้เขาค้างอนของผู้หญิงมาใช้ เพศพูดว่า สัตโต
 เมื่อว่า อย่างนั้นเป็นขยายไปอีก เพราะเหตุที่พวกผู้หญิง เมื่อคำ
 กันแล้วก็ได้ช้างกัน เพราะนึกฟังเสียงหมายว่า สิ่งใดของช้างที่โต
 จึงเอามาทำกัญ ก็ผู้ที่เรียกว่า สัตโตนี้ ก็ไปนึกถึงสิ่งนั้นจน
 จึงว่าอย่างนั้น เมื่อว่า สัตโตก็เหมือนว่ามีอะไรโตเหมือนกัน
 เพราะฉะนั้นห้ามอย่าให้ใครกรายทุกพระกรุณาว่า สัตโตเลยเช่น
 อินชาก ให้คงพูดว่า ช้างทุกเมื่อ

๒ ที่ว่าด้วยทราบศัพท์นั้น อย่าให้ใครกรายบังคับทุก
 พระกรุณาว่า อาศก อศก อาศุก เลยเป็นอินชาก
 ครวทาชาต แล้วที่ลงที่กะตาศให้ เรียกว่า ตัครว ประทับตราเข้า
 เรียกว่า บัค ตรา เรียกว่า บัค ตรา ไม่ถูกเลย บัค เล็บ แล้วก็ไม่เห็น

๓ คำว่าต้นแผ่นดินนั้น ใช้ได้แต่แผ่นดินที่เห็นปลายแล้วจึงว่าไ้
 ถ้ายังไม่เห็นปลาย แล้วว่าไม่ได้ จะถือว่าเห็นปลายตามคำแม่มีคน
 ทรงฉี แล หมอ ตู ไม่ไ้ ด้วยคนเช่นนั้น เทียบขอคนขี้มึน แผลขอ สอพลทหา
 กินเป็นธรรมดา มีมาแต่หลังมากแล้วตาย โทงไม่รู้ตัว ทั้งคนฟัง
 คนทนายเขาไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นคำว่าเมื่อ ต้น แผ่นดินนั้นจะใช้ไ้
 แต่แผ่นดินที่ล่วงแล้ว จะใช้ในแผ่นดินปัจจุบันไม่ได้ เลยเป็นอุปประมงคล
 ฎาอย่างหนึ่งถ้าจะใช้ในแผ่นดินปัจจุบันไ้ ก็คือเมื่อ แผ่น ดินปัจจุบันนี้
 ล่วง ๒๐ ปี ไปแล้วจึงจะใช้ ไ้บ้างก็แก้ไ้เพราะเคยในท้ออย่าง
 นั้นให้ว่าเมื่อแรกตั้ง แผ่นดินนี้ เมื่อเริ่มแรกแผ่นดินประ ุจุบันนี้ว่าไ้

11/10/2566

เหล่านี้ ก็เนื่องในพระ ราช วงษา นวม มีพระ ราช ประสงค์
 จะใคร่ทรงส่ง เศวรศักดิ์ ในการที่เปรม มงคล แล การที่เป็น อุบาย
 โดยสม ควรว เสมอทั่วไป ก็ซึ่ง เจ้า นายไม่ ยอกนั้น ก็ด้วย รัง
 เกียร กวีย ชื่อ มารดา ฤๅ ฤๅ ไร แล ถ้าง เกียร ก็ ย่า ให้ เขา ชื่อ มารดา
 มาขอล ใดๆ ถ้า มารดา มี บัน คาคัก ก็ เป็น ภรรยา เจ้า นาย ฤๅ บุตร หลาน
 ขุน นาง ใน หลวง ทรง ทราบ ก็ จะ พลอย ยิน คี กวีย เพราะ ลาง คน
 มี บัน คาคัก ก็ เพราะ เมีย เหมือน คา พัก เปน แท้ เขา วัด เขา ว่า
 มี วิชา ข้าง วัด มา ชอบ พลัก ชอบ ผล ไป ไต่ หลาน พระ ยา ศรี
 สด เทพ พง เปน เมีย เคียว นี้ ก็ ไร่ ไร่ เหมือน พระ ยา วร พง พิ พัท
 แล เจ้า หมัน เสมอใจ ราช ว่า เปน พวก เคียว กัน ประ กาศ มา วัน ศุกร
 เกือน แปก ขร พาสาท ขุน คำ หนึ่ง มี เมีย สัม ฤๅ ฤๅ ศัก รัๅ ราช ๑๒๒๐
 เปน วันที่ ๒๕๘๕ ใน ราช กาล ประ ฤๅ ฤๅ นี้ ๗

๐ ประกาศมาที่ ๑๗ ๗

มีพระ บรม ราช โอง การ ให้ ประ กาศไว้ แก่ มุน นาย
 ใน มหาด เล็ก กิ่ง แท้ จาง วาง จน หุ้ม แพร เปน ที่ สุก ว่า ถ้า บุตร
 แล หลาน ทรง ฤๅ ฤๅ คือ บุตร ของ บุตร เจ้า พระ ยา แล พระ ยา พระ หลวง
 แล บุตร หมัน ปลัก ธรรม คำ รวจ แล คลัง ก็ ก็ แล บุตร จาง วาง หัว หมัน
 หลวง นาย เวร จำ หุ้ม แพร แล สุ่ม ี่ ยา ญู ี่ ใน มหาด เล็ก ก็ ก็ บุตร
 แล หลาน ทรง ฤๅ ฤๅ บุตร ของ บุตร เจ้า พระ ยา แล พระ ยา แล พระ ี่
 เปน ผู้ สำ เร็จ ราช การ แล บุตร พระ ยา พระ ปลัก ขกร บัๅ ี่ แล ผู้ ี่
 ช่วย ราช การ หัว เมือง เอก เมือง ไท เมือง ตรี แล บุตร หม่อม เจ้า ี่
 มี ี่ ี่ ี่ ว่า มี ี่ ี่ คน ี่ ี่ คน พาด คน เช่น ว่า มา ี่ มาขอ ให้ ถวาย ี่

ก็ถวายให้ไว้ ถ้าว่าคน นอกนั้น คือ บุตร ชุน บุตร ทมพ แล กรมการ
 ผู้น้อย ใน หัว เมือง แล บุตร ข้า หลวง เทิม แล ข้า ราชการ ฉ้ายใน
 แลใคร ๆ นอกจากกำหนดนี้ ๆ คน ที่ว่า เป็น หลานต่าง ๆ
 เคียง ๆ ของ ชุน นาง ผู้ใหญ่ ผู้น้อย มี ไซ้ หลาน ตรง ๆ ซึ่ง เป็น บุตร
 ของ บุตร ก็ ที่ คน แปลก อย่าง บัง คับ มา แรก ก่อน ทั้ง ปวงนี้
 ใคร จะ ถวายตัว ก็ ให้ คำนาย นำ ฉ้าย นำ ฉ้าย ใน กรวย หลอด ของ ก่อน ถ้า
 ได้ พระ ภาวะ แล ไปรค แล จึง ถวาย ตัว ได้ ถ้า มี ได้ กรวย หลอด
 ก่อน อย่า เพื่อ ภา ตัว ถวาย เลย แต่ บุตร มหาค เลก นั้น เป่ หม่ อยุ่ แล้ว
 เอา ตัว มา ไซ้ ตาม หม่ ถึง ไม่ ถวาย ตัว ก็ เคย ไซ้ มา แต่ เมื่อ พิ เศรฐา
 ไป โดย เลอียด ก็ ไม่ ควร เพราะ คน ที่ ใน หลวง ไม่ รู้ จัก แล้ว จะ เเน
 มหาค เลก ไซ้ สอย โกด้ ๆ อย่างไร เพราะ คน นั้น ได้ ภา ถวาย ตัว
 เสีย กอน จึง เอา เข้า ตั้ง เบียด หัว ัก รัช ราชการ ถึง บิดา ไม่ ไซ้ ผู้ มี บัณฑก คัก
 คัก ว่า มา แล้ว นั้น ก็ ถวาย ตัว ได้ เพราะ บิดา เป็น มหาค เลก มา แล้ว ๗

๑ ตั้งตำแหน่ง ๗ รัช สักร เตือน เจก ชน สอง ค่ำ ทรง พระ อนุชา ไปรค แล
 ไปรค ภาวะ หม่อม ให้ ยก พระ ยาศรี อรรคม ศึก ราช ซากิ บกน ทร สุรินทร
 ฟ้า ไซย อก ภัย พิ รีย พาท ผู้ สำ เรจ ราชการ เมือง คุ โชทัย ไป เป็น พระ ยาศรี
 สรี ยราช วรา วั ัก พิ พัท พิ ไซย อก ภัย พิ รีย พาท ผู้ สำ เรจ ราชการ เมือง พิ ไซย
 ไปรค พระ ราช ทาน ให้ คง ถือ คัก คินา ๑๐๐๐๐ ตาม เทิม แล ให้ ยก เมือง
 พิ ไซย เป็น เมือง โท เหมือน เมือง คุ โชทัย ทัวย เพราะ ได้ ว่า การ ต่อ กับ เมือง
 ประเทศ ราช ถึง สาม เมือง คือ เมือง หลวง พระ บาง เมือง น่าน เมือง แพร่ ม ฤค
 ทมาก ทอง ค่ำ ๑ กน โท ทอง ค่ำ ๑ ประ ค่ำ ทอง สาย ๑ กระ บัง ทอง ๕ บัง เล่ม ๑

สัปทนขี้ตูดแครงคัน ๑ เสือทรงประภาษ ๑ หมวกคุ่มขี้ ๑ เป็นเครื่องยศ ขะ
 ไปรค ทั้งให้พระ ยา เทพาศิขคี่ ศรี ฌรงคี่ ฤๅไชย อภัยพิริยพาห
 ผู้สำเร็จราชการ เมืองพิจิตร เปน พระยา ศรี ธรรมศุกรราช
 ชาติ บดินทร สุรินทร ฤๅไชย อภัยพิริยพาห ผู้สำเร็จราชการ เมืองศุโขทัย
 ถือกักคินา ๑๐๐๐๐ มีถาคหมากทองคำ ๑ คนโททองคำ ๑
 ประคำทองสาย ๑ กระบี่ขี้ทอง ๕ ขี้เงินเล่ม ๑ สัปทนขี้ตูด
 แครงคัน ๑ เสือทรงประภาษ ๑ หมวกคุ่มขี้ ๑ เป็นเครื่องยศ ขะ
 ๑ วันอาทิตย์ เดือนเจด แรมสิบค่ำ ทรงพระกรุณาไปรคเกล้า
 ไปรค กระหม่อมทั้งให้นาย ภูม มหาค เลก เวรคักคี่ น้อย พระยาศรี
 ธรรมศุกรราชชาติ บดินทร สุรินทร ฤๅไชย อภัยพิริยพาห ผู้สำเร็จราชการ
 เมืองศุโขทัย เปน พระเทพาศิขคี่ ศรี ฌรงคี่ ฤๅไชย อภัยพิริยพาห
 ผู้สำเร็จราชการ เมืองพิจิตร ถือกักคินา ๕๐๐๐ มีถาคหมากกา
 ไหล่ทองคำ ๑ คนโท ไหล่ทองคำ ๑ ประคำทองสาย ๑ กระบี่
 ขี้เงินเล่ม ๑ สัปทน แพรคัน ๑ เสือทรงประภาษ ๑ หมวก
 คุ่มขี้ ๑ เป็นเครื่องยศ ขะ
 ทั้ง หลวง วิเสศ ภัคคี่ ผู้ช่วยราชการ เมืองพิจิตร ให้เปน
 พระพรหมสังครามพระพลกรมการ เมืองศุโขทัย ถือกักคินา ๑๐๐๐
 แลตั้ง หลวง นา ให้เปน พระ ภัคคี่ ภูธร ยกขัตติร เมืองศุโขทัย
 ถือกักคินา ๑๐๐๐ มีถาคหมากเงิน ๑ คนโทเงิน ๑ เปน
 เครื่องยศ เสมอกัน ทั้งสองคน ขะ
 ทั้งให้ขุนกลางพิ พระยาเพชรชญา ให้เปนหลวง ธรรม
 สัตตราช ไทรคาจาวี ปลัดพระ มหาราชครู มคิธร ถือกักคินา ๓๐๐๐

11/10/2566

๖๓ ก ผสมน้ำฝนที่ตกใน ๘ วันนี้ รวมได้ น้ำฝนทั้งชกษ
 เพียง ๓ นิ้วกับ ๒๘ สตกังคังเท่านั้น ด้วยคิดเป็น ขนาดนี้ อย่าง
 นวไม่วค อย่างไทย แต่ซึ่ง กำหนด น้ำฝนมานี้ ตามที่ฝนตกในพระ
 บรมมหาราชวัง แห่งเดียว ที่อื่น ๆ ในพระราชอาณาเขตวัน ฝน ก็จะมา
 มากไปบ้าง น้อยไปบ้างไม่ไคร่ จะเสมอกัน ๓

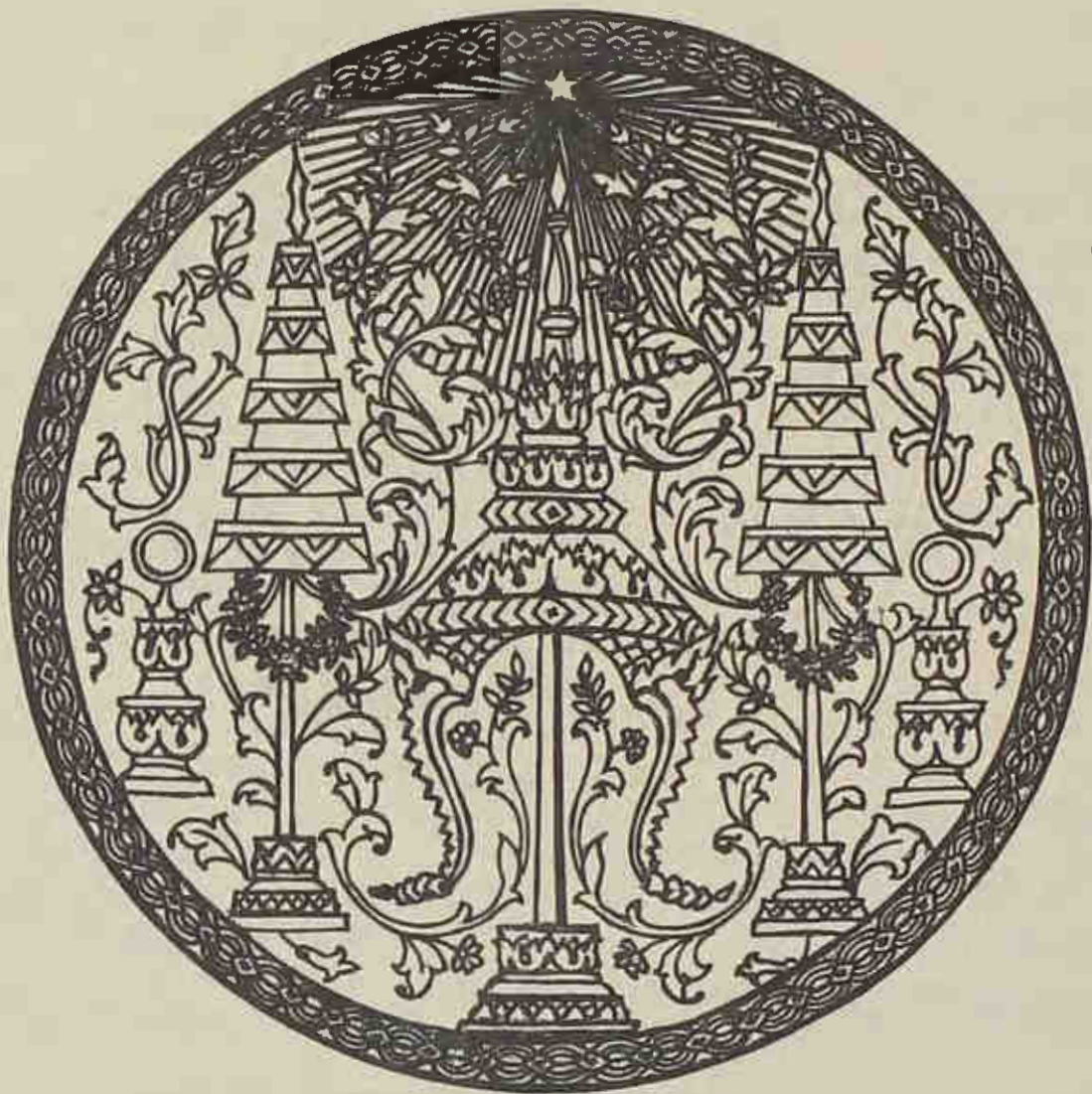
ในชกษ แรมน้ำฝน ตกมาก อยู่ สอง วันเท่านั้น คือ วัน แรม ๗ คำ
 วันหนึ่ง ไท่น้ำถึง นว หลง กบ ๒๕ สตกังคัง แรม ๑๔ คำอีกวันหนึ่ง
 ไท่น้ำถึง นว หลง กบ ๔๑ สตกังคัง วันอื่นอีก เจ็ดวันนั้น ตกวันละ เล็ก
 น้อย ผสมน้ำได้ เพียง ๖๒ สตกังคัง เท่านั้นไม่ถึง นว ลมเป็น
 ทวันตกโดยมาก เกรงฝน จะน้อยไป รุกุเออิน ร้อนก็ เป็น กลาง ๆ
 ไม่ ร้อนนัก กลาง วันปรอด ขึ้น ๘๗ บ้าง ๘๖ บ้าง กลาง คัน ถอย
 ลงมา ๘๔ บ้าง ๘๓ บ้าง ๘๒ บ้าง ๓

๑ ชาวคาย ๓๖ วันอังคาร เดือน เจ็ด ขึ้นหกค่ำ พระ ราชบุตรใน
 พระบาทสมเด็จพระ ынเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง ประสูติใหม่ได้ ๖ วันนั้น
 เป็น พระโรคตพิน เพลิง สิ้น พระ ชนม์ ๓

๑ วันอาทิตย์ เดือน เจ็ด แรม สิบค่ำ เวลา กลาง คัน พระมหำราชครู
 มหิธร ถึง แก่กรรม ช่วย เป็น โรคชิต อายุ ได้ ๖๗ ปี ๓

๑ วันจันทร์ เดือน เจ็ด แรม สิบ เอกค่ำ หม่อมเจ้าหญิงอำพัน
 ในพระ สัม พัน ของ ษ เเฮ กรม ชุน อิศรานุ รัชชนัน ประ ชวร เป็น
 โรค สิ้น ต ฆาฏ มานาน แล้ว ถึง ชีพิคก ษย ฆนมา ุได้ หก สิบ เอก ปี ๓

๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖

คือ หนังสือประกาศ การ เลื่อนยศต่าง ๆ แต่ผู้ครอง
แผ่นดิน สยาม มาใน วัน เสาร์ เดือน แปรศุภมาสท แรม ค่ำหนึ่ง
ขี้นเมษมาสฤทธิศกเป็น ปีที่ ๘ ในราชกาลประจุบันนี้ ให้เจ้า
ราชการทุกตำแหน่งในกรุง นอกกรุง แลราษฎรทั้งปวง ทราบทั่ว
กัน แลทำตาม ประพฤติตาม รั้ความ ตามโดยสมควร เพื่อจะ
มิให้ ทำแลประพฤติผิด พระราชดำริห์ พระราชประสงค์ แลเล่า
กล่าวถึงการ แลเข้าใจความผิด ๆ ไป

11/10/2566

๐ ปรากฏที่ ๑๘ ๖

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ แก่ผู้ใดแลไพร่ทั้งปวง
 ที่ผู้ข่มส่น แลชายตัวแล้ว แลจะกั๊นข่ม ส่นชายตัวไปในภายหน้า
 ทำตัว เป็น ทาษ เปน ลูกน้ ท่านผู้ใดผู้หนึ่ง ใน พระบรมมหาราช วัง กติ
 ไคร ๆ เปนผู้ชาย ทาษ เหล่า นั้น กติ จะมา เปน นาย ประกัน แก่
 ทาษ แล ลูกน้ เหล่า นั้น กติ ห้าม เปน อนชาค อย่าให้ หลบ หลีก หนี ไป
 แอบแฝง ในที่ ซัก ขวาง อยู่ในพระ ขวราชวัง แล วัจ เจ้ว ต่าง กรม แล
 บ้านเสนาบดีผู้ใหญ่ ที่เจ้า เขี่ย นาย เงิน แล เจ้า พนักงาน เจ้ากระทรวง
 ทบวง การ รวิ แขวง นายอำเภอ จะไป ทิศ ทาม ค้นคว้า หาตัว ยาก นั้น
 ที่ เช่น นี้ อย่าให้ ตัว ทาษ แล ลูกน้ แล ผู้ชาย นายประกัน หลบ หลีก ไป
 แอบ แฝง อยู่ เลย เปน อนชาค ถ้า มี ผู้ใด มี พัง คำประกาศ นี้ ขึ้น ไป
 แอบ แฝง ในที่ แซง ซัก ขวาง ทาม หาตัว ยาก ดัง ว่า แล้ว นี้ จน ความ
 ต้อง กราบ ทูล พระ กรุณา แล้ว ก็คง จะ ทรง พระ ราช คำ วิถี สิบ
 ส้าว เสี่ย สิ้น ขน ผู้ นำ จับ ตัว ให้ ึ่ง ได้ ถ้า จับ ตัว ได้ มา ชำระ ได้ ความ
 ว่า เข้า ไป แอบ แฝง ซัก ขวาง ในที่ ซึ่ง เจ้า กระทรวง ทบวง การ รวิ แขวง
 นายอำเภอ ปกติ จะ ตาม ตัว ยาก ดัง นั้น ึ่ง เงิน สิ้น ขน ใน หลวง ต้อง
 เสี่ย สิ้น ขน จับ เท่าไร ทั้ง แต่ ๓ ซึ่ง ลง มา ๑๐ คำ ลัง ขึ้น ไป จะ ให้ เจ้า
 ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ฎา เจ้า พนักงาน ส้า รัย วัจ ซึ่ง ทาษ แล ลูกน้ แล ผู้
 ชาย นายประกัน หลบ หลีก หนี เข้า ไป แอบ แฝง อยู่ นั้น ึ่ง จน ครบ ตัว ผู้
 หนี เข้า ไป แอบ แฝง นั้น ค่า ตัว เท่า ไ้ เงิน ที่ ประกัน นั้น เท่า ไ้ ใน หลวง
 จะ รัย ใ้ ให้ นาย เงิน ถ้า ลูกน้ มี นาย ประกัน จะ ให้ เคม ถ้า ไม่มี นาย

ประกันจะให้แค่ ๒ ส่วน อ้ายอู้ผู้หนึ่ง ไปแอบแฝงในที่ ซักขวางตาม
 ทั่วภาคนั้น จะเอาไป ประหารชีวิตเสีย เพราะมัน เป็นผู้ คึก อ่าวน
 ก่อ เยี่ยง อย่างจะเกิด ช่อ งขึ้น ใน บ้าน ใน เมือง อื่น เพราะ มัน จะ ไป
 เป็น ผง คืด ใต้ ร่อง ท้าว ผู้ มี ญี่ ไม่ รั้ว ด้ว แล้ว จะ เลียม เขา ควาย
 ให้ ชวัก กัน แล เมื่อ เหตุ มี ชน ถ้า อ้าย อู้ ผู้ ไค ผู้ ช่ง ทน อย่าง น
 ต้อง รัย พระ ราช อาญา ถึง ประหาร ชวัก ริง ท่าน เสนา ย คี ไร ท่าน ท
 ู้ พระ ราช กำหนด กต ทมาย จะ คำ นิติ เคียน ว่า พระ ราช อาญา
 เกิน โทษ ไป ไม่ ไค ด้ว ไค มี คำ ประ กาศ ชี่ แจ้ง มา ทัง นี้ แล ้ว เหตุ บัง เกิด
 ภาย หลัง คำ ประ กาศ นี้ ไป แล ้ว จะ ตี เคียน ไม่ ไค ประ กาศ มา ณ วัน อา ทิ ตย์ เดือน
 แปด ขุร พาสาท ชน สาม คำ บั้ม เมีย สัม ฤ ทชิ ศก เป็น วันที่ ๒๕๘๗
 ใน ราช กาล ประ จุ บัน นี้ ๗๖

๐ ประกายที่ ๑๘ ๗๖

มีพระบรมราชโองการให้ ประ กาศ แก่ ท่าน ทั้ง บ่วง ทั้ง
 ผู้ ตี แล ไพร ใน พระ บรม มหาราช วัง ว่า ไคร ๆ จะ ช่วย คน แล
 ให้ กู้ ยืม อย่า ให้ เชื้อ คน ที่ มา หา เงิน ง่าย ๆ แล ้ว แล ช่วย เลือน ลอย
 ให้ มี นาย ประ กัน มี นคง ถ้า แแต่ ก่อน ผู้ ไค ไค ช่วย ฤ ใค กู้ นี ยืม สิ้น
 ไป ไม่ มี นาย ประ กัน มี นคง ก็ ให้ เร่ง ด้ว ทาย แล ลุ กนี้ ให้ ทานาย
 ประ กัน ให้ เลียม ใน เดือน แปด ขุร พาสาท นี้ อย่า ให้ คน ไม่ มี ประ กัน
 เลือน ลอย มี ใน พระ บรม มหาราช วัง นี้ ไค เลย เป็น อัน ชาติ ที่ เคียว
 ถ้า พัน เดือน แปด ขุร พาสาท นี้ ไป บ่าว ไพร แล ลุ กนี้ ของ ผู้ ไค ไม่ ด้ว
 ประ กัน เลือน ลอย หลบ หลีก ทน หาย ไป อยู่ ที่ ซัก ขวาง ต้อง ว่า ความ
 ยาก เพราะ ไม่ มี ประ กัน ใน หลวง ต้อง ลำ ยาก แล ้ว เงิน ที่ ไค

11/10/2566

มานั้น จะ หัก ถวายใน วัด พระ ศรี รัตน ศาคราม ส่วน ๑ จะให้ แก่
เจ้า เขี้ย นายเงินไป แก่ ๒ ส่วน ส่วน ที่ ถวาย วัด พระ ศรี รัตน
ศาคราม นั้น ให้ เจ้า เขี้ย นายเงิน อนุโมทนาเอา แก่ ส่วน บุญ เด็ด
ประกาศ มา ณ วัน อาทิตย เดือน แยก บูรพา สาท ขึ้น สาม ค่ำ ปีมเมีย
สัมฤทธิศก เมื่อวันที่ ๒๕๘๙ ใน ราช กาล ประจวบ นั้น ๗

๐ ประภาษมาที่ ๒๐ ๗

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ แก่เจ้าต่างกรมแล
ยังไม่ได้ ทั้ง กรม แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ให้ ทราบทั่วกัน
ตลอดลงไป จน ข้า เจ้า ข้าว นาย แล ราษฎร ทั้ง ปวง ว่า ทุกวัน นี้ มี ท
หลาย แห่ง คือ วัง เจ้า บ้าน ขุนนาง ใหญ่ ๆ ที่ คน เล่า ภา เป็น ที่ นำ
แยง เกรง ขาม เมื่อ ผู้ คน ข้าว โพร่ ทาม ลู ก นี้ ของ คน บัน คาศัก กิ น้อย
แล ราษฎร สามัญ หนี เข้า ไป แอบ ซิง อา ไคร ย อยู่ เจ้า หมู มุ ล นาย ถึง ฐ
จะไป ทัก ตาม ไม่ได้ จะ ว่า เป็น คัง ที่ ซอง ที่ เขา วง ก็ คล้าย กัน ๗
๗ ๗ ๗ พระ ราช บัญญัติ ห้าม อย่า ให้ คน ข้าง หน้า ข้าง ใน ที่ อยู่
ใน สถานที่ เช่น ว่า นี้ คือ ว่า เจ้า วัง แสง เจ้า บ้าน แร ง แล ก่า
เรียบ มา ธิ รอง ฎา แต้ คน มา เกลีย ถล่อม เอา คน หลวง แล คน ของ เจ้า
นาย แล ผู้ มี บัน คาศัก กิ ที่ อยู่ ใน พระ บรม มหา ราช วัง ไป แอบ แฝง
ซิด ซวาง ไว้ ใน ที่ คัง ว่า นี้ เป็น อื่น ซาก ที่ เคียว ถ้า มี ผู้ ถ้าว ซิน
ว่า ไป อยู่ ที่ นี้ ๆ เช่น ว่า มา นี้ จะ ต้อง ให้ ไป ต่อ ว่า ข้า ระ เขา ทั่ว
มาให้ ได้ ขอ ท่าน ผู้ เป็น เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน อย่า คึก ทา
เกียร ธิ ศ นอ กรัก ไป โดย ใจ รั ย่าง เก่า ๆ กั ว คิ ด เสีย ใจ ว่า ซื่อ ย้าน
ซื่อ ทั่ว คอง ถึง ทราย เพท กราย ทูล ษา ย เขา ผู้ ฝอง ร้อง กราย ทูล ไม่ เกรง

หน้าเกรงใจอะไร ๆ อย่างเก่า ๆ นั่นก็คือ ในหลวงทรงทราบแล้ว
 ในหลวงไม่ทรงเกรงใจเกรงหน้า ต่อมาให้ข้อขึ้นเป็นความอัปยศ
 ก็คือ เรืองอย่างเก่า ๆ อย่างนี้ขอเสียอย่าวิตกเลย ให้ลำบากใจ
 ในหลวงทรงเห็นแล้วว่า จะทำอย่างไร ให้บ้านใหญ่วังโตคนเป็นอัน
 มากคนใจก็ยังมีใจ พาลกำเวียบต่าง ๆ บ้าง ก็คงมีความผิดบ้าง
 พดถึงบ้างก็คงมีเจ้าวังเจ้าบ้านที่ไหน จะรู้ทั่วไป ในหลวงไม่ขัดเคือง
 วังเกษจะอะไรแก่เจ้าวังเจ้าบ้านคอก เมื่อผู้คนข่าวไพร่ทาสลูก
 หนีเข้าไปซัดขวางอยู่ เจ้าหม่อมมุลนายเจ้าเขี้ยนายเงิน เมื่อเกรง
 บุญบ้านนั้นวังนั้นอยู่เข้าไปติดตามไม่ได้ ก็คงจะไปเที่ยวข่มแล้ว ๆ
 เล่า ๆ ว่าไปในที่นั้น ๆ อันนั้นก็ไม่เป็นเกียรติยศแก่เจ้าวัง
 เจ้าบ้าน ซึ่งผู้ร้ายผู้ผิดเข้าไปอาไศรยข่มขู่เงินเลยก็จะเป็นเหตุให้
 ผู้ที่ไต่ยนคำครหานั้นครหาต่อไป แลให้เป็นที่หวาดหวั่นพรันฝรั่ง
 ของคนเป็นอันมาก ที่เป็นคนสภาพราชเวียบร้อยข้อตรง
 ที่มีทาสผู้ลูกอยู่บ้างนั้นไป แลขี้ขี้ท่านเจ้าวังเจ้าบ้านเช่น
 คนทั้งปวงก็รู้ว่าเป็นที่ใหญ่ที่โตแล้วบ้าง จะยิ่งใหญ่โตขึ้น
 ไปอีกกว่านี้บ้าง ถึงตัวข่าวไพร่ทาสลูกผู้หนีเข้าไป
 แอบอิงอาไศย จะสรรเสริญบุญคุณว่าเข้ามาพึ่งพิงไทยเจ้าหม่อม
 มุลนายเจ้าเขี้ยนายเงินได้ ไครจะได้ยินไปก็จะไม่สรรเสริญ
 เป็นเกียรติยศอะไรนัก เพราะคนพวกนั้นเป็นผู้ผิด บางคนเป็น
 ไวรผู้ร้ายลักสิ่งของของมูลนายเจ้าเขี้ยนายเงินหนีไปก็มีเป็นอันมาก
 ไครได้ยินไปก็คงเข้าใจว่า ผู้ใหญ่สมคบผู้ร้ายผู้ผิดไม่เป็นเกียรติยศ
 เหมือนหนึ่งว่า ถ้ามีสี่สี่ไม่คนเมาไล่ตีไล่ฟันใครมากก็

มีผู้ร้ายไล่ผู้ใดผู้หนึ่ง จะ ผล ชิง วัง รวเอาทรัพย์สินสิ่งสิ้นในวัง
 ในมือผู้ใดก็ ผู้ที่กลัวสัสระไม้แลผู้ร้าย วัง เข้าไปในบ้าน
 ใหญ่ วังโต พัน จากมือคนสัสระไม้แลผู้ร้ายไปไต่กิ่งนี้ จึง เป็น
 เกียรติยศแก่ เจ้าบ้านเจ้า วังนี้ไต่ วิไลยศคนที่ เป็นใหญ่แล้วๆ
 จัก เป้าใหญ่ ต่อไปในกาลบัดนี้ ควร จะต้อง รักษาเกียรติยศ ให้
 มีเกียรติยศเล่า ภา ว่า เมตตาปรานีแก่คน ทั้งปวงไม่ เข้าแก่ บ่าว
 ไพร ของ คน แลไม่เข้าแก่คน ผิด แลคิด อนุเคราะห์แก่คนหาผิดมิได้
 ไม่เลือกหน้าว่าผู้ใด จึง จะสมควร จะแสวงหาเกียรติยศให้เล่า ภา
 แต่ ว่ากล่าว ทาร ทั้ง ข้ำทั้ง เจ้าทั้ง บ่าว ทั้ง นาย ไม่มีผู้ อื่น ก้าเกิน
 กล้า กลายไต่กิ่งตำราเก่า ๆ นั้น ไม่ต้องถึบ การ บ้านเมืองทุก วันนี้เส
 คิด คุงเกิด เพราะ บ้าน เมือง ทุก วันนี้ เข็ด แก่ ชาว ทเล ไม่ บัด อยู่
 แต่ กั้น เอง เหมือน อย่างแต่ ก่อน ถ้า ผู้ใหญ่ใน แผ่นดิน แ่ง งอน
 ถือ เขา ถือ เราต่อ กั้น ไม่มี สโมสรรสามัค คีต่อ กั้น มัน คง ยั่งยืนแล้ว
 ก็ จะ เป็นที่หมิ่น ประ มาทไต่ โดย เร่วที่ เกี่ยว ๗๘

ก็ แลเจ้า นายแล ผู้มี บัณฑิตักดีใหญ่ น้อย ฝ่ายใน ใน
 พระ บรมมหา ราช วัง นี้ทั้ง สิ้น ก็ เป็น ของใน หลวง โดยสนิทชิด ชม วิเสศ
 เหมือนกับ พระ องค์เจ้า หม่อมเจ้า เล็ก ๆ เจ้าจอม ห้าม บุตร ภรรยา
 ญาติ วงษ์ เกลื่อน หลาน ว่าน เครือที่ อยู่ใน วังใน บ้านนั้น ๆ เป็น ของ
 เจ้า นาย แล ชุน นาง ใหญ่ ๆ ซึ่ง เป็น เจ้า วังเจ้า บ้าน เป็น ที่สนิท
 ของ เจ้า วังเจ้า บ้านเจ้า ครอง นาย ครวนี้ ๆ เหมือนกัน เพราะเหตุ
 ดังนี้ เมื่อ ทาย แล ลูก นี้ ของ ผู้ใด ๆ ที่ อยู่ใน พระ บรม มหา ราช วังนี้
 จะ ผลบ่ หลีกหนีไป ชัก ขวาง อยู่ ที่ วังเจ้า บ้าน ชุน นาง ที่ เจ้า เบี้ย นาย เงิน

ถ้าด้วย ฤทธิ เทวดาๆ อย่างไร ก็ เห็น จะ จับตัวได้ สัก ราย หนึ่ง สอง ราย
 ถ้าได้ตัว แล้วใน หลวง จะออกเงิน หลวง ให้สิน ขน แก่ผู้ จับโดยเร็ว
 แล้ว จะชำระตัว ทาย แล ลูกหนี้ ซึ่ง คน นั้น ว่าคน ใด อยู่ ที่ไหน บ้าง ๆ
 ถ้า มี ชัก ทอด ว่าไปหาใครยืม อยู่ก็ แห่ง ก็ ทำ ขล ผู้ ที่ต้อง ชัก แม่
 ไม่รับ ต่อ สู้ ก็ จะ ลีบ พยาน รัง วัค เอา ความ จริง ถ้า สม ว่า คน นั้น
 คน ใด ไปหาใครยืม อยู่ก็ แห่ง ก็ ทำ ขล เจ้า บ้าน เจ้า วง แล ผู้ เจ้า สำนัก อา
 ไครย จะ ต้อง แล ทย เรียบ ไร กัน เสีย เงิน ไซ้ สิน ขน ตั้ง แต่ ซึ่ง หนึ่ง
 หนึ่ง ไป ห้า ซึ่ง ลง มา โดย สม ควร เท่า กับ ที่ ใน หลวง เสีย ไป
 ไม่ คิค เอา กับ ตัว ทาย แล ลูกหนี้ ซึ่ง ประ ภาศ ว่า มา ทั้ง นี้ ว่า ด้วย
 ทาย แล ลูกหนี้ ของ เจ้า นาย แล ผู้ มี บันดา คัก ทิ โห่ ใหญ่ น้อย ที่ อยู่ ใน
 พระ บรม มหา ราช วงษ์ อย่าง เคียว ๗๖ ก็ ถ้า แม่ ทาย แล ลูกหนี้
 ผู้ ซึ่ง อยู่ ใน ที่ คน แรก จาก พระ บรม มหา ราช วงษ์ ๗๗ ของ
 ราช ภูร สามัญ แห่ง ไค ทำ ขล ไค ก็ คิ หลบ หลีก ลี้ หนี เข้า มา แอบ อิง
 หา ไครย ผู้ ไค ผู้ หนึ่ง อยู่ ใน พระ บรม มหา ราช วงษ์ ก็ อย่า ให้ เจ้า
 เขี้ย นาย เงิน มีความ กรัง เกรง กลัว ความ ผิด อย่าง ไค อย่าง หนึ่ง เลย
 ให้ รัย ทำ เรือง ราว มา ยื่น แก่ พระ ยา เพชร พิ ไชย งาม งาม กรม ล้อม
 พระ ราช วั ให้ ชำ ระ เรียบ ตัว ส่ง ให้ โดย เรว ถ้า แม่ พระ ยา
 เพชร พิ ไชย ชัก ไซ้ อยู่ กว่า ๗ วัน ก็ ให้ มา ร้อง ถวาย ฎีกา
 เมื่อ เวลา เส็จ ๑ ออก พระ ที่ หนึ่ง สุก ไซ้ สรวี ย ๗๘ จะ ให้ ญา ทิ หนึ่ง
 พวก พ้อง เปน ข้า ราช ការ ฝ่าย หน้า ฝ่าย ใน ผู้ ไค ผู้ หนึ่ง ถวาย
 เรือง ราว ให้ ไค ที่ หนึ่ง เมื่อ ไค เมื่อ หนึ่ง ก็ ไค ไม่ ห้าม ถ้า แม่ ใน หลวง
 ทรง ทราบ ความ แล้ว ก็ จะ ทรง ชำ ระ ให้ โดย สุจริต ไม่ คิค เข้า แก่ ผู้ ไค

ที่พึ่ง แก่ ราชฎาไต้ ใน หลวง ก็ จะ ทรง มอญ เรือง ราว กัษัตริโท
 ไปให้ ท่าน เจ้าวังเจ้าบ้าน ชำระให้เปนแล้ว แก่ กัษโทยสมควรแกสตีปญญา
 แล ยศ บัณฑาคักกิ ของท่าน ที่เป็นเจ้าวังเจ้าบ้านนั้น ๆ เจ้าเข็
 นายเงิน จะ แพ้ ฤา ชะนะ จะ ไต้ ทัชทาย ลูกนี้ ไป ฤา ไม่ ไต้ จะ ไต้
 ทัชเงิน แล คอก เข็ย ครอบ ฤา ลก ทย์อน ประ การ โท ก็ สุก แต่ มุญ แล
 วาสนา มุส สตี ปญญา ของท่าน เจ้า วัง เจ้า บ้าน ซึ่งเป็นพระลาการ แล ทัช
 โทช ทัช จำเลย ฝ่าย โศ ฝ่าย หนึ่ง นั้น เด็ก ไม่ เขา เปน กังวล แล
 ทัชมิ ชอบ ทัช ยุกิธรรม สุก ก็ จะ หอม งอม ก็ จะ หล่น ไป เอง เมื่อ โท
 ไม่ ชอบใจ จะ มา วัช ถวาย ฎีกา อิก ก็ จะ ส่ง เรือง ราว ไป อิก ใน
 หลวงไม่ เขา เปน กิ กังวล ยิ่ง กว่า นั้น ว่า ทัช นี้ จะ ให้ เห็น ว่า ท่าน
 ที่เป็น เจ้า ไต้ ใหญ่ นาย โศ ก็ ควร จะ เปน ที่ พึ่ง แก่ ราชฎาไต้ เหมือน
 กัษ ใน หลวง- แต่ ถ้า แม้น ไป กัษ วัช วัช เจ้า เลก บ้าน ขุน นาง น้อย
 มี สตี ปญญา วาสนา ไม่ ควร จะ เปน พระลาการ ไต้ เปน ที่ โท จะ ส่ง
 ไสย ว่า ความ ลำเอียง เข้า กัษ มุทรรพยา ชำช้า ของ ทัช ไป แล
 ใน หลวง ก็ จะ ให้ ศา เจ้า กรม ปลัด กรม ราชวาง นาย เวช ของ เจ้า แล
 เรียบ ทนาย ของ ขุน นาง มา ให้ มี พระลาการ เกาะ กุม เร่ง วัช ชำระ ว่า ถ่า
 โทย สมควร แก่ ความ แผ่นดิน เมือง แต่ ถ้า ทาย แล ลูก นี้ หลย
 หลีกหนี ไป อาไศรย ใน ที่ อื่น ๆ ไม่ ใช่ว่า เจ้า บ้าน ขุน นาง ใหญ่ ๆ
 เปน ที่ เปน วิไสย ที่ กำนัน นาย อำเพอ เจ้า กระทรวง ทยวง แว จะ คิก ตาม
 เกาะ ครอบ ศา ทัช ไต้ ตาม ธรรมเนียม แล ความ เรือง นั้น ไม่ ใช่ว่า กระทรวง
 กรม สัม พระ ราช วัช จะ เขา มา ชำระ เลย จง ให้ เจ้า เข็ย นาย
 เงิน นำ กำนัน นาย อำเพอ ไป วัช กุม เขา ทัช ให้ ฤา จะ พ้อง วัช

ณโรงศาล ตามธรรมเนียมก็ตาม เมื่อซัดขวางประการใด ก็อย่า
ให้มาขึ้นเรื่องราวแก่พระยาเพชรพิไชยเลย แลอย่าให้กรมล้อม
พระราชวังไปเก็บเอาคดีอย่างนี้มาว่าก่อน เจ้าหม่อมขุนนายเจ้าเข็ญ
หายเงินจงเขียนเรื่องราวมา ฤๅมาที่กรมล้อมพระราชวัง
ให้เขียนเรื่องราวให้มา ร้องถวายฎีกา เทอง
ในหลวง จะไปรุดให้ชำระตามอย่างความฎีกา ถ้าคดีไม่เรียบร้อย
ที่จะมาร้องต่อกรมล้อมพระราชวัง ผู้ใดสมคบคนในกรมล้อม
พระราชวัง ให้เอาคดีอย่างนี้มาชำระ ผู้สมคบก็ตีตระลาการ
ผู้ชำระก็ตี จะมีโทษตามโทษานุโทษ

ประกาศมาฉวัน อังคาร เดือนแปด ขุรพาสาท ขึ้นห้าค่ำ
ขึ้นเมษ สัมฤทธิศก เป็นวันที่ ๒๕๘๘ ในราชกาลประจุบันนี้
ตั้งตำแหน่งวันพุธ เดือนแปด ขุรพาสาทขึ้นหกค่ำไปรุด
เกล้าฯ ทั้งนายทองคำมหาดเล็ก ขุนพระยาวิจิตร
ชลธิ ผู้สำเร็จราชการเมืองตาก เป็นหลวงอภัยพิทักษ์
ผู้ช่วยราชการเมืองตาก ไปรุดเกล้าฯ ทั้งหลวงไชยราช เป็น
พระทิพรักษายกพระบัตรเมืองตาก พระราชทานค่ามากเงิน
คนโทเงิน สัปทนแพร เป็นเครื่องยศ ไปรุดเกล้าฯ
เดือนหลวงสุนทรบริรักษ์ เป็นพระสุนทรบริรักษ์ ผู้ช่วยราชการ
เมืองตาก

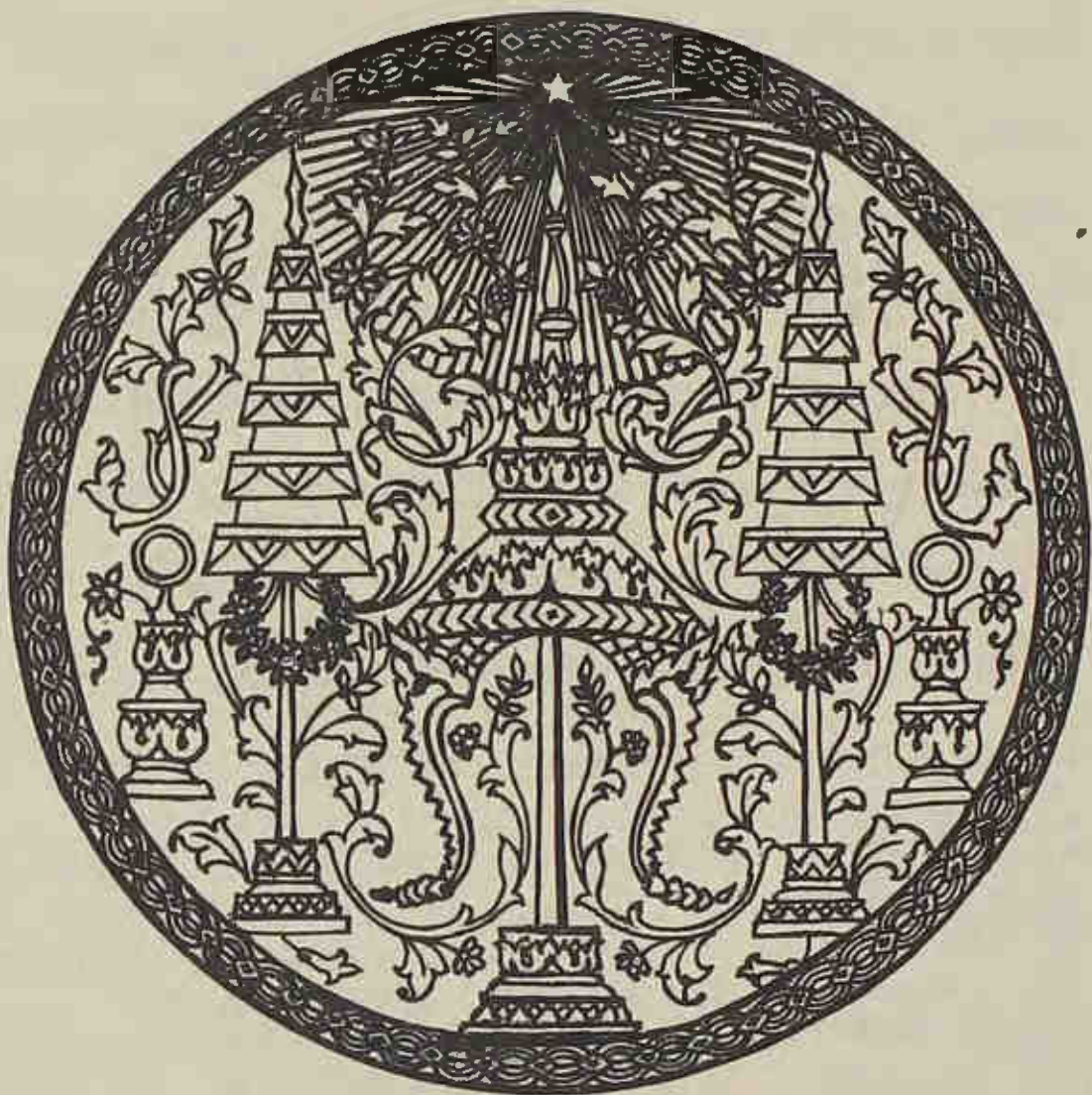
ในรัชชันเดือนแปด ขุรพาสาทนี้ ฝนตกน้อยนัก
ฝนตกประปรายเล็กน้อยในที่ว่าง ๆ ไม่เสมอกัน แต่ในพระบรม
มหาราชวังนั้น มีฝนปร่ากว่าทุกฤๅลกว่าลงแค่ ๘ วันคือวัน

ขึ้นค่ำหนึ่งฝนตก ๒๓ สดางค์ วันขึ้น ๙ ค่ำ ฝนลงเมื่อบ้างได้
 แต่ ๓ สดางค์วันขึ้น ๑๐ ค่ำฝนตก ๑๖ สดางค์ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ ฝนตก
 ๘ สดางค์ ผสมทั้งขึ้นฝนตกเพียง ๕๖ สดางค์ คือถึง
 นวเสศเท่านั้น สมพัก เป็น ตวันตก แล ตลาตัน โดยมาก คุน้ำถลัว
 จะ แล้งไปนาน พระ อา ทิตย เทียง ถึง ที่ สด ทางเหนือแล้ว ในวันจันทร์
 เดือน แอศ บูรพา สรทชน สิบ เอศ ค่ำตั้งแต่วันนั้นมา พระ อา ทิตย เทียง
 ค่ำมา ข้างใต้ทุกวัน จน ถึง วัน อา ทิตย เดือนแก้ว แรมห้าค่ำ พระ
 อา ทิตย เทียงจะทรง สุนูปลายไม้ สลัก ยัก ทรง ที่ กรุง เทพมหานคร คาคดาร
 คุว่าต่อ ถึง เวลานั้นฝน จึง จะ ชุก แต่ เพราะใน กลาง เดือนแก้ว จะ
 มีจันทร์ปราภา เพราะอุปราทามีเห็นฝน ก็ จะ ตก ชุก เร็ว เข้าใ
 ขึ้น เดือนแก้ว ฤๅมั่ง ไกร ๆ เห็น ว่าฝน จะ แล้ง ถลัวเข้า จะ แพง
 ก็ จึงคิด อาน ทว เข้า เปลือกเข้า ถลึงเกี้ยวไว้ใช้ให้ลอบ ยี่หนึ่ง ถ้าไม่
 แล้งเข้าใหม่ มีบริบูรณ์ ก็ ขาย เสีย ก็ จะ ไม่ขาดทุนนักดอก แต่ก่อน
 ฝน แล้งไม่ตกเคยตั้งพระราชพิธี พิรุณ สาควแต่เกี้ยวนี้ยังไม่ ถึงเดือน ๙
 จึงยังไม่ไ้ตั้ง พระ ราช พิธี เช่นแต่ให้พรหมณ ยูชา เทวกา แอ
 พระ สงฆ์ สวค มนต์ เมื่อถึง เดือน ๙ ถ้าฝนไม่ตกจริง จะไ้
 ทั้ง พระ ราช พิธีใหญ่ ตามเคยเหมือน อย่างแต่ก่อน

๐ ข้าวตาย ๗ วันพฤหัส เดือนแปดบูรพาสาท ขึ้นสิบสี่ค่ำ
 หม่อมเจ้าชาย วัดดาในพระลำพัน ของยี่เฮอเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราภิรมย์
 เสนโองค กระจไสย กล่อนมานานแล้ว ถึง จีพิศักไชย ชม มายูไ้สาม
 สิบแปดปี

11/10/2566

ราชกิจจานุเบกษา

หนังสือประกาศการเล็กน้อยต่าง ๆ แก่ผู้ครองแผ่นดินสยาม
 มาในวันอาทิตย์ เดือนแปด อุตวสาท ขึ้นค่ำหนึ่ง ยี่มเมีย สัม
 ฤทธิศก เป็นปีที่ ๘ ในราชกาลพระจุลจอมเกล้า ให้ข้าราชการทุก
 ตำแหน่งในกรุง นครกรุง แลราษฎรทั้งปวงทราบทั่วกัน แลทำตาม
 ประพฤติตาม รัฏฐการตามโดยสมควร เพื่อจะมีให้ ทำ แล
 ประพฤติดี พระราชดำริห์ พระราชประสงค์ แลเล่า ๆ ก็อการ
 แลเข้าใจความดี ๆ ไป

11/10/2566

หมายเหตุประกาศที่ ๔

ด้วย ออก ขา พระ ยา ราช สุภา วัค ศรี สัจ เทพ นราย นสมุทมาศ
 ขา ขิบตีศรี สุเรนทรา เมศวร จางวางกรมพระสุริยวงศ์กลาง รัช พระบรมราช
 โองการใส่เกล้า ใส่กระหม่อม ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า โปรดกระหม่อม
 สั่งว่า แอ่ก่อนได้ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหา
 พิไชยญาติทวนแตร นารถราชสุริยวงษ์เป็นผู้ ดำเร้จราชการในการสักเลขคุ
 แลสักสีนเลขชราพิการแจกหนังสือพิมพ์คัม สัก สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหา
 พิไชย ญาติทวน แตร นารถ ราช สุริยวงษ์ ได้ ประทับ ทรา จันทรมณฑล
 หนังสืพิมพ์ คัม สัก แจกให้ ขุน หมื่นใน กรุง เทพมหานครแล หัวเมือง
 ไปถึงมาก ครั้น ๓วัน ขา ทิทย เกื้อน สาม แรม เก้า คำ บั่มแสงนพศก
 สมเด็จเจ้าพระยา บรมมหาพิไชย ญาติทวน แตร นารถ ราช สุริยวงษ์
 ถึงพิลาโดยแล้ว การสักเลขแลแจกหนังสือพิมพ์ยังไม่สำเร็จจึงโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อม ให้เจ้าพระยาภิรมย์ภักดีทรมหินทรมหากัลยาณ มิตร
 ที่ สมุท นายก เป็นผู้ สำ เร้จ ราช การใน การสัก เลข แจก หนังสือ พิมพ์
 คัม สักต่อไป จึง พระ ราช ทานตรา วิมานลอยล้อมด้วย เมฆ ให้
 สำครับ บั่ม ระ ทับ หนังสือ พิมพ์ คัม สัก เป็น สำคัญ ถ้า ข่า หลวง กอง
 สักผู้ สำ เร้จ ราช การเมือง แล กรม การ แขวง กำนัน พันผู้ใหญ่
 บ้านกำน คอย ชั่ง คอย จับเลข เสนตรา วิมาน ลอย ล้อม ด้วย เมฆ
 กัม ตรา ธรรม พระ สุริยวงศ์ใน พระ บรมมหา ราช วัจ พระ บวร ราช วัจ
 ประทับ ถ้ากัม กัน มา ๓ บั่มโค ก็ได้ เชื้อ ดือ กัง หนังสือ คัม สัก ซึ่ง
 บั่ม ระ คัม ตรา จันทรมณฑลเหมือนกัน แล้วย่อยผู้ไว้รับ วัจ ราช

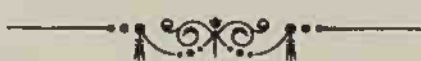

ถนัด ราช สัม บัด แล้ว มี ผู้ พ้อง กล่าวโทษ พระ บริ รักษ์ ผู้ ธร กลับ คน นี้
 ว่า เจริญ ขยาย ข้า ต่อ พระ บาท สัม เจริญ พระ จอม เกล้า เจ้า อยู่ หัว ความ ที่ ว่า นั้น
 พระ บาท สัม เจริญ พระ จอม เกล้า เจ้า อยู่ หัว ก็ ทรง จำ ได้ ว่า เป็น โวหาร
 ถ้อย คำ ขยาย ข้า ว่า ความ คำ หม่อม ไกร ษร ซึ่ง เป็น ชา ดิ เวน ต่อ พระ เศษ พระ คุณ
 มา แแต่ ก่อน เป็น แ่น เพราะ คำ นั้น ไม่ เป็น วิ ลัย คน ไพร ผู้ เป็น โจทย์
 แล พระ บริ รักษ์ ภู ธร กลับ คน นี้ แแต่ ก่อน ก็ ไป ประ จม ประ แจง อยู่ กับ หม่อม
 ไกร ษร แล สัม คบ กับ เจ้า พ้า อา ภรณ์ เมื่อ กำ ลัง สึก หัว เข้า
 เป็น ทลา น สนิท ของ หม่อม ไกร ษร อยู่ นั้น เพราะ ฉนั้น เสน พระ บริ
 รักษ์ ภู ธร กลับ จะ ว่า คำ ขยาย ข้า นั้น ด้วย ไต้ มา แแต่ ปาก หม่อม ไกร ษร
 ฤา เจ้า พ้า อา ภรณ์ แล ก็ มา พุด ต่อ ไป เป็น แ่น ด้วย เป็น ความ วิต ๆ
 วา ๆ พระ ๆ สง ๆ ความ วิ ลัย พวก นั้น ไม่ เป็น วิ ลัย แก่ เจ้า นาย
 รุ น นาง ข้า ราช การ หม่อม อื่น กรม อื่น นอก จาก หม่อม ไกร ษร แล เจ้า
 พ้า อา ภรณ์ ที่ ถนัด ทา กำ ลัง ข้าง วิก ๆ วา ๆ มา นั้น เลย

แต่ เพราะ ความ ขยาย ข้า ทั้ง ปวง พระ บาท สัม เจริญ พระ นี้
 เกล้า เจ้า อยู่ หัว ไป รด ไต้ ยก เสียด พระ บาท สัม เจริญ พระ จอม เกล้า เจ้า
 อยู่ หัว ก็ ทรง เสน ชอบ ด้วย ทรง อนุ โม ทนา ด้วย จึง ไต้ ไป รด ไต้
 ถก ความ นั้น เสียด ที่ เคี้ยว ไม่ ไต้ ข้า ระ ถึง พระ บริ รักษ์ ภู ธร กลับ จะ
 ทูล ขอม ขอ ไต้ ข้า ระ ก็ ไม่ ทรง ข้า ระ เลย แล ทรง พระ มหา ภู ธร
 ไป รด ไต้ ให้ พระ บริ รักษ์ ภู ธร กลับ ไป เป็น ที่ พระ ยา ไชยา ไต้ ราช การ เมือง
 ไชยา มา ไต้ ๕ ปี ภาย หลัง มี ผู้ พ้อง กล่าว โทษ พระ ยา ไชยา หลาย ข้อ
 จึง ไป รด เกล้า ไป รด ทร หม่อม ไต้ พระ ยา เทพ วรรณ หลวง นาย เถ ทิ
 นาย ข้ว เขมร สตรี ยาว ุช ออก ไป ข้า ระ ก็ มี ผู้ มา พ้อง กล่าว โทษ พระ ยา

ไชยา เข้าอีก มาก หลาย เรื่อง นี้กว่า ๖๐ เรื่อง ๗๐ เรื่อง
 จำ ไปได้ แพ้ โจททุก เรื่อง แต่ พระยาไชยาไม่ อ่อน น้อม กระค้ำ
 กระเคื่อง ต่อ ละครากการ ๆ จึงได้ มี ไบยอกกล่าว โทษ เข้า มา อีก จึงทรง
 พระ ปรณ ไพรค เกลา ไพรค กระทบ อม ให้ มี ทร่า สั่ง ให้ เจ้า พระยา
 นคร ศรี ธรรม ราช ษณ มา ช่วย จำ ระวัง เพราะ พี่สาว พระยาไชยาได้
 เช่น ภรรยา เก่า ของ เจ้า พระยา นคร ศรี ธรรม ราช มา แต่ ก่อน แต่ ด้
 พระยาไชยา นั้น ให้ มี ท้อง ทร่า ออก ไป ถอด ถอน เลี้ย จาก ที่ แล้ว ให้
 จำ ทรวน ไว้ แล้ว ไพรค เกลา ไพรค กระทบ อม ทั้ง พระยา สิง ศึกษ
 อุดย ภูมา นุ รัช ย์ ผู้ สำ เรท ราช การ เมือง กำ เนศ นพคุณ ไป เช่น
 ที่ พระยาไชยา ว่า ราช การ ต่อ ไป ครั้น เจ้า พระ นคร ศรี ธรรม ราช
 ษณ มา จำ ระวัง ความ อยู่ ใน เมือง ไชยา บ่วย ลง กราย ถวาย บัง คม ทร่า กลับ ลง ไป
 เมือง นคร ศรี ธรรม ราช ความ ๖๐ ฤ ๗๐ เรื่อง ซึ่ง ราช ทร่า พ้อง
 กล่าว โทษ พระยาไชยา นั้น ได้ ความ จริง เช่น สัตย์ เช่น แน่ แล้ว
 ๒๘ ฤ ๒๙ เรื่อง แล้ว ยัง ค้าง อยู่ เป็น อัน มาก ท่าน เสนา บดี ปฤ ฤ ษา
 เหน พร้อ ม กัน กราย ทรู พระ ทรู ทร่า ว่า พระยาไชยา คน นี้ ครึ่ง ใน แผ่น ทริน
 พระบาท สม เด็จ พระ รั้ง เกลา เจ้า อยู่ หัว เมื่อ เป็น พระ ขริ รัช ทรู อยู่ เมือง
 พัง ทร่า ก็ มี ความ ฝืด เป็น อัน มาก พระบาท สม เด็จ พระ รั้ง เกลา
 เจ้า อยู่ หัว ทรง เห็น ว่า จะ ให้ อยู่ ใน เมือง พัง ทร่า ไม่ ได้ จึง ไพรค
 ให้ หา มาก กัง วั ใน กรุง เทพ มทราน ทรนี้ ไม่ ไพรค ให้ กลับ
 ออก ไป ครึ่ง ทรู พระ มทร่า ทรู ทร่า จะ ชุบ เลี้ย ง ให้ มี บัน ทร่า กัด ทริน สม ทร
 แก่ ชาติ ทรู ทรู ได้ ไพรค เกลา ให้ เจ้า พระ ยา
 ศรี ศรี วยง เขา ษณ ทรู ทร่า ทราน ทรน แล้ว จึง ไพรค ให้ ไป เป็น ที่ พระยาไชยา

พระยาไชยาภักดิ์มีใจอีกเหิมหนักไป คิดว่าไกลพระเนตรพระกรรณ
เมื่อโดยศศักดิ์เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองแล้ว ก็เห็นเป็นช่องที่
จะหาลาภหาผล จึงทำการคุมพระราช ราษฎร ทำให้ เกิดคร้อ้นมากมาย
หลายเรื่อง ไม่ควรจะเอาไว้อธิปไตยพระราชนานให้ประหารชีวิต
เสีย อย่าให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้ซึ่งจะทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงให้
เป็นผู้สำเร็จราชการหัวเมืองไกล ๆ ต่อไป แลอ้ายภักดิ์พระ
ยาไชยาทำความคุมพระราช ราษฎรมากมายหลายเรื่องนัก ถ้าจะชำระไป
ก็จะไม่รู้สิ้นรู้ สกล เหมือนกับ ครั้ง ความหม่อมไกรสร ทำ
คุมคนเป็นอันมากมายนาน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ชำระความก็เกิดภัย ๆ
มาหลายร้อยเรื่องต่อ ๆ ไป ไม่ สกล จนต้องโปรดให้ลูกขุนณศาลา
แล ลูกขุน ศาล หลวง ปฎิภา สกล ก็ต้อง พร้อมกัน ขอ รัช พระ ราชนาน
ไปให้สำเร็จโทษ ใช้ทุก ราษฎร ที่ปวงเสียเป็นตัวอย่างที่สูง ถ้าจะว่า
โดยตัวอย่าง ที่ว่าก็ เหมือน อ้าย ม่วงอ้าย เมือง ที่ เป็น ขุน ขำ นานู
แล หมื่น ราม กอง กระจับ ของ สม เติ้ เจ้าพระยาองค์น้อย อยู่ บ้าน
นา เริง แล อ้าย ยาน ซึ่ง เป็น ที่ หมัน วิชา พล กอง นอก จน ใน กรม พระ กลา โทม
อยู่ แขวง เมือง ราช บุรี คน สาม คน นั้น ได้ หนี หนี ถ้าง แล ไค
กระจับ ปล้น กลาง ทาง เปลี่ยว แล สม คช ทาศ ลูก นี้ คน นี้ เจ้า เขย นาย
เงิน ไป เป็น อัน มาก นัย เรื่อง ไม่ ถ้วน จะ ชำระ ไป ไม่ สกล จึง ต้อง
พร้อมกัน ขอ รัช พระ ราชนาน ให้ ประหาร ชีวิต ให้ เป็น อัน ใช้ ทุก สกล
แก่ ราษฎร เสีย ใน ปี เถาะ สั ปต ศก เป็น อย่าง มา แล้ว ครั้ง
อ้าย ภักดิ์ พระยาไชยา คน นี้ ก็ ขอ รัช พระ ราชนาน ให้ ทรง พระ อนุ

เก็บไว้ เหลือเกิน แลดู เสีย ฤๅคนทำนา น้อยไป จนที่นา รกเสีย เปล่า
 อ้าย ฉวนไท้ เข้าไปมัน จะ มาทำไม้กับไทย ก็ให้ มันมา ฤๅฤๅกัน ว่าอ้ง
 กฤษ กับ ฉวน กลม เกดียว เปน อัน เดียวกันนั้น ฉวน เป้น พ่อ อ้ง กฤษ
 เมื่อไรทำ บุญคุณกับฝรั่ง อ้ง กฤษ เมื่อไรอย่า ฤๅ กิ่ง นั้นไม่ ถูก เลย เหมื่อน
 เมื่อครั้ง ราชทูตไป เมือง อ้ง กฤษ พระสงฆ์สาม เณร คน เกณ ๆ วัด ๆ
 แล คน ขี้ ๆ ฤๅ กั้น ว่า อ้ง กฤษ เขา หูต ไทย ไป ขัง ให้ ตาย เสีย บ้าง
 ว่า เขาไป ขาย ให้ ฉวน บ้าง การนั้น จริง ตัง ฤๅ ฤๅ ถ้าจริง ทำไม หูต จึง ใต้ กลับ มา
 โดย สุข สวัสดิ์ เล่า เพราะ ฉนั้น การ เช่นนี้ อย่า ให้ ล้อ กัน ผิด ๆ ไป
 อย่า ถ้อ ว่า เขา ว่า กั้น มาก ประ กาศ มา ฅวัน เสาร์ เดือน แปก พรพา
 สาท แรม แปก คำ บม เมีย สัม กฤษ คัก เปน วันที่ ๒๖๐๗ ในราช
 การ ประ จุ บันนี้ พระศรี สุนทร ไวหาร เปน ผู้รับ สั่ง ๗๕
 ๑ ตั้งท่า แหน่ง ๗ เมือง สมิง สิงหบุรี ๑ เมือง ลุ่ม ลุ่ม ๑
 เมือง ท่า ตะ กัว ๑ เมือง ไทร โยค ๑ เมือง ท่า ชนุน ๑ เมือง ทอง
 ผา ภูมิ ๑ เมือง ท่า ธาระ ตาน ๑ ทั้ง เจ็ด หัวเมือง เหล่านี้ แต่เดิม
 ก็ไม่ เปน เมือง เปน แต่ ตั้ง ค่าย ทักษาน ตั้ง อยู่ เท่านั้น แต่ พระ บาท สม
 เด็จพระเจ้า แผ่นดินแต่ก่อน ทรงพระ ราชดำริ ว่า จะ ให้ มี เกียรติ สัม ตัง
 ชิด ไป ข้าง เมือง พม่า ว่า มี หัว เมือง แน่นหนา หลาย ชั้น จึง โปรด ตั้ง ให้ เปน
 หัว เมือง ฉน มี กรม การ รักษา อยู่ ทุก หัว เมือง ๗ แล ชื่อ ผู้ สำ เร็จ
 ราชการ เมือง ทั้ง เจ็ด นั้น แต่ เดิม ก็ไม่มี เปน แต่ ชื่อ เรียก ตาม
 คำ ขล ที่ ตั้ง อยู่ นั้น เอง ๑ บคนี้ ทรงพระ ราชดำริ ว่า ผู้ สำ เร็จ ราช
 การ เมือง ไม่มี ชื่อ ตั้ง ไม่สมควร ๑ ฅวัน พฤศิก เดือน แปก พรพา
 สาท แรม หก คำ จึง โปรด เกล้า โปรด กระ หม่อม พระ ราช ทาน ชื่อ

117 10/2566

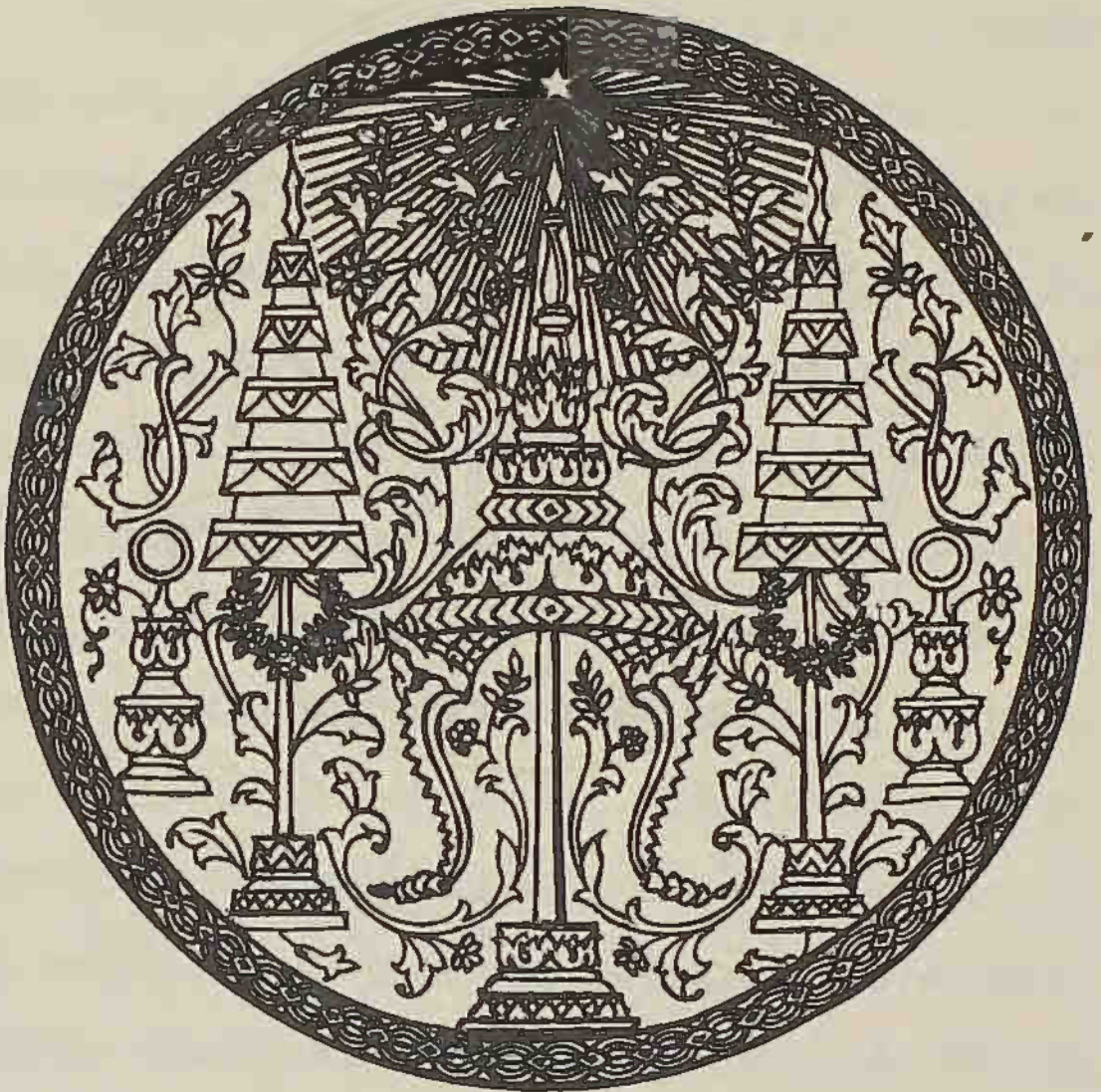

เป็นภาสาสังสฤฎฎแก่ผู้ สำ เรจราชการ เมืองเสถานนคิงน พระสมิงสิงหบุร
 เป็น พระ สมิง สิง ทบุ วรินทร์ ผู้ สำ เรจ ราช การ เมือง สมิง สิง ทบุ
 พระลุ่มลุ่ม เป็น พระ นินนะ ภูมียติ ผู้ สำ เรจ ราช การ เมือง ลุ่มลุ่ม
 พระท่าตะกั่ว เป็นพระ ชิน ศิษุ ยติ ผู้ สำ เรจ ราช การ เมือง ท่าตะ
 กั่ว พระไทรโยค เป็นพระนิโครธาภิโยค ผู้ สำ เรจ ราช การ เมือง
 ไทรโยค พระท่าขุ่น เป็นพระปณศิษุ ยติ ผู้ สำ เรจ ราช การ เมือง
 ท่า ขุ่น พระทองผาภูมิ เป็นพระเสถภูมียติ ผู้ สำ เรจ ราช
 การ เมือง ทอง ผาภูมิ พระท่ากระดาน เป็นพระผลกศิษุ ยติ ผู้ สำ
 เรจ ราช การ เมือง ท่า กระดาน แล้ว พระ ราช ทาน เลือ เข้ม ขาบ คน
 ตะกั่ว ๆ เป็นของ ชวน

หัว เมือง ทั้ง ๗ นั้น ชวน แก่ เมือง กาญจนบุรี ทั้งสิ้น แต่ ผู้ สำ เรจ
 ราช การ กรม การ เมือง แยกย้าย กัน มา ตั้ง อยู่ ใน แขวง เมือง ราช บุรี
 บ้าง ให้ จีน เอง เป็น ขุน ราช ภัท การ จางวางเงินช่าง กาว เหลา พระ ราช
 ทาน ให้ ถือ ศัก ติ นา ๕๐๐ ทำ ราช การ ตั้ง แต่ ณ วัน จันทร เกือน แปร
 บุรพาสาทแรมสิบ คำ ขันเมยสัมฤทธิคัก

๑ ข่าน้ำฝน ๗ ในขันธ์แรมเดือนแปดบุรพาสาทนี้ มีฝนค้อย
 มากกว่าขันธ์หลัง มีฝนตก ๗ วัน คือแรมค่ำหนึ่งแรม ๒ คำ
 ๗ คำ ๘ คำ ๑๑ คำ ๑๒ คำ ๑๔ คำ ๗ วัน ๒ คำฝนตก มาก
 ถึง นว ๑ กับ ๔๘ สตกค์ อีกวัน ๘ คำตก ๕๐ สตกค์ คือ
 ถึง นว วัน ๑๒ คำ ฝนตก นว ๑ กับ ๒ สตกค์ วันอื่นอีก ๔
 วันนั้น ตก เลก น้อย ผสมน้ำทั้งขันธ์ไค้ถึง ๓ นวกับ ๔๘ สตกค์ ๗
 แค่นี้ เป็นที่จะแล้งไปอีกสัก ๕๐ วันเสด็จจะมีฝนตกแต่เลกน้อยไม่มาก

11/10/2566

๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖

คือหนังสือ ประ กาศ การพระ ราช ประ สงค์ ฎา ประ สงค์ ท่าน
 เสนาบดี ขง เปน การท่วน การ สำ คัญ ฎา แจ้ง ข่าวแจ้งความที่ควน
 จะให้รู้ด้วยกันมากใเร็ว ๆ ก่อน แต่กำหนดใขัดษนั้น ๆ ฅบขัน
 มาใ วันพฤหัส เดือน แปด อุตราสาท ขัน สค่ำ ยมเมียบสัมฤทธิศก
 เม้น ยที่ ๘ ใราช กาลประจุ ยัน นี้

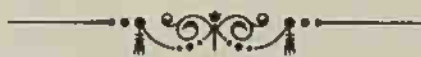
11/10/2566

๐ แจ้งความมาให้ทราบที่ ๑๓ ะ

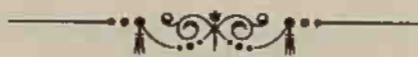
ว่า ถ้ากร เก็บตลาค กรุง กรุง เทพ มหานคร แลเมือง นนทบุรี
 เปน นายอา กร เทียว ถิ่น มาแต่ก่อน แต่ครั้ง ท้าวเทพพากร ท้าวเงินท่ามา
 หนี ท้าวเทพพากร ท้าวเงิน ถึง แก่กรรมลงใน ปลายแผ่นดิน พระบาท
 สมเด็จ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้า
 โสมนิศจัชม นาวาคี กราบทูลใน พระบาท สมเด็จ พระนั่งเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ขอให้ นมบุตร พระพิทักษ์ ทศกร ทำค่อ มาได้ สองปี ครั้น
 ล่วงแผ่นดินพระ บาท สมเด็จ พระนั่งเกล้า เจ้า อยู่หัว มาในแผ่นดิน พระ
 บาท สมเด็จ พระ จอมเกล้า เจ้า อยู่หัว นี้ พระ เจ้าหลานเธอ พระ
 องค์เจ้าโสมนิศจัชม นาวาคี นั้นได้ สม มัค ยา ภิเศก เปน สมเด็จ พระ
 นาง เธอ เชนใหญ่ในฝ่ายข้าง ใน สมเด็จ พระ นาง เธอ ทรง ชัด เคือง
 แก่นม ว่า ตั้งแต่พระ บาท สมเด็จ พระนั่งเกล้า เจ้า อยู่หัว สวรร
 คคแล้ว นม นานย ถือ ใน พระเศวต พระคุณไม่ จึงได้ กราบ
 ทูลขอ ถอดนม ออกเสีย จาก ที่กำนันตลาค แล้ว ทูล ขอตั้ง ท่านจัน ภรรยา
 พระศรีไชย ขาดเป็น ที่กำนัน ตลาค ค่อ มา ทำจำนวน เงิน อากร
 ตลาค กรุง เทพ มหานคร แล อากร ตลาค เมือง นนทบุรี ตามจำ
 นวนซึ่ง ท้าว เทพ พากร ท้าวเงิน ท่า มาแต่ก่อนนั้น ไม่มีจำนวน
 บัระมูล เลย ทั้ง สองครั้ง ท่านจัน ภรรยาพระศรีไชยขาดทำ อำนกร
 มาตั้ง แต่มี ชวด จัก ว่า ศก จน บั มเสง นพคัก ทก บั เงิน อากร ค้าง
 ทับงวค ทัย บั มาเป็น อัน มาก จึง พระเจ้า ลูกยาเธอ กรมหมื่น วิศณุ นารถ
 นิภาธร พระ บาราช ภาคค ศิริรัตนราช สมยศ พระ ยาพิ พิธ โฟ โศยสวริช

เจ้าทมนตร์ สร รัชช แลเจ้าพนักงาน กรม สร พากร ปลูกษาเห็น
 พร้อมกัน เห็นว่าจะให้ท่าน จันทำต่อไปมิได้ จึงได้ไปคิดอ่าน
 กับ พระ ขาพิศาลศุภผลให้แต่ง ให้หญิงคน หนึ่ง ชื่อ เขียน เป็น กำนัน
 คลาศ ทลวง ข ธิบรรณ สุ รากร เป็น ผู้เข้า ส่วน ทำตาม จำ
 นวนเดิม ทั้งกรุง เทพมหานคร แลเมือง นนทบุรี ร้าย
 ครั้น จัก แง่ง กัน แล้ว เจ้าพนักงาน ทั้ง ยวง จึงได้ นำความ ชน ครายทูล
 พระ อนุชา ขอ พระ ราช ทาน ตั้ง เขียน เป็น คัว กำนัน คลาศ
 ตั้งแต่ ขม เมย สัม ฤทธิ ศก นี้ไป ๑ เมื่อ เวลานั้น จะ ทรงพระ ราชกำ
 วิท จัก แง่ง การ เลียใหม่ ก็ยังไม่ทัน จะ ได้ ทรง ปลูกษา กับ ผู้ใหญ่ ที่ ควร
 ปลูก ษา จึงได้ ทรง พระ อนุชา ไปรค เกด้า ๑ ให้ ตั้ง เขียน เป็น กำนัน
 คลาศ ไปก่อน ตาม ธรรมเนียม เก่า แต่ ณ วัน จันทร์ เกือย ห้า
 ชน คำ หนึ่ง ขม เมย ยง เปน พศก ลำ ทิพนัน จึง มี พระ บรมราช
 โอง การ คำ รัส ว่า ได้ ทรง พระ ราช กำ วิท คาค ใจ คิค ดึง ใจ ราช อนุ
ช อยู่ทุก หน้ามา นาน แล้ว ก็ เห็น ว่า ไพร่ พัว ข้ำ แผ่นดิน ซึ่ง เปน คน ยาก
 รน โดย มาก เลียง ซึ่ง วิตร ทั่วย ลง ทน หา ของ เลก น้อย มา ขาย หา
 กำ ไร เลก ๆ น้อย ๆ ได้ กำ ไร ข้าง ขาค ทน ข้าง ไม่ พอ ใจ จะ เลีย ค่า
 คลาศ ทุก คน ทั่วย กัน เพราะ ฉนั้น พระ ราช หลุ ไทย ก็ ทรง พระ เมตา
 อนุชา สร สร อยาก จะ ให้ เลิก การ เกย คลาศ เลีย ทั้ง ลิน ให้ ราช
อนุ ที่ ยาก จน ได้ หาก ิน สบาย แต่ เปน ธรรมเนียม ไปราณ เงิน อา
 กร คลาศ ที่ ส่ง เข้า มา ใน ท้อง พระ คลัง นั้น ก็ เปน เงิน รวม สำรับ
 แทก เมย หวด ข้ำ ราช การ สาธารณ ทั่วย ไป เหมื่อน ของ สงฆ์ ของ กลวง
 ๑. ได้ เปน พระ ราช ทรมัย ส่วน ที่ จะ ทรง ใช้ สอย ตาม พระ ราช ประสงค์

อย่างอื่นก็หาไม่ได้ ยางส่วน เช่น เอกเทศ แทย เท่าส่วนที่สี่ เป็น
 เงินขึ้นในพระบวรราชวัง แล เจ้าต่างกรมแลเจ้ายังมี กรมเป็นหลาย
 แห่งด้วยกัน เพราะฉะนั้นเมื่อจะเลิกอากรตลาดเสียทั้งสิ้น ทั้ง
 ในกรุง แลหัวเมืองทั้งปวง จะเป็นเงินสักเท่าใดตกไปทุกปี เงิน
 ขึ้นในพระบวรราชวังแลเจ้านายอื่น ๆ ก็จะต้องเลิกไปหมด
 ก็จำนวนเงินขึ้นพระคลังมหาสมบัติ แลเงินขึ้นในพระบวรราชวัง
 แลต่างกรมทั้งปวงที่ตกไปอย่างนี้ ก็ยังไม่มีเงินที่จะมาใช้
 แยกแยกหวัด แลเงินขึ้นพระบวรราชวังแลเจ้าต่างกรมทั้งปวงได้
 จะต้องทรงปรึกษาหาฤา พระบาทสมเด็จพระที่นั่งเกล้าฯ ให้อัญ
 ในพระบวรราชวังแลพระบรมราชวงษานวงษ์เจ้านาย บัญชาทิม
 เงินอากรตลาดขึ้นอยู่ แลท่านเสนาบดีได้เห็นพร้อมกัน ทกลงกัน
 ว่า จะเลิกเพียงใด อย่างไร จะควร แลจะตั้งพิภค อัครวาถ่อน ประ
 เสียใหม่ อย่างไรจึงจะเป็นไปเพื่อ จะให้ความสุขสบายแก่ราษฎรที่
 ยากจน ลงทุนซื้อของ เล็กน้อย มาวางขายในท้องถนน เป็นเวลา
 แลกระเดียดแบกเดิน เว้นขาย ๆ ไล่ในเรือน้อย เทียบไปมาขาย
 อยู่ในแม่ค้าดำคลอง แลของซึ่งขายนั้น เป็นของเมื่อล่วงเวลา
 แล้ว ก็จะไม่ขายเสียไปเสียไปไม่ได้ เป็นเหตุให้ผู้ที่ยังไม่หมด
 ไปได้ จะต้องขาดทุน จะจัดแจงไรน ราษฎรที่ซัดสนค่นจนดังนี้
 จึงจะไม่ต้องลำบากด้วยเสียค่าตลาดแก่ในหลวง ต้องซ้ำความ
 เสียใจเพราะบางที่ขาดทุนนั้น ฯลฯ ให้พระยาราชภักดีพระยาพิ
 พิฆาโตไชยสรวีย์ เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ ไปคิดอ่าน บัญชาดาด้วยเสนา
 บัญชาให้ เห็นพร้อมกัน ตั้งพิภคเลิกตลาดเสียใหม่ ยกการเก็บเบี้ย

แต่ไพร่ ที่ชายของแมงลอย แลเว่ชายใน บก แลเรือ เลกน้อย ทั้งปวงเสีย
 ถึงอากาศจะลุลกรมมากเท่าใดก็ตาม เงิน ขึ้นใน พระ ขวรวราชแลชนต่างกรมจะ
 ขาดลงเท่าใดให้คิดอ่านเงินในท้องพระคลังรายอื่นใช้ให้ อย่าให้เจ้านาย
 ทั้งปวงพลอยเสื่อมเสียส่วนราชการตลาดที่เคยได้แลควรจะได้ให้ด้วยอย่าให้มี
 ที่เสียใจแก่ ท่าน ทั้งปวงที่ จะไม่ยี่นคื ตาม พระ ราช คำริศ ใน ครัง นั้น
 เสดย เมื่อ ปรุกษากัน ตกลงแล้ว อย่างไร ก็ให้ ไปหาตัว พระยาพิศาล
 ศุภผล เขียน คำนั้น ตลาด แลหลวง ขวริบรม สุรากร ผู้เข้า ส่วน มา
 ปรุกษาว่ากล่าวให้ตก ลงกัน แล้วจึงทำตราตั้งเสียใหม่ตามพิคคใหม่ นั้น เทย
 ครัง ฅวันศุกร เกือน ห้า ขึ้นสิบ สอง คำ พระ ยาท สมเด็จ
 พระจอม เสด้าเจ้าหัว เสด็จ พระราช คำเนินไป ทรง เริ่ม ก่อการใน พระ
 ฤกษ์ ที่ พระ ประ ชุม เจตีย์ พร้อม ด้วย บรมวงษานุ วงษ ท่านเสนาบดี
 แล ข้า ราช การ ผู้ใหญ่ผู้ น้อย จึงได้ ทรง ปรุกษาพระ ราช คำริศในการที่
 จะให้เลิก เกยตลาด แต่ราช ฎูรที่ ยาก จน ชายของเลก น้อย ทั้ง ปวง
 เสีย นั้น กับ พระ เจ้า น้อย ยา เชอ กรม หลวง วงษา ขวราช สนิท เจ้า
 พระยา ศรี สิริวงษ เจ้า พร ยารวิวงษ มหา โภษา ขิยคี่ เจ้า พระ ยา
 มราช ท่าน ทั้ง ปวง นั้น กับ ความ ชน ชม เสน ชอบ ด้วย กระ แส พระ
 ราช คำริศ ครัน เสด็จ พระ ราช คำ เนิน กลับแต่ พระ ประ ชุม เจตีย์ แล้ว
 วัน หนึ่ง เวลาบ่าย เสด็จ ทรง มา พระ ที่ หนึ่ง ประ พาศ ลง ไป ถึง ที่ตลาด
 ประตุท่า พระ ทอดพระ เนตร เห็น ตลาด ออก ชาย ของอนู มี พระ บรม
 ราช โอง การ คำ ริศ ตาม ชาว บ้าน ชาย ของ เลก น้อย อยู่ ใน ที่ นั้น ว่า
 เสีย ค่า ตลาด ขยู่ เท่าใด เสีย เช่น ราย เกือน ฎู ราย วัน ชาว ตลาด
 กราย ทูล ว่า เสีย วัลละ สองร้อย เสีย จึง ทรง ปรุก ครอบดู ตาม พิกค

11710/2566

ในท้องตราตั้งกำหนดตลาด แผลงลอยเช่นนี้ ควรจะเสียแต่เพียง
 ร้อยเบี้ย กำหนดตลาดเก็บเงินพิศัต เป็นสองเท่า หากทำไรมากเกินอยู่
 จึงมีพระบรมราชโองการ คำรัสประภาคแก่ชาวตลาดในที่นี้ ว่าจะ
 ใครทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกอากรตลาดเสียทั้งสิ้น
 ตั้งแต่ถึงวันพระแปดค่ำสิบห้าค่ำ ต้องพระราชประสงค์จะให้
 ชาวตลาด มีอุสาคทาออกไม่อยู่เทียบไปนมัสการพระพุทธรูป
 มากนกว่า ฅนวัดพระศรีรัตนศาสดารามทุกวัน พระจะได้บุญมีได้
 ชาวตลาดกราบทูลรับว่า ได้จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ รัชแก้ว
 ราษฎรชาวตลาดว่าจะให้เลิกอากรตลาดเสียในเร็ว ๆ เมื่อปลูกษาเส
 หนาบก็ตกลงแล้วนั้น ราษฎรก็ได้ทราบข้อ ๆ กันไป ก็มีความยินดี
 มานมัสการพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรแก้ว ฅนวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 ตามกำหนดวันพระแปดค่ำสิบห้าค่ำเป็นอันมากมาจนทุกวันนี้ เมื่อ
 เสาร์จพระราชดำเนิรกลับมาพระราชวังแล้ว จึงมีพระบรม
 ราชโองการ คำรัสเตือนพระยาวราชภักดี พระยาพิพิธโกศัย สรวริย
 ให้คิดอ่านปลูกษาให้ตกลงกันในเร็ว ๆ จึงพระเจ้าห้องยาเธอ
 กรมหลวงวงษาธิราชสนิท พระเจ้าสุภยาเธอ กรมหมื่นวิศนุ
 นารถนิพัทธ แลท่านเสนาบดีทั้งปวง แลเจ้าพนักงาน เจ้าจำ
 นวน กรมพระคลังมหาสมบัติ ปลูกษากันทั้งพิศัต ภาสี โรงร้าน
 เรือแพที่ขายของ แต่เจ้าของผู้ขายของรายใหญ่ ๆ แลตั้งไว้ให้มี
 ผู้เช่า คิดตามค่าเช่าแลตั้งค่าเช่า ๑๒ ซักหนึ่งแทนที่อากร
 เกษตลาด แล้วยระภาคให้ยกอากร เกษตลาดในของ เลก
 น้อยใช้ราคาทุนต่ำถึงลงมาทั้งปวงเสียทั้ง ยกทั้งเรือ แลคิดให้เก็บ

ภาส เรือค้าขาย ทั้งต้องเสียแก่แห่ง เคี้ยวคราว เคี้ยวไม้ ต้อง
 เสียหลาย แห่ง ตามกำหนดในหัวเมืองต่าง ๆ พิกัดภาส
 โรงร้านเรือ แพ คั้ง แลยก อา กร ตลาต นั้น ใต้ให้เป็นไปแต่วันศุกร์
 เดือนแปด ขุนพาสาท ขันค่าหนึ่ง ปีมเมียสัมฤทธิ์ศักดิ์แล้ว ความ
 พิกัดนั้นอย่างไร ก็จงฟังคำประกาศ ที่ต่อให้ลงไปนั้นเทอญ
 จงดูอ่านให้เข้าใจถนัด แล้วบอกกันต่อ ๆ ไป ทั้งในกรุง นอก
 กรุง เทอญ

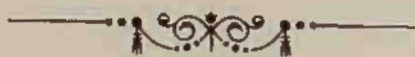
๐ ประกาศที่ ๒๔ ๖

มีพระบรมราชโองการ มार พระยัฒ จุฑ สุร ลังหนาท ให้ประ
 ภาส แก่ พระราชวงษา นุวงศ์ แล ข้าทูลของ ขลุ้ พระบาท ใหญ่ผู้
 น้อย ทั้ง ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน อาณาประชาราษฎร์ ทั้ง ปวงให้รู้ จง ทัดกัน
 ด้วยมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งท่านเสนาบดีว่า
 เป็นธรรมเนียมแต่โบราณ มาให้ เรียกเป็นค่าที่ แต่ผู้ ที่ถูกค้ำนี้
 เติบ เทียวค้าขายของต่าง ๆ ในแผ่นดิน ขัน แก่แผ่นดิน ใต้ ชื่อเรียก
 กัน ว่าเสียค่าเบิก ตลาตนั้น มา ขี้จ่ายใช้ การบ้าน เมืองทุก ปี มา แต่
 ก่อนตามเคย แต่กาล บัดนี้ ราษฎร ที่ ทุนรอนน้อย ต้อง เสียค่าตลาต
 แรงหนัก เพราะกำหนด ตลาตมีทุก บ้าน ทุก เมือง ราษฎร ลูกค้า
 เร่ ค้าขาย ถึง บ้าน ไต เมือง ไต ก็เรียก ค่าตลาต มาทุก บ้าน ทุก เมือง
 ทรงพระมหากรุณาสังสาร แก่ราษฎรที่มีทุนรอน น้อย จะใคร่ได้ เลิก
 การ เบย ตลาต เล็ก น้อย แต่ ราษฎร ที่ขายของ ซึ่ง ทำ ขัน แล้ว ทำ
 มาแล้ว เมื่อขายไม่ หมก จะ พัง เหน้ขายุค เทียว แห่งไป เสีย ต้อง

11/10/2566

ชาติทุนเปล่า เพราะของเกยไว้นานไม่ได้ ทั้งปวงนั้นเสีย จะคิด
 ผ่อนผันฉันทิจะก็ จะให้ ราษฎร ที่ยากจนต้องเสียเงินอากรแต่น้อย
 ให้ท่านเสนาบดีที่ปรึกษาหาทุกกัน ท่านเสนาบดีที่ปรึกษาพร้อมกันให้
 เลิกอากรตลาดนั้นเสีย เปลี่ยนเรียกเป็นภาษีที่ซื้อขาย เพราะ
 เห็นว่าผู้ที่มิทรัพย์สินทั้งโรงร้านไว้ใส่สินค้าของตัวบ้าง ให้เช่าบ้าง
 หาเรือไปขึ้นทุกสินค้าบ้าง รับจ้างบ้าง มีผลประโยชน์มากไม่
 ต้องเสียค่าที่ จะให้เรียกภาษีเป็นค่าที่ แต่พวกเจ้าของ
 โรงร้านเรือนเรือ ซึ่งเป็นที่ขายแลให้เช่าทั้งปวงนั้นโดยสม
 คควร แลจะยกเลิก ราษฎร ที่มีทุนรอนค้าขายเล็กน้อยในแผงลอยแล
 เร่ขาย แลเรือเร่ขายของราคาต่ำกว่าตำลึงลงมาทั้งปวง ไม่ให้
 ต้องเสียเงินอากรเลย แล ราษฎร ที่มีทุนรอนมาก จะขึ้นทุกสินค้า
 ใหญ่ ๆ มาก ๆ ราคาต่ำกว่าตำลึงขึ้นไป เข้ามาขายโดยคง
 จะต้องเสียอากรอยู่ ก็จะได้เสียเงินอากรแต่แห่งเดียว ไม่ต้อง
 เสียซ้ำ ๆ เป็นหลายแห่ง จึงให้หาตัวพระยาพิศาลศุภผล หลวงบริ
 หารุณ สุรางกร ผู้เข้าส่วน กับเขียนทำอากรตลาดกรุงเทพ ฯ เมือง
 นนทบุรี มาถามว่า จะไปรทเกล้า ฯ ให้เลิกอากรตลาด จะให้
 เรียกเป็น ภาษีที่ซื้อขาย ทั้งท่านเสนาบดีก็คิดกันนั้น พระยาพิศาล
 ศุภผล หลวงบริหารุณ สุรางกร จะทำได้ ฤๅมิได้ พระยาพิศาลศุภผล
 หลวงบริหารุณ สุรางกรรับใส่เกล้า ฯ ว่าจะขอรับพระราชทานเรียกภา
 ษีแต่เจ้าของที่เช่าเช่าจ้าง ที่บ้านเรือนโรงร้านคึกแพที่ใส่ข่อบัว
 ท่าง ๆ เจ้าของทำไว้ให้เช่า ราคาเล็กน้อยเท่าใด ถ้าหนดเอา
 ค่าเช่าเรียกภาษีตามราคาเช่า ๑๒ ชัก ๑ ให้ชักภาษีแต่ผู้เช่า

ราคาสินค้าตั้งแต่ค่าสิ่งสม มาไม่ ต้อง เสีย ภาษี ฯ หนึ่ง เลก ไพร์
 หลวง ที่ ใ้ รับ พระ ราชทาน ตรา ฎุม แต่ ก่อน ใ้ ทรง พระ กรุณา ไปรค
 ใ้ ยก อากร ตลาท สม ภัณษร ค่า น้ำ ๓ ประการ ใ้ แก่ ไพร์ หลวง
 มี กำหนด ใน ตรา ฎุม คนละ ๘ บาท ย่าง ๗ บาท ย่าง ๖ บาท ย่าง
 ๕ บาท ย่าง ๔ บาท ย่าง ต่าง ๆ ถิ่น ตาม หมู่ ตาม กรม ซึ่ง มี
 ราชการ หนัก แรง เขา แรง ต่าง ๆ ครั้น บัด นี้ ไปรค ใ้ เลิก อากร เสีย
 เลก ไพร์ หลวง ตั้ง กติ พัน ที่ เคย เสีย ค่า ตลาท แล ไม่ เคย เสีย ค่า ตลาท
 ก็ ลร เป็น ไม่ ต้อง เสีย เสมอ ถิ่น แต่ ตรา ฎุม ของ เลก ไพร์ หลวง นั้น
 คุ่ม ภาษี อื่น ๆ ก็ ไม่ ได้ เพราะ ไพร์ หลวง ต้อง เสีย ภาษี อื่น ๆ เหมือน
 คน ทั่ว ชั่ว ง อยู่ เมื่อ เช่น ถิ่น นี้ ค่า ว่า ตรา ฎุม คุ่ม ค่า ตลาท ก็ เป็น
 ขาด ประโยชน์ ไม่ ต้อง าว ไป ครั้น นี้ ไปรค ตั้ง ภาษี ที่ บ้าน เรือน โรง
 ร้าน ตึก แพร เรือ ชุใหม่ แล้ว จึง ทรง พระ มหา กรุณา ไปรค ใ้ ยก ลก
 ส่วน ภาษี ราย นี้ พระ ราช ทาน ใ้ แก่ ไพร์ หลวง ตาม กำหนด
 ใน ตรา ฎุม ที่ เคย คุ่ม ตลาท มา แต่ ก่อน แทน เข้า ถ้า เจ้า ภาษี ไป เรียก
 ภาษี ถ้า ไพร์ หลวง เป็น เจ้า ของ เรือน โรง ร้าน ตึก แพร ซึ่ง จะ
 ต้อง เสีย ภาษี ราย นี้ แล ใ้ ไพร์ หลวง เชิญ ตรา ฎุม มา ใ้ เจ้า
 ภาษี ดู ใน ตรา ฎุม ว่า คุ่ม ค่า ตลาท ได้ เท่า ไ้ ก็ ใ้ ยก ภาษี ที่
 บ้าน เรือน โรง ร้าน ตึก แพร ใ้ ตาม ใน ตรา ฎุม กำหนด ว่า คุ่ม ค่า ตลาท นั้น
 ถ้า ภาษี มาก กว่า ตรา ฎุม ที่ คุ่ม ได้ ก็ ใ้ คิด ตยก ใ้ แก่ ไพร์ หลวง
 เสีย แต่ ตาม กำหนด เงิน เหลือ เท่า ไ้ ใ้ เสีย ภาษี ใ้ แก่ เจ้า ภาษี
 ทุม มาก แล น้อย แล การ ซึ่ง ไปรค แล ใ้ ไปรค กระหม่อม ใ้ เลิก
 อากร ตลาท เสีย ถิ่น เพราะ ทรง พระ มหา กรุณา เมตตา แก่ ราษฎร

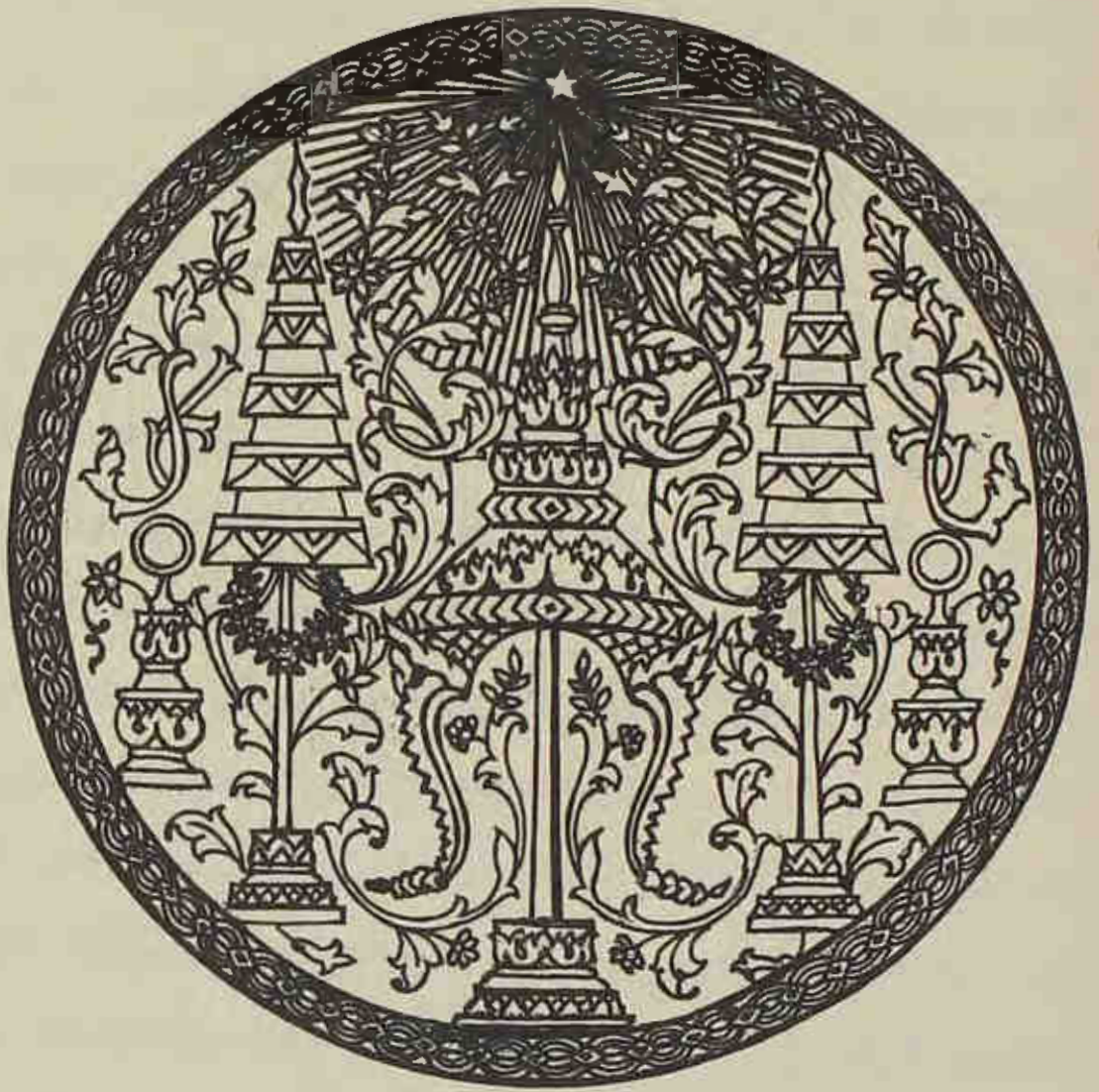
ว่าต้อง เสียค่า ตลาท มาก ๆ น้อย ๆ ไม่เสมอกัน ถ้าเจ้าภานี่
 เรียกเอาภานี่เหลือเกิน จากพิภคที่ประภาคมานี้ ก็ให้มาร้องต่อ
 พระ ยาราช ภาคคี่ พระ ยาพิพิชโกโดยสวริย เจ้าจำนวนพระคตัง
 มหาสมบัต ถ้าพระ ยาราช ภาคคี่ พระ ยาพิพิช เกโดย
 สวริย เจ้าจำนวนมิ ว่ากล่าว ขำ ระให้ ฤคคี่ สิ้นให้เรียก ภานี่
 เหลือเกินไป ก็ให้ทำเรื่อง รว ขนทุก ๆ ๕ ๕ ถวาย เช่น ความฎีกา
 จะ ทรง พระ กรุณาไปรดเกล้า ๆ ให้ พระ ยาราช ภาคคี่ ได้ ความจริง
 ว่าเจ้า ภานี่เรียก เหลือเกิน จากพิภคนี้ ก็ จะ ปรียใหม่ แก่เจ้าภานี่
 ตาม มาก แล น้อย แล ทำโทษ แก่ผู้ ไป เกยภานี่ให้ตาม สม ควร
 ประ ภาค มา ๓ วัน เสาร์ เดือน แปร บุรพา สาท แรม แปร ค่ำ ๕ ๕ เมษ
 สัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๒๐ เป็นวันที่ ๒๖๐๗ ในราช กาล
 ประ จุบันนี้ ขุนสาร ประ เสริฐ เป็น ผู้รับ สั

วัน อัง คาร เดือน เก้า ๕ ๕ สิบห้า ค่ำ ๕ ๕ สัม ฤทธิศก

จะมี จันทร รูป รากาที่ เรียกว่า จันทรังศักราช แรกจับ จะเห็น พระจันทร
 มีขอบ ข้าง ทิศ อีสาน หมอง เข้า ตั้ง แก่ เวลา ย่ำ ค่ำ แล้ว ๖ บาท ไป
 จนเวลานี้ แต่ ควณี เทียง ไปได้ ๗ นาฬิกา กับ ๕๕ นาที
 คือ เป็น เวลา ท่วม ๑ กับ ๓ บาท จึง จะ จับ ขาก ขอบ วงพระจันทร
 เข้า ไป ข้าง อีสาน ค่อน อุดร แล้ว จะ แหว่ง มา ๕ ๕
 ข้างอุดร จนเวลานี้ แต่ เทียง ๘ นาฬิกา กับ ๕๕ นาที
 คือ เป็น ท่วม อย่างไทย เช่น เวลา ยาม ๑ จะ เป็น สุก ที่ใหญ่ ของครก
 คือ เป็น อัม ครวช จับ เพียง กิ่งดวง แหว่ง ค่าง ทิศ อุดร ค่อน จั้ว
 พายัพ แล้ว ก็ ศลาขออกจนเวลานี้ แต่ เวลา ควัน เทียง ไปได้ ๑๐ นาฬิกา

11/10/2566

๑๒ ราชกิจจานุเบกษา ๗

คือ หนังสือประกาศการเล็กน้อยต่าง ๆ แต่ผู้ครอง
แผ่นดินสยามมาในวันพุธ เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่ง ขึ้นเมษมาสฤทธิศก
เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ให้ข้าราชการทุกตำแหน่ง
ในกรุง นอกกรุง แลราษฎร ทราบทั่วกัน แลทำตาม ประพฤติ
ตาม รู้ความ ตามโดยสมควร เพื่อจะมีให้ทำ แลประพฤติก
ฝึก พระราชดำริห์พระราชนัดดา แลเล่าญาติการ แลเข้าใจ
ความผิด ๆ ไป

11/10/2566

แจ้งความมาที่ ๑๘

ว่า วันอาทิตย์ เดือนเจ็ด ขึ้นสิบสามค่ำ ยี่สิบเมษสัมฤทธิศก
 ศลวง อินทร มน เชายร กรมการ เมือง นคร ราช สี่ มา ถอนหนังสือ ออก
 เจ้าพระ ขานคร ราช สี่ มา พระยา ปลัด กรมการ ลง มาสอง ฌบัย
 ฌบัย หนึ่ง ว่าได้ พร้อมกัน ข้ำสลวง ลงมือ ศักเลข เมืองนคร ราชสี่ มา
 กับ ทั้ง เมือง ชน แล เมือง วิเชียร กับ ทั้ง เมือง ชน แต่ณวันอาทิตย์
 เดือนห้า ขึ้นสิบสามค่ำ มาถึงวันพุธ เดือนหก แรมค่ำหนึ่ง ได้เลข
 เมือง นคร ราช สี่ มา เจ้าเมือง กรมการ ๒๓๐๒ เมือง ชน ๑๖๑
 ล่วยทอง ๑๘๘ ทองโค ๖๐ ทองช้าง ๗๒ รวมเป็น ๒๗๓๙ คน
 ล่วยใน พระ ขวร ราช วั ๒๒๙ ข้ำเจ้า ข้าว ข้ำ ราชการ ๙๘
 รวมทั้งรายก่อนเป็น ๓๑๖๑ คน เมือง วิเชียรกับทั้งเมืองชน ๕๒ คน ฯ
 รวม ทั้ง สาม ราย เป็น ๓๔๘๙ คน ฯ ฌบัย หนึ่ง ว่ามี ตราไปรด
 เกลา ฯ ขึ้นไป ให้เจ้า พระ ขานคร ราช สี่ มา คิด อ่าน ดูเลข เมือง ลาว
 เมือง เขมร การ จะ ศักหมาย คุม เลียบใหม่ ๆ จะผูก ขี้ ทำขานู ขี้
 ภาอรู จำนวนไว้ ให้บอก ลงมา ให้แจ้ง เจ้าพระ ขานคร ราช สี่ มา
 คิดด้วย เกลา ฯ เห็นว่า เมื่อครั้ง เจ้า พระยา ขตินทร เกชา ขอ ขึ้นไป
 ตั้ง อยู่ ณแขวง เมือง สุรินทร์ ได้ให้ เจ้า กรม ปลัด กรม ทำ ขานู ขี้
 ผูก ขี้ ข้อมือ เลข ลาว ฝ่าย ทวัน ออก เลข เขมร ข้ำ คงได้ จำนวน คน
 มาก ทั่วย ผูก ทั่กับ ทำ ขานู ขี้ กลัว เกรง ไม่ อาจ จะ เห็น แก่ผล ประ
 โยชน์ ทั้ง เจ้าเมือง กรมการ ก็ไม่ อาจ ยึด ขี้ ทั่ว เลขไว้
 ครั้น จะให้ ผูก ขี้ เหมือน เมื่อครั้ง เจ้า พระยา ขตินทร เกชา เหน จะหาได้

11/10/2566

คนสันจำนวนไม่ ทั่วเมืองลาวเมืองเขมร เขตตรงไกลกัน ทั่วเลขสับสน
 ปกนี้อยู่มาก เจ้าเมืองกรมการก็จะตั้งขานูซี จำหน่ายจำนวนเลขก็ จะทำ
 ลง แลลาวเขมรบ้างทุกวันนี้ ก็พวยตรภรรยาเข้ามาตั้งบ้านเรือน
 อยู่ใน แขวง เมืองนครราชสีมา แลเมืองชนเป็นอันมากก็ได้ให้ เจ้าหมื่น
 นายกอง ทำทาง ว่านำคักหลงหมอนามเมืองไว้ ทุกเมืองแล้ว เลขเมือง
 ลาวเมืองเขมร ที่อยู่คงบ้านคงเมือง ครั้น จะให้ ผู้ก ขทำ ขานูซีก็จะ
 หนี หนี ไป เจ้าพระยา นครราชสีมาได้ ปลูกษา กรมการพร้อมกัน
 เห็น ว่าคักหลงหมอนาม เมืองไว้ได้ เป็นสำคัญ ทั่วเลข จะไม่ สับสนกัน
 หนึ่งเลข เมืองลาว เมือง เขมร ไป มีภรรยา อยู่ ณเมือง ลาว ฝ่าย ด้วน ออก
 เจ้าหมื่น นายหมวกไป สืบ เสาะ คิคตาม จะ เอา ลูก หมื่น ชน มา รวบรวม
 ทั่วคัก หมื่น คงทอง เจ้า เมือง กรม การ ท้าวเพี้ยไม่ ยอมให้ จะ เอา ทั่ว
 ทั่วตาม แม่ หมื่น ทั้ง สิ้น ครั้น จะให้ ลูก หมื่น ไป กัก แม่ หมื่น ฝ่าย เคี้ยว
 ข้างฝ่าย พ่อ หมื่น ก็ จะ สูญ จาก หมวก จาก กอง ไป ถ้า จะ ไปรด เถลัว ให้
 ข้าหลวง กอง คัก ชน ไป คัก เลข เมือง ลาว ฝ่าย ด้วน ออก เมือง เขมร บ้าง
 ทั่ว ขอรับพระ ราช ทานพระ ราชกำ หนค บั้นหมื่น ให้ ข้าหลวง เจิญ ชน ไป
 จะ ได้ คัก สิ้น แบ่ง ลูก หมื่น จึง จะไม่ มีความ เกี้ยว ข้อง ต่อไป ควร มีควร
 แล้วแต่ จะ ไปรด ๑ ขอด สอง ๒ ขยับนี้ รอข้า อยู่ หาได้ กราบ บัง คม
 ทูลพระ กรุณาไม่ เพราะ นี้ การ พระ ราชกุ สลณตของ พระ พุทธ ชินศรี
 มนต์ ขวร นิเวศ อยู่ใน วัน ไช ขอด มา ถึง แล้ว ก็ มี ราช การ
 ทั่ว ราช ทั่ว ไป เมือง อัง กฤษ กัด ข มา ถึง แล ราช ทั่ว เมือง เคน
 มารค เข้า เผ่า ทูลของ ขูลี พระบาท แล การ อื่น คัก หนี มา มาก
 หาได้ ข้อง ที่ จะ กราบ บัง คม ทูลพระ กรุณาไม่ ต่อ วันอาทิตย์ เกือบ

แปด บุรพาสาท ^{ซึ่ง}สามคำ ^{ข่ม}เมียบ ^{สัม}ฤทธิศักดิ์ ^{พระ}ราชเสนา
 จึงได้นำ ^{เขา}ไชยชอก ^{สอง}ชาย ^{ซึ่ง}กรวย ^{บัง}คม ^{ทูล}พระ ^{กรุณา}
 แล ^{ความ}คิด ^{เจ้า}พระ ^{ยาน}คร ^{ราช}ลี ^{มา} ^{ซึ่ง}ว่า ^{มา}ใน ^ณบ ^{ัย}หลัง ^{นั้น} ^{ทรง}พระ
 กรุณา ^{ไป}รด ^{ให้} ^{พระ}ราช ^{เสนา} ^{นำ}ไป ^{แจ้ง} ^{แก่} ^{พระ}ยา ^{ราช} ^{สุ}ภา ^{วดี}
 พระ ^{ยา} ^{ประ}ม ^{วณ} ^{ประ}มา ^ณ ^{พล} ^{กรม} ^{พระ} ^{สถิต} ^{ให้} ^{พระ} ^{ยา} ^{ราช} ^{สุ}ภา ^{วดี}
 พระ ^{ยา} ^{ประ}ม ^{วณ} ^{ประ}มา ^ณ ^{พล} ^{นำ} ^{ข้อ} ^{ความ} ^{ไป} ^ข ^{กษา} ^{หา} ^{หา} ^{พระ} ^{เจ้า}
 นี้ ^{อง} ^{ยา} ^{เชอ} ^{กรม} ^{หลวง} ^{วงษา} ^{อิ} ^{ราช} ^{สนิท} ^{เจ้า} ^{พระ} ^{ยา} ^{นิ} ^{กร} ^บ ^{ทิน} ^{ทร}
 เจ้า ^{พระ} ^{ยา} ^{ศรี} ^{สุ} ^{วิ} ^ย ^{วงษ} ^{เจ้า} ^{พระ} ^{ยา} ^ช ^ร ^ร ^{มา} ^{อิ} ^{กร} ^ณ ^า ^{ธิ} ^ย ^{ดี} ^{แล} ^{พระ} ^{ยา}
 มหา ^อ ^{มา} ^ต ^{ยา} ^{ธิ} ^ย ^{ดี} ^{พระ} ^{ยา} ^{ราช} ^ว ^ร ^า ^น [ุ] ^ก [ุ] ^ล ^{จะ} ^{เท} ^น ^ค ^ว ^ร ^{ประ} ^{การ} ^ไ ^ค
 ด้ ^{ให้} ^จ ^ก ^แ ^จ ^ง ^{พระ} ^{ราช} ^บ ^{ัญ} ^ญ ^ค [ี] ^น ^ห ^ม [ุ] ^{นี้} ^ข ^ก ^{ษา} ^ต ^ก ^{ลง} ^{แล้ว} ^{ให้} ^{พระ} ^{ยา}
 ราช ^{สุ} ^{ภา} ^ว ^{ดี} ^{นำ} ^{เข้า} ^{มา} ^{กร} ^{วย} ^{บัง} ^ค ^ม ^ท ^{ูล} ^{พระ} ^{กรุ} ^{ณา} ^ค ^อ ^ภ ^{าย} ^{หลัง}

๑๕ ๖๕ ๖๖

วัน อา ทศย เกื่อน แปด บุระ พาสาท ^{ซึ่ง}สามคำ ^{หลวง}
 ลัก ^ษ ^ณ ^{มา} ^{นา} ^{เจ้า} ^{กร} ^ม ^ช ^น ^ร ^า ^ม ^{เด} ^ช ^{ปล} ^{ัด} ^ก ^ร ^ม ^{นำ} ^{หน} ^ง ^ล ^{ือ} ^ข ^{อก} ^ณ ^บ [ั] ^ย ^{หนึ่ง}
 มา ^{ถึง} ^{กร} ^ง ^{เท} ^พ ^{มหา} ^{นคร} ^{ได} ^{นำ} ^{ซึ่ง} ^{กร} ^{วย} ^{เว} ^{ียน} ^ร ^พ ^ณ ^โ ^ก ^{ษา} ^{ธิ} ^ย ^{ดี}
 ท ^{รา} ^ย ^{แล้ว} ^{ความ} ^{ว่า} ^{พระ} ^{ยา} ^{ราช} ^ว ^{ัง} ^ส ^ร ^ร ^ไ ^ก ^ร ^{วย} ^ถ ^ว ^{าย} ^{บัง} ^ค ^ม
 ลา ^ง ^{เร} ^{ือ} ^ค ^ช ^ล [ี] ^ห ^{้อ} ^ก ^{ไป} ^{จาก} ^{ปาก} ^{น้ำ} ^{เจ้า} ^{พระ} ^{ยา} ^น ^อ ^ก ^ส ^{ัน} ^ค ^{อน} ^ณ ^{วัน}
 อ ^{ิง} ^ค ^า ^ร ^{เก} ^{ื่อ} ^น ^ท ^{ซึ่ง} ^ส ^{ัย} ^{ห้า} ^{คำ} ^{ข่ม} ^{เม} ^{ียบ} ^ส ^{ัม} ^ฤ ^{ทธิ} ^ศ ^{ัก} ^ใ ^ช ^ไ ^ย ^{กำ} ^{ข่ม}
 ไป ^{สำ} ^ร ^ว ^น ^{สอง} ^ค ^{ัน} ^{ถึง} ^{เกาะ} ^ช ^{้าง} ^พ ^ย ^{กำ} ^{ข่ม} ^{ศรี} ^{รัตน} ^{โก} ^{สิ} ^น ^{ทร} ^แ ^ก ^{แล้ว}
 ก ^{ลา} ^ง ^ส ^ม ^ท ^พ ^ร ^{้อ} ^ม ^{กัน} ^ณ ^{วัน} ^พ ^ฤ ^ห [ี] ^ศ ^{เก} ^{ื่อ} ^น ^ท ^แ ^{รม} ^{สอง} ^{คำ} ^ท ^อ ^ก
 รั ^ว ^ณ ^ค ^{อย} ^{เร} ^{ือ} ^ด ^ร ^ม ^{การ} ^{เม} ^อ ^ง ^จ ^{ัน} ^ท ^{บุ} ^{รี} ^{เม} ^อ ^ง ^{ตรา} ^ค ^{อยู่} ^{ที่} ^{เกาะ} ^ช ^{้าง}

11/10/2566

ทั่ววัน ฅวันพุทท เกือนทกแรมแปดค่ำ ออกจากเกาะช้างไชโยไปตั้ง
 เกาะกุก ฅวันพุททศ เกือนทกแรมเก้าค่ำ เวลาสองโมงเช้า เรือสี่สะ
 ยวน ทอดอยู่ที่ท้องอ่าวเกาะกุกลำหนึ่ง กำปั่นแฉฉวดกลางสมุทรหลวง
 ลักษณมานา ไชโยเข้าไปใกล้ลงเรือโยกไป ภาเอาเรือกับเงินยวนนาย
 เรือตูกเรือมากำปั่น พระยาราชวังสรร ได้เลี้ยงไต่ถามเงินยวน
 นายเรือตูกเรือ แจ้งว่า เเคมอยู่เมืองกำปอก บันทุกกระสอขุ เข้ามา
 จำหน่ายณกรุงเทพฯ เร็วแล้ว บันทุก ม่อเข้า บันแดง จะกลับออก
 ไปเมืองกำปอก หนีก่านแล่นออกนอก แวะเข้าไปที่เกาะกุกพระยาราช
 วังสรร เชนคน ในลำเรือ เปนเงินย้างยวนย้าง แล้วยตามหนึ่งสี่ สำหรับ
 ลำไม้ พระยาราชวังสรร กักเอาเรือ กับคนในลำเรือไว้ แล้วยไต่
 ตามแจ้งอยู่ในกำ ให้การ อ้ายเงินช่าง อ้ายเงินหมัน อ้ายหล้ายวน
 อ้ายหล้ายวน นายเรือตูก เรือนั้นแล้ว ทอดกำปั่นอยู่ที่เกาะกุกสามวัน
 ฅวันอาทิตย์เกือนทก แรมสิบสองค่ำเวลาห้าโมงเช้า เชนเรือสี่สะประ
 สิมยาว ห้าวา สองสอก ลำหนึ่ง มาจะเข้าเกาะกุก เชนกำปั่น แล้ว
 เรือสี่สะยวน แล่นเลียบไปข้างท้ายเกาะกุกจะชนเข้าฝั่ง พระยาราชวังสรร
 ไชโยให้ขุนรามฤทธิไกรหมื่นภักดีคงคา ลงเรือโยกออกไปก้าวสกัด
 จับเอาเรือเข้ามา ณกำปั่น ได้เลี้ยงไต่ถามว่ามาแต่เมืองกำปอก จึงได้
 ลงเรือไปอยู่ในลำเรือ มีแต่กระคายเงิน กระคายทอง กระคายฟาง
 สิ่งตะเด็กตะน้อยหามีสินค้าสิ่งใดไม่ ได้ค้นดูในลำเรือพบตายน
 สามเล่ม กับกระบอกใส่ดิน คำล้าม ชนวนไว้สำหรับทิ้งเรือบอกหนึ่ง
 ช่อนไว้ ในใต้ท้องเรือ ผิดปลาดก กับเรือตูกคำ ทั้งปวง พระยาราชวังสรร
 ฅวันตูกเรือ นายเรือ ภา ลงไป ณเกาะ รงหน้าบ้านศรีเทงา ฅวันพุททศ

เดือนเจ็ด ขึ้นค่ำหนึ่ง บรมเมษ สัมฤทธิศก เวลาสามโมงเช้า
 พระยาราชวังสร เชิญ คุณ อักษรลง เวือโศก ให้ขุนรามฤทธิไกร
 ทน ภัททคงคา แล้วใช้ให้กำปั่น แลตั้งกลาง สมุท ทลวง ลักษณ
 มานาข้องกันไปเมืองกพงไสม ให้เจ้าเมือง กพงไสม จักข้าง
 แลกรมการผู้ใหญ่เมืองกพงไสม ขึ้นไปยัง พระทวิรักษ ราม มหา
 อิศ ราธิบดินคอง มีไชย แล้วให้พาเจ้าเมือง กพงไสม ลง มา
 กิด มาช การ จัษ อ้าย จิน ทวี เทียบสลัก ที่ตั้ง อยู่ สิตา ชาว บ้าน ศรีเตงา
 พระยาราชวังสร ทอด กำปั่น คชสีห์ คอบ เจ้าเมือง กพงไสม อยู่
 ... แล้ววัน สิบวัน เวมเสาร์ เดือนเจ็ด ขึ้นสิบค่ำ เวลาบ่ายโมงเศษ
 ออก ญาธิ เษศ สงคราม นกกระบัก กระดา ภาย เมือง กพงไสม มาที่กำปั่น
 เทน รุจัก ทวี อ้าย จิน เมียน นายเรือ อ้ายจินเคียว อ้ายจินข้าง อ้ายจินโต
 ลุก เวือ สี่ สะ ประ สิม ซึ่ง จัษ ไค้ ที่เกาะ กุดนี้ว่า เช่นพวกอ้ายจินทวีเทียบ
 สลัก ซึ่ง ตั้ง อยู่ สิตา ชาว บ้าน สี่เตงา พระยาราชวังสร เอาทวี
 อ้ายจินเมียน อ้ายข้าง อ้ายเคียว อ้ายจินโต มาตามให้การรับเป็นตักย
 ว่า ไค้ คม คัด กย อ้าย จิน ทวี เทียบตง อ้าย จิน ชาวพวก จิน อุษแซ
 อิง ไค้ หงวน ล้วย อ้าย จิน เต้า แก่ เต้า บ้าน สิตา ชาว อ้าย จิน ชู ชู เทียบ
 กย จิน พักพวกประมาณ ๕๐ เศษ ภากัน ลง เวือไป ที่ เกาะ งู
 ... ที่เกาะ งู พร้อมกัน เชือก คอไก่ เอา เลือก นั้น ใส่น้ำ สุรา
 ใส่น้ำ แล้ว ถอด เลือก มอช้าย เสียบข้างหนึ่ง รุก อยู่ จิน คน ละคอก ส่า
 ยาน ทวี เป็นพี่น้องกัน แล้ว เสพ สุรา ใส่น้ำ เลือกไก่ ทุกคน เสริจ แล้ว
 พร้อมกัน ตั้ง ให้ จินตง เป็นทวีเทียบ จิน ชาวเป็นยี่เทียบ จิน เต้า แก่ เต้า เป็น
 ชาเทียบ จิน ชู เป็น ชู เทียบ แล้ว แยก ข้าย กัน ไป เป็น สลัก เทียบ

11/10/2566

ที่เรือถูกค้า แลที่ปล้นโรงจีนมีชื่อช้าน เกาะกระบือ แขวงเมือง
 กำปอตกด้วยแห่งหนึ่ง แลอ้ายจีนตัวเหี้ยทอง อ้ายจีน
 ชาวเหี้ย อ้ายจีนชื่อ ๆ เหี้ย จักเรือออกเที่ยวที่เรือ
 ยิงหาถลัน มาที่ลีสลาขาวไม่ แลจีนเต้าซาเหี้ยนั้น ยังไม่ไต่ไกร
 เทียวที่เรือตั้งโรงอยู่ที่ลีสลาขาว แจ้งอยู่ในคำให้การ อ้ายจีน
 มีชื่อ ๕ คนนั้นแล้ว ให้ออกยากิเบศสงครามเจ้าเมือง กะพงโลม
 ไปเอาตัวลงมาที่กำปง ตามตามคำอ้ายจีนมีชื่อให้ถวัก
 อ้ายจีนเก่าแก่ เต้าซาเหี้ยให้ถวัก เวียงเป็นสตัย สมคำอ้ายจีน
 มีชื่อ ๕ คนชัคนั้นแล้ว ณวันพุทธเดือนเจด ชนสืบล้า ชนมเมย
 สัมฤทธิศักดิ์ พระยาราชวังสรร ทอกลำปงอยู่ที่เกาะรง เวลา
 สามโมงเช้าแลไปเห็นเรือใช้ใบมาข้างอ่าวกะพงโลม ท้ายเกาะรง
 หว่างเกาะข้างควาลำหนึ่ง แลไปเห็นแต่ใบเรือหว ทราบว่าเป็น
 เรือร้ายที่ประการโตไม่ พระยาราชวังสรร ใช้ให้กำปง ศรีรัตน
 โกสินทร์ หลวงศรีมหาราชาลำหนึ่ง กำปงแล้วกลาง สมท
 หลวงลักษณมานาลำหนึ่ง ขุนรามฤทธิไกรหมื่นคงคาเรือโยกลำหนึ่ง
 ไปไล่ก่าวสกัดกอบ เวลา ๕ โมงเช้า ทนเรือเข้าเห็นเรือปากปลา
 ยาวประมาณสิบเอควาสิบสองวา คนในลำเรือเป็นจีนกำปง
 ชักธงให้ลตใบ พวกอ้ายจีนสลักไม้ลตใบ กำปงระคมกัน
 ยิงขึ้นสามนัด สัก ก็ทาลตใบ ทอกลสมอเรือไม่ ใช้ใบจะหนี
 เข้าทนกำปงไล่กระชก กอบทางขึ้นไปถึง ยิงขึ้นอีกสามนัด
 สัก ถูกหางเรือ พวกอ้ายจีนสลักจึงโซมใบลง คนใน
 ลำกำปงศรีรัตนโกสินทร์ แลแล้วกลาง สมทเรือโยก จึง

ภากัน ลงเรือ โยคเข้าไปจับได้ เรือแล่นในลำเรือ ๑๐ คน กับ
 ยืนหลัง เหล็กสอง ขอก ยืนทองปลาย ขอกหนึ่ง ยืนคาบสีลาสอง ขอก
 คันท่า ถึงหนึ่ง หอกเล่มหนึ่ง โล่หวาย ตะค้าอันหนึ่ง ขอกเหล็ก
 สำหรับเกี่ยว เรืออันหนึ่ง ง้าวเงินสองเล่ม เกยขึ้นไว้ในกำปั้น
 แต่เรืออ้ายเงินสลักนั้นทางเรือถูกขึ้นจั่วรถ ให้คนในลำกำปั้นใช้
 โย จะเอา ขนมาณะ เกาะ รง เกิดพยทวนตก คลื่นใหญ่ลมกล้า
 เรืออ้ายเงินสลักหวงเรือหักซัดเข้าตกคนแตก จึงเอาเรืออ้าย
 เงินสลัก เลี้ยวที่อ่าว กพง โสม พาตัวอ้ายเงินสลักมีชื่อ ๘ คนมายัง
 พระยาราชาวงศร ตามอ้ายเงินพวกอ้ายเงินสลัก ๘ คน ให้การตั้งคำ
 คล้ายคลึงกันว่า เติม อ้ายเงินทองตัวเหี้ย อ้ายเงินอ่าวเหี้ย เหี้ย
 เค้าซาเหี้ย อ้ายเงินซี ๆ เหี้ย กบเงินพวกพวกแล อ้ายเงิน ๘ คน
 ซึ่งจับได้ในลำเรือ สยามลทวัคยคึกกัน เช่นสลักไปเที่ยวตีเรือลูก
 คำตามทางทะเล แต่เงินเงินอายุสิบห้า ปี คนหนึ่ง พวกอ้ายเงินสลัก
 จับได้ที่อ่าวแขวงเมืองกำปอก เช่นเซตยเอาตีเรือไปตีเรือได้
 แล้ว ภากัน มารวมภักอยู่ ที่สีลา ชาวแขวงเมือง กพง โสม แจ้งอยู่
 ในคำให้การ อ้ายเงินมีชื่อ ๘ คนนั้นแล้ว แลพวกอ้ายเงินสลัก
 ซึ่งจับไม่ได้นั้น ก็ภากันไปเที่ยวตีเรือทางไกล ก็ยังหาถลันมาไม่
 ที่อยู่รู้ว่ากำปั้นมาตากกระเวณ ก็ภากันหนีไป แลณเคื่อนเจก
 ช้าง แรมลมทวน ตกพักข้าง แล้วยังมีลมสลากันพักข้าง เรือ
 หัวเมือง กอ จะใช้โยกถลันมาได้ ถ้าถึงเคื่อนแปดข้าง ชน
 เป็นเทศ กาลลมทวน ตกพักถลันอยู่น้อยมาก ชนทุกวัน กำปั้นใช้โย
 ได้ กอ จะแก้ชุนมาได้ เรือโยคแลเรือหัวเมือง เช่นเรือได้

เรือสี่ขบวนซัดลม จะใช้ใบกาวกลบขึ้น มา ยาก เกือบออก จะค้าง มรสุม
 พระยาราชวัง สรรค คอย พัง พระ ทวี รักรัษ ราม มหา อิศราธิบดี ถึงย
 สิบเอ็ดสิบสอง วันแล้ว ก็ยังตามมิขลุ่ยซาสั่ง มา ยัง เจ้า เมือง
 กพงโสมให้ทราบ ราช ถาวร ประการใดไม่ แล การ ซึ่ง จะ สืบ จัย อ้าย
 จีน ทั่ว เคีย สลัดกันนี้ พวก อ้าย จีน ทั่ว เคีย สลัดกัน พากัน หลบหนีไป
 ให้ไป เทียว สืบ เสาะ จัย ก็ ตา ไท้ไม่ แต่ อ้าย จีน เคียวนี้ ฉาย เสี่ย
 คนหนึ่ง บังคงมีทวอยู่ ๑๕ คนนี้ พระยา ราชวัง สรรคไค้
 เอา ทว อ้าย จีน เก้า ชา เคีย กับ อ้าย จีน เมียน จีน ไท้ จีน ช่าง
 อ้าย จีน รอก อ้าย จีน เอียน อ้าย จีน ยกหวด อ้าย จีน เม็ง อ้าย
 จีน ท่วน อ้าย จีน ชิม อ้าย จีน ทง อ้าย จีน เม็งไค้ พวก อ้าย
 จีน ทั่ว เคีย สลัด ๑๓ คนกับจีนจีนเสดลยคนหนึ่ง รวมกัน ๑๕ คน ซึ่ง จัย
 ไค้เอาทวไว้ในกำขึ้น จะคุมเข้ามาส่งนครกรุงเทพมหานครด้วย แล้ว
 ขอกมา ณ วันพฤหัส เดือนเจ็ด แรมเจ็ดค่ำ ยี่ มเมียสัมฤทธิศก ๗๕
 • ยี่ มเมียสัมฤทธิศกนี้ มีอธิกมาส แต่ อรรวมคาฤกษุกลม
 ฤกษุฝน ก็ยอมผ่อน ย่นไปโดยลำดับ ตาม คติพระ อาทิตย์พระ จันทร์ จะ
 โทกไป ตาม ชื่อ เดือน ก็ ตา ไ้ไม่ ก็ ถ้าว ว่า ชื่อ เดือน ยี่ หนึ่ง จะ แยก ๑๒
 เสมอใช่แล้ว ปลายเดือนก็ไม่ได้กับวันคัมภีร์กลางเดือนก็ไม่ได้กับวันเพ็ญ
 เขาจึงนับชื่อเดือนไปตามวันคัมภีร์วันเพ็ญ แต่ฤกษุฝนแลลมตามขันธ์จะตาม
 วันคัมภีร์วันเพ็ญ ก็ ตา ไ้ไม่ ก็ยอมผ่อนไปตามเดือนที่แย่งเป็นสิบสองส่วน
 เสมอขึ้น เพราะฉะนั้นจะชี้แนะมาให้รู้ คติเดือนที่แย่งเป็นสิบสองส่วน เพื่อจะ
 ให้สังเกต ฤกษุให้ แน่ นอน ยี่ มเมียสัมฤทธิศกนี้ ข้าง หนึ่ง เดือน ๕
 ฤกษุเป็นเหมือนเดือน ๕ ข้าง แรม ๗ ถึงแก่ เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ

ไปจนถึงเดือน ๖ แรม ๓ ค่ำ ฤกษ์เป็นเดือน ๕ ฯ
 ทั้งแต่เดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ ไปจนถึงเดือน ๗ แรม ๕ ค่ำ
 ฤกษ์เป็นเดือน ๖ ฯ ทั้งแต่เดือน ๗ แรม ๕ ค่ำ ไปจนถึง
 เดือน ๘ ขุรพาสาท แรม ๕ ค่ำ ฤกษ์เป็นเดือน ๗ ฯ ทั้งแต่
 เดือน ๘ ขุรพาสาท แรม ๖ ค่ำ ไปจนถึงเดือน ๘ อุกวาสาท
 แรม ๖ ค่ำ ฤกษ์เป็นเดือน ๘ ฯ ทั้งแต่เดือน ๘ อุกวาสาท
 แรม ๗ ค่ำ ไปจนถึงเดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ เป็นฤกษ์เดือน ๙ ฯ
 ทั้งแต่เดือน ๙ แรม ๘ ค่ำ ไปจนถึงเดือน ๑๐ แรม ๘ ค่ำ
 ฤกษ์เป็นเดือน ๑๐ ฯ ทั้งแต่เดือน ๑๐ แรม ๙ ค่ำ ไปจนถึง
 เดือน ๑๑ แรม ๙ ค่ำ เป็นฤกษ์เดือน ๑๑ ฯ ทั้งแต่เดือน
 ๑๑ แรม ๑๐ ค่ำ ไปจนถึงเดือน ๑๒ แรม ๑๐ ค่ำ เป็นฤกษ์เดือน ๑๒ ฯ
 ทั้งแต่เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ไปจนถึงเดือน อ้ายแรม ๑๑ ค่ำ
 ฤกษ์เป็นเดือน อ้าย ฯ ทั้งแต่เดือน อ้ายแรม ๑๒ ค่ำ ไปจนถึงเดือน
 อ้ายแรม ๑๒ ค่ำ ฤกษ์เป็นเดือน อ้าย ฯ ทั้งแต่เดือน อ้ายแรม ๑๓ ค่ำ ไป
 จนถึงเดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ฤกษ์เป็นเดือน ๓ ฯ ทั้งแต่เดือน ๓
 แรม ๑๒ ค่ำ ไปจนถึงเดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ ฤกษ์เป็นเดือน ๔ ฯ
 ๐ วันศุกร เดือน แปด อุกวาสาท แรม ๑๓ ค่ำ มีเรือรบอังกฤษ
 มาถึงปากน้ำ เจ้าพระยา ลำหนึ่ง เป็นเรือกลไฟใหญ่ กินน้ำฤกษ์ ๙
 ศอก นายเรือลูกเรือ ๑๙๐ คน เรือชนิดนี้เคย ด้ย้แต่หม่ชื่อ มาก
 กุศล เข้ามาเยี่ยมมณฑลอังกฤษ แล นายเรือขึ้นมา เฝ้าพระ
 มาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว ทั้งสองพระ องค์ โดยทางไมตรีไม่มี
 เศตุอะไร อย่างนั้น เชื้อดำคนฤกษ์ ๗ ไปเลย ฯ

๐ ทั้งตำแหน่ง ขะ ครั้นนี้ทรงกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ให้พระราชวังสนามจันทร์เสนาบดี แด่ข้าทูลของขลุ่ยพระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงจนถึง ราชบุตร บางพวก ให้เลือกตำแหน่งที่พระ
 มหาราชครุฑทั้งสอง ว่าผู้ใดสมควรจะเป็นที่พระมหาราชครุฑไ
 หิตาจารีบ แด่ที่พระมหาราชครุฑมิไธยวดี เพราะตำแหน่งทั้ง
 สองนี้ เป็นที่สำหรับพิพากษาตัดสินคดีของคนเป็นอันมาก
 ทั้งที่พระนคร โปรดให้เลือกมาตั้งแต่ฉะวันจันทร์ ขึ้นเก้าค่ำ
 เดือนแปดบุรพาสาท จนถึงฉะวันอาทิตย์ขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนแปด
 อุตตราสาท พระราชวังสนามจันทร์เสนาบดี แด่ข้าทูลของขลุ่ย
 พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ในพระบรมมหาราชวัง แด่ในพระบรมราชวัง
 ที่ต้องปลูกชานนี้ ๓๘๑ ก็ไต่ถามชื่อผู้ที่จะเลือกใส่กระชายส่ง
 เข้ามาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ว่าอีกย้ายต่าง ๆ กันไป
 แต่ที่รวมกันมากกว่าคนอื่น ๆ นั้น พระไกรศรี พระกระเชม
 สองคนนี้มีผู้เลือกมากกว่าร้อยขึ้นไป แต่นอกกว่านั้น คือพระ
 ราชครูพิเชต พระพฤตมาธิบดี พระสุธรรมไมตรี พระเมธีจ
 ธิบดี ศลวง ฉลาดพิพากษา ก็มีผู้เลือกมากกว่าห้าสิบขึ้นไป
 ทรงพระราชดำริเห็น ว่า พระไกรศรี เป็นคนสูงอายุ แด่ไ
 ทรงคุ้นเคยมาแต่ก่อน ครั้นฉะวันพฤหัสบดี เดือนแปด อุตตราสาท
 แรม ๕ ค่ำ ยี่สิบเมษมาสฤทธิศักดิ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้
 พระไกรศรี เป็นพระมหาราชครุฑไหิตาจารี มนุสสารฤทธิ
 ประสิทธิ์ราชวรภิษานุสาสน์สาคร พวหมพิลาศราชสุภาวภักดี
 ศรีบรมหงษ์ดำรงศีลสุจริต พิพิธเทพางคานุกฎการ ยุทธิธรรม

สารบริรักษ์ อัครศึกษาโหมกษโลกมานิตนโรคม ประชุมมหาพฤตมาจารย์
 ถ้อยคดีนา ๑๐๐๐๐ พระราชทานสมบัฏมคอกใหญ่ เป็นเครื่องยศ ฯ
 ให้พระเกษมเป็นพระมหา ราชครู มหิธร มนุ ปกวงโคศลคุณสุนทรพินิจนัย
 ปรีชาญาณ คิลสารสุวิธานุรักษ์บรมอัครราชวโรประสัทม์ภักดิ์ธรรม
 พัทธกษิยาโหมกษโลกมานิตมหาพฤตมาจารย์ ถ้อยคดีนา ๑๐๐๐๐
 พระราชทานสมบัฏมคอกใหญ่เป็นเครื่องยศ ฯ ให้เลื่อนพระราชครู พิเชต
 เป็นพระขามนุเนคตี บรรหาร เป็นพนักงานใหญ่ในพระบรมมหาราชวัง
 สำหรับบริรักษากฎหมายโบราณราชธรรมเนียมแลพระ ราชกฤตีกาพระราช
 บัญญัติ ใน พระ อัยการ ทั้ง ๒ พง เป็น ตำแหน่ง ผู้ซึ่ง กฎหมาย ในกรม
 ลุข ชุน ปฤตมา แล พิพากษาคดี ทั้ง ๒ พง แล เป็น ที่ ปลัด ทูลฉลอง
 ของ ท่าน เสนา บคิ - ผู้ ที่ ไป รค ให้ เป็น ประ ทาน ใน การพิพากษาคดีด้วย
 พระ ราช ทานให้ ถ้อยคดีนา ๖๐๐๐ พระ ราช ทาน สม บัฏมคอก
 ใหญ่เป็นเครื่องยศ ฯ ให้พระเมธีจิบคิ เป็นพระขามนุสารสาคร บัญชา
 เป็นเจ้าพนักงานในพระบรมราช สำหรับบริรักษากฎหมายโบราณราช
 ธรรมเนียม แลพระ ราชกฤตีกาพระราชบัญญัติ ในพระอัยการทั้ง ๒ พง
 เป็นตำแหน่งผู้ซึ่งกฎหมายช่วยกรมลุลุขุน เมื่อปฤตษาคดีใหญ่ ๆ แล
 คคัยนคัทม โจทยจำเลยทั้งสองฝ่ายฎฝ่ายหนึ่ง เป็นคนชั้นในพระบรม
 ราชวัง แลเป็นผู้ตรวจตราเอาใจใส่โรงศาลทุกกระทรวง ในพระบรมราช
 วังด้วย พระราชทานให้ถ้อยคดีนา ๓๐๐๐ พระราชทานสมบัฏมคอก
 ใหญ่เป็นเครื่องยศ ฯ ให้พระพฤตมาธิบคิ เป็นพระยาพฤตมาธิบคิศรีวิสัย
 นุการ พนักงานสำหรับรับสั่งว่าว่ากำกับถ้อยคดีหน้าเป็นการยี่ แลรับสั่งว่า
 ถ้อยคดี ถ้อยคดีหน้าประจำ เดือน

11/10/2566

๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๖๕

คือ หน้ สอ ประ กาศ เต็ก หน้ ยท่าง ๗ แต่ผู้ครอง
แผ่นดินสยามมาในวั้นเสาร์ เกือน ๑๑ แรมค้ำหนึ่ง ๗ มเมือ สัมฤทธิศก
เป้น ๗ ที่ ๘ ในราช กาลประ ๗ ๗ ๗ ๗ ให้ ข้ำ ราช การ ทุกค้ำแห่ง
ในกรุงนอกกรุง แลราชฎร ทั้งปวงทรวายท้วกัน แลทำตามประพฤคิตามรั
ความทาม โดยสมควร เพื่อจะมิ ให้ทำแลประพฤคิติตพระราชค้ำวิท
พระราชประสงค้ แลเต่าฎฎธิการ แลเข้าใจความผิด ๗ ๗ ไป

11/10/2566

ถึงบ้านสองคอน แขวง เมือง สระบุรี วันอังคาร เดือน ๙ แรม
 ๑๔ ข้า ทรวง จกหมาย บอกลง มาทุกเกล้า ; ถวาย มีราชการหน้า
 ฝนว่าฝนตกมาก ตั้งแต่กลางคืนวัน อังคาร เดือน ๙ แรม ๑๔
 คำ มาจนวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๕ คำได้หน้าฝนลงในท้องของมาก
 กว่า ๒๐ นิ้ว เสด็จ ประทับแรมอยู่ จะทรง ทอดพระเนตรที่
 ปลูก พระตำหนัก ฉะชากอก คชศิริ ทรง กำหนดว่า ได้เสด็จพระ
 ราชดำเนินไป ทรง ทอดพระ เนตร แล้ว เมื่อ จวน จะถึงวันพระราชพิธี
 ถือน้ำพระพิพัฒน์เกล้า จะเสด็จ พระราชดำเนินกลับ มา กรุงเทพมหานคร
 ๑ ตั้งตำแหน่ง ฯ วันพุธ เดือนเก้า แรม แยก คำ มีเมฆ ส้ม
 ฤทธิศักดิ์ ไพรกตั้ง พระ ปลัด เหมือน เปரியัญ ๙ ประโยค วัด
 ไสยศักดิ์ วิหาร เป็น พระ อริย มุนีที่ พระ ราช อาคณ มีนิตยภัตร
 ราคาคือเดือนละ ๕ คำตั้ง พระ ราช ทาน ตาลิ ยัต แฉก เป็น เครื่องยศ ฯ
 ตั้ง พระ ปลัด รอด วัด สโมสร ราช เป็นพระ ครุ ภาวนาภิรมย มีนิตยภัตร
 ราคาคือเดือนละ ๖ บาท พระราชทาน ตาลิ ยัต พุคตาดชาวเป็นเครื่องยศ ฯ
 ตั้ง เจ้า อธิการ ทูม วัด ประทุม วนาราม เป็น พระ ครุ ประทุม ชาติ
 มีนิตยภัตร ราคาคือเดือน ละ ๖ บาท พระราช ทาน ตาลิ ยัต พุคตาดชาว
 เป็นเครื่องยศ ฯ
 ๑ หน้าฝน ฯ ในขัณฑ์แรมเดือนเก้า มีวันฝนตก ๗ วัน
 คือ วัน แรม คำหนึ่ง แล ๒ คำ ๔ คำ ๕ คำ ๗ คำ ๑๐ คำ
 ๑๑ คำ รวมหน้าฝนทั้ง ๗ วันรองได้ ๓ นิ้วกับ ๒๒ สตางค์อย่าง
 ไทย วันแรม คำหนึ่ง ฝน ตก มาก เมื่อเวลาเสด็จไปพระราช ทาน
 น้ำ รุก สพ สมเด็จพระ อริยวงษาคณาจารย์นี้ มากกว่า ทุก วัน

11/10/2566

๒๖ สดางค์ไทย วันอื่นใด วันหนึ่งไม่ถึงนี้ ฯ

๑ เกิดเพลิง ฯ วันอังคาร เดือนเก้า แรม ๑๔ ค่ำ เวลา
กลาง วันเกิดเพลิงใหม่ในพระคตงทอง ขึ้นในพระบรมมหาราชวัง
เพราะเจ้าพนักงานจุดไฟ ขึ้นไป เกยของประมาท ทำให้เพลิงติด
ขึ้นนอกเหนือคตงทอง ทศหลัง พระยาอภัยวิมลฤทธิ ก็เข้าไปดับเสียได้
ไม่เสียของสิ่งใดเลย ฯ

ณวัน ๕ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลายามเสศ เกิดเพลิงใหม่
ขึ้นที่โรงแถวริมคพานข้างโรงสี นำวังพระวรพงษ์เฮอขึ้นสอง
พระองค์เจ้าสว่างใหม่โรงแถวสี่ห้องสองหลัง มุงกระเบื้องหลังหนึ่ง
มุงจากหลังหนึ่ง แลที่หน้าบ้านพระยาเพชรพิไชยเกิดใหม่
โรงแถวห้าห้องมุงจากหลังหนึ่ง คอกห้องเดียวหลังหนึ่ง เรือน
เครื่องไม้ไม้ หกหลัง รวมทั้งเรือนโรงแถว ๑๐ หลังในเวลา
เพลิงใหม่นั้น เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประทับอยู่ที่ริมเชิง
คพานข้างเจ้านาย แด่ข้าราชการ ความเสด็จพระราชดำเนินไป
เป็นอันมาก ข้าราชการช่วยดับเพลิง ๆ ก็ไม่ไหม้ต่อไป ฯ

๑ ตั้งตำแหน่ง ฯ ณวันพุทธ เดือนสิบ ขึ้นแปด ค่ำ ไปรคเกล้า ฯ
ตั้งนายอยู่เป็นหลวงราชาภิรม ปลัดกรมราชบัณฑิตยสภา
ถึศักกทินา ๖๐๐ พระราชทานสมปักถ่องจวนเป็นเครื่องยศ ฯ
ให้ขุนรัตนานุกการ เป็นหลวงศรีราชบุรุษสาธิต มรดกถึศักกทินา ๘๐๐
พระราชทานสมปักถ่องจวนเป็นเครื่องยศ ฯ ให้นายพุ่มมหากเลด
เป็นขุนสมุทโคจร ถึศักกทินา ๕๐๐ พระราชทานสมปักถ่อง
เป็นเครื่องยศ ฯ ตั้งนายพุดมหากเลด เป็นขุนสาครวิสัย

11/10/2566

ถ้อยคดีนา ๕๐๐ พระราชทานสมข์ถรวเป็นเครื่องยศ ฯ ตั้งนายท้วม
 มหากเลก เป็นขุนขลาโดยไทยกล ถ้อยคดีนา ๕๐๐ พระราชทาน
 สมข์ถรวเป็นเครื่องยศ ฯ เลื่อนขุนอินทโรคม เป็นหลวงอินทโรคม
 เจ้ากรมอาษาใหม่ ถ้อยคดีนา ๘๐๐ พระราชทานสมข์ถริง
 เป็นเครื่องยศ ฯ ตั้งนายท้วม บุตร พระยาบริสุทธโกลภูมิน
 ทราชิยติ ผู้สำเร็จราชการ เมือง ตะกั่วทุ่ง เป็นพระ บริสุทธ
 โกลหาร ผู้ช่วยราชการ เมือง ตะกั่วทุ่ง ถ้อยคดีนา ๖๐๐
 พระราชทานคนโทเงินหนึ่ง ถาดทองคำเงินหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ฯ
 ฅวันพุกห้ก เดือนสิบ ๕ ฐนเก้าค่ำ ไปรคเกล้า ใให้เลื่อนหลวงพุท
 ฐมภักติ เป็นพระยาพุทฐ ฐมภักติ ศรีสัตขานูการ พนักงาน
 สำหรัยรับหางว่าว ถือน้ำเป็นการ มี แลรับหางว่าว ถือน้ำประจำ
 เดือน แลเป็นผู้ตรวจตราไพร่หลวง เข้าเดือนประจำของ
 ๕ ในกรมพระกลาโหม ถ้อยคดีนา ๓๐๐๐ พระราชทานสมข์ถปุม
 คอกใหญ่ เป็นเครื่องยศ ฯ วันศุกร์ เดือนสิบ แรมเก้าค่ำ
 ทรงพระกรุณาไปรคเกล้า ใให้ตั้งท้วมปล่ายบุตรพระยารามัญผู้ถึงแก่
 อาสัญกรรม เป็นพระยารัตนภักติศรีราชขัตติทร สุรินทรวิงษา
 พระยารามัญ ผู้สำเร็จราชการ เมือง รามัญ พระราชทานครอบ
 กลมกลีบขั้วถนตะทองเครื่องในทองคำพร้อม ๑ คนโทถน
 ตะทอง ๑ กระโถนถนตะทอง ๑ สัปทนขั้วคตุแคงเป็นเครื่องยศ ฯ
 ตั้งให้ท้วม ขาดงน้องท้วมปล่า เป็นพระณรงค์วิงษาผู้ช่วย
 ราชการ เมือง รามัญ ไปรคเลื่อนหลวงวิเศศวิงษา บุตรพระยา
 ยริงทองอยู่ ^{๒๕๖๖} ผู้ถึงแก่อาสัญกรรม ใให้เป็นพระ วิเศศวิงษาผู้ช่วย

ราชการเมืองบริง ทั้ง สอง คนนี้ได้รับพระราชทาน ถาดทองคำ
เงินกาไหล่ ๑ คนโทเงินกาไหล่ ๑ สัปทนแพร หลิน ๑
คนละสำหรับแปดเครื่อง ฯ ทั้งให้นาฬิกา บุตร พระยา วิเชียร ศิริ
ศรีสมุท วิสุทธินักดา มหาพิไชย สงคราม รามภักดี พิริยพาท เป็น
หลวงอนุรักษ ภูเขศร ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา ถึงศักดิ์นา ๑๐๐๐
พระราชทาน ถาดทองคำ เงินกาไหล่สำหรับ ๑ คนโทกาไหล่ ๑
กระโถนถม ๑ สัปทนแพร หลิน แดงหนึ่ง ประคำทองสาย ๑
แปดเครื่องยศ ฯ

๑ หน้าฝน ฯ ในขัณฑ์ แรมเดือนสิบนี้ฝนตกน้อย ตั้งแต่
แรมค่ำหนึ่ง มาจนแรมหกค่ำฝนไม่ตกเลย มีวันฝนตกอยู่
๒ วัน คือ วัน ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ ๙ ค่ำ ๑๐ ค่ำ ๑๑ ๑๒ ค่ำ
รวมหน้าฝนได้แค่นี้ ๑ กับ ๙๗ สดางค์เท่านั้น วัน ๑๓ ค่ำ
แถม ๑๘ ค่ำฝนตกปรอย ๆ น้อยนัก มีวันฝนตกมากวันเดียว
คือวัน ๘ ค่ำ ฝนตกนี้ ๑ กับ ๘ สดางค์

๑ ประการที่ ๒๕ ฯ

มีพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูลสุระสีหนาท ให้ประกาศ
ให้รู้ทั่วกันว่า วันเสาร์เดือนสิบแรมค่ำ นายจขคชคิดทรงขาดชวา
ได้เห็นดาวหางดวงนี้ ครั้นณวันพฤหัสบดี เดือนสิบ แรมสิบห้าค่ำ
แก่นายแลข้าราชการ ซึ่งได้เห็นด้วยกันมาก ในพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทอดพระเนตรแล้ว ทรงดำริว่า
ดาวดวงนี้ทรงจำได้ ว่าได้เคยมีมาแต่ในแผ่นดิน พระบาท

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อขมเมยโทศ
 จุลศักราช ๑๑๗๒ ใต้ ๔๘ ข้มาแล้ว คราวนั้นก็มาในเดือน ๑๑
 ในทิศนี้ในรายี่แลฤกษ์กาลเวลาเช่นนี้ ก็ไม่มีเหตุอะไรนัก มีแต่
 ความใช้ทวีศ แลกระษัตริย์มาก แลฝนแล้งแล้วก็ได้พระยาเสวตร
 ฤกษ์ชรมา ในข้แม่ศรีศกนี้ ถึงคนมีอายุมากได้เห็นแล้วแต่ไม่
 ได้สังเกตก็จำไม่ได้ คนอายุน้อยก็ไม่ได้เคยเห็น ในพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจำได้แน่ แลพระยาโหราธิบดี
 ก็จำได้ แต่ชาวประเทศยุโรป ได้เห็นในประเทศยุโรปนาน
 หลายเดือนแล้ว ได้ลงหนังสือพิมพ์ตั้งแต่เดือนหกมา แลควา
 อย่างนี้ มีคติแลทางที่ดำเนินยาวไปในท้องฟ้า ไม่เหมือนดาวพระ
 เควาะอื่น แลดาวท้องฟ้าทั้งปวง เชนของสัญจรไปนานหลายข้แล้ว
 ก็กลับมากำหนดในประเทศข้างนี้อีก เพราะเหตุนี้อย่าให้ราษฎร
 ทั้งปวงตื่นกัน แลคิดวิตกเล่าๆไปต่าง ๆ ด้วยว่ามีใช้จะได้เห็นแต่ใน
 พระนครนี้ แลเมืองที่ใกล้เคียงเท่านั้น ตามที่ได้ ย่อมได้เห็น
 ทกบ้านทุกเมืองทั่วพิภพอย่างได้เห็นนี้แล ประภาคมาณวันอาทิตย์
 เดือนสิบเอ็ด ขันสิบคำ ข้แม่สมฤทธิศักดิ์ เปนวันที่ ๒๗๑๓
 ในราชกาลประจุบันนี้

๐ ประภาคมาที่ ๒๖ ๖๘

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระราชวงษา
 นุรงค์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหาร
 ฝ่ายพลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง ขวรราชวังให้ทราบจงทั่วกัน

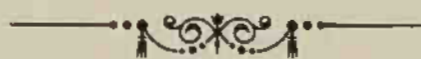
11/10/2566

กว๊าย เมื่อก่อนแต่ขยับไป คดีหลายเรื่องถูกขุ่นปฤกษาคิด ๆ ไปข้าง
 มีผู้ร้องถวายฎีกา มีพระบรมราชโองการให้เรียกคำปฤกษามาทรง
 ทอดพระเนตร ครั้นข้างที่ทรงพระราชดำริหาคิดเคียนแล้ว ลูกขุน
 ขางนาย ออกตัวว่าไม่ทราบ ตัวช่วยอยู่ข้าง มีกิจอะไรไม่ได้มารับราช
 การข้าง ลูกขุนผู้เรียงลักเอาชื่อใส่ลง คอก จึงมีพระบรมราช
 โองการดำรัสสั่งว่า ตั้งแต่เวลานั้นไป ลูกขุนผู้ใด จะลงชื่อใน
 คำปฤกษาพร้อมกันก็ดี จะลงในคำแย้งก็ดี ในคดีเรื่องใด ๆ ให้ลง
 ลายมือเขียนชื่อตัวเอง ถ้าทำให้คนอื่นเขียนก็ให้เขียนลงในกระดาษขาว
 แล้วประทับตราตามตำแหน่งของตัว แล้วจึงฉีกเข้ากับสมุด
 คำปฤกษา ถ้าลงชื่อแล้วประทับตราตำแหน่งในใบสัศย ทับหลัง
 สัศย แลสั่งฟ้อง ทุกนายในคดีทุกเรื่อง บันดาที่ตัวได้ปฤกษา ตั้งแต่
 นั้นมา การใด ๆ ซึ่งลูกขุนได้ปฤกษานั้น เมื่อลูกขุนผู้ที่จะประชุม
 ปฤกษาในเรื่องนั้น ๆ เมื่อเห็นพร้อมกันเรียงความลงแล้ว ก็ลงชื่อ
 เองข้างให้ผู้อื่นเขียนแทนข้าง แล้วประทับตราตามตำแหน่งไว้
 เป็นสำคัญ ทุกเรื่อง ตามพระราชโองการดำรัสสั่งนั้นสั่งมานานแล้ว
 ภายหลัง ราษฎร ผู้มาร้องถวายฎีกา จ้างเสมียนเขียนมายัง
 มาให้ถารุคดีให้พนักงานเรียบเรียงที่กรมล้อมพระราชวัง เมื่อ
 เรืองราวถวายแล้ว ครั้นได้ทรงทอดพระเนตร เรื่องราวข้างเรื่อง
 ทรงทักสินให้ผู้ถวายฎีกาเสียบเขียบไปตามความในคำของผู้เขียนข้าง
 ไปรคให้มีผู้ซักถาม ข้างผู้ถวายฎีกา กลับให้การว่า ตัวไม่รู้
 หนังสือเขียนไม่ได้ เจ้าพนักงานให้ผู้รับเขียนแต่ความผิดไปไม่ต้อง
 ความจริงข้างเขียนเกิน ๆ ซาก ๆ ข้าง เป็นที่ทู่มเถียงกัน

เมือง ๆ ปลายเรื่อง เพราะฉนั้น แด่กลับไป มีพระบรมราชโองการ
 ให้ประกาศทั่วไป ท้าตำแหน่ง ข้า ราช การ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย
 ผู้ใด จะทำ เรื่อง รวาทูลเกล้า ฯ ถวาย ว่า ด้วยเหตุสิ่งใดก็ ก็ให้ลงชื่อ
 เช่นลายมือของ ตัวใน ที่ ข้าพระ พุทธเจ้า (ชื่อ) กิ่งนี้ เป็นสำ
 คัญ จงทุกฉบับ ถ้า ราช ฎ จะทำ เรื่องราวฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายด้วย
 ไปให้แจ้ง พนักงาน กรมล้อม พระราชวัง เรียงความ แด่เขียนเรื่องราวให้
 เมื่อเรื่อง รวาท่างเขียน แล้ว ให้ผู้ แต่งอ่านให้เจ้า ของ เรื่องราว ฟังแล้ว
 ให้เจ้า ของ เรื่องราว รับไป วนให้ผู้ ชื่นอ่านให้ ฟัง ให้หลายครั้งแล้ว
 ลงชื่อ เป็นลาย มือ ของตัว ประจำ เป็นสำ คัญ ฎีกา วนผู้ ชื่น ทักขอ
 ถอด ลงชื่อ ทาย ลายมือ แทนใน เรื่อง รวาทันจทุก ฉบับ ว่าข้า พระ
 พุทธเจ้า ชื่น ชื่นใจแล้ว จึงนำมา ถวายให้เป็นที่ เชื่อฟังได้
 เกียงไม่ไ้ อนึ่ง บางที ทรงพระ กรุณา ไปรทเกล้า ฯ ให้พระราช
 วงษานุ วงษ แด่ ท่านเสนา ยดี แด่ ข้า ทูล ของ ชุดี พระ บาท
 ผู้ใหญ่ใหญ่ ปฤกษาด้วย ข้อ ราช การ ไท ๆ ฎีกา เรื่อง รวาทัน ผู้ใหญ่
 ผู้ น้อยเป็น อนัน มาก จะ เข้า ชื่อ ก็นั้น จะ กรวย บัง คมทูลพระกรุณา
 ว่าด้วย เหตุ สิ่งใด ๆ ก็ให้ ลง ชื่อ ด้วย ลาย มือ ของท่านผู้ นั้น ๆ ฎีกา
 ประทับ ครา มาเป็น สำ คัญ จงทุก ครั้ง อย่าให้ เป็นที่ ทรง รั้ง เกียจ
 ว่าผู้ ชื่น เอา แด่ ชื่อ ท่าน บาง องค์ บาง คน ไม่ไ้ เห็นไม่ไ้ ฟัง คิ
 ปฤกษา แด่ เรื่อง รวาทัน เลย จงทำ มาใส่ตาม บัง คับ มานี้ให้ ทักกัน
 ประ ภาศ มา ณ วัน พ ฤศศ เกือน สิบ เอ็ด ชัน สิบ สี่ คำ บั่มเมีย
 สัม ฤทธิ คัก เป็น วันที่ ๒๗๗๑ ใน ราช กาล ประจันนี้ ชะ
 ● กิ่งทำ ตำแหน่ง ชะ วัน จันทร์ เกือน สิบ เอ็ด ชัน สี่ คำ ทรง

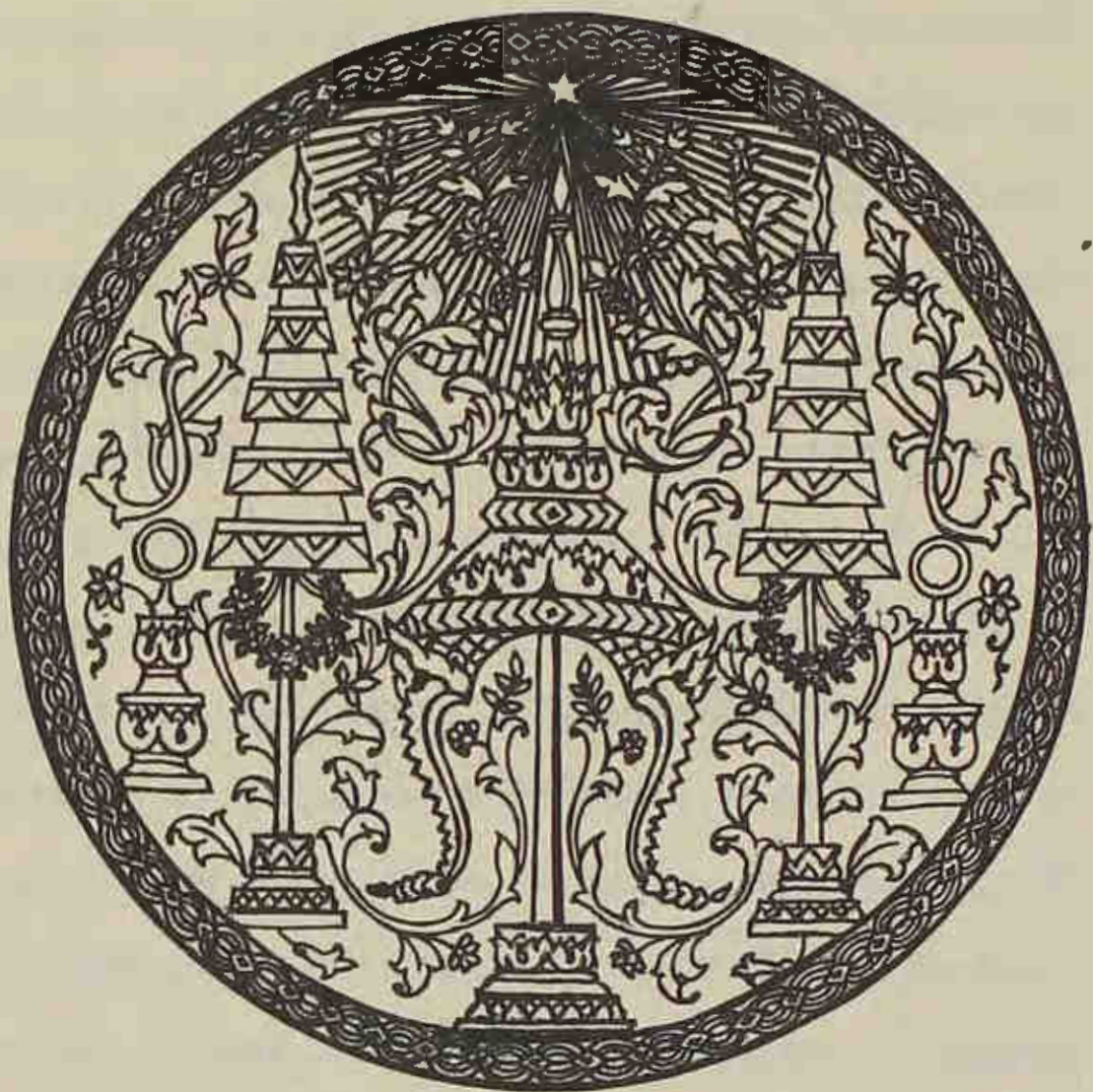
11/10/2566

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๑ ครั้งให้เจ้าสารยุทธกิจนอกราชการ เป็น
 จำคุกขานบริรักษ์ ผู้กำกับสวนอุทยาน ถือศักดิ์นา ๖๐๐ ๗
 ให้นายโม เป็นขุนราชบุตรบริวารในกองทนายกลาง ในพระ
 เจ้าลูกเขย ถือศักดิ์นา ๓๐๐ ๗ วันพุธ เดือนสิบเอ็ดขึ้นหกค่ำ
 โปรดให้ตั้งพระยากำแพงรามภักดี ศรีสุวิทย์ ชาติสมุท พระคชบาลขวา
 เป็นพระยาเพชรราชวิบูลย์ ศรีสุวิทย์ วิชาชีสุวิทย์ วงษ์องค์สมุท พระ
 คชบาลจางวาง ถือศักดิ์นา ๕๐๐๐ ๗
 วันพฤหัสบดี เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสิบสี่ค่ำ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๑
 ครั้งให้นายหนุมหาคเด็ก บุตรเจ้าพระยานครศรีธรรมราช เป็นพระ
 เสน่หามนตรี ผู้ช่วยราชการเมืองนครศรีธรรมราช พระราช
 ทานให้ ถือศักดิ์นา ๑๐๐๐ พระราชทานถวายหมากทองคำสำหรับหนึ่ง
 คนโตทองคำสำหรับหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ๗ โปรดตั้งให้นายพุ่ม
 มหาคเด็กน้องเจ้าพระยานครศรีธรรมราช เป็นพระกาญจนกิจู ปลัด
 ผู้สำเร็จราชการเมืองท่าทอง ให้ชื่อเมืองกาญจนกิจู ขึ้นแก่
 เมืองนครศรีธรรมราช พระราชทานให้ ถือศักดิ์นา ๒๐๐๐ พระราช
 ทานถวายหมากเงินกาไหล่ทองคำสำหรับหนึ่ง คนโตเงินกาไหล่ทองคำสำหรับหนึ่ง
 เป็นเครื่องยศ ๗ โปรดตั้งให้นายเสมมหาคเด็ก น้องเจ้า
 พระยานครศรีธรรมราช เป็นหลวงศรีสุพรรณกิจู ปลัดเมือง
 กาญจนกิจู พระราชทานให้ ถือศักดิ์นา ๘๐๐ พระราชทาน
 ถวายหมากเงินสำหรับหนึ่ง คนโตเงินสำหรับหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ๗
 โปรดตั้งให้หลวงราชภักดีศรีสงครามปลัดเมืองระยอง เป็นพระ
 นักรบประการ^๖ จางวางที่ปรึกษาราชการเมืองระยอง เป็นผู้ใหญ่

ที่ปรึกษาของผู้สำเร็จราชการเมือง แลกรมการเมือง ระวังของ พระราช
 ทานให้ถือศักดินา ๘๐๐ พระราชทาน ถวาย ทมาก เงิน สำรับหนึ่ง
 คนโทเงินสำรับหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ฯ

โปรดตั้งให้ หลวง ยัน เทา ทูต ขราช ภูริ เมือง ระวังของ เป็น หลวง ราช
 สักดิ์ ศรี สงคราม ปลัด เมือง ระวังของ ถือศักดินา ๖๐๐ พระราชทาน
 ถวาย ทมาก เงิน สำรับหนึ่ง คนโทเงินสำรับหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ฯ
 ๑ น้ำฝน ฯ ในรัชชชัน เกือน ๑๑ นี้ มี วันฝนตก ๖ วัน
 คือ ๗ คำไ้หน้า ๒๐ สทวงศ์ ๘ คำไ้หน้า ๒ สทวงศ์ ๘ คำ
 ฝนตกเวลาทุ่มเสกไ้หน้า ๕ สทวงศ์ ตก ๒ ยามเสกไ้หน้า
 ๒ สทวงศ์ ตกเวลา ๗ ทุ่มเสกไ้หน้า สทวงศ์ หนึ่งชัน ๑๑ คำฝนตก
 เวลาบ่าย ๑ โมงเสกไ้หน้า ๗ สทวงศ์ ชัน ๑๒ คำฝนตกเวลา
 บ่าย ๕ โมงเสกไ้หน้า สทวงศ์ ๑ ตกเวลาบ่าย ๕ โมงเสกไ้หน้า
 ๕ สทวงศ์ ตกเวลา ๘ ทุ่มเสกไ้หน้า ๑๖ สทวงศ์ ชัน สิบสาม
 คำ ฝนตกเวลาบ่ารุ่งแล้ว ไ้หน้า ๒ สทวงศ์ ตกเวลาบ่ายโมง
 เสกไ้หน้า ๒ สทวงศ์ ตกเวลาทุ่มเสกไ้หน้า ๕ สทวงศ์ รวม
 น้ำฝนในรัชชชัน เกือน ๑๑ นี้ ไ้หน้า ๒ ทสวงศ์ กยเสก
 ๖ สทวงศ์ ฯ

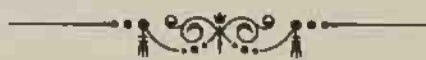
๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖

หนังสือประกาศการเล็กน้อยต่าง ๆ แต่ผู้ครองแผ่นดิน
สยาม มาในวันจันทร์ เดือนอ้ายขึ้นค่ำหนึ่ง ยี่สิบสาม
ฤกษ์ศก เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลประจุบันนี้ ให้ข้าราชการ
ทุกตำแหน่งในกรุง นอกกรุง แลราษฎร ทราบทั่วกัน แลทำตาม
ประเพณีตาม รัชชามตามโดยสมควร เพื่อจะมีให้ทำมลประเพณี
ผิด พระราชดำริห์ พระราชประสงค์ แลเล่า รุกฎการ แลเข้าใจ
ความผิด ๆ ไป

๑ ประกาศที่ ๒๗ ๖

มี พระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ข้าราชการ แลราษฎร
ให้ทราบทั่วกันว่า แต่ก่อนนี้ ได้มี พระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ให้มี พระราชบัญญัติห้ามว่า คนใน ประเทศ คน นอก
ประเทศ อย่าให้ผู้ใด ยื่นใหญ่ น้อย ที่บ้าน ที่เรือน ที่แพ
ที่เรือ ถ้า จะ ทำ การ สิ่งหนึ่งสิ่งใด จะ ขอ ยื่นใหญ่ น้อย ให้ ผู้ นั้น
มา ขอก ต่อ เจ้าพนักงาน ให้ทราบ ก่อน จึง ยิง ได้ ถ้า ไม่ ขอก เจ้าพนักงาน
ให้ทราบ ก่อน แล ยื่นใหญ่ น้อย ให้ ผู้ นั้น ต้อง เสีย ค่าปรับ โคม
เช่น เงิน สอง ชั่ง แล บัดนี้ ยัง คง ประมาท อยู่หา เขาใจ ใ้ ทำ ตาม ไม่
เพราะ มี เหตุ ชน คือ นาย กล่อม บุตร หลวง ฤทธิ สำ แดง เจ้ากรม ฝรั่ง
ยื่นใหญ่ ไม่ มา ขอก ต่อ เจ้า พนักงาน เอง อย่าง เคย ด้ ก่ ก่อน เช่น แต่ สิ่ง
ให้ หมี นี พันธ์ อักษร ช่าง คอกไม้ มา ขอก สาลา ว่า จะ ขอ ทำ การ บั
ฉนวน เสาร์ เกือบ สิบ แรม สิบ คำ จะ มี คอกไม้ เพลิง พลู สาม ตับ
แล คอกไม้ เพลิง อื่น ๆ ไม่ ขอก ว่า จะ ยื่น เลย หมี นี พันธ์ อักษร
มิใช่ เจ้า งาน การ ขุด ค้าง ฝรั่ง มา ทำ เจต หมาย อ่าง ชื่อ นาย กล่อม
นี้ มา ยื่น ต่อ เจ้า พนักงาน กรม มหาดไทย กระทรวง กรม วัง
สาม ชั้น แล้ว นาย กล่อม ยื่นใหญ่ ที่ วัด ฝรั่ง ปลาย คลอง ผดุง กรุง
เกษม ช่าง ใต้ ใน วัน นั้น เสีย ยื่น ดัง หลาย นั้ จึง ทรง พระ ท้า ริศ
ถาม เจ้า พนักงาน ๆ ทราบ ยังก ม ทูล พระ กรุณา ว่า ไม่มี ผู้ใด
ขอก ด้วย การ ยื่น มี แต่ เจต หมาย หมี นี พันธ์ อักษร มา ยื่น ต่อ กรม
มหาดไทย ว่า นาย กล่อม ฝรั่ง จะ ขอ ขุด คอกไม้ เพลิง จึง มี พระบรมราช

โองการกำรัชสัง พระยาอนุรักษราชมณฑลเจ้ยร ให้เอาทวนายกล้อมกบหมัน
 นิพนธ์อักษรข้างคอกไม้ มาชำระได้ เลียงโต่ตาม การยังค้างอยู่
 ในวันอาทิตย์ เกือนสิบ แรม สิบ เอ็ดคำ แลวันนั้นได้มีพระ
 บรมราชโองการ กำรัชสัง กรมพระ นคร บาลให้ ให้ นาย อำเภ
 ประภาคห้าม อย่าให้ ผู้ ไค ยิง ขึ้นใหญ่ น้อย โดยลำพังไม่ได้ ออก สาลา
 ก่อน เลย เป็น อัน ซาก จงทุก อำ เภอ แลใน วัน อา ทิ คย เกือน สิบ
 แรม สิบ เอ็ดคำ นั้น เวลา ย่ำ คำ แลแล้ว ทรง ใ้ ยิน เลียง ขึ้นใหญ่ อึก
 ครั้ง หนึ่ง มีพระบรมราชโองการ กำรัชสัง ให้ กรม พระ นคร
 บาล ใ้ สิบ ตาม พระ อินทราธิปัตย์ ศรีราชรอง เมือง ใ้ ท้าว อ้าย ไช
 อ้าย ทั้งสอง คน มาตาม ใ้ ความว่า อ้าย ไช อ้าย ทั้ง อ้าย แหยม
 อ้าย เกด ๔ คน คบคิด กัน เอาดิน ทุบพลู ใ้ ใน กระจงอกไม้ ใ้ รุกไฟ ใ้
 เล่น แทน ขึ้น ที่ ลาน น้าวัก สุก ทัคน เทพ วราราม ทรง พระ ราช คำ
 รัช ว่า บกนี้ ฆรอย คน พวกนี้ จะ มา ใ้ ยิน เลียง ขึ้น ฝรัง ยิง ก็ ฆรอย
 จะ คิด ว่า ฝรัง เมวสุร ยิง ขึ้น เล่น ใ้ ก็ พลอย ยิง เล่น ย่าง เข้าใจ ว่า
 ไม่มีใคร ว่า ใ้ แลแล้ว ทั้งนี้ เป็น เหตุ จะ ใ้ คน ขึ้น ทุ อย่าง ค่อ ๆ ไป
 การ ก็ จะ ไม่ สงบลง จึง ทรง กำรัชสัง ใ้ กรม พระ คำ รวณ เอา ทวนาย กล้อม
 หมัน นิพนธ์ อักษร อ้าย ไช อ้าย ทั้ง อ้าย แหยม อ้าย เกด ๖ คน
 ไปส่ง พระ ราช อาญา เข้มบน คนละ ๕๐ ที่ ใน ที่ ยิง ขึ้น นั้น แลแล้ว ใ้ ทเวน
 บกสาม วัน ทเวน เรือ สามวัน เพื่อ จะ มี ใ้ มี ผู้ ทุ เยียง อย่าง แลแล้ว
 ๕ คน นั้น ใ้ จำ ไว้ เพราะ มี โทษ มาก แต่ นาย กล้อม ฝรัง นั้น ทรง
 พระ กรุณา ไปรค ใ้ ปล่อย ใ้ ไป พัน โทษ เพราะ การ ยิง ขึ้น ที่ วัต ฝรัง นั้น
 เป็น การ เคย มา แก่ ก่อน ไม่ สู้ ฝรัง นี้ แล บกนี้ ใ้ ประ ภาค ซ้ำ มา

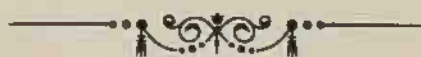

ให้นั้นคง แขงแรงว่า ทั้ง แค้นใจ ถ้า ผู้ใด จะยิ่ง ขึ้นใหญ่ มีเสียง
 ดังมาก เปนที่สงไสยว่า ขึ้นใน พระ ราช วัง ยิ่ง ขอกสัญญา เพลิงไหม้
 มิใช่ยิ่ง นก แดคายสีลา ที่ยิ่ง หักยิ่ง เข้าใน วัง เจ้า บ้าน ชุนนาง
 แล้วให้ ผู้นี้ จกหมาย มา ขึ้น ต่อ กรม พระ นคร ขาดด้วย ฉวยหนึ่ง
 เพื่อจะ ใ้ ประ กาศ ใ้ ทราบ ใ้ ทวี พระ นคร ูก่อนวัน นั้น วันหนึ่ง
 ๒ วัน แลให้ บอก สาลา มหาก ไทย สาลา ภาวลา ไทม กรมวัง ตาม
 เคย จึงจะ ยิ่ง ใ้ ถ้าจะ ยิ่ง ขึ้น คายสีลา แล ขึ้นชนวน ทองแดง ที่ไถ้
 พระ ราชวัง ก็ ใ้ ผู้นี้ จกหมาย มาบอกต่อกรมมหาก ไทย กรม พระ
 กลา ไทมกรม วัง ตาม เคย อย่าง แต่ ก่อน ถ้า ผู้ใด ยิ่ง ขึ้น ใหญ่ ขึ้น
 น้อยด้วยไม่ มี จกหมาย มา ขึ้น ต่อ กรม พระ นคร ขาด กรมมหาก ไทย
 กรม พระ กลา ไทม กรม วัง ก่อน ทำ การ ล่วง พระ ราช ัญญัติ
 เช่น นี้ อีก จะ ใ้ ลง พระ ราช อาญา แก่ ผู้นั้น เหม่น ๕๐ แล้ว จำไว้
 ณคฤ ถ้า คนต่างประเทศ จะ ใ้ กงสุต ข้าราชการ ให้ เลียเงิน ๒ ขัง ตาม
 จกหมาย ท้อง น้ำ ประ กาย มา ณวันศุกร์ เกือนสี่เฮค ขึ้น ๑๕ คำ
 ยี่มเมียม สัมฤทธิ คัก เปน วันที่ ๒๗๑๘ ใน ราช ภาวประจุบันนี้ ฯ
 ● ทั้ง คำ แหม่ง ฯ วัน จันทร์ เกือนสี่เฮค แรม ๓ คำ
 ไปรคเกล้า ฯ ทั้ง ใ้ ชุนประ เสริฐสร แดลง กรม เซน ทองชวา เปน
 หลวง เพชร กำ แดง ปลัด ทูล ตลอด กรม อาษา ขวา ดือคักคินา ๘๐๐
 พระ ราช ทาน ส้ม ยี่ก ล่อง จวน เปน เคือง ยศ ฯ
 ● น้ำฝน ฯ วันอาทิตย์ เกือนสี่เฮค แรม ๒ คำฝนตก ใ้ น้ำ ๒ ทลังค์ ฯ

๑ ประการที่ ๒๘ ๖

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่พระราชวงษานุวงศ์ แลข้าทูล
 ของขลุ้พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อครั้งมีชาล
 ลคนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศมา ฉย
 หนึ่งแล้ว ครั้นมีเมียบัณฑิต จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประ
 ภาษณ์มาอีก เพื่อจะให้ทราบนั้น คง ตามฉยเพิ่มเติม เนื้อความว่า
 (ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประการปฏิญาณ
 ไว้เช่นความสัตย์ความจริง แก่เจ้าจอมอยู่งานชั้นใน ชั้นกลาง ชั้นนอก
 ทั้งปวง เว้นแต่เจ้าจอมมารดาในพระเจ้าลูกเธอ แลหม่อมพนักงาน
 ทุกตำแหน่ง แลเจ้าจอมแต่แก่ แลท่านแต่แฉฉนางรำข้าเธอ
 ทั้งปวงทุกคน ด้วยมีกันไม่ ทรงหวงแหนท่านผู้ใดผู้หนึ่งไว้
 ในราชการ ด้วยการข่มเหงกักขังคอก ทรงพระมหากรุณาชุบ
 เลี้ยง ความสมัครแฉแฉแก่พระคุณ แลความชอบของท่านทั้งปวง
 จึงทรงพระกรุณาชุบเลี้ยง พระราชทานเขย หวดฉาย แลเครื่อง
 ยศชั้น คาคัดตามสมควร ยักนี้ท่านทั้งปวงก็ทำราชการมานานแล้ว
 ใคร ๆ ไม่สบาย จะใคร่กราบถวายบังคมลาออกนอกราชการ ไปอยู่
 วังเข้าบ้าน ชุนนางบ้านบิศา มารดา จะมีลูกมีฉวให้สบาย ประการใด
 ก็อย่าให้กลัวความฉฉฉฉ ให้กราบถวายบังคมลาโดยตรง
 แล้วถวายเครื่องยศคืนแล้ว ก็โปรดให้ไป ตามปรารถนาโดย
 สดวกไม่ กักขังไว้ แลไม่ให้มีความฉฉแก่ตัวผู้นั้น แลผู้ที่จะเป็น
 ผู้นั้นเลย ห้ามแต่อย่าให้สนสือหา จู้ตาฉฉแต่ตัวยังอยู่ในราชการ

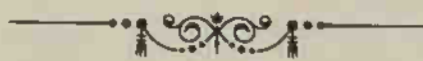

กล้วย อูบาย ทางไท ทางหนึ่ง ก่อน กรวย บัง คม ทูลพระ กรุณา เปน อ้น ซาก
 ที่ เคียว เปน ถึง นั้น จะเสียบ พระราช กำหนด สำคัญ แล่นคินไป เมื่อไป
 อยู่ นอก พระ ราช วัง แล้ว ถ้า เปน คน มี ฐานะ อยู่ ไป อยู่ กับ ยี่คา มารคา
 ญาติ พี่ น้อง ๆ ๆ เปน นาง ห้า ม เจ้า นาย ที่ ทรง พระ มหา กรุณา ให้ มี
 ยี่คา ศักดิ์ ก็ ใหญ่ ๆ ๆ เปน ภรรยา ข้าราชการ ที่มี ศักดิ์ คินา
 มาก ก็ จะ พระ ราช ทาน เข็ม หัก อยู่ บ้าง โดย สม ควร หนึ่ง ถ้า
 เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น ใน เหน้ ว่า พระ ราช บัญญัติ บัง คับ ๆ แคบ ใจ นี้
 จะ ถวาย บัง คม ลา ออกจาก ราช การ ก็ อาย อุด สู้ อยู่ ชั้น ใน ไม่ สมาย
 จะ ขอ รัย พระ ราช ทาน โอ กาย เลื่อน ออก มา เปน ชั้น กลาง
 ชั้น นอก แล พนักงาน ทำ ราช การ ตลอด พระ เศษ พระ คุณ ตาม อย่าง
 แล บัง คับ เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น กลาง ชั้น นอก แล พนักงาน แล นาง รำ
 บำ เรอ ก็ ตาม แต่ จะ ชอบ ใจ แต่ ให้ กรวย ทูล ก่อน ออย่า เพื่อ ทำ การ
 ประ พุคิ แซ เชื้อ น เถิน อย่าง เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น ใน ก่อน กรวย ทูล
 ขอ ออก ทวี จะ ทรง พระ กรุณา ไป รด ให้ ลด แต่ เคือง ยศ แล เข็ม หัก
 อย่าง เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น ใน เสียบ ให้ คง ใ้ คง เจ้า จอม อยู่ งาน
 ชั้น กลาง ชั้น นอก แล พนักงาน แล นาง รำ บำ เรอ โดย สม ควร
 แต่ เจ้า จอม มาร คา ใน พระ เจ้า ลูก เขอ จะ ไป รด ให้ ออก นอก ราช การ
 ไป มี ด้ว ไม่ ไ้ จะ เสียบ พระ เกียรติยศ พระ เจ้า ลูก เขอ ไป เมื่อ จะ
 ไ้ ร่อ ออก นอก ราช การ เพียง จะ อยู่ กับ พระ เจ้า ลูก เขอ ไม่ มี ด้ว ก็ จะ ทรง
 พระ กรุณา ไป รด กระ แส พระ บรม ราช โอง การ ทั้ง นี้ ก็ ได้ มี
 พระ ราช คำ หัก มา หลาย ครั้ง แล้ว แต่ ก็ จะ เหา มี ไ้ ร่อ เชื่อ ไม่
 กล้วย เข้า ใจ ว่า ทรัศ เล่น กัก ประ ชด กัก อ้น การ นี้ เปน สุจริต สัจ ริง

จึงไปรบกเกล้า ให้ทัพพัน ประ กาศ พระ ราช ทาน เปน สำคัญ
 สัญญาไว้ให้มั่นคง ให้ ท่าน ทั้ง ปวง เชื่อ ว่าไม่ ทรง หวง แตน ถัก ชง
 จริง ๆ แล พระ ราช คำ รัศ นัน เปน ความ จริง ความ ตรง ให้ ท่าน
 ทั้ง ปวง รัย คำ ประ กาศ นี้ ไว้ เปน สำคัญ ถ้า การ ไม่ ช่าง นำ มิ ได้ เปน จริง
 ครั้ง นี้ ก็ ควร ที่ ท่าน ทั้ง ปวง แล เทพ พุคา มนุค จะ ครหา ทิ เตียน อยู่ แล้ว
 ชนึ่ง เจ้า จอม มารดา พระ องค์ เจ้า ใน แม่น คิน ล่วง แล้ว มา ถ้า ยังมี
 พระ องค์ เจ้า อยู่ ก็ อย่า ให้ มี ฝว ถ้า อยาก จะ มี ฝว ให้ ไต่ กัก ให้ มา
 กราบ ทูล พระ ภาวณา ว่า ตัก รอน พระ องค์ เจ้า ให้ ชาติ เลี้ย ก่อน อย่า ให้
 เรียกว่า เจ้า จอม มารดา เดย ถ้า พระ องค์ เจ้า ยอม ตัก ไม่ ฝว ถือ แล้ว
 จะ ไป รบ ให้ มี ฝว ตาม สบาย ถ้า ไม่ ได้ กราบ ทูล พระ ภาวณา ขึ้น มี ฝว
 ถ้า ฝว เปน พระ องค์ เจ้า ก็ จะ ไป รบ ลต เขย หวค ฝว กิ่ง หนึ่ง ถ้า ฝว
 เปน หม่อม เจ้า เปน ข้า ราช การ มี ฝว ตา คัก กัก จะ ยก เขย หวค เลี้ย
 แล้ว จะ ให้ เลี้ย ภา ษ มี ละ ๑๒ คำ ถิง ถ้า มี ฝว เปน ข้า ราช การ
 มี ฝว ตา คัก กัก ฝว แล ไพร จะ ให้ ลง พระ ราช อาญา แล้ว ฝว จะ ให้
 รัย ราช ยาก แล้ว เอา ฝว ส่ง ฝว ช้าง ฝว หนึ่ง ให้ ลง พระ ราช อาญา
 จำ ไว้ จน ทัพ ถ้า พระ องค์ เจ้า สร สรรบ รวบ ทูล ขอ ก็ จะ พระ ราช
 ทาน ให้ ไป อยู่ กับ พระ องค์ เจ้า รัย พระ ราช ทาน เขย หวค เหมือน อย่าง
 นาง นม ให้ เรียก แต่ ว่า มารดา ไม่ ให้ ไล่ คำ นำ เรียก ว่า เจ้า จอม
 ชนึ่ง บัน ตา มารดา หม่อม เจ้า ใน พระ องค์ เจ้า ที่ ตง กรม แล้ว แล ยัง ไม่ ได้
 ตง กรม ทั้ง ปวง ชง สัน พระ ชนม แล้ว เมื่อ หม่อม เจ้า ยังมี ฝว อยู่
 ถ้า ไม่ มี ฝว ก็ รัย พระ ราช ทาน เขย หวค ๒ คำ ถิง บ้าง บึง กว้าง หนึ่ง บ้าง
 ถ้า มี ฝว ให้ เลี้ย เขย หวค เลี้ย ให้ ฝว ที่ เปน ไพร มี ไซ้ เจ้า เลี้ย ภา ษ

ยี่ตะ ๒ คำถึง เป็น เขี้ยวเข็ญ แก่ หม่อมเจ้าไปทุก เกิดนกว่าหม่อมเจ้า
 จะไม่มีตัว ภาษนี้ใคร อย่าคิดว่าแรง เพราะมิได้เรียกเอา มาเช่น หลวง
 แต่สักเพื่องหนึ่ง พระราชทานให้หม่อมเจ้าผู้บุตรที่สืบ เป็นการ
 จะกตชัคนที่เป็น ผัว มารดา หม่อมเจ้า ให้ชระภูษิต หม่อมเจ้าไป
 หนึ่งเมื่อ มารดา หม่อมเจ้าไม่มี ผัว พระราชทานเขี้ยวเข็ญด้วย ก็เพื่อ
 จะให้เป็นกำลังเลี้ยงหม่อมเจ้าไป ก็เมื่อไม่อยู่เลี้ยงหม่อมเจ้าไปมีผัว ก็ควร
 ให้คนผู้เป็น ผัว เลี้ยงภาษให้แก่ หม่อมเจ้า เท่า เขี้ยวเข็ญ
 พระราชทาน เมื่อไม่มี ผัว จึงชอบ ถ้ามารดา หม่อมเจ้า ที่มี ผัว
 โกรธกับผัวถึง อย่าร้าง ขาด จากผัว เมียกัน ถ้าสาขานได้ ทั้ง สอง
 ซ้าง อย่างกัน แต่เตือนใจ ก็ให้ยกภาษแก่ เตือนนั้นไป โกรธกัน
 เล็กน้อยถึง ว่าไม่ได้ อยู่ด้วยกัน ถ้าสาขานไม่ได้ ว่าขาดกันก็ไม่
 พันภาษ ถ้าอยาก จะไม่ เลี้ยง ภาษ มาทน สาขานแล้วไป ก็กัน
 ฤๅสยได้ความ จริง ว่า ยัง คี ภัย อยู่ จะปรยให้ใช้ ภาษ สอง ท่อ
 จนเกิดที่ ขำ ระความ ถ้ามารดา หม่อมเจ้า มี ผัว เป็นพระ องค์เจ้าไม่
 เลี้ยง เกียรติยศ อันใด เช่น แต่ไปปรคให้ ยก เขี้ยวเข็ญ เลี้ยงไปให้พระ
 องค์ เจ้าผู้ ผัว เลี้ยง เด็ด ฤๅ จะได้ เขี้ยว เข็ญ ก็ จะได้ ด้วย อำนาจ
 พระ องค์ เจ้าที่เป็น ผัว ใหม่ ถ้า มารดา หม่อมเจ้าไปได้ ผัว ใหม่ เป็น
 หม่อมเจ้า ถ้าหม่อมเจ้าผู้ บุตรยอมยินดี เขาเช่นบิดาเลี้ยงก็ แล้วไป
 ถ้า หม่อมเจ้า ผู้ บุตร มิ ยอม ยินดี ด้วย ก็ จะทรง พระกรุณาไปปรค
 ชัก เอา เขี้ยว เข็ญ ของ หม่อมเจ้าที่ เข้ามา เป็น ผัว นั้น แบ่ง สาม ส่วน
 ยก เอา ส่วน หนึ่ง ให้แก่ หม่อมเจ้าผู้ บุตร เป็น ภาษ ทุก บัพ ไป เพราะทำให้
 หม่อมเจ้า ผู้ บุตร ได้ ความ อับ อาย ถกษณ พระ ราช กำ หนด นี้

ไปรคเกล้าฯ ให้ประกาศ มาให้น่าน ทั้งปวง ทราบด้วย จง ท้าว ถิ่น)
 ประกาศ มา ณ วัน อา ทิตย์ เดือน สิบสอง ขึ้นสองค่ำ ขึ้นเมีย
 สัมฤทธิศก เป็นวันที่ ๒๗๓๔ ในรัชกาลประจุบันนี้ ฯ
 ๑ ทั้งตำแหน่ง ฯ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ ไปรคเกล้า
 ไปรคกระหม่อม ทั้งให้หลวงคชสิทธิ์ ปลัดกรมพระคชบาลขวา
 เป็นพระกำแพง รามภักดีศรีสุริยชาติสมุท พระคชบาลขวา ถือ
 ศักดินา ๓๐๐๐ ฯ ทั้งให้หลวงคชสิทธิ์ ปลัดกรมพระคชบาลซ้าย
 เป็นพระราชวังเมืองสุริยชาติสมุทพระคชบาลซ้าย ถือศักดินา
 ๓๐๐๐ พระราชทานสมปักเชิง เป็นเครื่องยศทั้งสองคน ฯ
 ทั้งให้นายจวบคชสิทธิ์ ทรวงบาลขวา เป็นหลวงคชสิทธิ์ ปลัดกรม
 พระคชบาลขวา ถือศักดินา ๘๐๐ ฯ ทั้งให้นายภักดีกรี
 กรวมนายรองท้ายข้าง เป็นหลวงคชสิทธิ์ ปลัดกรมพระคชบาลซ้าย
 ถือศักดินา ๘๐๐ พระราชทานสมปักดองจวน เป็นเครื่องยศ ทั้ง ๒ คน ฯ
 ณ วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรมหกค่ำ ไปรคทั้งให้หมื่นศรีนาวนาท
 ปลัดกรมช่างเรือขวา เป็นขุนพิณดยับนงเจ้ากรมช่างเรือขวา ถือศักดินา
 ๓๐๐ ฯ ไปรคทั้งให้หมื่นจิตรนาวา เป็นหมื่นศรีนาวนาท ปลัดกรมช่าง
 เรือขวา ถือศักดินา ๒๐๐ ฯ ไปรคทั้งให้จันทวิช่วงขุน เป็นขุนสุทธากรรมกิจ
 เจ้ากรมช่างปูน ถือศักดินา ๓๐๐ ฯ ไปรคทั้งให้จำเมนง สัตริยาธุชใน
 กรมพระตำรวจสนมทศารขวา เป็นหลวงชาติสุนทร ในกรมพระกระ
 ลากโถม พระราชทานให้ถือศักดินา ๖๐๐ ฯ ไปรคทั้งให้นายฤทธิภักดี
 นายเจนนกรมพระตำรวจนอกขวา เป็นจำเมนง สัตริยาธุชใน กรมพระตำ
 รวจสนมทศารขวา พระราชทานให้ถือศักดินา ๖๐๐ ฯ ไปรคทั้งให้
 นายแสงนทศารเล็กเวณศักดิ์ เป็นขุนจงใจบุทศปลัดกรมทำสุซ้าย ถือศักดินา

๕๐๐ ๗ ไปรค ตั้งให้ ชุน ผลิตาญ แผลง ปลัก กรมฝรั่ง
 แม่น ๕๗ เป็น หลวง กลา มัย พิจิตร เจ้า กรม ฝรั่ง แม่น
 ๕๗ หลัว ขวา ถือ ศักกีกินา ๕๐๐ ๗ ไปรค ตั้งให้ หมื่น ยง สาทรา
 เป็น ชุน ผลิตาญ แผลง ปลัก กรม ฝรั่ง แม่น ๕๗ หลัว ขวา ถือ ศักกีกินา ๒๐๐ ๗
 ไปรค ตั้งให้ นาย พุ่ม อา ถักยณ เป็น ชุน พิ พิธ อักขร พรวณ ใน กรม
 พระ อา ถักยณ พระ ราช ทาน ให้ ถือ ศักกีกินา ๖๐๐ ๗ ไปรค ตั้ง
 ให้ หมื่น รัชยาพล นาย เวน กรม รัชยา พระ องค์ ๕๗ หลัว ขวา เป็น ชุน
 รัชยา ราช ฤทธิ พระ ราช ทาน ให้ ถือ ศักกีกินา ๓๐๐ ๗ ไปรค ตั้ง
 ให้ หลวง วิท ยา สม ยทิ ปลัก งาม วา กรม ทม อ ยา ขวา เป็น หลวง
 ทิ พ จักร เจ้า กรม ทม อ ยา ขวา ถือ ศักกีกินา ๘๐๐ ๗ ไปรค ตั้ง
 ให้ หลวง พุท ธ สธา นา มุ รัชย์ เจ้า กรม ข้ำ พระ วัค อรุณ ราช วรา ราม
 เปน พระ พิ บูลย ฤทธิ ปลัก งาม วา กรม ชาว ที่ ใหญ่ ถือ ศักกีกินา ๑๐๐๐ ๗

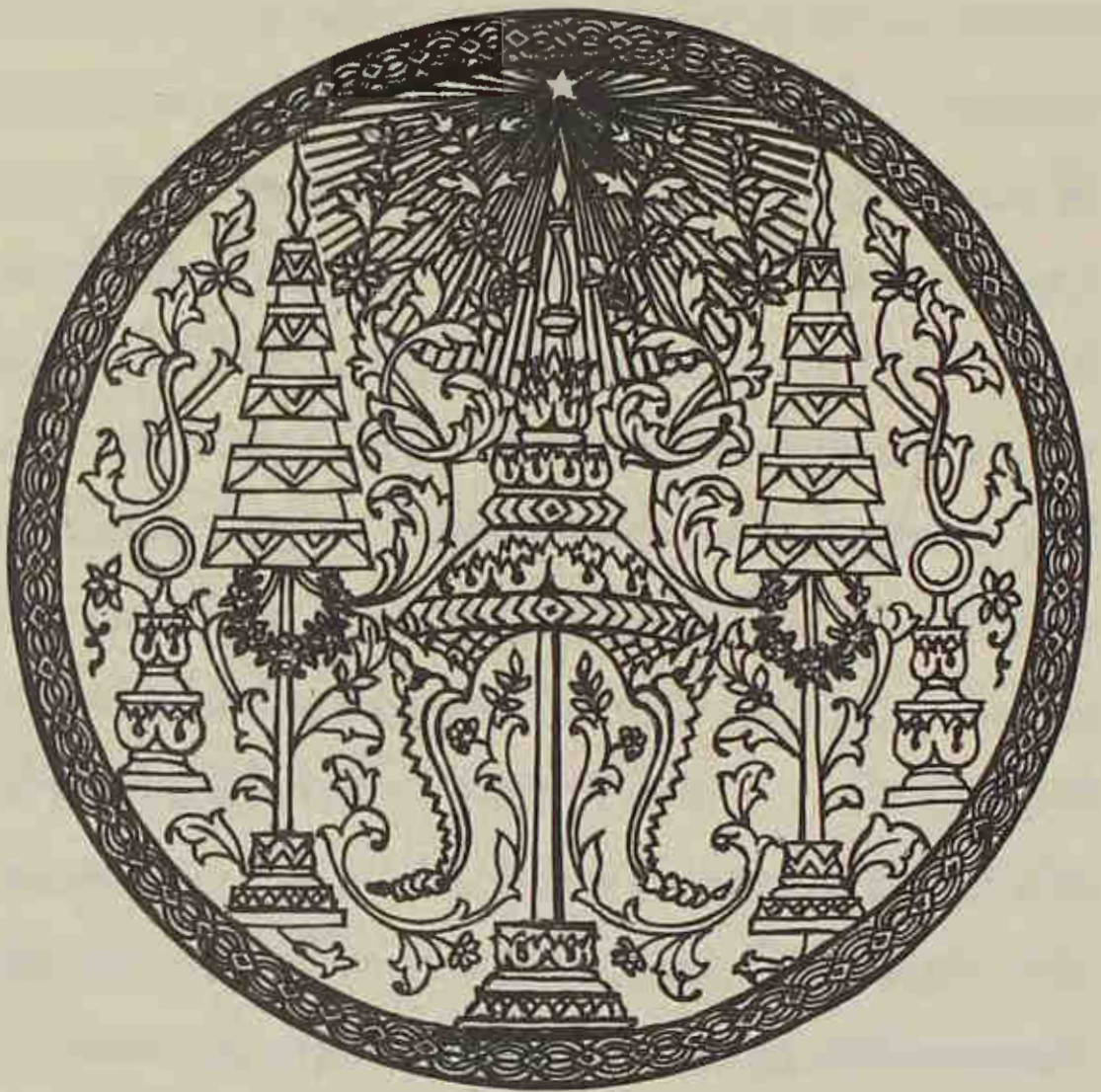
๐ ประกาศที่ ๒๔ ๖

มี พระ บรม ราช โอง การ ให้ ประ กาศ แก่ ท่าน ทั้ง ปวง ให้ ทราบ ว่า
 เพราะ ใ้ ทรง พระ กรุณา ไปรค เกล้า ๑ ไว้ แต้ ก่อน ว่า ยัน คา ข้ำ ราช
 การ ฝ่าย ใน แก่ สาว ขาน กลาง ไค ๗ เว้น ไว้ แต้ เจ้า จอม มาร ทา
 มี พระ องค์ เจ้า นอก นั้น ถ้า ไคร ๖ ไคร ๖ ออก นอก ราช การ เชง
 ฤ ภา มิคา มาร ทา ๖ ขอ ใ้ ออก นอก ราช การ ก็ ๖ ไปรค ใ้ ออก ไคย
 สกวก ไม่ ต้ำม ปราม กัด ชัง ดัง ขรรณ เนียม เก้า แล ที่ อื่น ๗ ใน ยี่
 ม เมียม สัม ฤทธิ ศักกีกินา มี คน ค้าง ใน ๑๒ คน กรวย ถวาย ยัง คน
 ๑๒ ออก นอก ราช การ ไม่ ๖ ยี พระ ราช ทาน เข็ช หวัค ก็ ไปรค เกล้า ๑
 ใ้ ออก ไคย สกวก คน ๑๒ คน นั้น มี ชือ ตัว แล ชือ มิคา แล ถ้า

คนก อายุ ประมาณ ดังนี้ ๑ เลื่อนบุตร พระยา บัระชา ชัพคค
 อายุ ๓๘ ปี ๒ แสง บุตร พระยา เพชร ภูษาณชัย อายุ ๓๘ ปี
 ๓ หุ่น บุตร พระทศไทย อายุ ๒๓ ปี ๔ ทาค บุตร นาย ศรี
 มหาตเล็ก อายุ ๓๗ ปี ๕ สคนนี้ ถวาย ตัว แต่ใน แผ่นดิน พระบาท
 สมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว คนที่ ๑ ที่ ๒ เป็นเจ้าจอมอยู่
 งาน คนที่ ๓ ยิงว่างอยู่ คนที่ ๔ เป็นพนักงานชวาลา ครั้นมา
 ถึง แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระ จอมเกล้า เจ้าอยู่หัว มีคนที่ ๑ ที่ ๒
 ตก เป็นพนักงานชวาลา พนักงานพระสุธารศ ๒ คน ที่ ๓ ยกขึ้น
 มา เป็นเจ้าจอมอยู่ งาน คนที่ ๔ คงเป็นพนักงานอยู่ตามเดิม มีคนที่
 ๕ สคนนี้ เห็นว่าจะได้ความ สบาย ภาย สบายใจ ก็้วย ออกอยู่นอก
 พระราชวัง จึง กราย ถวาย บัง คม ลา ออก ก็ ไซ้รคให้ ออก ๑ เลื่อน
 บุตรพระยาราชนิกิตศิริรัตนราชสมบัติ อายุ ๒๑ ปี ๒ พุ่มบุตรพระยา
 บัระชาชีพกระต่าย อายุ ๑๖ ปี ๓ กลีบบุตรพระยาประชาชีพกระต่าย
 อายุ ๑๕ ปี ๔ สัจวารบุตรพระราชสมบัติ อายุ ๑๘ ปี ๕ ปลิกบุตรหลวง
 อุดมจินดา อายุ ๑๖ ปี ๖ เลียบบุตรหลวงอุทธยานาภิกรณ์ อายุ ๑๕ ปี
 ๗ สารภีบุตรขุนบุรินทร์แก้วอายุ ๑๕ ปี ๘ พันบุตรขุนชำนาญก็อายุ ๑๕ ปี
 แยกคนนี้ ถวายตัวในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 คนที่ ๑ เป็นพนักงานพระแสงช่วยเป็นลมสนั่นคานจึงขอออกที่ ๒ ที่ ๓ นั้น
 เข้ามาถวายตัว เมื่อ บิดาตาย แล้ว ภาจะเป็น เหตุที่ จะได้ มรรภูมาก เพราะ
 ทำ ราช การ ครั้นได้ มรรภู แล้ว ก็ขอ ออก ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖
 ที่ ๗ ที่ ๘ เป็น ลคร มี วิชา รู้ เห็น รู้ว่า อยู่ คนที่ ๔ ที่ ๕
 นั้น บิดาไม่ยอมให้ ออก หมายให้ อยู่ ทำราชการ ผลอง พระ เกษ พระ คุณ

นางมารคา มาขอให้ ออก ตัวก็ พยายามออก ก็ไปรทให้ ออก ตามใจตัว
 แดมารคา ที่ ๖ นั้นว่ากันในพระ ราช วงว่า หุคาน่ากลฉวนัก
 ซักใจ ก็ออกเสีย บิคา มารคา ก็เห็นชอบด้วย ที่ ๗ นั้นรูปพรพณ์
 ก็ เห็น ชอบ กล อยู่ ครั้น จะ ทรง พระ ภรุธา ขุข เลียง เป็น เจ้า จอม
 อยู่ งาน ก็ ทรง เสน ว่า มี ติ รียา แ่ง อน สักยา มาก เกิน การ ไป
 ทรง เสน ว่า จะ เป็น ที่ ชอบใจ ของ คน ที่ ชอบ อย่าง นั้น เป็น อัน มาก จึง
 ไปรท ว่า จะ ออก เสีย ก็ ตาม เถิด จึง ออก เสีย ที่ ๘ นั้น เป็น คน มี ใจ
 ทำความเนือง ๆ ไม่มีใคร รัย เลียงไว้ ผู้ใหญ่ในพระ ราช วง
 ยัง ค้ำให้ ออก เสีย คน ทั้ง ๑๒ คน นี้ พ้น จาก ราช การ แล้ว ไม่ เกี่ยวข้อง
 ใน ราช การ แล้ว ถ้า จะ ไป ถวาย ตัว ใน วง เจ้า ก็ จะ รัยไว้ ก็ ได้
 จะ เข้า ฝาก ตัว ใน บ้าน ชุน นาง จะ รัยไว้ ก็ ได้ ฤา เจ้า นาย แล ชุน นาง
 ผู้ใด ชอบใจ คนใด จะ เกลี้ย กล่อม ลู่ ชุช ไช จาก บิคา มารคา เขา ไป
 เลียง เป็น นาง ค้ำ เป็น ภรรยา ก็ ตาม ทรง ทวาย จะ ทรง ยิน ดี โดย
 สัจ ริศ ไม่ กระทบ กระทบ เคือง เคือง ซัก อะไร เลย เพราะ มี พระ ราช ประ
 สงค์ จะ ให้ ผู้ ที่ จะ ใคร่ ได้ ภรรยา ได้ ภรรยา แล จะ ให้ ผู้ ที่ ออก ได้
 ชุน ชม สมน ประ สงค์ ด้วย ครั้น จะ ยก พระ ราช ทาน มา ตาม ทรง พระ
 ราช คำ ริศ ก็ กลัว ชาย แล ศนฺธิง จะ ไม่ ต้องใจ กัน แล บิคา มารคา
 ของ ศนฺธิง จะ ไม่ ยิน ดี ก็ จะ เป็น ที่ ว่า รัสน รน ไป พระ ราช ประ สงค์
 จะ ให้ ราช ธรรม เนียม ใหม่ อัน นี้ ปรากฏ เป็น อย่าง ไป ใน ภาย หน้า แล เป็น
 พระ เกียรติยศ ด้วย คน ที่ ออก ไม่ ต้อง เสีย เงิน ทอง อะไร ทั้ง ครั้ง แล คน
 ก้อน ๆ มา เลย ประ กาศ มา ณ วัน จันทร เดือน อ้าย ชุน คำ ค้าง บั้ม เมีย สมน ฤทธิ
 ศัก เป็น วันที่ ๓๒ ๑๓ ใน ราช กาล ประ ชุน นี้ ท้าว อาย ต่าง ใน เป็น ผู้ รัย ตั้ง ๆ

๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๗๕

คือ หนังสือ ประกาศ การ เลก น้อย ต่าง ๆ แต่ผู้ ครอง แผ่นดิน
สยาม มา ใน รัช พุทธ ศ์ เตือน สาม ชัน คำ หนึ่ง ชัย เม ย สัม
ฤทธิ ศก เปน ชี ที่ ๘ ใน ราช กาล ประ ภู ชัน นี้ ให้ ข้าราชการ
ทุก ตำแหน่ง ใน กรุง นอก กรุง แล ราษฎร ทั้ง ปวง ทราบ ทัก กัน แล ทำ
ตาม ประ พุทธิ ตาม รั ฐ ความ ตาม โดย สม คว ร เพื่อ จะ มี ให้ ทำ แล ประ
พุทธิ ฝัก พระ ราช ตำ ริ ษั พระ ราช ประ สงค์ แล เล่า ภา ถี ๑ การ
แล เข้าใจ ความ ฝัก ๆ ไป

๐ แข็งความมาที่ ๑๗ ๖๖

ณวันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสี่ค่ำ เวลาเช้า
 ๒ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนิน จากท่าพระ ท่าหนักน้ำ
 ทรงเรือกลไฟ ชื่อเสฉินทร ประคอง ถึงเมืองนคร เขื่อนขันธุ์ ทรง
 พระราชทานพระกระจุย วัชไฟพร ชยงค์ พลเสพ แล้วเสด็จพระราช
 ดำเนินถึงเมือง สมุทรปราการ ทรงพระราชทานพระกระจุย วัช
 กลางเมืองสมุทรปราการ แล้วโปรดให้ ทอดเรือ ทรงประทับอยู่
 นอกสันดอน ครั้นเวลา ๑๑ ท่ม โปรดให้ ไซ้จักร ไปถึงอ่าว
 เมืองสมุทรสงคราม ณวันพุธ เดือนสิบเอ็ด แรมห้าค่ำ
 เวลาเช้า ๕ โมง ๒๕ นาที แล้วเสด็จพระราชดำเนิน ถึงพลับพลาที่
 ประทับ ณบ่อนเมืองสมุทรสงคราม เวลาบ่ายสาม โมง ๔๕ นาที
 ทรงประทับแรมอยู่ ณเรือพระที่นั่งสิญจวิमान ณวันพฤหัสบดี
 เดือนสิบเอ็ด แรมหกค่ำ เสด็จพระราชดำเนินโดย ขบวนพยุ
 ชาติทางชลมารค ทรงเรือพระที่นั่งศรี ประภัสร์ไชย ทรงพระราช
 ทานพระกระจุย แขวงเมืองสมุทรสงคราม วัดอัมพวันเจติยา
 รามที่ ๑ วัดข้างแกมที่ ๒ วัดบางแคที่ ๓ แล้วเสด็จทรง
 ประทับแรมอยู่ ณเรือพระที่นั่งสิญจวิमान หน้าวัดบางแคสองราตรี
 ทรงพระราชทานผ้าจวร สบงกราบพระ ๑๐๑ ส่วน แก้วพระราชา
 กณะ พระครูเวฬุานุกรม อินทร์ ๑๐๑ รูป ทรงพระราชอุทิศ
 ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสามพระองค์ แลทรง
 พระราชทานแด่พระบรมราชวงษานุวงศ์ แลพระบรมราชญาติ

ทรงพระ ราช ทาน พระ กฐิน วัด บาง นาง จัน กลาง แขวง เมืองสมุทร
สงครามแล้วเสด็จ พระราช ดำเนิน ถึง พลับพลา ที่ ประทับณข้อม เมืองสมุทร
สงคราม ทรง ประทับ อยู่ ณ พระ ที่ นั้ง สญ จร พิมาน ครั้น เวลา
สามยาม เสด็จ พระราช ดำเนิน โดย เรือ พระ ที่ นั้ง กลไฟ สยาม อรสมุพล
ถึงชายช้ำแระนอกอ่าวเมืองสมุทรสงคราม จึงทรงเรือกลไฟเสด็จประ
กิจ ไปรคให้ใช้จกัรไปทรงทูลพระเนตรแหลมหลวง ณวันศุกร เกือบ
สิบเอ็ด แรม สิบสี่ค่ำ เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จพระราช ดำเนิน กลับ
ถึงท่าในเมืองสมุทรปราการ เวลาย่ำ ๕ โมง ๓๐ นาที ถึงท่าพระตำ
หนักน้ำ เวลา ๘ ทุ่มแล้ว เสด็จพระราช ดำเนิน ขึ้นใน พระ ราช วัง ฯ
เมื่อก่อนยังไม่ได้เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน ไป นั้น ราช ฎร เต่า ลือ กัน ว่า
จะมีเหตุไม่ได้เรื่อง ว่าจะอะไร เหตุนี้ เพราะได้ เหน้ คาว ทางแปนแปลกตา
แล้ว ว่า พวก จัน มี หนังสือ นึก หมายถึง จะ เลียง โตะ เป็น ตัว เทียบ เทียบ เกือบ
ถล่ม ชก โยง กัน จึงไปรคให้ แคง กอง ออก สอด แนม สืบ สวน ก็
ไม่ได้ความจริง ทรงดำ รั้ ว่า ได้ ทรงดำ หนด การไว้ แน่ นอน
แล้ว จะไม่เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน ตาม กำ หนด ไม่ได้ คนทั้งปวง
ก็ จะ เต่า ฎว่า ขาดก กลัว โภย เพราะความ เต่า ฎา จึงไปรคให้ ท่าน
เสนา บกั แล ซ้ำ ทูล ของ ขลุ้ พระ ยาท ผู้ใหญ่ ทั้ง กอง ระวัง รักษา
พระ นคร อย่า ให้ มี เหตุ การ ขึ้น ได้ ท่าน เสนา บกั จึง ได้ จัด แจ่ง ทั้ง
กอง รักษา พระ นคร ขึ้น นอก (●) กรม มหาดไทย คือ เจ้า พระ
ยานิกร บดินทร ● พระ ยามหา อำ มาตยา ยิมกี ● พระ ย
ราช พิณีจ จัย ● นายไพร่ เป็น อัน มาก ทั้ง อยู่ ณ ที่ ประ ทับ วิม น้ำ
แล้วให้ กรม ฝรั่ง แม่น ขัน เช่น อัน มาก ทอด เรือ ทุ่ม อยู่ นำ ที่ ประ ทับ

ริมหน้าด้วย กองหนึ่ง ฯ (๒) กรมเมือง คือ เจ้าพระยาสม
 ราช ● พระยาเพชร ปาณี ๑ กับ นายไพร่ เป็นอันมาก ตั้งอยู่หน้าวัด
 พระเชตุพนกองหนึ่ง (๓) กรมท่ากลาง คือ เจ้าพระยาวรวงษาธิราชโกษา
 ธิบดี ๑ กรมท่าซ้าย คือ พระศรีสมมัต ๑ กับ นายไพร่ เป็นอันมาก
 ตั้งอยู่ หน้าวัด ประยูร วังษา วาศ สำหรับ ตรวจตรา ทั้งหน้า กองหนึ่ง
 (๔) กรมหน้า คือ เจ้าพระยาพลเทพ ๑ พระยาอาหาร ขวัญรักษา ๑
 กับ พระอินทรราช ธิบดี สหราช รอง เมือง ๑ กับ นายไพร่ เป็นอัน มาก ตั้งอยู่
 วัด ประทุม คง คา กองหนึ่ง ฯ (๕) กรมพระ สักดิ์ คือ พระยา
 ราช สุภา วดี ๑ กับ นายไพร่ เป็นอัน มาก ตั้งอยู่ วัดจักรวรรดิราช วาศ
 กองหนึ่ง ฯ (๖) กรมอาษาจาม คือ พระยา ราช วัง สัน ๑
 หลวงอภัย มาหา ๑ กับ กรมอาษาใหม่ กับ นายไพร่ เป็น อัน
 มาก ตั้งอยู่ ประตู ออก ทพาน หัน กองหนึ่ง ฯ (๗) กรม
 เชนทอง ซ้าย คือ พระยา วิชิต ณรงค์ ๑ กับ กรมป่า จาก กรม
 พระ ค้าง วัง ไชย นายไพร่ เป็น อัน มาก ตั้ง อยู่ ประตู พุท วิ มาศ
 กองหนึ่ง ฯ (๘) กรม พระ กระ ลา โทม คือ พระ พิ พิธ
 เกษะ ๑ หลวง ศรี สิงหนาท ๑ กับ นายไพร่ เป็น อัน มาก ตั้ง อยู่
 รั้ว ยาศึก กนิ กองหนึ่ง ฯ (๙) กรม อาษา ใหญ่ ขวา
 พระ ยา สห ราช เทโช กรม ทวน ทอง ซ้าย กรม เชน ทอง จวา
 กรม ช่าง สิบ หม่ กับ นายไพร่ เป็น อัน มาก ตั้ง อยู่ สนน สี่ กัก เส้า
 ซิง ซ้ำ กองหนึ่ง ฯ กอง รักษา ชั้น ใน (๑) กรม ช่าง
 หลวง คช ศักดิ์ ๑ กรม ม้า พระ อมร สิ้น ทพ ๑ กับ นายไพร่ ภู สม
 กวร ตั้ง อยู่ สาลา ม้า คอย เพลิง กองหนึ่ง ฯ (๒) กรม

อาษา รองขวา กรม อาษา ยี่ บุน กรม ข้าง สิบ หมู่ กัษ ภาย
 ไพร่ ภอ สม ควร ทั้ง อยู่ ริม ประ ตู สวัสดิ์ โสภาคอง หนึ่ง ฯ (๓) กรม
 อาษา ยี่ บุน ขวา กรม ข้าง สิบ หมู่ นายไพร่ ภอ สม ควร ทั้ง อยู่
 สาลา เหนือ พระ ที่หนึ่ง สุก โขย สุวริย กอง หนึ่ง ฯ (๔) กรม
 กตอง ชะ นะ ซ้าย กรม ข้าง สิบ หมู่ นายไพร่ ภอ สม ควร ทั้ง อยู่
 สาลา ใต้ พระ ที่หนึ่ง สุก โขย สุวริย กอง หนึ่ง ฯ (๕) กรม ข้ำ พระ
 กรม สรร พาก รใน กัษ กอง หลวง วิ จาร โภชา นายไพร่ ภอ สม
 ควร ทั้ง อยู่ สาลา ริม ประ ตู วัค พระ เชตุ พน กอง หนึ่ง ฯ (๖) กรม ราช
 ยัณ ทิศธ กอง หลวง พิ มาน โทช ยน กรม อาษา ใหม่ กรม วัจ
 กรม สนม พล เวื่อน กรม อาษา วิเสศ ซ้าย กรม กอง กลาง ซ้าย กรม เวื่อ กัษ ซ้าย
 นายไพร่ พอ สม ควร ทั้ง อยู่ ริม ประ ตู พิ ทักษ มวร สกัค ใต้ กอง
 หนึ่ง ฯ ๗ กรม อาษา ใหม่ กรม วัจ ไพร่ หลวง ม หาค เลก กรม
 พระ คลัง ใน ขวา กรม รักษา โรง เวื่อ กรม ข้าง มก กรม พระ
 คลัง วิเสศ นายไพร่ พอ สม ควร ทั้ง อยู่ ประ ตู สุน ทร ทิ ศาสกัค
 เหนือ กอง หนึ่ง ฯ แล เมื่อ เสก จั พระ ราช คำ เนิน ไป ถึง เมือง
 ราช ชูรี แล้ว ไค้ ทรง พัง ข่าว เล่า ภา ออก ไป ว่า ที่ กรุง เทพ มหานคร
 ราช ฏูร ผู้ คิ ไพร่ ก็ ไม่ สงบ ยัง เล่า ภา กัษ ต่าง ๆ พุก ว่า เวื่อ กำ ยัณ
 เข้า มา ที่ ฆาก หน้า ๔๐ ลำ ๕๐ ลำ คน นอก ประ เทศ ซึ่ง เข้า มา
 ทั้ง ค้า ขาย อยู่ ณ กรุง เทพ ๑ ก็ แนะนำ จะ ให้ พวก จีน เช่น คิว เตีย
 ที่ แขวง เมือง ราช ชูรี เล่า ก็ ว่า พวก จีน นัค เลียง โตะ กัษ ที่ ยาง มก
 แขวง ครั้น ไป รค ให้ แต่าง กอง ออก สอด แนม สิบ คู ก็ ทราบ ถาร ว่า
 ไม่ จริง จีน ทั้ง ปวง สงบ เปน ปรกติ อยู่ ไม่ มี เหตุ ะไร เพราะ ฉนั้น จะ

ขอ เเคอน สัก ทาน ทั้ง ปวง เลียบ บ้าง ด้วย เมื่ อ มี การ จะ เสด็จ พระราช
 ทำ เนิน ครั่ง ไท ฤๅ มี การ สห พใหญ่ ๆ แล การ ผลิตง วัค ครอบ
 ไท ก็ เล่า ภา คี น กั น ว่า จะ อย่าง นั้น จะ อย่าง นี้ ทั้ง เป็น มา แล้ว แต่
 ตลอด หลาย ครั้ง แล้ว การ ก็ ไม่มี อะไร หนึ่ง ทาน ทั้ง ปวง สำ คัญ
 ว่า พระ เจ้า แผ่นดิน ไม่ ใคร จะ ทรง ทราบ อะไร ทาน ทั้ง ปวง ถือ ด้
 ว่า เป็น คน มี หู มี ตา รั เลก รั น้อย ถ้า พระ เจ้า แผ่นดิน ไม่ ทรง ทราบ
 การ อะไร แล้ว จะ เป็น พระ เจ้า แผ่นดิน ทรง ทน บำ รุง พระ บรมราช
 วง ษาน วงษ์ แล ข้า ทุล ของ ทุ ลี พระ บาท ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย แล
 ราช ฏร ทั้ง ปวง บั น ตา อยู่ ใน พระ ราช อา ณา จักร ใต้ ยี่ คยาว ยี่ นยง อยู่ นาน
 อย่าง ไร ได้ คน ทั้ง ปวง เป็น อหิ มาก ถือ ว่า อะไร เขา ว่า กั น มาก แล้ว
 เหน จะ เป็น จริ ง การ นั้น เขา เป็น แแม่ ไม่ ได้ ด้วย ชาว ที่ คน ภา กั น มาก
 นั้น ไม่ จริ ง เป็น อหิ มาก

๑ ความ ยัง เกิด ๗ วัน เสาร์ เดือน สิบ สอง แรม เจด คำ
 ยี่ ม เมีย สัม ฤทธิ ศัก พระ ราช กุมาร เป็น พระ เจ้า ลูก เขอ ใน
 พระ บาท สม เภจ พระ จอม เถลา เจ้า อยู่ หัว ประ สตุคร ใหม่ เป็น พระ
 เจ้า ลูก เขอ ที่ ๕๐ ทั้ง แต่ เสด็จ เถถึง ถวัลย ราช สม บั ทิ มา
 แล เป็น ที่ สอง ใน เจ้า จอม มารคา เกี่ยว กั น กับ พระ เจ้า ลูก เขอ พระ
 องค์ เจ้า ชู นาก รรณ เจ้า จอม มารคา เป็น พระ สนม เถก มี หีบ ทอง คำ
 ลง บา ราช าว ติ แล ภา นทอง เกรือง ทอง อย่าง ใหญ่ เป็น เกรือง ๕๕ ๗
 ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ เดือน สิบ สอง แรม สิบ ห้า คำ สนม เจ้า ชาย
 ใน พระ จรอง เถอ พระ องค์ เจ้า รัช นิกร ประ สตุคร ใหม่ องค์ หนึ่ง ๗
 ๘ ๙ ๑๐ ทั้ง คำ แหน่ง ๗ วัน พุ ฤศ เดือน อ้าย ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๗๑

ตั้งให้ขุน บิสาณ ขุน กงตระ เวณชวากรมพระนครบาล เป็นขุนภูมิกาศพิ
 สุกขนาย กองไพร่ หลวง หมุ่ มหันต โทษ ถึง ศักดินา ๕๐๐ พระ ราช
 ทาน สม บัถ ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้งให้ นาย ประ ภาษ
 มณ เข้ายร นอก ราช การ เป็น นาย กิจการ ทาวิ ถึง ศักดินา ๘๐๐
 พระ ราช ทาน สม บัถ ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้งให้ นาย
 ไว คาร นิพนธ์ นาย เวณ โรง พิมพ์ เป็น หมื่น วิหาร ณ วรรณ มาตา ปลัก
 กรมช่าง พิมพ์ ถึง ศักดินา ๕๐๐ พระ ราช ทาน สม บัถ ริว
 เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้งให้ แสง เจ้าชรัวยาย เลียง ใน พระ เจ้า
 ดูก เรอ พระ องค์ เจ้า โสณ วัค ศวี รัตน ราช อิศา เป็น ท้าว มัง ศี
 วิเสศ นอก พนักงาน ไบ ศรี ถึง ศักดินา ๕๐๐ ฯ วัน พุศ ศศ
 เกือน ญี่ ขึ้น สาม ค่ำ ไปรค ตั้งให้ อุปฮาด เมือง นครอง คาย เป็น พระ
 ปฐม เทวา อิมมาต เจ้า เมือง นครอง คาย พระ ราช ทาน พานเงิน ถมถม ถัด
 บัถ หนึ่ง เครื่อง ใน ถม ปริก ทองคำ ๗ สิ่ง สำรับ หนึ่ง คนโท
 เงิน ถม ตะ ทอง หนึ่ง กระโถน เงิน ถม ตะ ทอง หนึ่ง ปคำ ทอง คำ
 สาย หนึ่ง กระ ยี่ บัถ เงิน ถม หนึ่ง สัปทน บัศตุน แคง หนึ่ง
 เป็น เครื่อง ยศ ฯ และ ไปรค ตั้งให้ ราช วงษ์ เมือง นครอง คาย เป็น
 อุปฮาด เมือง นครอง คาย พระ ราช ทาน ถาก หมาย หนึ่ง คนโท หนึ่ง
 สัปทน แพร หลิน แคง หนึ่ง เป็น เครื่อง ยศ ฯ วัน อัง การ
 เกือน ญี่ ขึ้น แปด ค่ำ ไปรค ตั้งให้ พระ ครู ราช ปรีท วัค ขวรวงกล
 เป็น พระ คุณ วงษ์ ที่ พระ รา ชาคณะ ไป อยู่ วัค ชนะ สง ความ
 มุ นิตย ภาตวี ภาคา เกือน ละ สาม ค่ำ ถึง มี ชาติ บัศตุน แคง เป็น เครื่อง ยศ ฯ
 ไปรค ตั้งให้ พระ อุทม ทัฬ เจ้า อธิ การ วัค บ้าน นครี แขวง เมือง

ศาสตราจารย์ เป็นพระครูสาครคุณาธาร เจ้าคณะพระสังฆมณฑลเมืองสรีนคร
บุรีมนคยภักตวรวิภาคเอนละทกษยาท มีกาลยัตตพคตาดเป็นเคว็องยค

๑ ประกาศมาที่ ๓๐ ๖๕

มีพระบรมราชโองการมาว่าพระยาศรีสุริยราชสังฆนายก ได้พระภาค
ให้รู้ทั่วกันทั้งพระนครว่า ผู้ร้ายลอบวางไฟเพื่อจะให้ไหม้เรือน ย่อมมี
โทษมากกว่าผู้ร้ายอื่น ๆ โดยความพระอัยการ ก็เพราะ
ว่าของหลวงคือยังวางกลางไว้สิ่งของโรงรวงงาน เรือนสำหรับรับ
แขกเมืองโรงเรือหลวงพระอารามแลอื่น ๆ ย่อมมีอยู่แทบทุกแห่งทุก
ทิศทุกทาง ถ้าเกิดเพลิงขึ้นแล้วของหลวงนั้น ๆ ก็ไหม้
เสียไปทั่ว ผู้จุดไฟขึ้นนั้นชื่อว่าประทุษร้ายต่อพระเจ้าแผ่นดิน แล
ว่าโดยยุดิธรรมแล้ว ถ้าไหม้บ้านข้าราชการแลบ้านราษฎรเจ้าของ
บ้านเรือนเสียทรัพย์สินของเขื่อนันมาก ลางคนหนีเพลิงไม่พ้น ภายใน
เพลิงก็มี ฤาชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงเพลิงมีไหม้ก็พลอยเสียทรัพย์สิน
สิ่งของไป ทั่วเขตถิ่นทั่วชนของจักรวรรดิกระจายเสียแลหายเขื่อน
อันมาก แต่ว่าแต่ก่อนนั้น เมื่อมีผู้ลอบวางไฟทั้ง มีผู้จับได้มา
ฤาชำระไต่ความเป็นสัตย์แล้ว บางทีต้องรับพระราชอาญาเขื่อนัน ต้องทัก
มือข้างเขื่อนันแต่จำคุกไว้บ้าง เป็นแต่ทักสิไว้ว่าโทษถึงตายบ้างแล้ว
ก็เสียไปหาได้ประหารชีวิตหรือไม่ ยดนี้ให้มีประกาศไว้แม่นยำว่าแต่
สืบไปข้างหน้า ถ้าผู้ใดจับตัวผู้ร้ายลอบวางไฟทั้งเขื่อนันได้ จะพระราช
ทานรางวัลเขื่อนันมากให้แก่ผู้จับ แต่ตัวผู้ร้ายลอบวางไฟทั้งนั้นจะให้ประ
หารชีวิตเสียเขื่อนันแน่ที่เขื่อนันไว้ชีวิตเลย ถ้าทนายของผู้ใดลอบวางไฟ

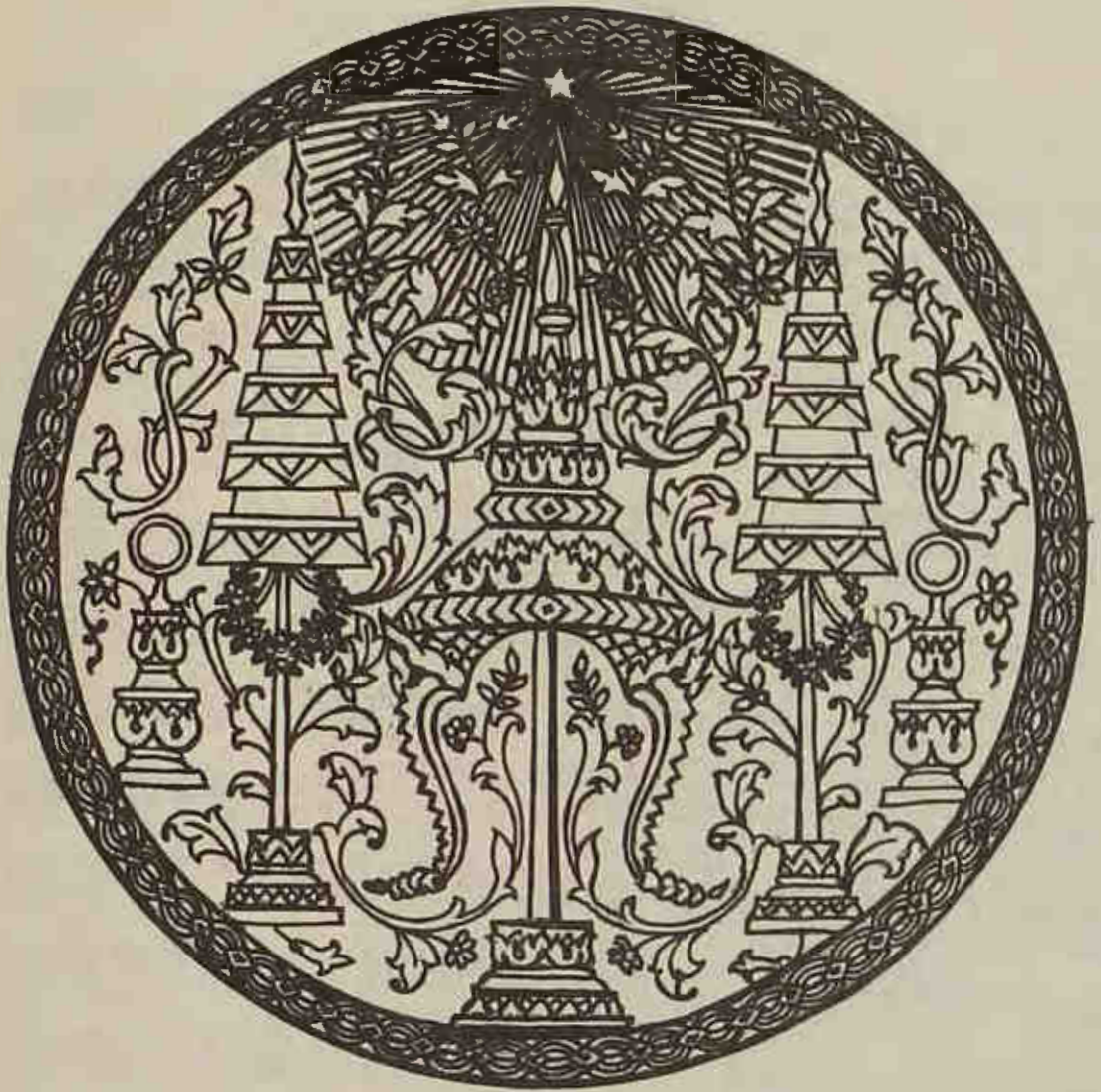

คอย เฝ้า ใน พระ ราช วัง นี้ เกิด แล กรม ทู ออก ซื้อ มา ก่อน ว่า เป็น
 กรม ชน อยู่ ใน บัง คับ พระ องค์ เจ้า สอง กรม นั้น เมื่อ มี เหตุ ใน ราช
 การ ควร ไป เฝ้า ฎา มี รัช สั่ง ให้ หา ไป สั่ง ราช การ ก็ ต้อง ไป เฝ้า ถึง กระ
 นั้น ก็ ให้ ระวัง เมื่อ เวลา เจ้า ทรง เมา อยู่ อย่า เข้า ไป เฝ้า แล อย่า
 ด้ง เตียง ให้ ชัก เคียง ชน ใด อึ่ง ถ้า มี การ ทั่ว ฎา การ ที่ ควร ข้าราชการ
 การ จะ ไป ที่ วัง ทั้ง สอง นั้น คือ มี พระ บรม ราช โอง การ รัช สั่ง ให้ ไป
 เชิญ เสาร์ กิติ ทูลถาม การ งาน ใด ๆ ก็ ก็ เชิญ พระ ภา การ ก็ ก็ เมื่อ ไป
 ถึง พบ เสาร์ ฎา มี พบ เสาร์ ฎา ไป พบ เมา อยู่ อย่างไร เมื่อ ไม่ได้ ราช
 การ ตาม พระ ราช ประ สงค์ ให้ กลับ มา กราย ทูล พระ ภรรญา ใน ทน ที่ ย่า
 รอ ไว้ ซ้ำ เมื่อ เสาร์ ชน แล้ว ก็ ให้ จก ทนาย ส่ง เข้า มา ข้าง ใน ตาม
 เหตุ นั้น ใน การ ที่ มี พระ บรม ราช โอง การ รัช สั่ง ไซ้ ไป ถึง มี วิชา ทาย ก
 คล้อง ชน จะ เหา ตาม ประ ภา ยไว้ ก่อน ไม่ได้ ชื่อ ว่า ซ้ำ ใน กรม ช่ม
 เหวง ผู้ ด้ รัช สั่ง อึ่ง ใคร ๆ ก็ ก็ เมื่อ เข้า บ้าน เจ้า วัง ไป เชิญ
 ไป หา ทัว คน บ้าน อื่น มา ใน วัง ใน บ้าน ของ ตัว แล้ว ผู้ ที่ ต้อง เชิญ
 ต้อง ให้ หามา เอง ก็ ๆ แต่ มา พุก จว ชัก คอ ด้ ย เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน
 ชก ก็ ด้ ย เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ชน จะ คัก สิ้น เหา เป็น บุกรุก ไม่ได้
 เพราะ เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ไป หา มา เอง ยอม ให้ เข้า ไป เอง ต่อ ผู้
 ที่ มา นั้น คุม สัม กพิ ก พวก ก็ ก็ แต่ ตัว ก็ ก็ บุกรุก เข้า ไป เอง ไม่มี
 ความ ขอม แต่ เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ก่อน จึง ควร เรียกว่า บุกรุก ได้
 ประ ภา ยมา ฅวัน เสาร์ เกอน ญ ชน สิบ สอง คำ บั ม เมย สัม ฤ ทศ คก
 เป็น วันที่ ๒๘๕๗ ใน ราช กาล ประ ุ บัน นี้ พระ ศรี สุนทร โว ทรว
 เป็น ผู้ รัช สั่ง

11/10/2566

๑ ข้าวตาย ฯ วันพุธ ชั้นสิบสามค่ำ เดือนสิบเอก
 หม่อมเจ้าพิศวงในพระวรวงษเธอ พระองค์เจ้าชุมแสง ถึงชีพิตักษัย บัวย เป็นโรคทราง อายุได้ ๒ ปี ๗ วันหนึ่ง
 ใน เดือนสิบเอก ขึ้นโรงอัฐศก หม่อมเจ้าสวาศในพระวรวงษเธอ
 พระ องค์เจ้า ชุม แสง ถึงชีพิตักษัยอายุได้ ๔ ปี ๗ วันอาทิตย์
 แรม สิบสอง ค่ำ เดือนยี่ มหาศัศัเขวียญ วัคมหาธาตุถึงแก่
 มรณภาพ เป็นโรคลมได้แน่นอายุได้ ๕๐ ปี ๗

๑๐ ราชกิจจานุเบกษา ๖๖

คือ หนังสือ ประ ภาศการ เลก น้อย ต่าง ๆ แต่ผู้ ครอง แผ่นดิน
 สยามมาใน วัน ศุกร เดือน สี่ ขึ้น ค่ำ ค่ำนี้ ยี่ มเษ สัม ฤทธิ คัก
 เปน ปีที่ ๘ ใน ราช กาล ประ ุ บัน นี้ ให้ ข้าราชการ ทุก ตำแหน่ง
 ใน กรุง นอก กรุง แล ราช ฎร ทัง ปร่วง ทราบ ทัง ทัณ แล ทำ ตาม ประ พฤติ ตาม
 ฐู ความ ตาม โทษ สม ครอบ เพื่อ จะ มิ ให้ ทำ แล ประ พฤติ ฝิด พระ ราช
 ทำ วัศ พระ ราช ษระ สงค์ แล เล่า ฎ ก่อ การ แล เข้าใจ ความ ฝิด ๆ ไป ษะ

๐ แจ้งความมาที่ ๑๙ ๖๖

วันศุกร์ เดือน ๓ แรมสามค่ำ มีมเมียสัมฤทธิ์ศักดิ์ ทูตไปรตุ
 เกศ ชื่อสิโกลีโกลีโรฝรั่ง ลีลลโกลีมาเรน กับขุนนางไปรตุเกศ ๑๑ นาย
 เข้ามาด้วย เรือรบ ถึงปากน้ำเจ้าพระยา วันจันทร์ เดือนสาม
 แรมหกค่ำ ไทจีน มาพักอยู่ที่คอกรับแขก เมือง วันพฤหัสบดี เดือน
 แรมเก้าค่ำ ไปรตุเกล้าไปรตุกระหม่อม ให้เจ้าพนักงาน จักเรือ
 เอกไชย มีเครื่องสูงพร้อมรับพระ ราชสาส์น เรือถึงคู่มือมีมโหร
 ทักแตรสังข์ เรือกระบวน ๘ คู่มือกลองชนะมีพายุล แลเรือ
 อสุรวายุกัถล้า ๑ รับราชทูต เรือกันยาเข้าราชการ แลจีนมาถึงท่า
 พระเจ้าพนักงานรับเชิญพระ ราชสาส์น ขึ้นบนพระราชยาน
 กงถันพระกลก มีเครื่องสูงพร้อม แลกลองชนะแตรสังข์ แล
 ขึ้นมาถึงในพระบรมมหาราชวัง เวลาบ่ายสามโมงเศษ เสด็จ
 ออกณพระที่นั่งสุทิวลา มหาปราสาท พระบรมราชวงษานุวงษ์แลท่านเส
 นาบดี แลข้าทูลลของขลุ้พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้าโดยลำดับ
 ยศตามานุศักดิ์ เจ้าพนักงานไต่ถามราชทูตไปรตุเกศ ขึ้นเฝ้า
 ทูลลของ ขลุ้พระบาท ราชทูตไปรตุเกศไต่ถามถวายพระ ราชสาส์น
 แลเครื่อง มงคล ราชบรรณาการข้างสิ่ง ของพระเจ้ากรุงไปรตุคอด
 ทรงยินดี ให้มาขอทำสัญญาเจริญทางพระ ราชไมตรี แลการ
 ก้าขาย เพื่อจะได้เป็นสุขสวัสดิแก่บ้านเมือง แลพลเมืองทั้ง
 สองฝ่าย ในที่ประชุมพระราชวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีข้าทูลลของขลุ้
 พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ไต่ทรงปราโศรยด้วยราชทูตไปรตุเกศ

ทั้งนี้ ขอท่าน ราชทูต กรุง ลีช ยอน เมือง ไปรุกุ คอล กับ ชุน
 นาง ไปรุกุ เเศ ซึ่ง มา ด้วยนี้ จง พัง คำ เภา จะ กล่าว ความ ดัง แต้
 เก็บ ให้ พัง ๆ ใน กรุง สยาม นี้ เมื่อ ครั้ง กรุง เทพ ทวา วา วัก
 ครี อยู่ ทอ ยา เก่า แล กรุง ลพ ยู รียง เป็น กรุง ที่ ตั้ง พระ เจ้า แผ่น ดิน
 สยาม อยู่ นั้น มี คน ใน เมือง ยุโรป หลาย ชาติ หลาย ภาษา คือ ฝรั่งเศส
 สแแบ เนียก แล ไปรุกุ เเศ สาม พวก ที่ ไทย ใ้ เรียก แต้ ว่า ฝรั่งเศส
 ตาม คำ แฉด อื่น เคียน ผู้ ชัก นำ มา เรียก อยู่ แต้ ก่อน แล อัง กฤษ
 ครี ชอ สัน ต์ ก็ มี ข้าง ตาม ที่ ไ้ ยิน มา แต้ พวก ไปรุกุ เเศ นี้
 ไ้ มี อยู่ ใน เมือง ไทย ก่อน กว่า คน ยุโรป เมือง อื่น มี จด หมาย เหตุ
 เถ่า ใน เวลา นาน กว่า รัชช ยี่ มา แต้ ว่า ไ้ มี คน ไปรุกุ เเศ เป็น เอน เรย
 เนีย ช่วย แนะ นำ พระ เจ้า แผ่น ดิน ตัก ทาง พระ พุทธ ขวาท แต้ ตัก
 ทาง ชุก คอล ของ ทรง แล กวาร์ อื่น ๆ ครั้น เมื่อ เมือง เก็บ ของ ไปรุกุ เเศ
 มี ความ รุ่ น วาย เปลี่ยน เจ้า แผ่น ดิน แล อำนาจ แผ่น ดิน ไปรุกุ คอล
 แปร ช่ว รวน ไซ้ ด้วย แผ่น ดิน ไทว แล ชัก คัก ภาย นอก เขียค เขียน แล อื่น ๆ
 คน ไปรุกุ เเศ ที่ อยู่ ใน เมือง สยาม ไม่ มี ที่ พัง ที่ อ่าง ใน เมือง เก็บ แต้
 ก็ กลั บ กลาย เป็น คน เช่น ช่า แผ่น ดิน สยาม ไป ครั้น นาน มา ไ้ ภัรร วา สยาม
 แล เขมร มอญ ชวน ต่าง ๆ ใน กรุง สยาม นี้ ก็ มี บุค วชาย หลึง เกิด ต่อ ๆ
 ลง มา มี รูป คล้าย กับ คน ใน ประเทศ นี้ ไป ถึง ภาวะ นั้น ก็ ยิง ถือ สาสนา
 โร มัน ภาทอลิก มัน คง อยู่ แล ถือ อรร มคา วิริยา ว่า เป็น พวก ไปรุกุ เเศ
 ที่ เรียก ว่า ฝรั่งเศส นั้น อยู่ ขาง คน ก็ ยิง รู้ ภาษา ไปรุกุ เเศ อยู่ ข้าง
 ครั้น เมื่อ กรุง เทพ ทวา วา วัก ครี อยู่ ทอ ยา เก่า มี การ คัก ใหญ่ แต้ เป็น
 เมือง ว่าง ไป 0/2566 คน ยุโรป ชาติ อื่น ภาษา อื่น ก็ สลัก เลียง ไป เสีย หมด

ยังมี อยู่แต่คน ซึ่ง เป็น ตรี กุล บุตร หลาน ไปรตุ ฤค ยังมี อยู่ใน
 กรุง สยาม เป็น อัน มาก ทำ ราช ภาร เป็น ทหาร บ้าง เป็น ตำม บ้าง
 เป็น ทมอ บ้าง เป็น ตั้ หน เติง เรือ บ้าง พระ เจ้า แผ่นดิน จึง ไปรค
 ให้ ค้าง บ้าน เรือน มี วัค โวมัน ภาทอลิก อยู่ หลาย คำ บด ด้วย สิบมา ฯ
 ครั้น มา เมื่อ แผ่นดิน พระ บาท สม เภร์ พระ พุท ธิ เดศ หล้า นภา โดย
 ผู้ เป็น พระ บรม ชนค นารถ ของ เภา นั้น เมื่อ ก่อกัน ยี่ มโรง โท ศก รุค
 ก็ ภิร วช ๑๑๘๒ ขึ้น ไป สอง สาม ปี นั้น เจ้า เมือง โกวา แล เจ้า
 เมือง มเภา แต้ งให้ คน ไปรตุ ฤค มี ชื่อ เข้า มา ทา ทำน เสนา บกั
 ผู้ ว่า การ ต่าง ประเทศ ใน กรุง เทพ มหานคร อมร รัตน
 โกลิ นทร มหินทราย ทธ ยา บาง กอน นี้ ว่า ให้ ช่วย ถวาย ทูต พระ เจ้า
 แผ่นดิน ว่า จะ ขอ รัย พระ ราช ทาน ที่ ให้ ลุก ค้า ไปรตุ ฤค เข้า มา
 ตั้ง ห้าง ค้า ขาย แล ซ้อ ไม้ ค้อ เรือ ก่า ยี่ น ใน กรุง เทพ มหานคร นี้ ฯ
 แล ครั้น นั้น แผ่นดิน กรุง สยาม ยัง ก่า ลัง มี คัก สง คราม กับ พม่า อยู่ ฝ่าย
 พม่า ก็ แต้ ง เรือ ให้ คน เลก ลอก สอค ไป เมือง ยวน เข้า ตา ผู้ ครอบ
 ฝ่าย ยวน เกล็ด ย กล่อม จะ ให้ เจ้า ด้วย ช่วย กัน ทำ รัย แก่ กรุง เทพ
 มหานคร พม่า ซึ่ง ไป ท่าง ทเล นั้น เรือ ลาก ตะ เวน บ้าง เรือ ลุก ค้า บ้าง
 ฝ่าย กรุง สยาม จับ ได้ มา เป็น หลาย ราย เพราะ ฉนั้น เสนา บกั ฝ่าย กรุง
 สยาม จึง มี ความ รัย เกยจ แก่ คน ต่าง ประเทศ แคลง พวก ไปรตุ
 ฤค ซึ่ง เข้า มา นั้น ว่า เกล็ด ย จะ เป็น คน ซึ่ง พม่า ก็ ท อู ขาย ใช้ เข้า
 มา เพื่อ จะ ให้ อยู่ สอค แนมการ ใน กรุง เทพ มหานคร นี้ เพราะ ได้
 สืบ ทราบ อยู่ ว่า ใน เมือง พม่า ก็ มี คน เป็น บุตร หลาน ไปรตุ ฤค เก้า สิบ
 กัน มา ตั้ง อยู่ เป็น อัน มาก เหมือน กัน ใน กรุง เทพ มหานคร นี้ เพราะ

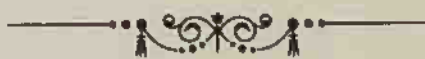
ฉนั้น ผู้ครอง แผ่นดิน สยาม จึงไม่ได้ยอมตามใจให้คนโปรตุ
 เกศพวก นั้นได้ที่ ทาง ตั้ง อยู่ ใน กรุง เทพมหานคร ทั้งความที่ขอ นั้น
 เป็น แต่ ว่า กล่าวเลือกไล่ให้ กลับไปเสีย จากกรุงเทพมหานคร ภายหลัง
 เจ้า เมืองโควา แต่งให้ มิสเตอร์ การ โลคมันโน เวล เข้า มา ว่ากล่าว
 ขอ กิจ นั้น อีก มิสเตอร์ การ โลคมันโน เวล เข้ามา ใน กรุง เทพมหานคร แล้ว
 ได้ ว่า กล่าว ชี้แจง ให้ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย เป็น ชัด มาก ใน กรุง เทพมหานคร
 เข้าใจว่าเมืองโควา แลเมืองมเกาเป็นเมืองของพระเจ้า กรุงโปรตุเกส
 ในยุโรปแท้ต่างหาก ไม่ได้มี การ อื่นใด เกี่ยว ข้อง กับพม่า แล ยวน
 เลข ๗๕ ครั้งนั้นคนที่ เป็น บุตร หลาน โปรตุเกศ เก่า พุท ภาษา
 โปรตุเกศได้ ย่าง ก็ เข้า รัย ประ กัน ว่ามิสเตอร์ การ โลคมัน
 โน เวล ว่า นั้น จริง ช่วยกัน กราบ ทูลแก่พระ บาท สม เ็จ พระ หนึ่ง
 เกด้าเจ้า อยู่ หัว ผู้พระ บรม เชษฐาธิราช ของ เรา ซึ่ง ใน เวลา นั้นเป็นพระ
 เจ้า ลูกเขยพระ องค์ใหญ่ ปรว กฏพระ นามว่า กรมหมื่น เจษฎาบดินทร
 รัย ราช การ กำ กับ กรม ท้า อยู่ ให้ทรง ทราบ ถ้วน ถี่ใน การ ฝ่ายทะเล
 แลเห็นจริงว่า ลูกค้าโปรตุเกศไม่เป็น พวกเมืองพม่า พระบาท สม เ็จ
 พระ หนึ่ง เกด้าเจ้า อยู่ หัว ทรง ทราบ การ เป็นแน่ไม่ ทรง สงสัย แล้ว จึง
 ได้พา มิสเตอร์ การ โลคมันโน เวล เข้า เฝ้า ใน พระ บาท สม เ็จ พระ
 พุทธาเลิศหล้าหน้าภายโดย แล้วยก กราบ ทูล พระ กรุณา ชี้แจงให้ ทรงทราบ
 ว่ามิสเตอร์ การ โลคมันโน เวล นี้ เจ้า เมืองโควา เจ้า เมือง มเกา ใช้ เข้า
 มาโดยสุจริตจึงพระบาทสมเด็จพะพุทธเลิศหล้าหน้าภายโดยทรงพระราชดำริที่
 เห็นว่าพวก โปรตุเกศ ก็เป็นคน ชาติ เดียว ภาษา เดียว กับ พวก บุตร
 หลานโปรตุเกศ เก่า ที่เรียก ว่า ฝรั่งเศส อยู่ใน กรุง เทพมหานคร นี้

คนพวกนี้อยู่มากมานานแล้ว ถึงถือศาสนาเถิกกับไทย ก็หาได้ประทุษุทธา
 รุณให้ ชุมนเคืองไต่ฝาดของขลุพระบาท พระเจ้าแผ่นดินแต่สักครั้งหนึ่ง
 ไม่ ควรที่จะยอมให้ลูกค้าไปรตุเศศในยุโรป ซึ่งเป็นชาติภาษาเกี่ยว
 กันกับพวกบุตรหลานไปรตุเศศเก่า ที่เรียกว่าฝรั่งอยู่ในกรุงเทพมหานครนี้
 ไก่มีที่คง ห้างค้า ชาย อยู่ใน กรุงเทพมหานครนี้ แล จะได้ผูกพัน
 ทาง พระ ราชไมตรี กับ พระ เจ้ากรุงไปรตุ คอล ใน เมือง ลิศ ยอน
 ให้ สมควรสืบไป จึงมี พระ ราช โองการ คำรักให้เจ้าพระ ยา
 สุริย วงษ์ มน ตรี ผู้ว่า ที่ พระ คอง ใน เวลานั้น มี หนังสือ ออก ไป ถึง
 เจ้า เมือง โควา เจ้า เมือง มเกา ธิ์ ว่า พระ เจ้าแผ่นดิน สยาม
 จะ พระ ราช ทาน ที่ให้ลูกค้าไปรตุเศศ ทั้ง ห้าง ค้า ชาย อยู่ใน กรุงเทพมหานคร
 มหานคร ได้ตาม ปราชูณา เจ้า เมือง โควา ได้ ทราบ แล้ว มีความยินดี
 จึงได้ตั้ง มี ศาเดอ การ โดศมัน โนเวล ให้ เปน กง สุต เย เนร็ด เจ้ามารี
 พระ ราช ทาน ที่ซึ่ง พระ ราช ทาน นั้น แล ได้ให้ มี ศาเดอ การ โดศ มัน
 โนเวล เข้า มา ค่าย เรือรบ กรุง ไปรตุ คอล ถ้าหนึ่ง แล้ว ได้จัดแจง
 เครื่อง ราช ขรรณา การ เปน รูปภาพ เขียน รูป พระ เจ้ากรุงไปรตุ คอล
 แล ของ อื่น ๆ มี ราคา หลาย สิ่ง เปน ของ ถวาย ใน พระ บาท สมเด็จ
 พระ พทท เลิศ หล้า นภา โไลย ส่วน หนึ่ง แล ดิย เครื่อง เขย ฝัว เครื่อง
 แต่ง ตัว เครื่อง เขียน หนังสือ เนิอง เปนอัน เกี่ยว กัน ถวาย ใน กรม สมเด็จ
 พระ ศรี สุริ เยน ทรา มาทย ซึ่ง เปน พระ บรม ราช ษนิ ของ เรา ส่วน หนึ่ง
 แล สิ่ง ของ ต่าง ๆ หลาย สิ่ง ถวาย ใน พระ บาท สมเด็จ พระ หนึ่ง
 เสด็จ เจ้า อยู่ หัว ซึ่ง ใน เวลานั้น เปน พระ เจ้า ลูก เชน ฝู ใหญ่ ปราชู
 พระ นาม ว่า กรม หนึ่ง เชน ฎาย คินทร กัมภ์ การ ใน กรม ทำ ส่วน หนึ่ง

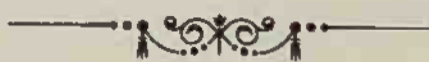
ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลแผ่นดิน
 สืบมา   มิค เทอการ โลก มั่นโนเวลก็ อยู่ใน ที่ นั้น สืบมา อีก
 ถึง สิบ เอ็ด สิบ สอง ปี   นัยแต่แรก เข้า มา นั้น   เมื่อ มิค เทอการ โลก
 มั่นโนเวล อยู่ใน กรุง เทพ มหา นครนี้   ก็ ใ้ กู้ ทุน เคย ไป มา ทาสู เรา อยู่
 เมือง ๆ มา มี ใ้ ซาก ๆ   ภายหลัง มิค เทอการ โลก มั่นโนเวล
 ถวาย ถวาย บัง คม ลา พระ บาท สม เภจ์ พระ นั่ง เกด้า เจ้า อยู่ หัว   แด
 มาลา ทู เรา ทัวย แลว ก็ ถลย ไป   เจ้า เมือง ม เกา จึง ใ้ ใ้ มิค ทอ
 มา คติ ใน โร ซา เปน ทู กง สุต   มิค เทอ โย ฮา วิม มัก ชิ มิ ยา
 เกสลิ วา เปน ผู้ ช่ว ย กง สุต เข้า มา อยู่ รั กษา ที่ นั้น ทอ มา   คน ทั้ง สอง
 นั้น ก็ ใ้ ไป มา ทาสู ทุน เคย ชอบ ภาส สนิท กย ทัว เรา มา นาน   ก็ วัน
 ถึง ปี กุ ณ ตรี ศก รุ ล ศก ราช ๑๒๑๓ พระ บาท สม เภจ์ พระ นั่ง เกด้า เจ้า
 อยู่ หัว ผู้ เปน พระ บรม เษม ชูา ธิ ราช แห่ง เา นั้น   ใ้ ใ้ ครอง ศิ ริ ราช
 สม บัต มา ครบ ๒๖ ปี แลว เสภจ์ สวรร กต   พระ ราช วง ษา นู วง ษ
 แด เสนา บกั ทั้ง ปวง พร้อ ม กัน ใ้ เชิญ เา   ใ้ เถ ถึง ถว ลย ราช สม
 บัต รั กษา แผ่น กิ น สืบ มา   เมื่อ วัน เา รั บ รา ซา ภา เศก ชน ที่ นั้น
 เศวทรว นั ทว นี้   มิค เทอ มา คติ ใน โร ซา กง สุต ไป รุ กศ กย มิค เทอ โย
 ฮา วิม มัก ชิ มิ ยา เกสลิ วา ผู้ ช่ว ย กง สุต   ก็ ใ้ เข้า มา ชุม นุม ทัวย แลว
 ก็ ใ้ เเชย น คน ึง ลือ ยิน ติ ช่ว ย พร มา ใ้ เา แลว   ก็ ใ้ รั บ คน ึง ลือ เจ้า
 เมือง มเกา ยิน ติ ใน การ รว ซา ภา เศก เา มา ใ้ ทัวย   ภายหลัง มิค เทอ
 มา คติ ใน โร ซา ช่ว ย มา นาน ฮา การ ทา คตลาย ไม่ ถึง แก่ กรวม   เมื่อ
 ช่ว ย อยู่ เา ก็ ใ้ ใ้ ไป ถาม ฮา การ ใ้ อยู่ เอง ๆ   เมื่อ ถึง แก่ กรวม แลว เา
 ก็ ใ้ ไป ช่ว ย ใน การ ฝั ง สพ ๆ   ภายหลัง เจ้า เมือง มเกา   จึง ใ้ ใ้

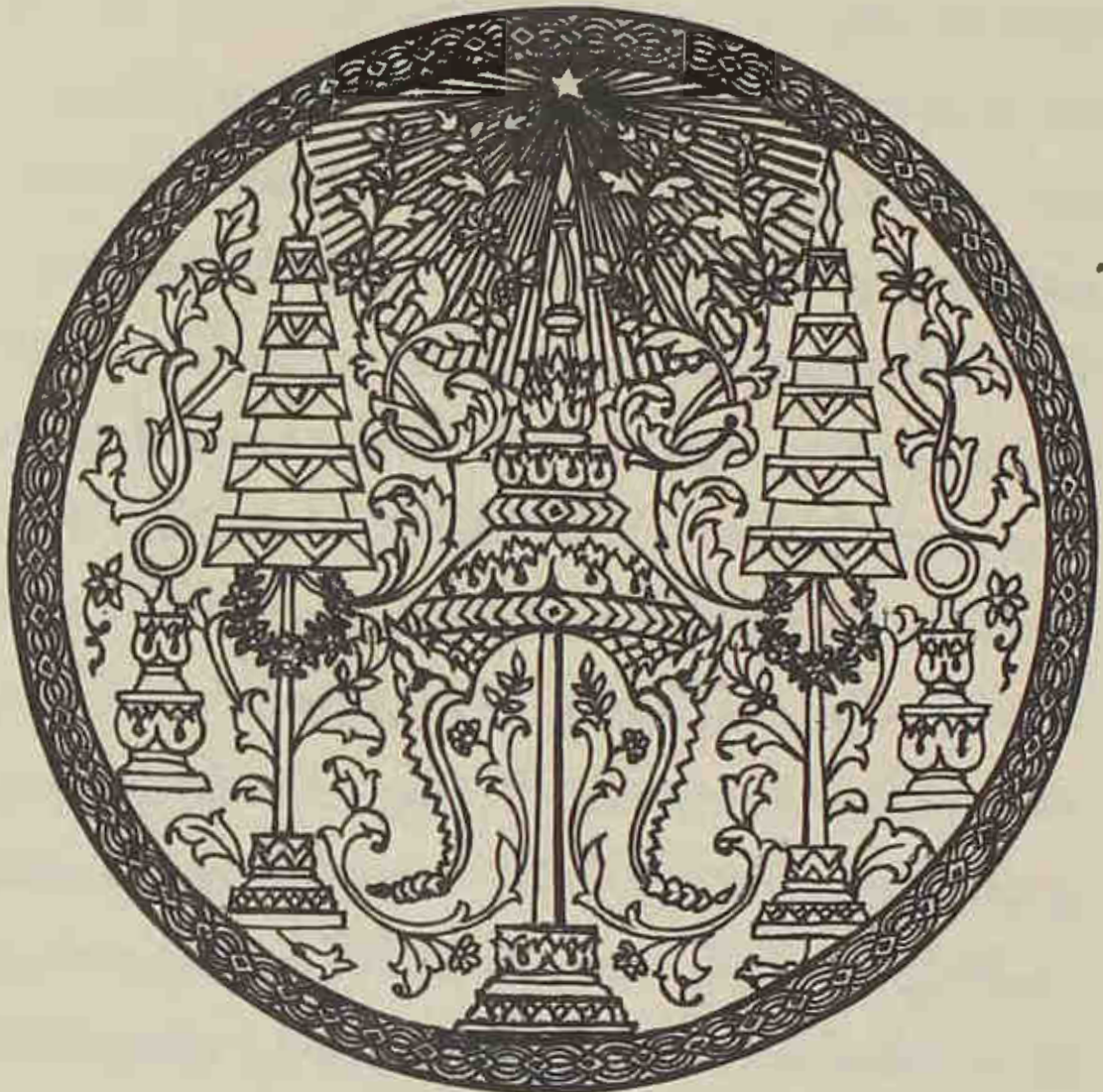
มิค เทอ อัน ทณ นียอ เฝร เคอ วิก มูร คนนี้   เข้า มาเป่น กง สุกุ ไปรตุ
 เคศ ท่อ มา   กง สุกุ คนนี้ ก็ เคย อยู่ ใน กรุง เทพ มหา นคร นี้มา แต่ก่อน
 ย่าง นาน แล้ว   ไ้ไป มาหา สู้กัน เคย กับ เรา ฯ แลเมื่อ เรา ได้ รัถยา
 แผ่น กิน อยู่ มา ได้ สี่ ปี เเศศ นานา ษะเทศ ในเมือง ยุโรป คือ เมือง อังกฤษ
 เมือง ฝรั่งเศส   เมือง เคน มารก   แล เมือง ฮัน เซย ตกริ ขัย ลิก
 ใน แผ่น กิน เยอ มานี้   แล อยู่ใน คิศ เตศอ เมริ กา   แต้ง ให้ ทูค เข้า มา
 ขอ ทำ สัญญา กัวย การ ไม ตริ   แล การ ค้า ขาย เป่น หลอย เมือง
 การ สัญญา ก็ ไ้ ทำ ไป แล้ว   ครึง แต่ ษั เาะ สัย ตศก จุค คักราช ๑๒๑๗
 มา จน ษั   การ ค้า ขาย ใน กรุง เทพ มหา นคร กับ คน ต่าง ษะเทศ
 ก็ จำ เริญ รุง เรือ ง ซิน กว่ง แต่ ก่อน หลาย เท่า   เรา จึง ไ้ รั่า ฟิง รุก
 ถึง การ เก่า ซึง ว่า มาแต่ หลง นัน ษั นก   เพราะ พระ บาท สม เเก้
 พระ พุกท เลิศ หล้า นภา โดย   แล สม เเก้ พระ ศรี สุวิ เยน ทรา มา คัย
 ซึง พระ บรม ษน ก นารต พระ ษน นี้ ของ เรา   แล พระ บาท สม เเก้
 พระ ษั ง เกด้า เจ้า อยู่ ทิว   ซึง เป่น พระ บรม เษษ สุา อีราช ของ เรา ทั้ง
 สาม พระ องค์   ผู้ ไ้ รับ ราช บรณมา การ จำ เริญ ทาง พระ ราช ไม ตริ
 ใน ครึง นัน   ษั คน เเศศ สัวรร คต แล้ว   ผู้ ซึง รับ ไม ตริ ครึง นัน ก็ ยง
 มี แต่ ทิว เรา   ไ้ เป่น พระ เจ้า แผ่น กิน ผู้ ไ้ ใหญ่ ใน กรุง สยาม อยู่ ใน
 ษั คน   ถึง เจ้า พระ ยา สุริยวงษ มน ทริ ว่าที่ พระ คสัง   ซึง ไ้ รับ ทนัง สือ
 ใน เวลา นัน   ษั คน ก็ ถึง แก่ พิรา ไล แล้ว   บุตร ผู้ ไ้ ใหญ่ ของ ท่าน นัน
 ษั คน   เป่น เจ้า พระ ยา ศรี สุริยวงษ สมันต พงษ พิสุทธ   มหา บุรุษ รัต โนคม
 ผู้ ว่า ที่ สมุท พระ กลา ไตม   บุตร ที่ สอง เป่น เจ้า พระ ยา วิ วงษ
 มทว โภษาธิ บก ว่าที่ พระ คสัง   ผู้ ว่า การ ต่าง ษะเทศ   บุตร ที่ สาม เป่น เจ้า

พระยามนตรีสุริยวงษ์ ตำแหน่งบิคาในเวลานั้น แลก็ได้เป็นราชทูต
ไปกรุงลอนดอน ในปีหลังนั้นเราจึงได้ถึงการไมตรีของผู้ครอง
โปรตุเกส ซึ่งได้ไว้แต่เดิมดังนี้ แลเห็นว่าสัญญาการไมตรี
แลการค้าขายที่จะได้เขียนไว้เปลี่ยนกันให้มั่นคง กับพระเจ้ากรุง
โปรตุเกส ก็ยังหาได้ทำเหมือน การที่ได้ทำกับเมืองอังกฤษ เมือง
ฝรั่งเศส แต่เมืองอื่น ๆ ไม่ ๆ แลได้ฟังทราบตามใบบ้าง
สือพิมพ์ว่า ในกรุงโปรตุเกส ก็คงพระเจ้าแผ่นดินใหม่ใน
สองสามปี^{๔๕}นี้ มา ก็ควรเป็นเวลาที่กรุงโปรตุเกส จะได้แต่ง
ทูตถือรับสั่ง เข้ามาทำสัญญาเสียให้เรียบร้อยดี เช่นเกียรติยศ
ปราถนาไปแก่นานาประเทศ ให้สมควรแก่ความที่พวกโปรตุเกส
ได้มีไมตรีมากับกรุงสยาม ก่อนกว่าเมืองอื่นในยุโรป เราจึงได้
สั่งเจ้าพระยาวิวงษ์มหาโกษาธิบดี ว่าที่พระคลังให้ว่ากล่าว
ทักเตือนกงสุลอันตอหนีขอเฟรเดอริมูร ให้มีหนังสือเตือนออกไป
ได้ถึงกรุงโปรตุเกส ภายหลังก็ได้ข่าวว่าสมเด็จพระเจ้ากรุง
โปรตุเกส พระราชทานอำนาจตั้งตัวทำผู้^๕นี้เป็นทูตถือรับสั่ง
เข้ามาทำหนังสือสัญญา ก็มีความยินดีนัก ด้วยคอยมาทีนาน
ได้ข่าวว่าจะมาอยู่แล้วก็รีบไป ๆ ปีนี้ท่านได้เข้ามาถึงเชิญพระ
ราชสาส์นพระเจ้ากรุงโปรตุเกส มาส่งให้แก่เรา เราได้รับครั้ง
นี้^{๕๕}มีความยินดียิ่งนัก ด้วยการครั้งนี้^{๕๕}จะได้ต่อได้สมกับการ
ไมตรีเก่าที่ได้เริ่มมาตั้งว่าแล้วนั้น ๆ ขอท่านจงมีความสะดวก
สบายใจ ในการที่จะทำสัญญาขึ้นเถิด เราจะแต่งตั้งผู้รับสั่งฝ่าย
เราผู้สมควรไปติดอ่านจกแจ้งกับท่านให้สำเร็จโดยเร็ว เมื่อลฤ

คำเมืองอื่น ๆ ยักดาที่ มา ทำ สัญญาได้ ผล ประโยชน์ จน เกรงจะห
 แต่ผู้ ครอง ฝ่าย สยาม อย่างไร เรา ก็จะยอมให้ลูก คำไปร ตุเทศ
 อย่าง นั้นทุก ประการ เมื่อ สัญญาได้ ทำ แล้ว การ ก็ จะ ได้ เป็น พระ
 เกียรติยศ แก่ พระ บาท สม เ็จ พระ พุทธ เลิศ หล้า นภา โฉมย์ สม เ็จ
 พระ ศรี สุ ริ เยน ทรา มา คย์ ผู้ พระ บรม ชน กนาร ถแล พระ ราช ชน นี้
 ของ มรา แล พระ บาท สม เ็จ พระ หัง เกต เจ้า อยู่ ทิว ผู้ พระ บรม เซชู
 ธิราช ของ เรา ซึ่ง ได้ ทรง รัย ไมตรี ไปร ตุเทศ แก่ เติม หนึ่ง จะ ได้ เป็น
 เกียรติยศ แก่ ทิว เรา มากกว่า เวลา เมื่อ ได้ ทำ สัญญา กับ เมือง อื่น เพราะ
 ทิว เรา ได้ เป็น ผู้ ครอง ซึ่ง ได้ รัย ไมตรี ผู้ ครอง ไปร ตุเทศ ใน เวลา นั้น ด้วย
 แล จะ เป็น เกียรติยศ แก่ ทิว ท่าน ซึ่ง เป็น ทูต เข้า มา ด้วย ได้ เข้า มา พย
 เรา ซึ่ง เป็น คน เก่า ใน การ เริ่ม ไมตรี มา แก่ เติม ยัง ครอง แผ่นดิน
 อยู่ มิใช่ ผู้ อื่น ซึ่ง มิ ได้ รัย ได้ เหน ใน การ ไมตรี นั้น เลย ฯ ขอ ท่าน จง
 นำ เอา ความ ใน คำ ของ เรา นี้ แปร เป็น ภาษา ไปร ตุเทศ กำหนด ไป ให้ ถัด วัน
 แล้ว แล แจ้ง ความ แก่ ผู้ ครอง ฝ่าย ไปร ตุเทศ ใน กรุง ลิศ บอน ให้ ทราบ
 ถึง เรา ว่า มา นี้ ด้วย เรา ไว้ใจ ว่า การ พระ ราช ไมตรี ของ กรุง ไปร ตุ
 คอล กับ กรุง สยาม จะ ถาวร วัฒนา การ สืบ ไป ภาย หน้า ชั่ว พ้า แล ทิน
 ขอ ท่าน ทั้ง ปวง จง มีความ ยิน ใจ เถอญ แล ทูต ไปร ตุเทศ นั้น ได้ ทำ สัญญา
 เสร็จ แล้ว ณ วัน ๓ เดือน ๓ ปี ๑๓ คำ กราบ ถวาย ยัง คัมภีร์ ถัด ไป

๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๖๖

คือ หนังสือ ประ กาศ การ เล็ก น้อย ต่าง ๆ แต่ผู้ครอง แผ่น ดิน
สยาม มาใน วัน สักร เดือน แรก แรม ค่ำ ค่ำหนึ่ง ยี่ มแม เอก ศก เป็น
๕๕ ใน ราช กาล ประ ทุ บัน นี้ ให้ ข้าราชการ ทุก ตำแหน่ง ใน ทรง
นอก ทรง แล ราช ฎร ทั้ง ข้อง ทราบ ทั้ง กัน แล ทำ ตาม ประ พุ คติ
ตาม ู้ ความ ตาม โทษ สม ควร เพื่อ จะ มิ ได้ ทำ แล ประ พุ คติ ผิด
พระ ราช ต้า ริ ห์ พระ ราช ประ สงค์ แล เล่า ฎา ถ้อ การ แล เข้า ใจ ความ ผิด ๆ ไป

11/10/2566

๐ ประกาศที่ ๓๓ ๖๕

ประกาศให้สังข์ ๗ กันไปว่าชั้นคาโรง ศาลแลทิมแลคูก
 แดที่จำที่ซึ่งคนไทย ฤๅคนเป็นนี้หลวง กิติ ทุกหมู่ทุกกรมในพระ
 ยรมมทวาราช รัช แดเจ้าหมู่ นาย ทมวค ยันคา ที่คุม เลขไพร่หลวง
 ร้ายเคื่อน ฤๅไพร่หลวง กองช่วยต่าง ๗ ในกรุงนอกกรุงกิติไ้
 ทราบทั่วกัน ว่า การทุกวันนี้ เจ้า เลก นาย น้อย กิติ กิติ ที่เล็อง
 ฤๅไปตั้งไ้คีนอยู่ด้วยกัน กลุ้ม ๗ คนทั้งปวง กิติ กิติ ตามคำค
 มาก ถลัว เตรง ตามไป เมื่อ เช่น ถึงนี้คนไทยในทิมในคูก แดล
 ความที่ จะ แพ้ ในศาล แดตัวไพร่หลวง แดลคูกหมู่ไพร่หลวง กิติ
 กิติ กิติ กิติ หลบ หลีก หลีก คูก กิติ ทิม ทิม โรงศาล ทิม คูก ทิม
 ไปแอบ แฝง ฝากตัวอาไ้รอยที่เจ้า นาย นั้น ๗ กิติ กิติ ๗ รัชเช
 ทั่วไว้ ร้าย ๗ แดเช่นที่ ลำนัก อาไ้รอยของคน พวก นี้ มีมากหลายรา
 ฝ้ายผู้คุม ขุนโรง ขุนศาลก็ไป กรัง เตรง ถลัว เล็อง ไม่คิดตามไป
 ถลัว ทวง ถาม ร้า เร็ยน เพศ ทูล ภาถัน ทำ การไ้ เช่น เหตุไ้
 คนพาลดำ เร็ย ทั้งไพร่ ทั้ง ผู้คิ ทั้งแต่นี้ไปถ้าเกิด ความช
 กิติ กิติ เป็น แล้วยนี้ คือก มีผู้มา ขุดลาด แข่ง ซึ่งคน ไทยไป แต่ผู้ค
 ถ้าใน กรม พระ นคร ขาล ให้ผู้คุมมา ขอก เล้าต่อ มุล นาย ใน กรม
 พระนคร ขาล ทุกคน ถ้าใน กรมพระ คำ รวจ ให้ ผู้คุมมา แข่ง ความ
 ต่อ มุล นาย ใน กรมพระ คำ รวจ ๗ ทุกคน ถ้าเป็น ลุก ความอยู่ ณ โรงศาล
 ก็ให้ผู้คุม มาขอก เล้าต่อ มุล นายตามกระทรวงนั้น ๗ ทุกคนในเจกวันอยู่
 หึงไว้ให้ช้ำ ถ้า มุล นายไม่ กราย ทูล พระ ภาถนา ให้ผู้คุม ทำ

11/10/2566

เรื่อง รว ถวาย ฎีกา อย่างนี้ไว้ให้ช้า นานวันไป ถ้า แล ทรง ทราบ
 มา ด้วย เหตุ อื่น ๆ ผู้ อื่น ช่าง นำ ช่าง ใน กววย ทูล พระ กรุณา จะ
 ยริบ โหม ให้ ผู้ คุม แล ทวี นาย ที่ ทราบ เรื่อง ความ นั้น แล้ว หนึ่ง เสีย ไม่
 กววย ทูล พระ กรุณา นั้น ให้ ไซ้ แทน ถ้า เป็น ลูก ความ ให้ ไซ้ ความ ทั้ง
 เรื่อง ถ้า เป็น นี้ หลวง ให้ ไซ้ นี้ หลวง จง ครม ถ้า เป็น ไพร่ หลวง ให้
 ไซ้ ไท ไพร่ หลวง เมื่อ ไม่มี ไท ไพร่ จะ ไซ้ ให้ คิด เงิน ไซ้ ให้ สาม
 สิบ คำ ถึง แทน ไพร่ หลวง เทอญ ประ ภาษ มา ณ วัน อา ทิ คย์ เกือบ ยี่
 ขึ้น สิบ สาม คำ ยี่ ม เมีย สัม ฤ ทิ ค์ ก เป็น วันที่ ๒๔๕๘ ใน ราช
 กาล ประ จู บัน นี้

พระ ศรี สุนทร โวหาร เป็น ผู้รับ สั่ง

๐ แจ้งความมาที่ ๒๐ ๖

วัน พุศัศ เดือน สิบ สอง ขึ้น หก คำ ยี่ ม เมีย สัม ฤ ทิ ค์ ก
 องค์ พระ ศรี วัณ ฆ ราม มหา อิศรา ธิบ คี มี คุฏ อัก ษร เข้า มา ขยับ หนึ่ง
 เป็น อัก ษร เขมร ให้ ถ้าม แผล ใต้ ความ ว่า คุฏ อัก ษร องค์ พระ ศรี
 วัณ ฆ ราม มหา อิศรา ธิบ คี ขอ กรวย เรียบ มา ยัง เพล ๑ ลูก ขน
 ณะ มา ให้อ ทราย ด้วย องค์ พระ ศรี วัณ ฆ ราม มหา อิศรา ธิบ คี ใ
 ไซ้ พระ ยำ พระ เขมร ลง ไป คอย สก คี สิบ จั บ ไซ้ จิน ทั่ว เทียบ คง
 จิน ญู เทียบ เอา จิน ญู ไซ้ เทียบ แล พวก ไจร ทว เทียบ ใน แฉวง เมือง กพง
 โสเม เมื่อ เกือบ ๘ ขึ้น ๗ คำ ยี่ ม เมีย สัม ฤ ทิ ค์ ก พระ ยา ธิ
 เบก สง ความ เจ้า เมือง กพง โสเม สิบ จั บ ไซ้ จิน ญู เทียบ เอา ให้ คน
 ภา ขึ้น ไป ส่ง ฅ เมือง อุดง มิ ไซ แต่ ไซ้ จิน ทั่ว เทียบ คง ไซ้ จิน ญู

ชุเตียนหนีจับยังไม่ได้ ครั้นเดือน ๙ แรม ๙ ค่ำ บั้มเมี้ยสัหมฤทธิศักดิ์
 พระยาเสนาฮันซิคเจ้าเมืองกำปอก ใช้คนภามันวิเสศอักษรา
 คมนฮาษาขริน อ้ายมอธาทายแลอ้ายจิ้นผู้ร้ายมาส่ง ออร์ก
 พระศรีรักษารามมหาอิศราธิปัตย์ให้ซัทธาม มันวิเสศอักษรา
 คมนฮาษาขริน ให้ถารว่า เพณีสมทพระกลาโหมให้ออกไป
 ผูกข้อมมือมองปรานบุรีเมืองกำเนตทพคุณ เมืองประจวบคิรีข
 ษัตร์ให้เงินค่าแรงจิ้น ๗๘๐ เกรียนแลของกำหนัก ๕ ตำลึง
 สลึง ลงเรือมาถึงเขาตะเกียบแขวงเมืองปรานบุรี อ้ายจิ้น
 ผู้ร้ายปล้นเรือเก็บเอาเงินทองสิ่งของไปสิ้น แล้วนำพวก
 ข้าหลวงที่มาก้วยกันตาย ๗ คนยังเหลือ ๕ คน อ้ายจิ้นผู้ร้าย
 เล่นใบไม้ไปหยดอยู่ที่คังทะเลแขวงเมืองกำปอก แล้วอ้ายจิ้น
 ผู้ร้าย ๓ คน ลงเรือสำเภากันขึ้นมาขอฝนที่ตลาดเมืองกำ
 ปอก มันวิเสศอักษรา คมนฮาษาขริน กับอ้ายมอธาทายโคต
 หน้าคนเข้ามาเมืองกำปอก บอกเนื้อความแก่เจ้าเมืองกำปอก
 ให้จัดคนไปตามจับอ้ายจิ้นผู้ร้าย ๓ คน ที่ขึ้นมาขอฝนใต้ทั้งสาม
 คนแล้ว เจ้าเมืองกำปอกได้ใช้ให้คนไปตามจับอ้ายจิ้นผู้ร้าย
 ที่อยู่เรืออีก คนใช้กลับมาแจ้งว่า อ้ายจิ้นผู้ร้ายใช้ใบเรือเล่นหนีไป
 เสียก่อน แล้วออร์กพระศรีรักษารามมหาอิศราธิปัตย์ ได้จัด
 แจงจ่ายอี่แปะเข้าสารให้แก่มันวิเสศอักษรา คมนฮาษาขริน
 อ้ายมอธ แล้วได้จัดเงินตราเสียผ้าให้ทั้ง ๓ คนแล้ว อยู่มา
 เกือบสิบแรม ๑๒ ค่ำ บั้มเมี้ยสัหมฤทธิศักดิ์ เจ้าเมืองกำปอก
 มีหนังสือบอกไปว่า มีพระสงฆ์รูปหนึ่งกับอ้ายจิ้นหนีหลายคนหนึ่ง

มาถึง เมือง กำปงจอก เจ้า เมือง กำปงจอก ได้ถาม พระ สงฆ์ ๆ แจ้งความ
 ว่า ชัยผู้ร้าย จับ เอาตัว พระสงฆ์ไป กับ หมื่น วิเสศ อักขรา
 หมื่น อาษา ขริน แล้วปล่อย ให้ กลับ มาแต่ พระสงฆ์ กับ จินห์ยัตถา
 นั้น ยัง ตา มาถึง เมือง อุดงมีไชไม่ บกนี้ องค์พระ ทวี รักราม
 มหา อิศราธิบดี ได้ส่ง ตัว หมื่น วิเสศ อักขรา หมื่น อาษา ขริน อ้าย มอ
 กับ อ้าย จินห์ยัตถา เข้า อ้าย จินห์ผู้ร้าย ๓ คน ที่ บัดนี้ หมื่น วิเสศ อักขรา
 ส่ง มา ณ เมือง พระตะบอง ให้ พระยา อภัย ผู้เบตส่งต่อ ๆ เข้า มา
 ณ กรุง เทพ แล้ว องค์พระ ทวี รักราม มหา อิศราธิบดี ได้ คัด
 คำให้ การ หมื่น วิเสศ อักขรา หมื่น อาษา ขริน แล คน ให้ การ อ้าย จิน
 ผู้ร้าย ๔ คน เข้า มา ด้วย แต่ อ้าย จินห์ยัตถา เห็น ที่ คน ไป ณ เมือง กำ
 ปงจอก นั้น สืบ จับ ได้ เมื่อใด จะ ส่ง เข้า มา ครัง ๕ ครั้ง ควร มี ควร แล้ว
 แต่ จะ ไปรด คุก อักขร มา ณ วัน ๔ เกษน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ มี
 ม เมื่อ สัมฤทธิศก

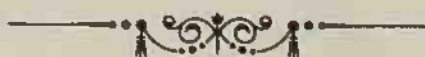
๑ ทั้ง ตำแหน่ง ๗ วัน พฤศิก เกษน ๕ ขึ้น สิบ ค่ำ ปีมเมีย
 สัมฤทธิศก คำว่า ว่า ขอ ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง นคร
 เขษน ขนั เป็น ขอ ตั้ง ตาม นาม เมือง ไป เมื่อ แรก ตั้ง เมือง นั้น
 พระ บาท สม เ็จ พระ พุทธ เลิศ หล้า นภา โถย ได้ พระ ราช ทาน แต่
 นาม เมือง ยัง ไม่ ได้ พระ ราช ทาน นาม ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง การ
 ก็ เลย มา ควร จะ มี ขอ ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง ให้ แยก จาก
 นาม เมือง ตั้ง หนึ่ง เมือง ประทุมธานี พระ บาท สม เ็จ พระ พุทธ
 เลิศ หล้า นภา โถย ได้ พระ ราช ทาน นาม เมือง ว่า เมือง ประทุมธานี
 แล้ว ก็ ทรง ตั้ง ผู้สำเร็จ ราชการ เมือง ขึ้น แล้ว พระ ราช ทาน นาม

ว่า พระยาพิทักษ์ทวยหาร เป็นชื่อต่างจากนามเมืองนั้น จึงจะสมควร
 พระราชณีนัยนี้ ไปรคพระราชทานพระยาผู้สำเร็จราชการเมืองนครเขื่อน
 ขันนั้น ว่า พระยาคำรงค์ ราชพลขันตี ผู้สำเร็จราชการเมืองนคร
 เขื่อนขันตีถือศักดินา ๓๐๐๐ ๗ ไปรคเลื่อนให้หลวงยศโยคี
 ผู้ช่วยเมืองนครเขื่อนขันตี เป็นหลวงขยันสงคราม ปลัดเมืองนคร
 เขื่อนขันตีถือศักดินา ๖๐๐ ๗
 คำสั่งว่า ชื่อหลวงยกกระบัตรเมืองนครเขื่อนขันตีว่า หลวงภูกาม
 ภูกิตินันท์ไม่ชอบกล เพราะคำว่าภูกามนั้น เป็นคำที่เขื่อนมา แต่คำ
 ว่าไปรคคาม ซึ่ง เป็นชื่อเมืองมหานครเดิมเก่า ของพม่าก่อน
 เมืองอิงวะไม่ใช่ชื่อเมืองมอญ เพราะณีนัยนี้ ไปรคให้เปลี่ยน
 ชื่อหลวงยกกระบัตรเมืองนครเขื่อนขันตี ว่า หลวงนิคมคาม ข้าราชการ
 ยกกระบัตรเมืองนครเขื่อนขันตี ถือศักดินา ๕๐๐ ๗ วันพุธ
 เดือนสาม ขึ้นเจดาคำ ให้พระธานีพิไชย บุตรพระนางรอง
 ที่ถึงแก่กรรม เป็นพระภักติกวินารังคนรินทร์ ผู้สำเร็จราชการ
 เมืองนางรองถือศักดินา ๑๐๐๐ พระราชทานถาดทองคำโตทองคำ
 คนโทกาโตทองคำ ประคำทองคำสายหนึ่ง กระบี่ขี้
 เงิน ๕ ขี้ เล่มหนึ่ง สัปทนยศคู่แดงคันหนึ่ง หมวกทรงประภาศหนึ่ง
 ผ้าโพกขลิบทองผืนหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ๗ ไปรคตั้งให้นายแจ้ง
 บุตรพระยาอุไทยมนตรี ศรีสุรราช บดินทร นรินทร มาตยา มหา
 พิไชยสงคราม ผู้สำเร็จราชการเมืองปราจีนบุรี เป็นหลวงพิ
 ทักษ์อุไทยทิศ ผู้ช่วยราชการเมืองปราจีนบุรี ถือศักดินา ๖๐๐ ๗
 ไปรคตั้งให้หลวงศรีโยธา ปลัดกรมทวนทองขวา เป็นหลวงนาท

๓ รัชชเจ้า กรม โรง เรือ ชน พระ คตัง โน ขวา ถือ คัก กิ นา ๘๐๐
 พระ ราช ทาน สอง ยัก ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้ง ให้ หั้น
 นารต เสนา ทร ม รัช ษา พระ องค์ ขวา ซ้ำ หลวง เติม เป็น หลวง
 สิทธิ สำ แคง ยัก ตั กรม เชน ทอง ขวา ถือ คัก กิ นา ๘๐๐ พระ ราช ทาน
 สอง ยัก ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้ง ให้ หลวง เสนา ภา กิ
 เป็น หลวง ศรี เสนา ยัก ตั ขา ณ ชั กรม มหา ไทย ฝ่าย เหนือ ถือ คัก กิ นา
 ๕๐๐ พระ ราช ทาน สอง ยัก ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้ง
 ให้ หลวง แฉ้ว พล ภา กิ เป็น หลวง ขร เณ นทร์ เจ้า กรม ไพร หลวง
 ชน ใน กรม มหา ค ไทย ถือ คัก กิ นา ๘๐๐ พระ ราช ทาน สอง ยัก เชน ญุม
 เป็น เครื่อง ยศ ฯ ไปรค ตั้ง ให้ นาย พัน มหา ค เลก บุ ตร เจ้า พระ ยา
 ธ ภัย ภู ธร เป็น หลวง อนุ ชิต พิ ทักษ ษ์ ช่วย ราช การ ใน กรม มหา ค ไทย
 ถือ คัก กิ นา ๘๐๐ พระ ราช ทาน สอง ยัก ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ
 ไปรค ตั้ง ให้ นาย รong เลอ อา วุช บุ ตร พระ ศรี สห เทพ เป็น หลวง เสนา
 ภา กิ ถือ คัก กิ นา ๘๐๐ พระ ราช ทาน สอง ยัก ล่อง จวน เป็น เครื่อง ยศ ฯ
 ๑ หน้า ฝน ฯ วัน เสาร์ เดือน สาม ชน ๓ คำ ฝน ตก เวลา ๑๐ ทุ่ม ใ้ น้ำ ๘ ส ทาง
 ๒ ชาว ตาย ฯ วัน จันทร์ เดือน สาม ชน สิบ สอง คำ หม่อม เจ้า ศุ ญิง
 สไม ใน พระ เจ้า พี่ยา เชน กรม พระ พิ ทักษ เทเวศ เป็น โรค ไช ผอม แห้ง
 บ้วย มา นาน แล้ว ถึง ช พิ ทักษ ษ์ ชน มา ยุ ใ้ ๓๐ ปี ฯ
 วัน พุ ทธ เดือน สี่ ชน สิบ สาม คำ ทรง พระ กรุณา ไปรค เถ ล้า ใ้ ตั้ง ให้
 พระ นคร ศรี วั รัช ษ ยกระ บั ตร รุง เถ่า เป็น พระ พิ ทักษ เทพ ขาน
 ยัก ตั ซ้าย รุง เถ่า พระ ราช ทาน ใ้ ถือ คัก กิ นา ๑๒๐๐ พระ ราช ทาน
 ถาค หมา ก ภา ไหล่ ทอง คำ สำ หรั บ หั้น คน ไท ภา ไหล่ ทอง คำ หั้น

พระ ค่ำ ทองคำ สายหนึ่ง สี่พัน แพร่ คดดิน แกรง คัดหนึ่ง เลือเข็มชาย
 รวพณ แกรงหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ฯ ไปรกเกล้า ฯ ให้ตั้งคหลวง บัณเภา
 ทุกข ราชฎีกรุง เก้า เป็นคหลวง กรุง ศรีบริรักษ์ ยถระ บัตรกรุง เก้า
 ถือศักดิ์นา ๖๐๐ พระ ราชทาน ถาคหมากเงิน กาไหล่ ของสำหรับหนึ่ง
 คนโทเงินกาไหล่ของหนึ่ง เลือเข็มชายรวพณแกรงหนึ่ง เป็นเครื่องยศ ฯ
 ไปรกเกล้า ฯ เลื่อนให้พระ ชังรุง ราชทาน เป็นพระยาขำ รุง ราชทาน
 งามวงกรม วัง นอก พระราชทานให้ถือศักดิ์นา ๑๐๐๐ พระราชทาน
 สองขั้ปุมเป็นเครื่องยศ ฯ ไปรกเกล้า ฯ ให้นาย คีทธิ วงษ์
 นื่องพระ สกลบรินทร เจ้าเมืองเถิน เป็นราช บุตรเมืองเถิน ฯ วันศุกร
 เดือนสี่ ขึ้นสิบห้าค่ำ พระ ราชทานให้พระ ธา ทวีสว วัคขวนิเวศ
 เป็น พระ สาสนโสภณ ที่พระ ราชาคณ ใน วัคขวนิเวศ
 มีนศย ภักทร ราชาค เดือนละ สี่ตำ ลังกิ่ง พระ ราชทาน คาลิ ขั้ต แผลก
 เป็น เครื่องยศ ฯ ฅวันพุดหึศ เดือนสี่ แรมสิบสามค่ำ ไปรกเกล้า ฯ
 ตั้งให้นาย นุชขำ คหลวงเคิม เป็น คหลวง อาสา สำ แกรง เจ้า กรมเรือ
 กั้น ข้าย ถือศักดิ์นา ๘๐๐ พระราชทาน สอง ขั้กขิงปุม เป็น เครื่องยศ ฯ
 ไปรกเกล้า ฯ ตั้งให้คมีน ผลาญพลแม่่น เป็น คมีน อาสา ภูธร
 ปลัด กรมทนาย เลือก คอกข้าย ถือศักดิ์นา ๕๐๐ พระ ราชทาน
 สองขั้กริวเป็นเครื่องยศ ฯ ไปรกเกล้า ฯ ตั้งให้ขุนชนะ นะทุก ทิศ
 เป็นคหลวง รุทสร เศษ เจ้ากรมฝรังแม่่น บั้นนำขวา ถือศักดิ์นา ๕๐๐ ฯ
 ไปรกเกล้า ฯ ตั้งให้คมีน แผลวอากาศ เป็นขุนชนะ นะทุก ทิศปลัดกรมฝรัง
 แม่่น บั้นนำขวาถือศักดิ์นา ๓๐๐ ฯ ไปรกเกล้า ฯ ตั้งให้นาย กั้น มอญ
 เป็นขุนปริทราชการในกรมสังฆการี เป็นพนักงานกำกับพระสงฆ์พระปริท

พระราชทานให้ ถือกัณฑ์ นา ๓๐๐ พระราชทานสมกับกริ้วเป็นเครื่อง ยศ ฯ

๐ ประกาศที่ ๓๔ ๖๖

มี พระบรมราชโองการ มาน พระบัณฑูรสูง สืบเสาะหาท ให้
 ประ กาศ แก่ ข้าราช'การผู้ใหญ่ ผู้ผู้น้อย แล ราษฎร ทั้ง ปวงให้รู้
 ทราบกันว่า บัณฑิตา คน ซึ่ง ตั้ง บ้าน เรือน อยู่ใน กำแพงพระนคร
 แล นอกกำแพงพระนคร โดย รอบ แล ที่วัดทุกพระอาราม ซึ่งไป มา
 ตลอดจนถึงกันได้ ถ้าญาติพี่น้อง บุตร หลาน บ่าว ทาส ของผู้ใด
 แล ลูก วัคคฤหีสุ สาม เณรลิกของพระองค์ไร เสีย จริต เป็น บ้า คด ลุ่มคลั่ง
 ฤๅ คด ลุ่ม คี คด ลุ่ม ร้าย เป็น ครราว ๆ มี อยู่ ก็ให้ผู้นั้น เอาใจใส่ รักษา
 พยา ฆาต กัก ชัง ระวัง ให้แน่นหนา มั่นคง อย่า ปล่อย ให้เที่ยวไปมา
 ตาม ลำพังได้ ถ้า คน เสีย จริต พลัด แผลง หลบหนีไปเมื่อใด ก็ให้
 เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือนญาติพี่น้อง ฤๅ ผู้ที่รับคน เสีย จริตไว้ รักษา นั้น
 มา อา ยัก บอก รูป พรรณ สัตว์ ชูานทำนิกิริ ยาอา การ ค้อ เวณกรมวัง
 ให้ แน่ นอน แล ให้ กรม วัง จด ทาย ว่า วัน นั้น เดือน นั้น ปี นั้น คนนั้น
 ชื่อ นั้น เป็น เจ้า ของ บ้า มา บอก อา ยัก ษระตุที่อุ เวณ กรม วัง
 เวณ นั้น ชื่อ นั้น เป็น ผู้ ไต่ รัย อา ยัก ว่า นำ จำไว้ หนี ไป รูป พรรณ สัตว์
 ชูานอา การ กิริ ยา ทำนึ่งทำอย่าง นั้น แล ให้ เขียน ทก ฌบับ
 แล มอบ ให้ นาย ประ ตุ วิเสศ ไชย ศรี ฌบับ หนึ่ง ประ ตุ เทวา ภิทักษ
 ฌบับ หนึ่ง ประ ตุ พิทักษ ขวร ฌบับ หนึ่ง ษระ ตุ สุนทร ทิศา ฌบับ หนึ่ง
 ษระ ตุ เทวา ภิรม ฌบับ หนึ่ง เอา ไว้ ที่ เวณ ชาว วัง ฌบับ หนึ่ง
 ให้ ฌบับ ผู้ ไต่ รัย มา อา ยัก ไป ฌบับ หนึ่ง แล ให้ กรม วัง ผู้ รัย อา ยัก
 เรียก เอา เงิน ค่า อา ยัก แด่ บาท หนึ่ง แล จึ่ง ให้ เจ้า ของ บ้า ไซ้ บอก ก้อ

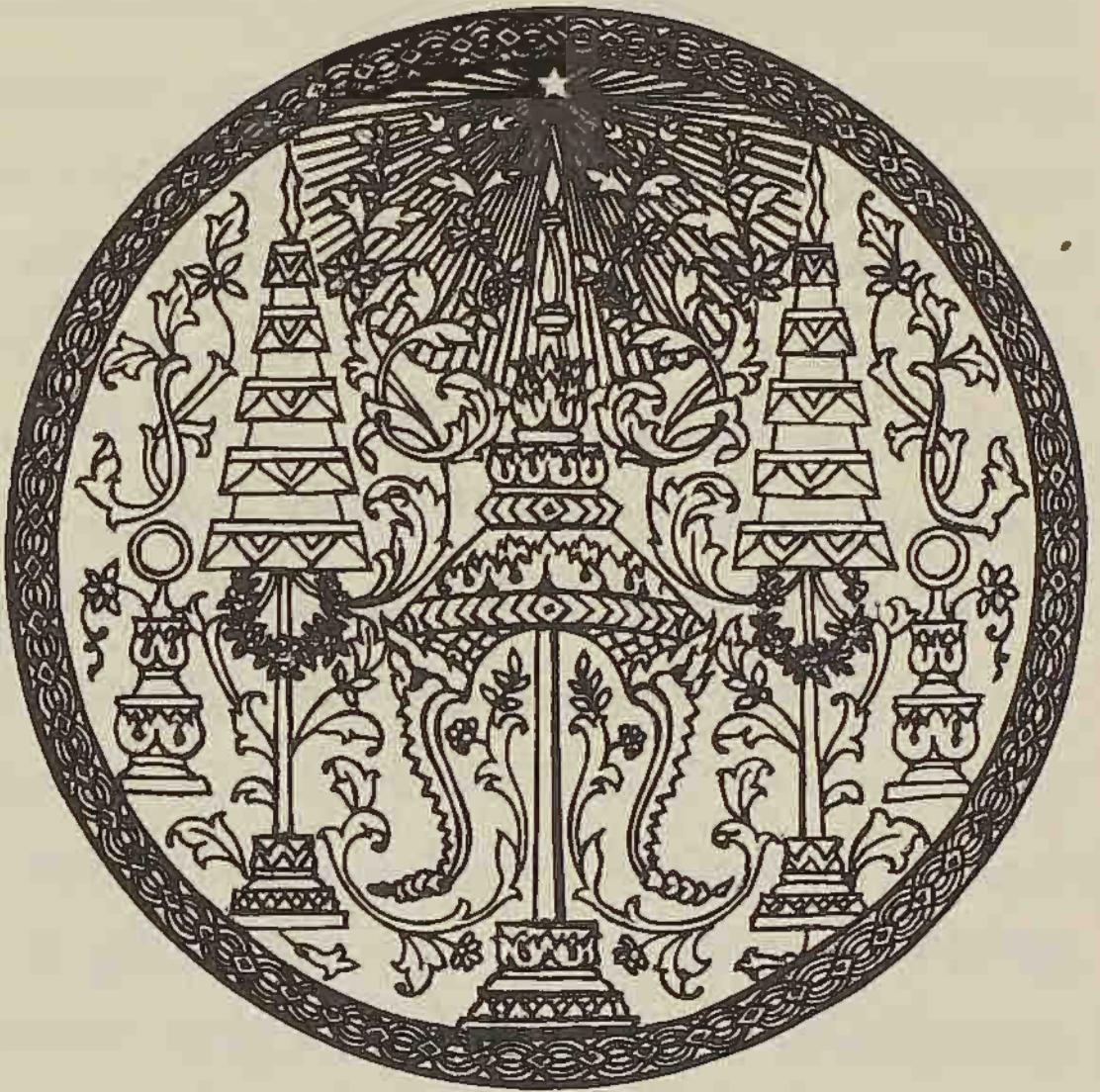
11/1/2566

กรมพระนครบาลให้ช่วย ตามจับ แลให้เจ้าของ บ้าเร่งตีก ตาม
จับเสียให้ไ้ไ้ตัวโดย เรวดย่าให้ถึง นอนใจ เสีย ถ้าญาติ พวก พ้อง
เคลือบกำลังที่ จะ ระงับคุณแล รักษา ก็ให้เอาตัว คนเสีย จริต นั้น
มา มอบหมายสั่งให้กรมพระนครบาล คุ้มไปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
เข้า หลวงไว้ สำหรับ แจกให้ เลี้ยง คนเสีย จริต ถ้าไม่มี ฝ้านุง
ฝ้าห่มให้กรม พระ นคร บาลไป รัยที่ โรงทาน มาให้ ทรง พระกรุณา
ไปรดไม่ให้ อศ ทยาก ชัก สน หนึ่ง ถ้าญาติ พวก พ้อง รัย คน เสีย จริตไว้
รักษา พยา บาล ปล่อยทิ้งไว้ให้ เทียวไป มาไ้ตาม ลำ พัง
ถ้าคน เสีย จริต นั้น เข้า มาใน พระ บรม มหา ราช วัง เิง ชันใน คือ
ลวง เข้า มาใน ประ ตู พิมาณ ไชย ศรี บัระ ตู ตุ สิธา ราม ประ ตู ศรี
สุนทร ประ ตู อนง คสิณ ลา เจ้าพนักงาน จับไ้ ถ้า มี สาคธา วุชด้วย
ไ้ปรับไ้ใหม่ญาติ พวก พ้อง ของ คน เสีย จริตเป็นเงินตราสามชั่ง ถ้าไม่มี
เครื่อง สาคธา วุชให้ ปรับไ้ใหม่ สอง ชั่ง ถ้า จับไ้ที่ ชัน กลาง
คือลวง เข้า มาใน ประ ตู วิเสศ ไชย ประ กู เทวารัทธย์ ประ ตูรัตนพิศาล
ถ้า มี ธา วุชให้ปรับไ้ใหม่ สอง ชั่ง ถ้าไม่มี ธา วุชให้ปรับไ้ใหม่ ชั่งสิบ
คำสิ่ง ถ้า จับไ้ที่ ชันนอก คือลวง เข้า มาใน ประ ตู พิทักษ์ บัวร
ประ ตู สุนทร ทิศา ประ ตู เทวาริรมย ถ้า มี ธา วุชให้ปรับไ้ใหม่ ชั่งสิบ
คำสิ่ง ไม่มี ธา วุชให้ปรับไ้ใหม่ ชั่งหนึ่ง ถ้า จับไ้ที่ ชัน รอบนอก
วัง หวัด พระ บรม มหา ราช วัง มี สาคธา วุชให้ปรับไ้ใหม่
ห้า คำสิ่ง ไม่มี สาคธา วุชให้ปรับไ้ใหม่ สาม คำสิ่ง แล เงิน ค่า
ปรับไ้ใหม่ ทั้ง ปวง นี้ จะ พระราช ทาน เป็น รางวัล แก่เจ้าพนักงาน
ผู้จับ แลให้กรม มหาดไท กรมพระกลาโหม กรมพระสัศก

11/10/2566

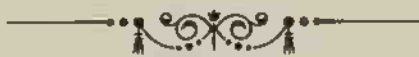
พระ ราชทานให้ ถือ ศักดิ์ ๔๐๐ มีสอง บัณฑิตใหญ่ เป็น เครื่องยศ ฯ
 หมั้น ชำ นิภูบาล เจ้า กรม ม้า ตัน ขวา เป็น โทศ เพราะ สม คบ ชอบ ภอ
 กษัตริย์ เขียน ผู้ ล่วง พระราชอาญาผิด โปรก ให้ ลอก เสีย จาก ที่ แล้ว
 โปรก ให้ พัน ทรง พล พาล ปลัด กรม ม้า ตัน ขวา เป็น หมั้น ชำ นิภูบาล
 เจ้า กรม ถือ ศักดิ์ ๘๐๐ พระ ราช ทาน ผ้า สอง บัณฑิต ของ จวน
 เป็น เครื่องยศ ฯ โปรก เลื่อน นาย มหิดล ชาติ ไขนาย มา จู เป็น พัน
 ทรง พล พาล ปลัด กรม ถือ ศักดิ์ ๖๐๐ มีผ้า สอง บัณฑิตใหญ่ เป็น เครื่องยศ ฯ
 ๑ ข้าว กาย ฯ พระ ญาณ วิสุทธิ ถึง มรณ ภาพ วัน ศุกร เดือน เจก
 ชัน สิบ ค่ำ เป็น โรค เรือ รัง ฯ เจ้า พระ ยาม ทา ศิริ ขรรณ พล อดัมภ์
 เทพ ทวาร วาที ศรี รัตน ชาติ ทา มหา ประ เทศ ชาติ อภัย พิรีย ปรวา
 กรม พาก ้วย ถึง แก่ กรม วัน จันทร์ เดือน หก แรม แยก ค่ำ ฯ
 ๑ น้ำ ฝน ฯ ใน ปี ๒๒๒๒ แม เอก ศก ฝน ตก ใน ปี กษ ๒ เดือน ๒
 ๒ ค่ำ ใต้น้ำ ๒ สดางค์ ๓ ค่ำ ใต้น้ำ ๑๖ สดางค์ ๔ ค่ำ ใต้น้ำ ๖ สดางค์
 ๘ ค่ำ ใต้น้ำ ๘ สดางค์ ๑๑ ค่ำ ใต้น้ำ ๓ สดางค์ ๑๒ ค่ำ ฝน ตก สอง ครั้ง
 ใต้น้ำ ๘ สดางค์ ๑๓ ค่ำ ใต้น้ำ ๑๒ สดางค์ ใน ปี กษ แรม ๔ ค่ำ
 ใต้น้ำ ๑๐ สดางค์ ๖ ค่ำ ใต้น้ำ ๑๐ สดางค์ ๑๐ ค่ำ ฝน ตก สอง ครั้ง
 ใต้น้ำ ๕ สดางค์ ๑๕ ค่ำ ใต้น้ำ ๒๔ สดางค์ ฯ เดือน ๗ ใน ปี กษ
 ๒ ค่ำ ฝน ตก ใต้น้ำ ๔ สดางค์ ๖ ค่ำ ใต้น้ำ ๒ สดางค์ ๘ ค่ำ
 ฝน ตก สาม ครั้ง ใต้น้ำ ๑๔ สดางค์ ๙ ค่ำ ใต้น้ำ ๓๔ สดางค์ ใน ปี กษ แรม ค่ำ
 หนึ่ง ใต้น้ำ ๒๐ สดางค์ ๒ ค่ำ ใต้น้ำ ๘ สดางค์ ๓ ค่ำ ใต้น้ำ ๑ สดางค์ ๔
 ค่ำ ใต้น้ำ ๑๓ สดางค์ รวม ฝน ตก ใน เดือน เจก แล เดือน แยก ทั้ง สอง เดือน
 รอน้ำ ไว้ ตาม กำหนด นี้ ใต้น้ำ ๑ มี เสศ อยู่ ๘ สดางค์ กับ ๖ สดางค์ ฯ

๑๑ ราชกิจจานุเบกษาวิไลศ ๖๖

คือ ทนัง สือ ประ กาศ การ พระ ราช ประ สงค์ ๖๖ ประ สงค์
ท่านเสนา ยติชง เป็น การ ค่อนการ สำคัญ ๖๖ แจ้ง ข่าว แจ้ง ความ
ที่ ควร จะ ให้ รู้ ทั่ว กัน มาก ใน เหว ๖๖ ก่อน แต่ กำหนด ใน ๖๖ กษณนี้ ๖๖
ณ บัน มา ใน วัน อัง คาร เติบ แแปก แรม สิบ สอง ค่ำ บัฒ เมษ เอกศก
๖๖ ๖๖ ใน ราช ฤทศ ประ ๖๖ ๖๖ ๖๖

11/10/2566

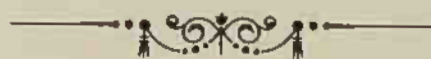

๐ ขี้แจงมาให้ทราบ ๖๖

ด้วย พระบาท สมเด็จ พระบรม เหนทร มหา มกุฏ พระจอม
 เกลา เจ้าแผ่นดิน สยาม มี พระราช ประสงค์ จะใคร่ เสด็จ พระราช
 ดำเนิน ประภาศฝั่ง ทะเล ช้าง ดวัน ตก ทอด พระเนตร เขตแดนคน
 หัวเมือง ชึ่ง ชน แก่กรุง เทพมหานคร แล จะใคร่ ทรง ทราบตำบล
 ทนทางที่ อ้าย ผู้ร้าย พวก สัตต์ จะ แอบ แฝง อาไศรย คึง ครึง เสด็จ
 พระราช ดำเนิน ไป ทรง ประภาศ ฝั่ง ทะเล ดวัน ออก ฅบ่ม เสงนพคักนั้น
 แล จะใคร่ ให้ลอง เรือ กลไฟ แล ลอง แล่นแลไช ยันใหญ่ ในเรือ ยันใหญ่
 ที่ ค้อ ชนใหม่ ชึ่ง จะเสด็จ พระราช ดำเนิน ไป โดยเรือพระ ที่นั่งมหาไชย
 เทพมณเฑชลา แล พร้อม ด้วย พระราช วงษานุวงษ ุหลาย พระองค์
 พระเจ้า น้อยยาเธอ กรมหลวง วงษานุราช สนิท แล พระองค์
 อื่น ๆ ที่ตั้ง กรม แล ยังไม่ไค้ตั้ง กรม แล เจ้าพระยา ศรี
 สूरีย วงษ ที่สมุท พระกระ ลาโหม แล อื่น ๆ ฅครึง นภาศนค ๒๗ วัน
 ๒๘ วัน ชึ่ง ทรง พระราช หัดเลขา แต่งคำ ประภาศนี้ ให้คนทั้งปวง
 ที่ควร จะ ฟัง ให้ทราบไว้ก่อน ๖๖ พระราช หัดเลขา นี้ คึงนี้
 สมเด็จ พระบรม เหนทร มหา มกุฏ พระจอมเกลา เจ้าแผ่นดิน
 สยาม ขอ ประภาศ แก่ คน ทั้งปวง ที่ควร จะไค้ ฟัง คำ ประภาศ
 นี้ ให้ทราบ ยักนี้ เรา พระเจ้า กรุง สยาม กับ เจ้า นายต่าง กรม
 ผู้ใหญ่หลาย พระองค์ กรมหลวง วงษานุราช สนิท แล พระองค์ อื่น ๆ
 กับ ชุนนาง ผู้ใหญ่หลาย นาย เจ้าพระยา ศรี สूरีย วงษ สมุท พระ
 กระ ลาโหม แล อื่น ๆ มีประโยชน์ จะใคร่ ภา กันไป เทียว เยี่ยม เยี่ยม

เมืองต่าง ๆ ในฝั่ง ทเลไทย ช้าง ตะวัน ตก นาน ช่ระ มาณ
 ๒๗ วัน ๒๘ วัน ในเดือน ๗ ขึ้น แรม เอก คี่ นี้ เราพระเจ้า
 กรุง สยาม ขอ มอบ อำ นาถ ใน ราช กิจ ที่ จะ รักษา พระนคร
 แล บัง คับ คดี ของ ราช ฏร แล ราช การ แฉ่น ทิน ตาม เหตุต่าง ๆ
 ไว้ แต่ พระ บาท สม เ็จ พระ ขึ้น เกล้า เจ้า อยู่ หัว ให้ ทรง ปฤ กษา
 กับ พระ เจ้า พิ ยา เชอ กรม สม เ็จ พระ เศฐา ทิศ ร แล พระ เจ้า
 พิ ยา เชอ กรม พระ พิ ทักษ เทเวศร พระ เจ้า น้อย ยา เชอ กรม หลวง
 เทเวศร วัช รินทร กรม หลวง สรรพ ศิลป ปรี ชา พระ เจ้า ดุ กยา เชอ
 กรม หมั่น นเศศวร คิว วิลาศ แล เจ้า พระ ยา นิ กร บดินทร มหินทร มหา
 กัสยา ฌมิตร์ ที่ สมุห หนา ยก เจ้า พระ ยา รวิ วงษ มหา โภชา
 ขิ บคี่ ที่ พระ คลัง เจ้า พระ ยา ยม ราช ขา ทิ เสนาง คน ฤ บดินทร
 เจ้า พระ ยา พล เทพ สรรพ พล เสด พ เสนา บคี่ เจ้า พระ ยา ชรร มา
 ชิ กรณ เจ้า พระ ยา มุ ชมน ครี เสนา บคี่ ทั้ง ๖ พระ ยา
 มหา อา มาทย พระ ยา สุร เสนา พระ ยา เสนา ชิ เษศร พระ ยา
 พิ ไชย บุ รินทร พระ ยา นณ เฑ็ ยร ชาล พระ ยา สิง หาราช เท โช ไชย
 พระ ยา เพชร พิ ไชย ชุน นาง ผู้ ใหญ่ ๗ นาย ให้ ภาร ตก ลง
 ใน เวลา เคี้ยว แล้ว แล้ว ให้ มี พระ บวร ราช โขง การ ลัง ให้ เย็น เสร็จ
 ไป ทุก ช่ระ การ เดิก กว่า เรา พระ เจ้า กรุง สยาม จะ ได้ กสิ บถึง
 รุง เทพ มหา นคร นี้ ใน ระหว่าง นี้ สรร พัก ราช การ ทั้ง ปรอง
 ช่ง เปน ราช การ แฉ่น ทิน อย่า ให้ ไป ชค คี่นี้ ค้าง อยู่ ด้วย อ้าง ว่า
 เสคจ์ ไม่ อยู่ กี่ คี่ คอย ค้อ เสคจ์ มา เดิก กี่ คี่ จะ ขอก ออก ไป กราย ทุล
 พระ กรุณา อกัน กี่ คี่ ว่า ไม่ ได้ อย่า ให้ ใ้ ตาม คำ วา เก่า พว โส

โส คลุม เลือก ใสอย่างนี้ เช่น อัน ชาค   ถ้าใครใช้ให้ คน ทั้ง ปวง
 ฟัง รู้ว่า คน นั้น เชื้อน แชน เอง อย่าให้ เชื้ออื่น   ราช การ ไท ๆ เช่น
 การ แฉ่น ดิน ซึ่ง จะ ต้อง ทูล ผลง   ให้ใน ทลวง ส้ง เป็น สิทธ ชาค
 การอันนั้น ให้ กราย ทูล ใน พระบาท สม เเจ้ พระ ยัน เกล้า เจ้า อยู่ หัว ให้ ส้ง
 ก็ เป็น สิทธ ชาค ไท เหมือนกัน   ราช การ อื่น ๆ ทุก ตำแหน่ง ซึ่ง เป็น
 การ เลอ น้อย   ถ้า จะ กรวย ทูล ผลง ใน พระบาท สม เเจ้ พระ ยัน เกล้า
 เจ้า อยู่ หัว   ถ้า จะ ชุม นุม กัน ปรุกษา ก่อน จะ ล่า ยาก ถ้า จะ ช้า เสีย เวลา ไป
 ก็ ให้ พระ เจ้า พี่ ยา เขอ กรม สม เเจ้ พระ เชา ทิศ วร กรม พระ พิ ทัต ษ
 เท เวศ ร   เจ้า พระ ยาน ิกร บคิน ทร   เจ้า พระ ยาร วิวง ษ มหา โภ ยา
 ธิ บคิ   ผู้ ไค ผู้ หนึ่ง ซึ่ง ไค เข้า มา ปร่ง จำ ของ อยู่ ใน พระ บรม มหารา ชว ัง
 คาค การ เทียบ เคียง ถึ พระ ราช กำ ทนค   แล แขน อย่าง ที่ เคย
 แล ควร แก่ เศตุ   แล ปรุก ษา กัน แค่ สอง สาม แล้ว ส้ง ไป ก่อน
 ไค สำ เรจ้ แล้ว จึง กราย ทูล ผลง   แล พระ บาท สม เเจ้ พระ ยัน เกล้า
 เจ้า อยู่ หัว   เญ เสนอ เสนา มคิ ทั้ง ปวง ต่อ ภาย หลัง ก็ ไค   สค แค
 ให้ การ ที่ ควร จะ ให้ สำ เรจ ทุก อย่าง ทั้ง ของ นั้น   สำ เรจ้ ทัว ไป
 ให้ ทน การ ทน เวลา ที่ ควร   อย่า ให้ ค้ง ค้าง จัก ขวาง อยู่ เสีย เวลา ไป
 ไค ไค โดยใช้ เศตุ   เมื่อ มี พระ บวร ราช โอง การ เญ บัง คับ ของ ท่าน ที่ ออก
 นาม มา นั้น บัง คับ บัญ ภา ประ การ ไค   ให้ ขำ ราช การ ทุก ตำแหน่ง
 ฟัง ความ ให้ เข้า ใจ แน่ นอน แล้ว จึง ทำ ตาม ทุก สิ่ง ทุก ประ การ   อย่า
 ว่า ต้อง ตำแหน่ง แล ผิด ตำแหน่ง   ใน บัง คับ บัญ ภา ท่าน ที่ ออก นาม
 มา แล้ว นั้น   ๗   ถ้อย ความ โรง ศาล แล การ งาน ทุก แห่ง ก็ ให้
 ว่า ให้ ทำ อยู่ ตาม เคย ทุก อย่าง ทุก แห่ง   อย่า ให้ ขัก ขวาง แล ลก

ห่อขึ้นไป การจับจ่ายคนแลสิ่งของทุกคลัง ก็ให้จ่ายตามเคย
 อย่าให้ผิดว่า ค่ำเสกจ้กกลับ จึง จะจ่าย ถ้า การไม่ เคยจ่าย
 เมื่อมี เหตุ^{ขึ้น} จะต้อง จ่าย เงิน เป็น ของ มากมาย เป็นการแปลก
 ถ้า พระบาท สมเด็จ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แล กรม สมเด็จ พระ
 เกชา ศิวกร เจ้าพระยา นรินทร พิพิธ มหินทร มหา กัลยาณมิตร
 เจ้าพระยา วังวิมลมหาโกษาธิบดี เจ้าพระยา ยมราช เจ้าพระยา
 พลเทพ เจ้าพระยา ขรรฆาธิกรณ แล พระยาราชภักดี ๑ พนักงาน
 พระคลัง มหา สมบัติ พร้อมกัน ยัง ค้ำให้ จ่าย ก็ จ่ายไปได้ แล้วถ้า
 มี ช่อง มี คราว จะ ขอก ออกไปให้ ทราบ จึง ขอก ออกไปให้ ทราบ ฎา ถ้า
 ยังไม่ร้อน รุนหนัก ก็ให้ ขอก ออกไป แต่ การ จ่าย ตาม เคย นั้น
 อย่าให้ ชัก ชว้าง ทุกสิ่ง ทุกประการ ๗ ความ ฎิ การ ราษฎร มาร้องกล่าว
 โทษ ขุนนาง ขุนศาล ให้ กรมหมื่น มเหศวร ศิริวิลาส รับ แล้วเอา
 มา ว่า กล่าว ใน ศาล กรม ล้อม พระราช วัง ได้ ความ ประการ ไต
 ให้ ทราบ เรียบ เจ้าพระยา ขรรฆาธิกรณ คัก สิ้น ช้ ชาติ ไป ได้ แล้ว
 อย่าให้ รอคอย อยู่ ทูล ออกเลย เมื่อเรา พระเจ้ากรุง สยาม ไม่ อยู่
 ถ้า ด้ ราช การ แล ราษฎร ซึ่งมี คัก เกี่ยวข้อง ทูกรอื่น ผู้ใด ๆ
 จะ ไป ร้อง ถวาย ฎิ การ ใน พระบาท สมเด็จ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ก็ ขอ ให้ พระบาท สมเด็จ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง รับ แล้ว ทรง
 พิเคราะห์ ถ้า จำ เลอ ยเป็น ผู้ก ฝ้าย^{ขึ้น} ใน พระบรมมหาราช วัง ก็ ขอ รับ
 ย้ระ ทาน ให้ ทรง เลือก ตระลา การ ผู้รับ สิ่ง เช่น เจ้า นาย ฎา ขุนนาง
 ใน พระบรมมหาราช วัง ให้ เป็น ตระลา การ แล้ว มี พระบรมราช โองการ
 ไปรค ให้ ช้ ระ เือก ถ้า โทษ เป็น คช^{ขึ้น} ฎา ฝ้าย^{ขึ้น} กับ ข้าง ใน ใน พระ

ยวร ราชวัง ฤๅความ เช่น ความใหญ่ ความสำคัญ ก็ ขอรับ
 พระ ราช ทาน ข้ำ หลวง ใน พระ ยวร ราช วัง มา ถ้า ก็ ยัก ข้ำ ระ ด้วย
 ถ้า จำ เลอ ย เป็น คน มี สัก กัด ใน พระ ยวร ราช วัง ก็ จง ไพร ตให้ ตระ
 ลาก าร สาร์ รับ สั้ง ใน พระ ยวร ราช วัง ข้ำ ระ เกิด ถ้า เป็น ความ ใหญ่
 จะ คั้ง เรียก พยาน ฤๅ ผู้ ชาย นาย ปรระ กั้น ฤๅ พวก เพื่อน ผู้ ร้าย เป็น
 คน มี สัก กัด ใน พระ ยวร ราช วัง เป็น อัน มาก ก็ จง ไพร ตทรง
 เลือ ก ข้ำ ราช การ ใน พระ ยวร ราช วัง ผู้ ใหญ่ ฤๅ ผู้ น้อย ผู้
 ไท ผู้ หนึ่ง ซึ่ง อาจ ุด ของ พระ เจช พระ คุณ ด้วย นำ แล รับ ด้ว คน ที่
 คั้ง การ ใน การ ข้ำ ระ ความ นั้น ได้ แล ้ว จง มี พระ ยวร ราช โอง การ
 ให้ ทา ไป ด้ว ข้ำ ระ ด้ว เกิด ถ้า เกย ด้ว ข้าง ใน ใน พระ ยวร ราช
 ราช วัง ก็ จง มี พระ ยวร ราช โอง การ ให้ ด้ว ใน พระ ยวร ราช วัง ลง
 มา ตาม มา เรียก ฤๅ จะ มี รับ สั้ง ให้ ทา คุณ ข้ำ คุณ เสง ด้ว คุณ เหย
 ท้าว โส ภา นี เวศ ผู้ ไท ผู้ หนึ่ง ซึ่ง ไป ตาม ไป สั้ง ก็ ตาม ๗
 ถ้า ข้ำ ราช การ ฤๅ ราช ฎร ผู้ ไท ผู้ หนึ่ง ร้อง กล่า ว โทศ เรา พระ เจ้า
 กรุง สยาม เอง ด้ว เหตุ อัน ไท อัน หนึ่ง ก็ ขอ ให้ ทรง รับ ไว้ แล ้ว
 จัง มี พระ ยวร ราช โอง การ ให้ ทา ทำ น เสง ด้ว ฤๅ ท้าว นาง ฝ้าย ใน
 ไป ได้ ตาม ให้ ได้ ความ ตาม เหตุ แล ้ว ทรง คัด สิ้น ไป เกิด ถ้า ตาม
 ไม่ได้ ความ ด้ว ก็ ให้ มี พระ ราช ด้ว เสง ด้ว ออก ด้ว ตาม เรา พระ เจ้า กรุง
 สยาม เอง เกิด จะ รับ คอย มา โดย สุ จริ ต ๗ ถ้า มี คน
 มา ร้อง ฎร กอ เจ้า พนักงาน ใน กรม ล้อม พระ ราช วัง ก็ ด้ว
 คอ เจ้า พระ ยา ธรรม มา ด้ว ด้ว ก็ ด้ว กล่า ว โทศ ชุน สาล แล ผู้ ปร รับ ใน
 พระ ยวร ราช วัง ฤๅ ด้ว จำ เลอ ย เป็น คน มี สัก กัด ใน พระ ยวร ราช วัง แล ้ว

ก็ให้ กรมหมื่น มเหศวร ศิววิลาส ฤๅเจ้า พระยา ขรรพมา ชิกรณนำ
 เรือง ราว แล ทัว โจร ขึ้นไป กราบ ทูล ใน พระ ขวราช วัง ฤๅมอบ
 ให้ พระ ยามณ เทียร ขาส พระ ยา พิไชย ขุนรินทรา ฤๅ พระ ยา อัครคา
 เรือง เกศ ไว้ ให้ ฤๅรา ทูล ถวาย ให้ มี พระ ขวราช โอง การ คำ รัศ
 สั่ง ให้ มี ระยะเวลา การ สืบ รัศ สั่ง ชำระ ใน พระ ขวราช วัง เด็ด อย่า เขา
 มา ชำ ระ ใน พระ ขวราช ราช วัง เลย ฯ ถ้า มี พระ ขวราช โอง
 การ ให้ ช่วย เปาะ ช่วย นำ ทัว พยาน ฤๅ ใคร ๆ ใน สังกัต พระ ขวราช
 ราช วัง ก็ จง ถอลอง พระ เศษ พระ คุณ ตาม รัศ สั่ง ถ้า จำ เลอ ย อยู่ ใน พระ
 ขวราช ราช วัง นี้ ก็ จง ชำ ระ ใน กรม ล้อม พระ ราช วัง เด็ด ถ้า เป็น
 ความ ใหญ่ ก็ ให้ เสนา ย คั ย ัญชา ให้ คน อื่น ๆ ที่ ควร จะ เป็น ระยะเวลา
 การ มา ช่วย ชำ ระ ให้ แล้ว ไป โดย เรว ฯ

การ ใน หัว เมือง น้ำ พิ พนม สักยา แล เมือง ลาว เมือง เขมร
 ยะ เทย ราช ชน กรม มหาด ไทย ทั้ง ปวง ถ้า มี ใบ ขอล ลง มา ประ
 การ ไต่ ทัว ชำ ระ ราช การ เมือง ญวน ฤๅ ๑๒ พันนา แล อื่น ๆ ฤๅ
 ทัว ความ ไต่ ๆ ก็ ให้ เจ้า พระ ยา นิกร ขคินทร ปรุกษา กับ เจ้า พระ ยา
 มุขมน คั ย พระ ยา มหา อำ มาตย แล พระ ยา สุเรนทร ราช เสนา
 ตาม การ ใน พระ ขวราช ราช วัง ใน พระ ขวราช วัง แล้ว ก็
 รัศ มี ท้อง ตรา ไร้ คอบ ยั กั ย ัญชา ไป เด็ด เมื่อ ควร จะ คำ เนิน
 พระ ขวราช โอง การ ก็ ให้ ใ้ ใ้ แต่ หนึ่ง สั้ เจ้า พระ ยา นิกร ขคินทร
 ยั กั ย ไป ก่อน ว่า ให้ แชง แรง ให้ เขา ทำ ตาม ให้ ไ้ ถ้อย ความ
 ใคร พ้อง ใคร ใน บ้าน ไต่ เมือง ไต่ ก็ จง คิค อ่าน กัน ให้ ไป เขา ทัว จำ
 เลอ ย มา ฤๅ จะ สั่ง ให้ ชำ หลว ฤๅ หัว เมือง อื่น ชำ ระ ก็ ตาม ถ้า เกิด

โจรผู้ร้าย ปล้น ฤๅ กระ บด ก็ให้กรวย ทูล พระ ยาท สม เสด็จพระ
 บัน เกล้า เจ้า อยู่ หัว แด่ ปฤกษา เสนา ยติ แล้ว รัชต์ แต่ง ถอง จัข
 ไป จัข ให้ ทน ท่วง ที่ อย่า รอด ช้า เมื่อ การ อื่น ควร จะ บัง คับ บัญชา
 อัน ไค ออก ไป หัว เมือง ก็ จง ใช้ ทน สือ เสนา ยติ ออก ไป เถิด
 การ ใน หัว เมือง ชน กระทบ ชน ใน ก็คือ เมือง เพชรบุรี
 เมือง ราช บุรี เมือง ภาณู จนบุรี แด่ เมือง ชน ต่าง ๆ แด่ เมือง นคร
 เชื้อน ชน ๗ เมือง ประ ทุม ชาน ถ้า มี เหตุ ควร บัง คับ บัญชา ด้วย
 ราช การ ฤๅ ถ้อย ความ ประ การ ไค ก็ให้พระยา สุรเสนา ปฤกษา ด้วย
 พระ ยา ศรี สร ราช พระ ยา เสนา ชิบะ แล้ว มี ตรา คช สี่ หัก ๗
 บัง คับ ไป เถิด โดย การ คล้าย กัน ที่ ว่า ไว้ ใน มหา คไทย นี้ หัว
 พระ ยา สุร เสนา จง ไป รั กษา เมือง นคร เชื้อน ชน อยู่ กว่า กระ บวน
 ที่ ไป จะ กลับ มา ฝ่าย การ ช้าง กรม ทำ นั้น ถ้า มี ช้าง มา แด่ นอก
 ประ เทศ ประ การ ไค ว่า ด้วย ญวน วก บัง ฝรั่ง เสศ ฤๅ ช้าง แหก เมือง
 จะ มา แด่ อื่น ๆ ถ้า มี เรือ กัด ไฟ กลับ มา แด่ ทาง ที่ เรา พระ เจ้า กรุง
 สยาม ไป นี้ แด จะ กลับ ไป ตาม ก็ จง บอก ความ ออก ไป ให้ ทราบ
 ทั้ง ช้าง คราว ราช การ ใน พระ นคร แด่ ใน พระ ราช วัง แด่ หัว เมือง ทั้ง ๗
 นี้ เถิด ถ้า มี เรือ รบ ทุก เมือง เตน มาร ก์ ฤๅ เมือง หิน เสย ทิก ใน เชน มา นี้
 มา เปลี่ยน สัญญา ก็ จง ให้ เจ้า พระ ยา ววง ษ มหา โทษา ชิบะ ติ ว่า
 ทา ฤๅ กับ ทูต ที่ เข้า มา นี้ ๗ ถ้า ทูต จะ สมัก อยู่ คอย เรา พระ เจ้า กรุง
 สยาม กว่า จะ กลับ มา ได้ ตาม กำ คนค ๒๗ วัน ๒๘ วัน
 ใน เดือน ๘ ต่อ เดือน นี้ การ ก็ เปน ติ ที่ สุก ถ้า ทูต ไม่ ยอม จะ รัช
 กลับ ไป เรว เรา พระ เจ้า กรุง สยาม ก็ ได้ เขียน ราช ทัต เลขา

Pr 10/2566

สัญญา ฅงในแผ่นดิน กระตาคน้อย ตาม อย่าง ที่ เคย มอขให้ เจ้าพระยา
 รววงษ์ มหาโกษา ธิขติ ไว้ แล้ว จงเทียบคำนำ เรืองแล คำ ตรีหน้า
 ท้าย หนังสือ สัญญาทั้ง ไทย ทั้ง อัง ฤฤษ คล้าย กับ อย่างในท้าย
 หนังสือ สัญญา ฝรั่งเศส นั้น แล้ว ให้ อา ลักษ แล เสมียรอง ฤฤษ เขียน
 ลง ให้ ถูก ค้อง แล้ว จงเอา กระ คาย ลาย ราช หัตถ เลขา ของ เรา
 พระ เจ้า กรุง สยาม ทบ ลง ที่ คั้น แล ปลาย ตาม ที่ อย่าง เคย แต่ กัณ
 แล จง เวียด เอา พระ ราช ลัญ จกร พระ โอย วา พท พระ คุรุช พาท
 แล พระ ขรม ราช โองการ แล ตรี สำหรับ แผ่น คิน ประ จูณ นี้ แต่
 กรม ชาว พระ ภูษา มา ลา ถวาย พระ บาท สม เ็จ พระ ปัน เกล้า เจ้า
 อยู่ ทิว ทาน ทรง ษะ ทัษ ลง ตรี ลาย ราช หัตถ เลขา ของ เรา พระ เจ้า
 กรุง สยาม ตาม อย่าง แต่ กัณ แล ประ ทัษ ตรี ประ จำ ครัง พระ คุรุช
 พาท แล ตรี ประ จำ แผ่น คิน ษะ จูณ นี้ ทั้ง สอง นำ ครัง เสรจ แล้ว
 ถ้า ทูท ที่ มา นี้ ยอม เปลี่ยน ก็ จง เปลี่ยน ไป เติค ของ เกรือง ราช ขรรณา
 การ ฤ พระ ราช ลาส น์ คุรุ มอข ไว้ ก็ ให้ เจ้า พระ ยาร ววงษ์ มหาโกษา
 ธิขติ รัไว้ คอย เรา พระ เจ้า กรุง สยาม เทอญ การ ที่ จะ รัไว้ ของ ประ
 การ ไท ๆ ก็ จง ปรุค ษากับ เสนา ขติ แล้ว รัไว้ โขย สม ควร ตาม เชน
 พร้อม กับ นั้น เทอญ ฯ การ ไท ไท ใน คิว เมือง ษน กรม ท้า ก็ ให้ เจ้า
 พระ ยาร ววงษ์ มหาโกษา ธิขติ ปรุค ษากับ พระ ยา พิ พัท โภษา พระ
 ยา ราช วา นุ ประ พันช แล พระ ยา ราช วา นุ ประ คุรุ แล้ว ควร จะ มี ที่ อง
 ครว ว่า ถ้าว บัง คับ องค ไป ประ การ ไท ก็ ให้ มี ไป เติค ฯ
 การ ไท ไท ที่ จะ เติค ษอง กับ ทัษ คน นอก ษะ เทษ คือ อัง ฤฤษ
 ฝรั่งเศส ไบร่ คุ เคค อา เมริ กัน เขอ มัน เจ้า พระ ยาร ววงษ์

มหาโกษาธิบดี ยัง คับขันฐาน ว่ากล่าว จัก แกรงไปให้ เสรี อย่า
ให้ ผัก ฝืน ว่า ต่อ เสกข์ กลับ มา เด็ด ความ ผู้ ร้าย ลัก ของ คน นอก
ประเทศ จง บอกรง มอบ ให้ เจ้าพระยา ยามราช พระยา เพชร ปาณี วัช
ชำ ระ ตาม กระ ทรวง เมื่อ ชำ ระ ใต้ เพียง ไค ประ การ ไค ก็ ให้
จดหมาย บอกรง สุลออย่า ให้ คน นอก ว่า ไค ว่า ไม่ ชำ ระ ไม่ เอา ธุระ
ครั้งนี้ เลย เช่น อื่น ชาติ ฯ ถ้า กง สุล ต่าง ประ เทศ มาก ล่า
โทษ จำ เถอ ย เช่น คน มี สังกัด ใน พระ บวรราช วัช ก็ จง กราย ทูล ฎา
จดหมาย ให้ กราย ทูล ใน พระ บาท สม เ็จ พระ ขึ้น เกล้า เจ้า อยู่ หัว
ให้ ทรง ทราบ ไค เรว แล้ว ขอ ให้ มี พระ บวรราช โอง การ สั่ง ให้
ชำ ระ การ ใน กรม ท้า ใน พระ บวรราช วัช ฎา กรม พระ นคร บาล
ใน พระ บวรราช วัช ตาม ทัว จำ เถอ ย ให้ ไค แล้ว ให้ ภา มา ช่วย กิ. ชำ
ระ ให้ แล้ว โดย เรว อย่า ให้ ชำ ระ ชาติ ชวง อยู่ ไค ฯ
การ ใน กรม พระ นคร บาล นั้น ให้ เจ้าพระยา ยามราช พระ ยา
พิไชย บุรี นทรา แล พระ ยา เพชร ปาณี พระ ยา เพชร ชญา ช่วย กัน
ชำ ระ ผู้ ร้าย ราย เมือง สระ บุรี แล ราย อื่น ๆ ให้ ไค ไค ทัว สำ คัญ เสีย
ให้ ไค แล้ว กราย ทูล พระ บาท สม เ็จ พระ ขึ้น เกล้า เจ้า อยู่ หัว
แล กราย ทูล เจ้า ต่าง กรม ผู้ ใหญ่ แล ปฤ กษา ท่าน เสนา ขที่ ให้ เหน
พร้อ ม กัน ควร จะ ทำ ไทษ อย่าง ไร ทำ ที่ ไทษ จะ ควร จะ ไม่ ไปน เยี่ยง
เช่น อย่าง ต่อ ไป ก็ จง ทำ ไทษ เด็ด อย่า เกย ไร คอย เลย ผู้ ร้าย
ราย อื่น มี ษะ คำ เวบ ษน การ รักษา ระ วัช พระ นคร ก็ จง จัก แกรง
ให้ กวด ขัน ตาม เคย อย่าง เมื่อ เรา พระ เจ้า กรุง สยาม ไม่ อยู่ แต่
ก่อน ๆ นั้น ถ้า การ ผู้ ร้าย ลัก ฎก ฎา ที่ รั้น ฝืน แทง คน นอก ประ

เทศที่ มา ชุ่ย ก็จง เร่งชำระให้ ไ้ทั่วไ้ความ แล้ว ให้กรม
 ทำนำไปพร้อม กับ กง สุลให้ เขารู้ ด้วย แล้ว ปรึกษา กัน ทำโทษ
 ฎา ปรึบใหม่ได้ เขา โดย สมควร แก่ กฎหมาย แล แยะ อย่างนี้
 เกิด จะ การใน กรม นานนี้ ย่นแผ่น แล้ง จะ ตั้ง แต่ง เสนา ข้าราชการ
 หลวงไป จงกำชับ อย่าให้ ข้อ คน कुเม เหม มี วิวาท กับ ราษฎร ด้วย
 หน้าฝน ฟาง ลอยที่ ว่า ไ้ทำ แลไม่ได้ ทำได้ทำ เสีย อะไร อะไรเลย
 จงเลือก คนที่ ๆ ไม่ใช่ เจ้าตั๋ย หมอ ความ คค ๆ โกะ ๆ
 ตั้งไป จงคิดอ่าน เสีย ก่อน แต่ เติมที่ ๆ การใน กรม วั นั้น
 การระ วั วั รักษา ที่ ตั้ง ปวง ใน พระบรม มหาราช วั นี้ ให้ กรม สมเด็จ
 พระ เกษาศิ ศวร กรม พระ พิทักษ์ เทเวศ กรม หลวง
 เทเวศร วัช วินทร กรม หลวง สรรพ ศิลปปริ ชา กรม หมื่น
 มเหศวร ศิววิลาศ เจ้า พระยา ชรรมา ชิกรณ พระ ยา เพชร
 พิไชย ช่วยกัน จัก แจ่ง ตรวจ ตราระ วั วั รักษา แลให้ สำ เร่ง ประ โยชน
 ทุกสิ่ง ทุก ประ การ บุตร เทก ๆ ของ เรา พระ เจ้า กรุง สยาม
 หลายน คน ตก อยู่ ใน พระราช วั นี้ มาร คา หา ไ้ อยู่ ด้วย ไม่
 ถ้า บัวย ไ้ ให้ กรม หลวง สรรพ ศิลป์ ปริ ชา กรม หมื่น มเหศวร
 ศิววิลาศ คิด อ่าน กัน ให้ แพทย์ พยา ขาด วั รักษา ให้ ตั้ง เกิด
 ถึง จะ ให้ หมอ นอน ที่ บัวย ไ้ ไ้ ก่ ออก ๆ หนึ่ง ถึง พระ สงม
 บิณฑข ฆาตร เวร กั กั พระ ปรีต แล จตุ เวท กั กั เทศ นา ข้าง ใน
 กั กั ขยา เลิก เลย จง ให้ พระ สงม เข้า ไป บิณฑข ฆาตร แล เทศ นา
 ตาม เคย ตั้ง ปรด กั เกิด ไม่ ควร จะ หึงษ จะ ห้าม ถึง หึงษ ถึง ห้าม
 กั กั ลอด ทั่ว ข้าง ห่าง ลอด ทั่ว เณ คน ที่ จะ ต้อง หึงษ ต้อง หวง

ก็มีน้อย ศัตรูออก   จะไปกับเรา พระเจ้ากรุง สยาม เกือบหมด
 ทุ่มไม่มีใคร อยู่ มากนัก   ควร จะเลิก งศไว้แต่ เทศนาเวรในหลวง
 แล ฉันทเวน   เพราะเรา พระ เจ้ากรุง สยาม ไม่ อยู่ ก็ไม่มีใคร ปฏิบัติ
 แล ถ้า เทศนาไป เรื่อง ที่ฟัง อยู่ ก็ จะ ซากไป จึง ต้อง งศ   การ กุศลอื่น ให้
 เจ้านาย ข้าง ใน ทรง ทำ อยู่ ตาม เคย ทนุ อย่าง   บุษบา ใน หอ พระ พุทธ
 รูป แล หอ พระบรม อัฐิ แล วัด พระ ครุ รัตน สาศ คา ราม   แล บุษบา เทวคา
 ไล่ ขาคร พระ ปรีตแล คี ลานภักร์ ก็ ให้ ทำ ตาม เคย ทุก วัน   ให้ พวก ลูก
 เชอเลก ข้าง ใน จุด เทียน แล ไล่ ขาคร ทุก เวลา ฯ การ ต่าง ๆ ระวัง
 รักษา ฤฯ ว่า ถ้อยความ ใน พระ ราช วงษ์ นั้น   ให้ คุณ ปุ๊ก คุณ อรุณ คุณ ขำ
 คุณ เห่ง ยม คุณ เหย พนง ข้าราชการ ราช นิ กุล   แล ท้าว อินทร สุริยา
 ท้าว ศรี สัตยา ท้า ไส่ ภา นิ เวศ   แล ท้าว เจ้า รอม มารดา องค์ ท้าว ศรี ศักดิ์
 ปฤดษาศา พร้อม กัน ว่า กล่าว ไป ให้ ทัว ถึง ถิ่น ทั่ว ที่ ทั่ว ททาง   เจ้า นาย ข้าง
 ใน โดย มาก   ท่าน ก็ ทรง พระ จำ เริญ พระ ชนม พร รศ มาก ๆ ไป แล้ว
 พระ องค์ ไท ประ ชวน ฤฯ บุคร เลก ๆ ของ เรา พระ เจ้า กรุง สยาม บัวย
 ไซ่ ก็ ขอ พระ เศษ พระ คุณ เจ้า นาย ที่ ไม่ ประ ชวน   ช่วย กัน เอา ใจ ไล่
 ทั่วย เลก ฯ   ถ้า ข้าง กัน มา กัน บัวย ไซ่   ขอ ให้ กรม พระ
 พิทักษ์ เท เวศร   กรม หลวง สรรพ สิลป ปรี ชา   เจ้า ฟ้า อิศรา พงษ
 กับ หม่อม เจ้า กัน ใน กรม คุ้ม เสน่ เทพ   ช่วย กัน รักษา ให้ คุ้ม มี
 อย่า ให้ เป็น อัน ตราย   พระ พิ มล รัตน กริณี   พระ ศรี สกล กฤษณ
 ขอ ให้ เจ้า ฟ้า อิศรา พงษ   มา ช่วย ระวัง ระวัง อย่า ให้ บัวย ไซ่ ฯ
 ใน ระหว่าง นี้ มี การ พระ ราช กุศล   ที่ เคย ทำ มา ทุก บั อยู่ สอง อย่าง

คือ ในวัน สุกกร เดือน เก้า แรม สิบ สาม ค่ำ เคย ทำ บุญ พระบรมอัฐิ
 พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้า จุลาโลกย อย่าง หนึ่ง เคย ให้ มี
 สวก พระมหาชาติ ค่ำ หลวง ใน พระอุโบสถ แล สวกไอ้ เอ
 พิศาร รายทุก สาลา ใน วัค พระศรีรัตนศาสดาราม สาม วัน
 คือ เดือน เก้า แรม ๑๓ ค่ำ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน สิบ ขึ้น ค่ำ หนึ่ง
 การ ทำบุญ พระบรมอัฐิ ให้ กรมหลวง เทเวศร์ วิฑูรย์ จิต แจง
 แต่ง กิ่ง ที่ พระบรมอัฐิ ตาม อย่าง ที่ เคย ใน พระที่นั่ง อมรินทร์ วิจิฉัย
 แล ให้ คิค อ่าน กย เจ้าชายข้าง ใน ใน แผ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระพุทธ
 ยอดฟ้า จุลาโลกย นั้น มา พร้อม กัน ทำ แห่ง เดียว กัน ใน ส่วน
 หลวง พระสงฆ์ ๑๐ รูป ให้ นิมนต์ พระสงฆ์ วัค พระเชตุพน
 สกย ประภวณชก ผัว พย แล ถวาย สำรับ นั้น แล นิมนต์ พระสงฆ์
 เวณ บิณฑบาตวัน นั้น สกย ประภวณ ๑๐๐ รูป แล นิมนต์ พระ
 พิมล ขรรณ สำแดง ขรรณ เทศนา กัน หนึ่ง ค่ำ แต่ จะ เทศ ไทยทาน
 แล เคื่อง กัน ใน การ นี้ ได้ มอขไว้ กย พระบรม วงศ์ เชอ พระองค์ เจ้า
 พลย แล การ สวก สาม วัน ใน วัค พระศรีรัตนศาสดาราม นั้น
 ให้ เจ้าพระยา ขรรมา จิกรณ บันชา ให้ เจ้าพนักงาน ควบคุม ครา ได้
 มี ค่ำ เคย แล เบิก เเชอ เงิน ไป แจก ค่ำ อย่าง แต่ ก่อน เด็ด ๆ
 ใน เดือน เก้า นี้ ถ้า ฝน ยัง แล้ง อยู่ มาก จง ปฤกษา พร้อม กัน เมื่อ เห็น
 ว่า ควร จะ ให้ ตั้ง พระราชพิธี พิรุณ สาดร ทั้ง พิธี สงฆ์ พิธี พราหมณ์
 ค่ำ อย่าง แต่ ก่อน ให้ เจ้าพระยา ขรรมา จิกรณ ได้ ไทว ครา ฤกษ
 แล บาคหมาย ทุก พนักงาน ให้ ตั้ง เด็ด ๆ แต่ ก่อน ถ้า ฝน แล้ง มาก
 ยี่ หนึ่ง ถึง สอง ครั้ง ก็ เคย ทำ ให้ เชิญ เสกข์ พระบาท สมเด็จ พระ

ขึ้นเกล้า เจ้าอยู่หัว ฎีกา กรม สมเด็จ พระ เสด็จฯ ทิศวร ฎีกา กรม
 พระ พิทักษ์ เทเวศร ทรง อริราช ฐาน รุก เทียน ขนวน ตำรับ เทียน ไชย
 แล้ว ให้ กรม หมื่น ขวร รั้ง สี่ ฎีกา สมเด็จ พระ พนรติ ฎีกา สมเด็จ พระ
 พุทฺธ ไข มา ทารบ รุก เด็ด ฯ การ พิธี พราหมณ์ บูชา ฤกษ์ ฤกษ์ หอ พระ
 สาควาคม ซึ่ง ทำ อยู่ ทุก วัน นั้น ถ้า เห็น ว่า ฝน ชุก มาก ก็ จง สั่ง ให้
 เลิก เลีย เติบ ฯ การ ระวัง ศึก ทัพ มอญ ให้ ญก คุ้ม ใกล้เคียง เวลา ทั่ว ทั่ว คำนึง
 พระ อา ทิตย ให้ เจ้า พระ ยำ ธรรม มา ภิ กรม แล พระ ยา เพชร พิ ไชย
 กำ ชัย กำ ซา อย่า ให้ เอะ เอะ ไป ถึง เวลา อื่น รั กษา ไม่ ได้ เวลา
 ยิง ขึ้น รุ่ง จง สั่ง เกด ให้ แน่ อย่า ให้ ยิง ขึ้น ต่อ สว่าง แล้ว แล ยิง
 ขึ้น ศึก ไป หนัก ให้ ยิง ให้ คุ้ม ก่อน เวลา ควร จะ ยำ รุ่ง ๒๔ นาที ขึ้น ไป
 ๖๐ นาที ลง มา เสมอ ทุก วัน ตาม หมาย ที่ เคย ถ้า ยิง ศึก เอะ เอะ
 ไป จะ เป็น ที่ คุ้ม อัย ชาย ชาย หน้า แต่ สมณ พราหมณ์ จาร อาณา
 ช่าง วิชา ราช ฎีกา แยก บ้าน คำน เมือง ยิน คา เขา ที่ เคย สัก เกด
 เสียง บน แล้ว แล คุ้ม นอน ใน เวลา นั้น ตาม ระเบียบ ของ เขา นั้น ๆ ฯ
 การ ศึก เลข แล แจก หนึ่ง สี่ คุ้ม ศึก ศึก แล ตรา ฎีกา ไพร์ ฆหลวง ใน กรุง
 เทพ มหานคร แล หัว เมือง ให้ เจ้า พระ ยา นิกร ยศ ันทร แม่ กอง
 แล พระ ยา ประ มวน ประ มาณ พล กรม พระ สัก ศึก แจก งบ ยิง ศึก ยัญ
 ซา ทำ ไป อย่า ให้ ศึก คุ้ม ค้าง อยู่ ได้ การ แจก ตรา ฎีกา ก็ ให้ พระ เจ้า พยา เขอ
 กรม สมเด็จ พระ เสด็จฯ ทิศวร ทรง ไป ตาม เติม ฯ หนึ่ง ใน ฤกษ์ ฝน นี้
 ท่าน ทั้ง หลาย ทั้ง ปวง มัก เหลื่อน เลื่อ ว่า ฤกษ์ นี้ ไม่ ไคร่ จะมี ศึก เติบ
 แต่ เรา พระ เจ้า กรุง สยาม มี วิกฤต อยู่ มาก คุ้ม พระ หนึ่ง คุ้ม สิบ ตมหา ปราสาท
 แล พระ มหามณเฑียร แล วัด พระ ศรี รัตน สาควาคม แล พระ ๒

โยสภะพระวิหารใหญ่ ๆ สูง ๆ ในพระอารามหลวงต่าง ๆ ในพระนครนี้
 เพราะเห็นว่า บัณฑิต ฝนคั้นมือชาลง แล้วลวดฝนจะเปลี่ยน ประตูมา
 เมื่อนั้น จะมี อสนี ฆาตร กัลาฬหาวร็อง ทั้งตามคั้น ประตูลม ถ้า อสนีฆาตรตก
 ค้อง ของสูง ๆ เกลือก จะ เกิดเพลิง ขึ้น เพราะ ฉะนั้น ขอให้
 ท่าน ผู้ใหญ่ ผู้น้อย คิภ อ่านพระไตรปิฎก ระวัง สิ่งให้พนักงาน
 แล รอง งานไม้สูง ขึ้นไป ตรวจตราดู แล ให้รู้ แห่ง รู้จัก ทาง ขึ้น
 ทาง ลง แล ให้ ชำ ระวัง นก รัง กา ที่มี บน เพดาน แล นำ บิน ชร
 ลง เสียให้ สิ้น อย่าให้ เปน รั้งไฟ แล จึง ให้ ทาน้ำ แล โคลน ตม เครื่อง
 สำหรับ จะ ได้ คับเพลิง ให้มี อยู่ใกล้ ๆ ที่ ค้อง ระวัง นี้ ๆ
 ทุก แห่ง แล ให้ สิ่ง ให้ คนการไม้ สูง มา ประ จำ อยู่ใน พระ ราชวัง อย่า
 ให้ ชาติ ทั้ง กลาง วัช กลาง คั้น เมื่อ พาร็อง ค้อง ค้อง แคลง ว่า พาร็อง
 ฤๆ เหน สาย พาลง กัใด ก็ ให้ สิ่ง ให้ พนักงานไม้ สูง ขึ้นไป ตรวจ
 ทุกราว เกลือก เพลิง จะ คิก ขึ้น แล ให้ ช่าง นำ ช่าง ใน นิค ทมาย
 ผู้รัก ษา ประแจ ประตู พระ ราช วังไว้ เมื่อ พาร็อง ค้อง เมื่อ ใด ให้ มา
 เตรียม เมื่อ เรียก ให้ เบ็ด รั้งคน เข้าไป คับเพลิง ตรวจตรา ของสูง ๆ
 เมื่อ ใด ให้ ได้ เมื่อนั้น อย่าให้ การไป ชัก ชวาง ค้าง ชำ ให้ เสีย ที่
 เสีย เวลา คับเพลิงไปได้ ถึง ใน พระ อารามหลวง ที่มี พระ วิหารพระ
 อุโบสถใหญ่ ๆ สูง ๆ ก็ จง กำ ชัย ชำพระ ให้ ตรีเตรียม
 ระวัง จง มาก ให้ เหมือน ทั้ง ว่า มา นั้น ทุก แห่ง เพราะ ของใหญ่ ๆ
 เกิดเพลิงใหม่ เสีย ก็ จะ ค้อง ทำ คั้น ขึ้นได้ โดยยาก
 เมื่อ เกิดเพลิงไม่ ขึ้นแห่ง ใด ค้ำมใด ให้ ช่วยกัน คับ อย่าให้เพลิง
 ไม่ มาก ไปได้ หนึ่ง ให้ ท่าน ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทั้งยวง เจียหฬัง ระวัง ะไว

อย่าให้ราษฎร ใน กรุง แล หิว เมืองแตกกัน เล่า ภา คือ อะไร ๆ ผิด ๆ ไป
จง กิจ อ่าน ระงับ เสีย

การ นาย กำนัน ทำหน้าที่ การช่าง การโยธา ต่าง ๆ ใน
พระ ราช วง ให้ กรม ทลวง เท เวศร วิช ชรินทร์ พระ ยา เพชร พิไชย
ตรวจ ครวาคู แล การ นอก พระ ราช วง ให้ กรม หมื่น ภูบาล บริรักษ์
ตรวจ ครวาคู แล ทุก แห่ง ทั้ง การ วัด การ บ้าน ให้ พระ ยา สิง ทราย
เขต โข ไชย แล พระ ยา สาม ทัพ พ่าย เอาใจใส่ ทุก แห่ง ทั้ง ใน วง
นอก วง อย่าให้ ลก หย่อน แล หลอน เจ้า นาย ฝ่าย นำ ฎา ข้าราชการ
แล พระ สงฆ์ ราช าคณะ ดานา นุ กรม ขา เวชฌู ถ้า ใคร บัวย ใช้
บอก อากา ร เข้า มา ก็ ให้ กรม ทลวง สรรพ คิลป์ ปรี ษา จัก หมอ
ไป รักษา การ รักษา ไข้ แล ให้ ทาน ที่ โรง ทาน นอก ใน ก็ ให้ จำย
ให้ ทำ อยู่ โดย ปกติ การ อื่น ๆ จะ ว่า ร่ำไร ไป อีก ก็ จะ ไม่ รู้
จง ลง ทัต ใจ ความ ว่า เพราะ เหตุ ที่ เรา พระ เจ้า กรุง สยาม ไม่ อยู่
ใน ครั้ง นี้ อย่าให้ ใคร ผู้ โท พาล โส คสม ไซ้ การ ใช้ ความ คิด
ออก นอก อย่าง เก่า ๆ เลย เช่น อื่น ชาติ ที่ เกี่ยว ถ้า ใคร พู
ใคร ไซ้ ก็ ให้ คน ทั้ง ปวง รู้ ว่า คน นั้น บิด พลิ้ว แช เขื่อน ไป เอง
ไม่ เช่น เพราะ ใน ทลวง จัก ขวาง ใน ทลวง ใต้ แต่าง ตั้ง ตั้ง ไว้ ให้ การ
ทั้ง ปวง เช่น ไป โดย ปกติ ทุก สิ่ง ทุก ปะ การ ทุก หมู่ ทุก กรม แล้ว
ขอ ท่าน ทั้ง ปวง จง ทราบ ตั้ง ประ กาย นี้ เทอญ ตั้ง วัน จันทร
เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ขึ้น ๒ แรม เอก คัก

พระ ราช ทัต เลขา นั้น ครั้น ทรง แล้ว มี พระ บรม ราช
โอง การ ให้ อากา ษ ลอก ลง กระ ดาษ ๕ ฉบับ ความ เกี่ยว กัน

แล้วทรง ลง ถาย พระ หัตถ์ เปน สำ คัญ   แล้ว ทรง ประ ทักษ์ พระ ราช

ลัญจ กรพระ ขรม ราช โอง การ   แล พระ ราช ลัญจ กร มหาม กฏ

เขม สำ คัญ   แล้ว พระ ราช ทาน พระ ขาท สม เ็จ พระ ยืน เกล้า เจ้า

อยู่ หัว ไร่ ฌบ ๑ พระ ราช ทาน เจ้า ต่าง กรม ไร่ ฌบ ๑ พระ ราช ทาน

ท่าน เสนา ขดี ไร่ ฌบ ๑ พระ ราช ทาน ท่าน ผู้ ใหญ่ ช้าง ใน ใน พระ ราช

วัง ไร่ ฌบ ๑ ให้ คน ทั้ง ปวง อ่าน คุ ๆ   ต่อ ไข แล้ว   มี พระ ขรม ราช

โอง การ ให้ ลง พิมพ์ ใน หนังสือ ราช กิจ จานู เขกษา นี้ ด้วย   ให้ คน ทั้ง ปวง

ทราบ ว่า   อำนาถ ซึ่ง พระ ราช ทาน ให้ พระ ขาท สม เ็จ พระ ยืน เกล้า

เจ้า อยู่ หัว   แล เจ้า ต่าง กรม ผู้ ใหญ่ แล ท่าน เสนา ขดี สำ เ็จ ราช

การ ทั้ง นี้   เช่น ไป กว่า จะ เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน กลัษ มา ถึง กรุง เทพ

แค้น การ ทั้ง ดำ แหน่ง ขุน นาง ใน กรุง แล หัว เมือง   ซึ่ง เช่น ดำ แหน่ง

ใหญ่   ที่ ใน พระ ขาท สม เ็จ พระ เจ้า แผ่น ดิน   จะ ต้อง ทรง ตั้ง ใจ จะ

เป่า ไท นั้น ก็   จะ ตั้ง จะ เปลี่ยน เจ้า ภา สีนาย อาร ก ก็ นั้น   หา ไท

พระ ราช ทาน อำ นาถ ไร่   แก่ ผู้ ซึ่ง ไป ปรค ให้ สำ เ็จ ราช การ อยู่ ใน

กรุง นี้ ไม่   เพราะ การ จะ ตั้ง แต้ ง ดำ แหน่ง นั้น   ถึง ว่า ที่ ดำ แหน่ง

นั้น ๆ   จะ วาง ลง   ด้วย ผู้ ที่ อยู่ ใน ดำ แหน่ง   จะ ถึง แก่ กรม ลง ๆ

จะ บ่อย ไซ มี เหตุ ไค   ๆ   ท่าน ผู้ สำ เ็จ ราช การ อยู่ ณ กรุง เทพ

ก็ จะ เลือ ก สัน ผู้ ซึ่ง ควร แก่ ราช การ นั้น   ๆ   แล้ว ยัง คับ ใน ทำ ราช การ

ใน ดำ แหน่ง นั้น   แทน ผู้ ที่ ไม่ มี คิว นั้น ไป คอย กราย ทูล พระ ภู ณา ท่อ

เมื่อ เสด็จ กลัษ มา ถึง กรุง เทพ   ๑   ต่อ ภาย หลัง ก็ ไท   แต่ ถ้า ผู้ ที่

อยู่ใน ราช การ นั้น   ถ้า มี ผู้ พ้อง รั้ง กล่าว ไทศ ปร การ ไค   ๆ

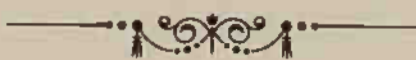
ท่าน ผู้ สำ เ็จ ราช การ จะ หา หัว มา ชำ ไร่   ก็ ไท   ถ้า พิ รุข มี ไทศ ปร

11/10/2566

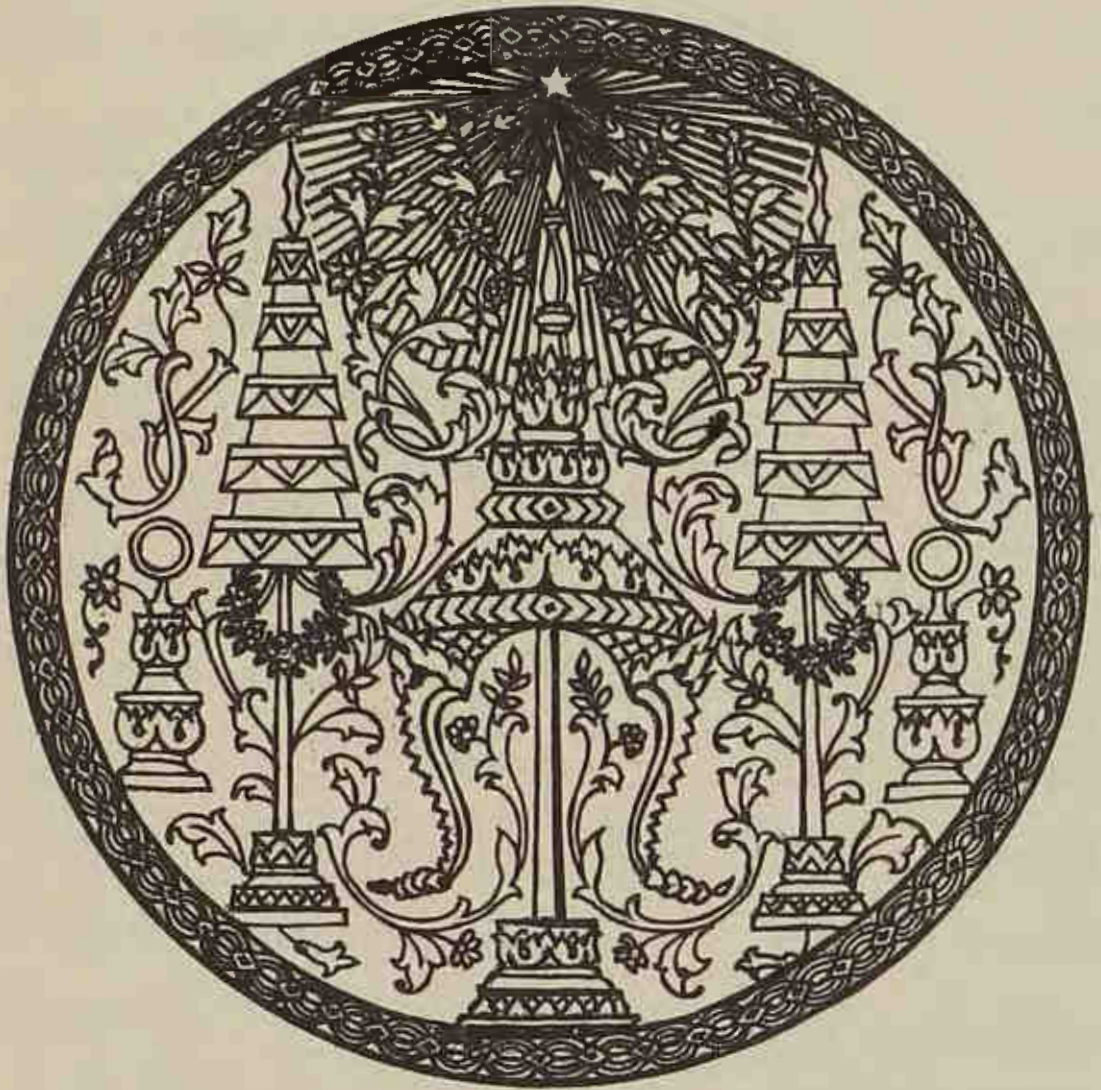

กฎจะให้จำของไว้ ๆ ๆ ทำโทษก็ได้ ๆ ๆ ถ้าแพ้ ความนี้ ๆ ๆ ความ
 ผลิตอย่างอื่น ๆ ๆ ๆ ถ้าท่านผู้สำเร็จราชการในกรุงเทพฯ เห็นพร้อม
 กันว่าจะให้ผู้ผู้สำเร็จราชการตำแหน่งนั้นต่อไป หันไปได้แล้ว จะปรึกษา
 พร้อมกัน ถอดเสียแล้ว จากหาผู้อื่น ทำราชการ ตำแหน่ง นั้นแทน
 ไปกว่าจะได้ทราบทุกผลของต่อเมื่อเสด็จกลับถึง กรุงเทพฯ ก็ได้แท้
 จริง ถ้าจะมีผู้ประมุข ภาส อกร ๆ เจ้า ภาส นาย อกร จะร้อง
 ชาติ ๆ จะ บวกขึ้น ก็ให้ เจ้าพนักงานรับ เรื่อง รวไว้ คชยกทราบทุก
 พระกรุณา ให้ท่านทั้งสอง ทราบ ว่า ความนี้ ก็ เช่น อธิบาย ของ
 พระ ราช ทัณ เลขา เท่านั้น ๆ ถ้า หนด พระ บาท สม เ็จ พระ จอม
 เกลา เจ้า อยู่ หัว จะ เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน จาก กว รุง เทพ ใน วัน
 จันทร์ เดือน เก้า ขึ้น สาม ค่ำ ปี มะแม เอกศก

๑ วัน เสาร์ เดือน เก้า ขึ้น สิบห้า ค่ำ ปี มะแม เอกศก จะมีจันทร์
 อุดราคา เป็น สรรพ คราช จับ สัน ควง เพราะ ภาส ครัง นี้ จะมี ทเสด็จ
 พระ ราช ดำ เนิน ไปต่าง เมือง ที่มี เวลา เทียง ผลิต ขณะ กับ กว รุง เทพ
 มหานคร ข้า ราชการ ที่ ตาม เสด็จ จะ ได้ สังกศ กิ่ง ทรง พยา
 กรณ์ไว้ สอง อย่าง ตาม ที่ ค้าง ๆ คือ ว่า จับ ใน ทิศ อีสาน ค่อน บรพา ของ
 พระ จันทร์ แล เมื่อ แรก จับ นั้น ใน กว รุง เทพ มหานคร แล เมือง สง
 ขลา จะ ได้ เห็น เมื่อ เวลา ยาม หนึ่ง กับ ๑๓ นาที ๒๕ วินาที แต่
 ใน ที่ต่าง ๆ ตาม ผง ทเสด็จ วัน ตก ตั้งแต่ เมือง ราชบุรี เมือง เพชร
 บุรี จน เมือง นคร ศรี ขรรณ ราช จะ ได้ เห็น เมื่อ เวลา ยาม หนึ่ง ๑๐
 นาที เมื่อ จับ หมก ควง จะ ได้ เห็น แล กว รุง เทพ มหานคร แล เมือง
 สงขลา ใน เวลา ๕ หุ่น ๑๘ นาที ๒๐ วินาที แต่ ใน ที่ต่าง ๆ ตาม

ผังทะเลตะวันตกที่ออกชื่อมาแล้วนั้น   เป็นเวลา ๔ ทุ่ม ๑๕
 นาที ๒๐ วินาที   แลกลางคราวของจันทร์อุปราชา ณกรุงเทพ
 แลเมืองสงขลาจะเป็นเวลา ๕ ทุ่ม ๑๑ นาที ๒๖ วินาที   แต่ใน
 ที่ต่าง ๆ ตามผังทะเลตะวันตกที่ออกชื่อมาแล้วเป็นเวลา ๕ ทุ่ม ๑๖ นาที
 ๒๖ วินาที   เมื่อดวงพระจันทร์นรกออกปรากฏนั้น จะเห็นในกรุงเทพ
 แลเมืองสงขลาเวลาสองยาม ๔ นาที ๓๓ วินาที   แต่ในที่ต่าง ๆ
 ตามผังทะเลตะวันตกที่ออกชื่อมาแล้วนั้น จะเห็นในเวลาสองยาม
 ๑ นาที ๓๓ วินาที   เมื่อดวงพระจันทร์จะเป็นโมกษบริสุทธิ์หลุดจาก
 คราวนั้น หลุดข้างทิศเหนือของพระจันทร์ จะเห็นณกรุงเทพ
 แลเมืองสงขลา เวลา ๗ ทุ่ม ๑๔ นาที ๒๗ วินาที   แต่ใน
 ที่ต่าง ๆ ตามผังทะเลตะวันตกที่ออกชื่อมาแล้ว เวลา ๗ ทุ่ม
 ๗ นาที ๒๗ วินาที   ทายนี้ตามนาฬิกาที่ตั้งด้วยนาฬิกาอันเดิน
 คี่ ตั้งให้ถูกกับเที่ยงวันในวันนั้น ในที่นั้น ๆ ที่ออกชื่อมา
 ในส่วนนำส่วนหลัง

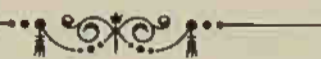

๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๖๕

คือหนังสือ ประกาศ การเล็กน้อย ต่าง ๆ แต่ผู้ครองแผ่นดินสยาม
 มาใน วันจันทร์ เดือนสิบ แรมค่ำหนึ่ง ยี่มแม เอกศก เป็นปีที่
 ที่ ๘ ใน รัชกาลพระจุลจอมเกล้า ให้ข้าราชการ ทุกตำแหน่ง ในกรุง
 นอกกรุง แลราษฎร ทั้งปวง ทราบทั่วกัน แลทำตาม ประพฤติ
 ตาม รู้ความ ตามโดยสมควร เพื่อ เจริญให้ทำ แลประพฤติ
 พระราชดำริที่ พระราชประสงค์ แล เล่าฎาถือ การแลเข้าใจ
 ความผิด ๆ ไป

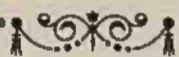
ประกาศที่ ๓๕ ๖๕

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระ บัณฑูร สุร สิงหนาท ปรึกษา
 แก่ พระราช วร ฆานู วงษ แล ข้า ราช การ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย
 แล ราษฎร ทั้ง ปวง ให้ รู้ ทัก กัน ว่า แต่ ใน แผ่น ดิน ก่อ น ๗ มา จน
 ถึง แผ่น ดิน พระ บาท สมเด็จ พระ นัง เกลา เจ้า อยู่ หัว เมีย หัน ด้ว
 ทาย หัน นาย เงิน ลูก หัน หัน เจ้า หัน เจ้า แอม แฝง อา ไศรย อยู่
 ใน พระ บรม มหาราช วัง ใน พระ บวร ราช วัง ใน วัง เจ้า ท่าง กรม
 แล ยัง ไม่ได้ ตั้ง กรม แล ใน บ้าน เสนา บดี ที่ มี ยศ ยัน ตา คัก ทิ ใหญ่
 เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ก็ ไม่ รู้ มี อยู่ เหนือ ๗ มิ ได้ ซาก เจ้า ด้ว
 แล นาย เงิน แล เจ้า หัน จะ คิด ตาม ก็ ไม่ ใคร จะ พย ด้ว ฎา พย ด้ว
 แล จะ จับ กุม ก็ ไม่ได้ เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ก็ ว่า จับ คน นำ วัง
 นำ บ้าน มัก เกิด วิวาท เช่น การ ยุ่ง ยิง กัน ต่อ ไป จึง คิด เหนว ว่า
 ใน เรื่อง ความ ที่ ซัก ซวาง มี อยู่ อย่าง นี้ แล ด้ว พระ ราช วัง ทั้ง สอง
 แล วัง เจ้า บ้าน เสนา บดี ก็ เป็น ที่ หลบ หลีก อา ไศรย ฟัง ฟัง ของ คน
 เหล่า นั้น ผู้ เจ้า ของ จะ ไป เผ่า ทูล เจ้า ของ วัง แล ร้อง เรียน เจ้า
 ของ บ้าน ก็ ยาก เข้า ไม่ ถึง จึง ได้ ประกาศ ว่า ผู้ ที่ มีความ เกี่ยว
 ข้อง ทั้ง นี้ ให้ มา ร้อง เรียน ต่อ พระ ยา เพชร พิไชย ให้ พระ ยา
 เพชร พิไชย ช่วย ตาม ขอ เขา ด้ว คน ที่ เกี่ยว ข้อง นั้น มา ชำระ ตัก
 สิ้น เสีย ให้ แล ด้ว ได้ สั่ง แต่ เท่า นี้ เพื่อ จะ ได้ เป็น ที่ ฟัง แก่ ราษฎร
 แต่ ใน ข้า ราช การ ผู้ น้อย ทำ คัก ทิ นา ๓๐๐๐ ลง มา ฎา ราษฎร
 สำ มัญ เมื่อ มีความ ด้ว เมีย วิวาท กัน แล ความ ย่าว ทาย ลูก

มาเปล่าไม่ได้แต่งเครื่อง ของ เจ้า นาย แล ข้า ราช การที่ไม่ได้ต้อง
 เกณฑ์เข้าใน กระบวน ห้ามมิให้เข้ามาใน พระ ราช วัง ขึ้นใน วัน
 แต่ มา หลวง มา พระเจ้า ลูก เขตที่ยังอยู่ใน พระ ราช วัง ไปรทได้
 เข้า ออก ทาง ประตูศรี สุน ทร แล ประตู สอง ชั้นได้ มาพระราชวงษ์
 นุวงศ์ เข้า มาได้เพียง ชั้น กลาง ออกเพียงประตู สอง ชั้น จะลวงเข้า
 มาใน พระ ราช วัง ขึ้นในไม่ได้ ถึง เจ้า พนักงาน กรม มา จะ ฝึก มาใน
 พระ ราช วัง ก็ให้บอกกรม วัง เสีย ก่อน จึง ฝึก มา ถ้าไม่บอก
 กรม วังให้ กรม วัง จับปรับให้เสีย เงิน ตาม พระ ราชบัญญัติ ถ้ามี
 พระ บรม ราช โอง การ คำ รัส สั่งให้ไป ยน หลวง มา ฤๅ ให้ ฝึก ประ
 การใด ๆ จะไม่ บอกกรม วัง ก่อน ก็ได้ แต่ ข้า ราช การ ก็คือ ฤๅ ข้า
 เจ้า ข้าราชการของ ข้า ราช การ ก็คือ จะ มา ยน หลวง มา ลวง เข้า มาใน
 พระ ราช วัง ขึ้นใน ฤๅ ชั้น กลางไม่ได้เลย เช่น อันชาติ ถ้าผู้ซึ่ง
 ไป ยน หลวง มา เช่น ข้า ราช การ ลวง เข้า มาใน พระ ราช วัง ขึ้นใน จะ
 ให้ เสีย เข็ย ปรับ ชั่ง หนึ่ง พระ ราช ทาน เช่น ราง วัดแก่ ผู้จับ ลวง
 เข้า มา เพียง ชั้น กลาง จะ ให้ เสีย เข็ย ปรับ สิบ คำลึง แล้วเก็บมา เป็น
 มา หลวง ถ้าเป็น ข้า เจ้า ข้าราชการ ขุน นาง ลวง เข้า มา ขึ้นใน ให้ เจ้า
 แล เจ้า หม่อม นาย เสีย เข็ย ปรับ แทน ชั่ง หนึ่ง แล้วลง พระ ราช อาญา ๕๐ ที่
 ส่งไปคุก เพียง ชั้น กลางให้ เสีย เข็ย ปรับ สิบ คำลึง แล้วเก็บมา เป็น มา หลวง
 ถึง มา ที่ไม่ มี คน ยน หลวง แล ไม่ มี ใคร จูง พลัด ลวง เข้า มาใน พระ
 ราช วัง ก็ให้จับ เป็น มา หลวง ถ้ามี เจ้า ของ มา คิด ตาม ก็ให้
 เรียก เขา ค่า ได้ ตาม ราคา มา ที่ ขอ ขาย ก่อน จึง ให้ ไป ถ้า เจ้า ของ
 ไม่ มา ได้ ก็ให้เอา มา ไปขาย เขา เงิน มา แยก ยื่น ให้ ผู้จับ แต่ พระ ราช

วงษานุกรมนี้ไปรทให้มา บนหลังม้าได้ แต่ประตูวิเศษไชยศรี
 ประตูสองชั้น ข้าราชการมาบนหลังม้าได้ เพียงออกประตู วิเศษไชยศรี
 เท่านั้น จะล่องเข้ามาในพระราชวังเพียงชั้นกลางก็ไม่ได้ อื่น
 ม้าที่ผู้หนึ่งผู้ใดนำมาถวาย ก็ให้มอบกับเจ้าพนักงานม้าให้รับ
 ไว้ เมื่อมีพระบรมราชโองการคำสั่งให้นำเข้ามา จึงนำ
 เข้ามาถวายตัว เทอญ เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้ไป ให้กรมวัง
 กรมม้าคอยจับผู้ซึ่งไปมา บนหลังม้า ฤ็ม้า เบด้า ที่ล่องเข้ามา
 ในพระราชวังตามกำหนดชั้นใน ตั้งแต่ประตูศรีสุนทร ประตู
 สองชั้นโดยรอบ ชั้นกลาง แต่ประตูวิเศษไชยศรีมาจนประตู
 สองชั้นด้านสกัดเหนือ ด้านสกัดใต้ ในพระราชวัง เช่นที่กำหนด
 ถ้ากรมวังจับได้ ก็ให้แบ่งปันกับกรมม้า ฤ็จับได้ ก็ให้แบ่งส่วน
 เขี้ยวปรับให้แก่กรมวัง เช่นรางวัลค่าจับโดยสมควร ได้ทำหนังสือ
 ช่าง ทราบความถึงประกาศนี้เทอญ
 ประกาศมาณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมะเมียสัมฤทธิ์ศักราช
 เป็นวันที่ ๒๖๓๙ ในรัชกาลพระจุลจอมเกล้า
 ขุนปฏิภาณพิจิตร เป็นผู้รับสั่ง ๖

๐ ประกาศ ที่ ๓๗ ๖

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระราช
 วงษานุกรม แลข้าทูลของ ฤ็ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหาร
 พลเรือนพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวังให้ทราบทั่วกัน ด้วย
 เมื่อก่อนแต่ไปคดีหลายเรื่องลูกขุนปัญญาผิด ฤ็ไปบ้าง มีผู้ร้อง

ถวายฎีกา มีรับสั่งให้เรียกคำปฤกษามาทรงทอพระเนตร ครั้น
 ทรงพระราชมติไว้แล้ว ลุกขุน ขาง นาย ออกท้วงว่าไม่ ทวาย
 ท้วงอยู่ข้าง มีกิจธุระไม่ได้มา รับราชการข้าง ลุกขุนผู้ เรียง
 ลึก เขาขอใส่ส่งตอก จึงมีพระบรมราชโองการ คำ รัศ สั่ง ว่า ตั้งแต่
 นี้ไป ลุก ขุน ผู้ใด จะส่ง ข้อ ในคำ ปฤกษารวมกัน ก็ให้ ส่ง ใน
 คำ แยก ก็ ในคดี เรื่องใด ๆ ให้ส่ง ลาย มีเขียน ข้อ ตัว เอง ฤ ถ้า
 ให้ คนอื่น เขียน ก็ให้ เขียน ลง ใน กระดาษ ขาว แล้ว ประทับตราตาม
 ตำแหน่ง ของ ตัว ทุกคน ใน คดี ทุก เรื่อง ตั้งแต่นั้นมา เมื่อ ขุน ศาลตระ
 ลา การ พิจารณา ความ เสร็จ สิ้น สำนวน แล้ว นำข้อ ความ ชน เสนอ
 ลุก ขุน ฅนศาลหลวง ๆ ปฤกษากัน เรียง ความ คิด ความ แน่ ลง แล้ว
 เสนอ ความ ประโต ก็ลงข้อ เองข้าง ให้ผู้อื่น เขียน แทน ข้าง แล้ว ประทับ
 ตรา ตาม ตำแหน่ง ไว้ เป็น สำคัญ ทุก เรื่อง ตาม พระ ราชโองการ
 คำ รัศ สั่ง นั้น มา นาน แล้ว เมื่อ การ ผิด ชอบ อย่างไร ไป ภายหน้า
 ก็ไม่ เป็น ที่ ดุจเดียง กันได้แต่ การอื่น ๆ นอกจาก คดีความนั้น ชัดข้อ
 คดี เหตุ สิ่งใด ทรง ปฤกษา พระ ราช วงษา นุ วงษ แด ทาน เสนา
 ยศ ข้าราชการ ก็กราบ บัง คม ทูล พระ ปรุณาตาม เสนอ เมื่อ ทรง เสนอ ชอบ
 ด้วย ก็ โขจร เกด้า ; คำ รัศ สั่ง เจ้าพนักงาน ไปตาม การ ถ้าไม่ ทรง เห็น ชอบ
 ด้วย ก็ ทรง ทัด ทัด ท้าง ข้าง ผู้อื่น ลึก เขียน ข้อ ส่ง เข้า มา ทูล เกด้า ; ถวาย
 จะ จีบ เขา เหตุ มา ต่อ ว่า ก็ไม่ มี สลัก สำคัญ เพราะ ฉนั้น แด นั้น สืบ ไป
 ภายหน้า จะ ทรง ปฤกษากัน ข้าง บ้าง เมือง แด การ ทั้ง ปวง ฤ พระ
 ราช วงษา นุ วงษ ทาน เสนา ยศ ข้าราชการ ผู้ใด จะ ทำ เรื่อง รว จศ
 ทนาย ทาง ว่า รว ว่า ด้วย เหตุ สิ่งใด ปฤกษา รว มกัน ด้วย ผู้ใด ก็ให้ ลง

ขอว่า ข้าพระพุทธเจ้า (คนนั้น) ขอพระ ราชทาน กราบ บังคม
 ทูลพระ กรุณา ว่า (อย่างนั้น) เหน้ล้น ข้อความ ชื่อนั้น จะ ลง ที่ คั้น
 หนึ่งสี่ ฤจะ ลง ที่ ท้าย วันท้ายศก ก็ตาม แต่ให้ เขียน ด้วย ลายมือ ของ ตัว
 ลง ใน สมุด ฤ กระ คาคไว้ เป็น สำ คัญ เจง ทุก ฉบบ ถ้า เป็น กระ คาค
 จะ ประ ทับ ตรา ของ ผู้ ท ม ชื่อ ลง ใน เรื่อง รว ฤ คหมาย ทาง ว่าว ก็ ตาม
 จึง จะ เป็น ที่ เชื่อ ถือ สำ คัญ มั่น คง แก่ กนิ
 ประกาศ มา ณ วัน พุศัศ เดือน เก้า ชนห้าค่ำ ยี่มเมย สัมฤทธิศก
 เป็น วันที่ ๒๗๐๒ ใน ราช กาล ประ ฟู ปีนี้ ๕

ประกาศที่ ๓๘ ๕

ว่า พระบาท สมเด็จพระนารถ บพิตร พระจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว
 มี พระ ราชศฤ ไทย ทรง พระเมตตา กรุณา แก่ อาณา ประ ชา ราช ฎ
 ไพร่ ฟ้า ข้า แผ่นดิน สมณ พราหม ณาจารย์ ทั้ง พระราช อาณาเขต
 ตั้ง พระ ราช ศฤ ไทย จะ ทนุ นำ รุง ให้ อยู่ เป็น สุข ใต้ ทรง ทราบ ว่า ตระ
 ลา การ ชุน คาล ทุก กระ ทรวง ข้า ระ ความ ต่าง ๆ ตาม เรื่อง คค
 ของ ราช ฎ ฤ กต้อง ตาม ยุติ ธรรม บ้าง มิ ฤ กต้อง ตาม ยุติ ธรรม บ้าง
 อาไศรย โลก เหน้ แก่ ลาก เลก น้อย คค สิ้น ทก ไป ฝ้าย โทษ บ้าง
 จำ เลย บ้าง ที่ ควร แพ้ ให้ เป็น ชนะ ที่ ควร ชนะ ให้ เป็น แพ้ ตาม
 ความ ปรำ ชู นา ของ ตน แล เลียน สอน ฝ้าย โทษ จำ เลย ให้ มี ถ้อย
 คำ สำ นวน ต่อ กนิ เรื่อง ความ ควร จะ สิ้น ก็ ชก ให้ ยศ ยาว เน้น ฐ
 ให้ ราช ฎ บัวย สารา ผล ประ โยชน เลียง ชีว ตร อัน เป็น ธรรม กา
 ของ ลูก ชุน ตระ ลา การ ที่ แล้ หาลาก ผล ใน โรง ใน คาส เป็น การ เกีย ๑

โองไม่ชอบโดยยติธรรมแลพระราชาคน มีตัวอย่างเหมือนความ
 มรดกเรื่องนายโทษ อำแดงจำเลย ที่ตระลาการตัดสินว่า ผู้ใดได้
 รักษาใช้ปลงศพให้ได้ ส่วนแบ่งชั้นทรัพย์มรดกของผู้ตาย ไม่ได้ไปตาม
 ทา เครือญาติที่สนิทแต่ห่าง ที่ควร จะได้ส่วน แบ่งชั้น ตาม มาก แส
 น้อย ถ้าไม่ ควร จะได้ แล ทรัพย์มรดกนี้ ควร จะ แบ่ง ชั้น ก็แต่
 บุตร ภรรยา แล เครือญาติที่สนิท ซึ่งได้ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ทำ มา ทา
 กิน มาด้วยกันกับผู้ถึงแก่ กรรม จึง จะชอบ โดย ยติ ธรรม เพราะ
 ฉนั้น จึงไปรค เกด่าไปรค กระ หม่อม ให้ พระ ยา ประ สติธิ์ ศุภการเป็น
 พนักงานคดีเรื่องความของ ราษฎรที่ฟ้องร้อง ซึ่งทูลเกล้าทูลกระหม่อม
 ถวายให้ ทรง ทราบฝ่า ลออง ชูลิ พระ บาท เมื่อ ทรง เห็น ชอบ ประการ
 ไก จะได้ทรงตัดสินให้แล้วแก่กัน โดย ยติ ธรรม เพื่อ จะให้ ราษฎร
 ในพระ ราชา อาณา จักรได้ อยู่เย็น เป็น สุข ทุก ท่วง หน้า แล ข้อ ซึ่ง
 พระ ยา ประ สติธิ์ ศุภการ พู้อ้าง ว่า คอย หาช่อง ที่ จะทูลเกล้าทูลกระ
 หม่อม ถวาย เรื่อง ความ มรดกนี้ไม่ใคร่ได้ ความ จึงเห็นช้าอยู่ การ
 ซึ่งพระยา ประ สติธิ์ ศุภการ พู่อ้าง เช่นนี้ ก็เห็นว่าปน อัน แล ทาผลประโยชน์
 ฝ่ายตัว อย่าง เคียว เท่านั้น เพราะ ฉนั้น จึงได้ ท่วง เหนียว เรื่อง
 ความ มรดกไว้ให้เห็นช้า เรื่อง หนึ่งถึง ๕ เดือน ๒ เดือน บั หนึ่ง
 ก็มี ย่าง จนมี ผู้ มากกล่าวโทษ ร้อง ถวาย ฎีกา ทรง ทราบฝ่า ลออง ชูลิ
 พระบาท จึงได้ทรงพระมหากรุณาไปรคเกล้าไปรคกระหม่อม ให้ตั้งพระ
 ราชบัญญัติว่าดังต่อไปนี้ ถ้ามี ผู้ มาร้องฟ้องด้วยเรื่องความมรดกแล้ว
 อย่าให้ ชุนศรธรรมราชเจ้าศาลผู้รับฟ้องท่วงเหนียวฟ้องไว้ให้เห็นช้า ให้คัด
 ข้อความตาม เรื่อง ส่งให้ พระยา ประ สติธิ์ ศุภการ นำ ชุน ถวาย บัง คม

ทูลพระกรุณาให้ทรง ทราบฝ่า ลออง ขลุ้พระบาท แต่ใน กำหนด ๑๕ วัน
 ถ้าแล ชนศรี อรรคม ราชจำศาล เห็นแก่จะไ้ผล ประโยชน์เลข ๗
 น้อย ๗ ผักเพี้ยน กต ความ ของ ราช ฎร ให้เนิ่น ซ้ำไป จนเกิน
 กำหนด ๑๕ วัน ถ้า ราช ฎร ผู้ไ้ความ เคียด ร้อน มา พ้องหาก ล่าว
 โทษ ฎร ร้อง ถวาย ฎกาให้ทรง ทราบฝ่า ลออง ขลุ้พระบาท แล้ว
 จะไ้ ปรบั โทษ วัน ละ บาท นัย คั้ง แต่ วัน พ้อง แล้ว มา จน ถึง วัน ทรง ทราบ
 ฝ่า ลออง ขลุ้พระ บาท ประ กาศ มา ณ วัน จันทร์ เดือน เก้า แรม
 เก้าค่ำ ยี่มแม่เอกศักดิ์ เป็น วันที่ ๓๐๗๕ ใน ราชกาล ประ ุ ชันนี้ ๕

๐ ประกาศที่ ๓๕ ๕

มี พระบรม ราช โองการ โปรดเกล้าฯ ให้ ษระ กาศ แก่ ซ้ำ ทูล
 ลออง ขลุ้พระ บาท ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ทุก หม่ ทุก กรม ทุก พัน กิจ งาน
 ให้ ทราบ ทวักัน ว่า พระ คำ หนัก ที่ ประ ทัษ รม ผัง น้ำ ที่ เรียก กัน ว่า
 พระ คำ หนัก น้ำ ข้าง พระ คำ หนัก แผล ข้าง นั้น บัดนี้ พระ ราช ทาน ชื่อ ว่า
 พระ ที่ นึ่ง (ชล้ง คณ พินาน) คั้งนี้ จำ เภาะ แต่ ชล้ง สูง รม น้ำ
 ชล้ง เคี้ยว มี ไซ้ ซ้อ ทั้ง หมู่ ทั้ง จง หวัด ชล้ง สูง อัก ของ ค้ หนึ่ง มี ฝารอบ
 พระ ที่ นึ่ง (ทิพย สฐาน เทพย สฐิต) ชล้ง ใหญ่ ของ ค้ ข้าง เหนือ
 พระ ที่ นึ่ง (ราช กิจ วิ นิ จ ฉัย) ชล้ง ใหญ่ ของ ค้ ข้าง ไ้ พระ ที่ นึ่ง
 (อนง ใน สวาว ุ รมย์) บ้อม มุม รม น้ำ ข้าง เหนือ ซ้อ บ้อม (พรทม
 อำนวย ศิลป) บ้อม มุม รม น้ำ ข้าง ไ้ ซ้อ บ้อม (อินทรร อำนวย ษร)
 แล ซ้อ ทวักัน จง หวัด นั้น เรียก ว่า ที่ ประ ทัษ (ราช วร กิจ ุ) ทำ น้ำ
 ทาง เสก ษ พระ ราช คำ เนิน ทรง พระ ที่ นึ่ง ราช กิจ วิ นิ จ ฉัย ลง ไป นั้น

ข้อทำที่ประทับ (ราชวรวิษุ) ให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย จะใช้ลงในท้องตรา ฎา จะขาดหมาย แล จะเขียนเรื่องราว

ทุกเกล้า ๑ ถวาย ฎา จะกรวยทูลพระกรุณา ให้ใช้ให้ถูกต้องตาม
ประกาศนี้จงทั่วกัน เทอญ ประกาศมาฉวันเสาร์ เดือน ๙
ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีแม่มแมเอศศิก เป็นวันที่ ๓๐๕๒ ในราชกาลประ
จุ บัณนี้

๑ ประสูต ๗ วันพุธ เดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ ปีแม่มแมเอศศิก
ในกรมพระพิทักษเทเวศ ประสูตหม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๗
วันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๒ ค่ำ ปีแม่มแมเอศศิก ในกรมหลวง
สรรพศิลป์ปรีชา ประสูตหม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๗ วันอาทิตย์
เดือน ๘ ขึ้นค่ำ ๑ ปีแม่มแมเอศศิก ในพระราชบวรวงษเชอพระ
องค์เจ้าสิงหวิธา ประสูตหม่อมเจ้าชายองค์หนึ่ง ๗ วันพุธ
เดือน ๙ แรมค่ำ ๑ ปีแม่มแมเอศศิก ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี
ประสูตหม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๗ วันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๖ ค่ำ
ปีแม่มแมเอศศิก ในสมเด็จพะเจ้าเมืองยาเชอ เจ้าฟ้ามหา
มาลา ประสูตหม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๗ วันอังคาร
เดือนสิบ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีแม่มแมเอศศิก ในกรมหลวง
มหิศวรินทร ประสูตหม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๗ วันเสาร์
เดือน ๑๑ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีแม่มแมเอศศิก ในกรมหมื่นภู
บาลบริรักษ์ ประสูตหม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๗ วันอาทิตย์
เดือน ๑๑ แรม ๙ ค่ำ ปีแม่มแมเอศศิก ในพระองค์เจ้า
จิตราภวณ ประสูตหม่อมเจ้าชายองค์หนึ่ง ๗ วันศุกร์ เดือนอ้าย

แรม ๕ ค่ำ ยี่มเมย สัมฤทธิศก ในกรมหลวง เทเวศ วัชรินทร์
 ประสูติ หม่อมเจ้าหญิง องค์หนึ่ง ฯ วันอาทิตย์ เดือน ๒
 ขึ้น ๖ ค่ำ ยี่มเมย สัมฤทธิศก ในกรมหมื่น วรจักรธรรณภาพ
 ประสูติ หม่อมเจ้าชาย องค์หนึ่ง ฯ วันศุกร์ เดือน ๒ แรม ๑๐ ค่ำ
 ยี่มเมย สัมฤทธิศก ในกรมหมื่น อมเรนทร บดินทร ประสูติ
 หม่อมเจ้าหญิง องค์หนึ่ง ฯ เดือน ยี่มเมย สัมฤทธิศก
 ในพระองค์ เจ้าชุกเชษฐพงษ์ ประสูติ หม่อมราช วงษ์ เป็นชาย องค์หนึ่ง ฯ
 วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ยี่มเมย สัมฤทธิศก ในกรม
 หมื่น วรจักร ธรรณภาพ ประสูติ หม่อมเจ้าหญิง องค์หนึ่ง ฯ
 วันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ยี่มเมย สัมฤทธิศก ในเจ้า
 พาศิราพงษ์ ประสูติ หม่อมเจ้าหญิง องค์หนึ่ง ฯ วันพุธ
 เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ยี่มเมย สัมฤทธิศก ในกรมหมื่น
 วรจักร ธรรณภาพ ประสูติ หม่อมเจ้าชาย องค์หนึ่ง ฯ วันศุกร์ เดือน ๖
 ขึ้น ๕ ค่ำ ยี่มเมย ยัง เช่น สัมฤทธิศก ในกรมหมื่น อมเรนทร
 บดินทร ประสูติ หม่อมเจ้าหญิง องค์หนึ่ง ฯ วันอาทิตย์ เดือน ๖
 ขึ้น ๗ ค่ำ ยี่มเมย เอกศก ในกรมหมื่น วรศักดิ์ พิศาล
 ประสูติ หม่อมเจ้าชาย องค์หนึ่ง ฯ วันพฤหัสบดี เดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ
 ยี่มเมย เอกศก ในกรมหมื่น วรจักร ธรรณภาพ ประสูติ หม่อมเจ้าหญิง
 องค์หนึ่ง ฯ วันพุธ เดือน ๘ ขึ้น ๗ ค่ำ ยี่มเมย เอกศก ในกรมหมื่น
 วรจักร ธรรณภาพ ประสูติ หม่อมเจ้าชาย องค์หนึ่ง ฯ วันเสาร์
 เดือน ๘ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ยี่มเมย เอกศก ในกรมหมื่น วรจักร ธรรณภาพ
 ประสูติ หม่อมเจ้าชาย องค์หนึ่ง ฯ วันอาทิตย์ เดือน ๘

๕ ชม ๑๓ คำ บั้มแมเอกคัก ใน กรมหมื่นวรศักดิ์พิศาล ประ
 สุตกรม่อม เจ้าชายองค์หนึ่ง ฯ วันจันทร์ เดือน ๘ ชม ๑๒ คำ
 บั้มแมเอกคัก ในพระราชวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าสุบัณ ประ
 สุตกรม่อม เจ้าชายองค์หนึ่ง ฯ วันศุกร์ เดือน ๘ แรมค่ำ ๑ บั้มแม
 เอกคัก ใน กรมหมื่นภูมินทรภักดี ประ สุตกรม่อม เจ้าชาย
 องค์หนึ่ง ฯ
 ๑ ตั้งตำแหน่ง ฯ ในบั้มแมเอกคัก วันจันทร์เดือนแปด
 แรมสิบเอ็ดค่ำไปรดเกล้า ฯ ตั้งให้หลวงอภัยพิทักษ์ บุตรพระ
 ยาอภัยภูเบศ เป็นพระคชาธรธรณินทร์ ผู้ช่วยราชการ เมืองพระ
 ทะของ ถือศักดิ์นา ๘๐๐ พระราชทาน ถาดทองคำ ๑ ไหล่
 ทอง ๑ คนโททองคำ ๑ เป็นเครื่องยศ ฯ วันศุกร์
 เดือนแปดแรมสิบห้าค่ำ ไปรดเกล้า ฯ ตั้งให้พระปลัดเมืองสระบุรี
 เป็นพระรัตนภาคจางวางกองโค พระราชทานให้ถือนักตึกนา ๘๐๐
 พระราชทาน ถาดทองคำ ๑ ไหล่ทอง ๑ เป็น
 เครื่องยศ ฯ ๗ ๗ วันเสาร์เดือนเก้าชมเก้าค่ำหนึ่ง ไปรดเกล้า ฯ ตั้งให้
 จินนึ่มบุตรหลวงวารัวาสายุกต์ เป็นขุนสมมชชาธิกรณ รัชทำ
 ภาษีการเล่นต่าง ๆ คือ ลครโชนหนึ่งตั่งงวแลอื่น ๆ พระราช
 ทานให้ถือนักตึกนา ๘๐๐ ฯ ๗ ๗ วันจันทร์เดือนเก้าชมสามค่ำ
 ไปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ขุนรามรณฤทธิ ปลัดกรมอาสาวิเศษซ้าย
 เป็นหลวงเทพนทร์ เจ้ากรมไพร่หลวง ชมในกรมมหาดไทย ถือนัก
 ตึกตึกนา ๘๐๐ พระราชทานสองปากเชิงปุม เป็นเครื่องยศ ฯ
 ๑ หน้าฝน ฯ วันศุกร์ เดือน ๘ แรมค่ำ ๑ฝนตกเวลาบ่าย ๘ โมง

ไถ้หน้า ๘ ทศางค์

๗

- ๑ เกิดเพลิง ๗ วันเสาร์ เดือนเก้า ขึ้น สิบห้าค่ำ เวลาบ่ายสาม
โมงเศษ เกิดเพลิงไหม้ขึ้นที่บ้าน คอกไม้ ไหม้เรือน ๒๑ หลัง
ในเวลาเพลิงไหม้นี้ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชมารดาไปทรงประทับอยู่ ให้ข้าราชการช่วยกัน
ดับเพลิง ในเวลานั้นเจ้าตูบกรมแลยังไม่ได้ตั้งกรม แลเจ้า
ราชภร ผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ไปช่วยดับเพลิงเป็นอันมาก ๗
- ๑ ชาวทวาย ๗ วันอาทิตย์ เดือนเก้า ขึ้น เก้าค่ำ พระครูโชคนา
หาริชย์ บวชมานานแล้ว ถึงมรณภาพอายุได้ ๖๗ ปี ๗ ๗ วัน
อังคาร เดือนเก้า แรมสามค่ำ พระอมรเมธาจารย์ บวชเป็น
โศกขรฯ ถึงมรณภาพอายุได้ ๗๘ ปี ๗ ๗